

Norturas
bærekraftsrapport 2023

Husdyrenes rolle i en fremtid med klimaendringer

Husdyrenes rolle i en fremtid med klimaendringer

Husdyrhold i Norge har en lang og stolt historie. Siden den første sauen kom til landet for 5-6000 år siden, har det husdyrbaserte landbruket skapt betydelige sosiale, økonomiske og miljømessige verdier. Kjøtt, melk og egg har bidratt med livsviktige næringsstoffer til befolkningen, lagt grunnlaget for økonomisk vekst og liv i by og bygd, ulla har gitt oss varme, og beite har skapt et kulturlandskap hvor et rikt mangfold av planter og dyr har kunnet eksistere.

I dag har vi et jordbruk som er spesialtilpasset det kalde klimaet og fjellrike landskapet vi har her langt mot nord. Vi har blitt eksperter på å produsere god og næringsrik mat av høy kvalitet, basert på de naturgitte forutsetningene Norge har for matproduksjon. Et jordbruk med mange små familieeide gårder spredt ut over hele landet, med høy ressursutnyttelse og friske dyr. Et jordbruk virkelig på naturens premisser.

Ku og klima

De siste årene har vært preget av stor diskusjon om husdyrenes påvirkning på klima, og drøvtyggere er ofte løftet frem som en av de største kildene til global oppvarming. Som forbrukere oppfordres vi til å kutte ned på det røde kjøttet som ett av de viktigste tiltakene hver og en av oss kan gjøre for å redusere vårt klimafotavtrykk.

Nortura anerkjenner at klimaendringene vi som menneskehet står overfor er alvorlige. Klarer vi ikke å redusere menneskeskapt global oppvarming raskt, vil vi overlate en verden til våre barn og barnebarn som er betydelig mer ustabil, uforutsigbar og utfordrende enn den vi lever i, i dag. Det er alles ansvar, inkludert vårt, å redusere vår påvirkning. Dette er et ansvar vi i Nortura er forpliktet til, og vi har satt ambisiøse mål i vår bærekraftstrategi. I 2023 signerte vi også Science Based Targets Initiative (SBTi) for å sikre at de klimamålene vi jobber mot er vitenskapsbaserte, og i tråd med Parisavtalens ambisjoner.

Kloke klimavalg

I vår bærekraftsrapport for 2023 har vi valgt å se nærmere på hvordan vi bidrar til klimaendringer gjennom vår verdikjede, i tillegg til vår rapportering på øvrige bærekraftsområder.

På lik linje med den omstillingen samfunnet som helhet skal gjennom i årene som kommer, er den omstillingen Nortura og norsk landbruk skal gjennom omfattende. For å sikre at vi tar kloke veivalg som gjør at vi oppnår målet om sunn, god og bærekraftig produsert mat til den norske befolkningen, er det kritisk at vi baserer valgene vi tar på fakta om den påvirkningen vi har. Når det kommer til noe så komplekst som matproduksjon er det en betydelig risiko for at et usikkert kunnskapsgrunnlag kan medføre utilsiktede konsekvenser.

Derfor var et viktig tiltak i 2023 å be om livsløpsanalyser fra det uavhengige forskningsinstituttet Norsus, som dokumenterer miljøpåvirkningen våre husdyr har. Disse viser blant annet at utslipp fra norske husdyr er betydelig lavere enn utslipp i resten av verden. De viser at fjørfe og svin er mer klimavennlige enn laks og enkelte plantebaserte alternativer. Og de viser at de beitende drøvtyggerne er viktige for det norske naturmangfoldet. Dette illustrerer godt noen av dilemmaene vi som virksomhet står overfor når vi skal peile ut kursen mot et bærekraftig Nortura.

Som rapporten også belyser, diskuteres det i FNs klimapanel (IPCC) hvorvidt måten vi beregner landbrukets påvirkning på global oppvarming er riktig, spesielt knyttet til hvordan vi omregner metangassutslipp til CO₂-ekvivalenter. Usikkerheten omkring klimaberegninger fra biologisk produksjon, og mangelen på åpenhet knytte til norsk matforbruks miljøpåvirkning både i og utenfor Norges grenser, understreker viktigheten av at vi som samfunn ikke tar forhastede beslutninger når det gjelder det næringsrike kjøttets rolle i et bærekraftig matsystem i fremtiden.

Bærekraft er mer enn klima

I juni 2023 ble en ny rapport fra Totalberedskapskommisjonen lagt frem. Rapporten understreker viktigheten av at Norge øker selvforsyningen av mat i møtet med en usikker og urolig fremtid. Med lav selvforsynings-

Anne M. Panengstuen

Anne Marit Panengstuen

Konsernsjef
Nortura SA

Jan Erik Fløtre

Jan Erik Fløtre

Styreleder
Nortura

grad for frukt og grønt, og et begrenset jordbruksareal på litt over 3 prosent, mener Nortura at norske husdyr spiller en kritisk rolle i fremtidens matproduksjon.

Når vi i tillegg vet at norsk matproduksjon er verdensledende på mattrygghet, dyrehelse & velferd, påvirkning på naturmangfold og ressursutnyttelse, så må vi som samfunn tenke helhetlig når vi legger en strategi for fremtidens jordbruk.

Og det er nettopp dette vi i Nortura har satt oss som mål å gjøre i vårt arbeid med bærekraft. Som en av Norges største matprodusenter er det vårt samfunnsansvar å vurdere nøye hvilken påvirkning vi har på bærekraftig utvikling – positiv og negativ – på tvers av en rekke områder, enten det gjelder mennesker, dyr, miljø eller økonomi. Slik kan vi legge opp en strategi for fremtiden med kloke, veloverveide tiltak som sørger for at vi balanserer alle hensynene vi må ta i årene som kommer.

Mat på naturens premisser

I mai 2022 lanserte vi vår aller første helhetlige strategi for bærekraft frem mot 2030, med tittelen «Mat på Naturens Premisser». I denne rapporten redegjør vi for hvilke tiltak vi gjennomførte i løpet av regnskapsåret 2023 knyttet opp mot målene i strategien, og hvilke resultater vi har levert. Vi forteller åpent og ærlig om

utfordringer vi står overfor, enten det er knyttet til klimautslipp, import av fôr, dyrevelferd, påvirkning på folkehelse & ernæring, og arbeidet vi gjør for å skape gode, trygge, inkluderende arbeidsplasser på våre fabrikker. Ikke minst forteller vi om fokuset vi har på at norske bønders lønnsomhet må opp hvis vi i det hele tatt skal ha en nasjonal matproduksjon i fremtiden.

Vi skal vise vei

Vi er tidlig i en reise mot et bærekraftig Nortura, men vi er stolte av hva vi har oppnådd på kort tid. I årene som kommer skal vi bygge en moderne, effektiv og smart industri, og ta i bruk ny teknologi gjennom verdikjeden som effektiviserer produksjonen, basert på fornybare energikilder. Vi skal bidra til forskning og kunnskapsutvikling som gir oss trygghet på at kursen vi peker ut er god. Og vi skal løfte fokuset på innovasjon og produktutvikling for å sikre at vi utvikler nye produkter og varestrømmer som vil ivareta helse og bærekraft, samt appellere til fremtidens forbrukere.

Vårt løfte til samfunnet er å ta på oss ledertrøya og vise vei mot et bærekraftig landbruk og matproduksjon her i Norge i årene som kommer. Vi er stolte over å presentere Norturas bærekraftsrapport for 2023.

God leselyst!

Innhold

Leserveiledning

Bruk innholdsfortegnelsen til å navigere i pdf-en. Du kan trykke på de ulike kapitlene i innholdsfortegnelsen for å komme dit direkte. Trykk på Nortura-logoen oppe i venstre hjørne for å komme tilbake til denne siden.

Bruk menyen på venstre side i resten av katalogen til å navigere deg rundt.

Innledning →		Om bærekraft i Nortura →		Trygg og sunn mat →		Mat på naturens premisser →	
Forord	02	Om bærekraft	07	Matsikkerhet	28	Klima	39
Høydepunkter	04	Resultater kjerneindikatorer	08	Mattrygghet	32	Naturmangfold og økosystemer	51
Om Nortura	05	Om denne rapporten	09	Folkehelse og ernæring	34		
Vår verdikjede	06	Hvordan vi jobber	09				
		Fotavtrykk per dyreslag	12				
		Tematisk fokus: Klima	19				
Et livskraftig landbruk →		Produsert på en ansvarlig måte →		Omsorg for mennesker og dyr →		I nært samarbeid med andre →	
Lønnsomhet for våre eiere	56	Sirkulærøkonomi	62	Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	80	Partnerskap og samarbeid	92
Lokal økonomisk vekst	60	Matsvinn	67	Helse, miljø og sikkerhet	82	Ansvarlig leverandørstyring	95
		Avfall og avløpsvann	71	Likestilling og diskriminering	83		
		Plast og emballasje	74	Dyrevelferd	84	Åpenhetsloven	97
		Sporing og transparens	77			Rapporteringsindeks	104
						Referanser	117

Høydepunkter 2023

Norges første forskningsprosjekt på kjøtt med redusert metanutslipp

I 2023 deltok 34 okser i Norges første forskningsprosjekt på kjøtt med redusert metanutslipp, et samarbeidsprosjekt med Mære Landbruksskole hvor metanhemmere 3-NOP ble tilsatt i fôret.

[Se side 45](#)

Livsløpsanalyser av norsk husdyrproduksjon

NORSUS gjennomførte livsløpsanalyser for hele Norturas produksjon. De dekker klima- og miljøpåvirkningen av matproduksjonen fra produksjon av fôr til produktene forlater våre produksjonsanlegg.

[Se side 22](#)

Nortura vant plastløftepris

Nortura vant Grønt Punkt Norge Plastløfteprisen for tiltakene vi har gjennomført for å redusere plastforbruket, øke bruken av resirkulert plast og designe emballasjen med tanke på gjenvinning.

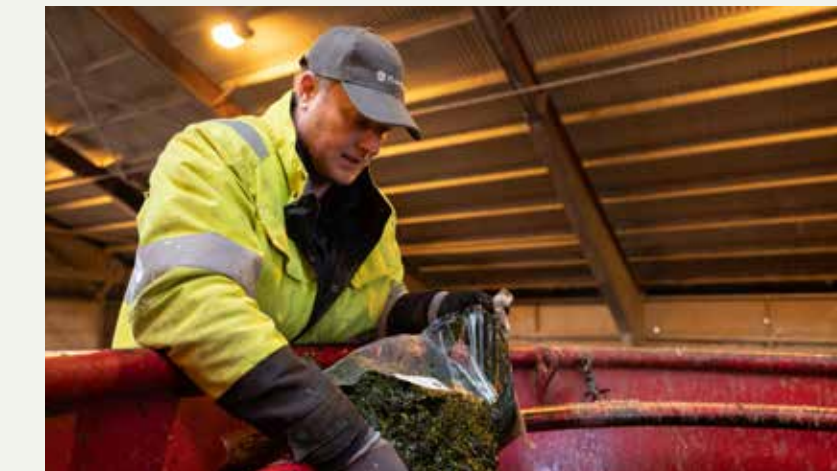
[Se side 76](#)

Kan endringer av driftsbygning styrke dyrevelferden hos griser?

Et samarbeidsprosjekt mellom NMBU, Fjøssystemer, NorgesGruppen og Nortura ble satt i gang for å kartlegge om muligheten til å gå ut og inn av fjøsbygningen kan styrke dyrevelferden hos griser.

[Se side 88](#)

Tare i dyrefôr

Foods of Norway-prosjektet forsker på effekten av tare i dyrefôr. I oktober ble de første resultatene presentert, og de viser positive effekter på kjøttkvalitet, bedre holdbarhet, redusert vanntap og høyere nivåer av antioksidanter, selen og jod.

[Se side 31](#)

Transport med elektrisk lastebiler

Høsten 2023 tok Nortura og det norske transportkonsernet Litra AS i bruk verdens to første lastebiler med en batterikapasitet på 1000 kWh. Bilene går i transport mellom våre anlegg på Malvik, Rudshøgda og Tønsberg.

[Se side 41](#)

Tre dialogmøter med interessenter

Nortura inviterte til tre dialogmøter i løpet av året for å diskutere sentrale bærekraftsutfordringer med våre viktigste interessenter: "Kjøtt og klima: en motsetning?", "Er rødt kjøtt farlig?", og "Hva er bærekraftig dyrevelferd?"

[Se side 94](#)

Spekemat på fossilfri energi

Norturas anlegg på Tynset har installert to nye elektriske kjeler. Disse kjelene skal bidra til produksjon av damp for prosesser og til oppvarming av vann og lokaler, noe som medfører utfasing av dagens oljekjeler.

[Se side 40](#)

Nye Nortura Tønsberg er landets største svineanlegg

Med ny maskinpark og styring har vi nå muligheten til å utnytte svineråstoffet på en langt bedre måte, øke effektiviteten i skjæring og pakking, minimere matsvinn, samt forbedre energigjenvinning.

[Se side 40](#)

Kjønnsortering av rugeegg

I september installerte rugeriet Steinsland & Co på Bryne, som er deleid av Nortura, Norges første maskin for kjønnsortering. Denne maskinen kan identifisere kjønnet på kyllingene halvveis i rugeprosessen, i stedet for etter klekking.

[Se side 88](#)

Om Nortura

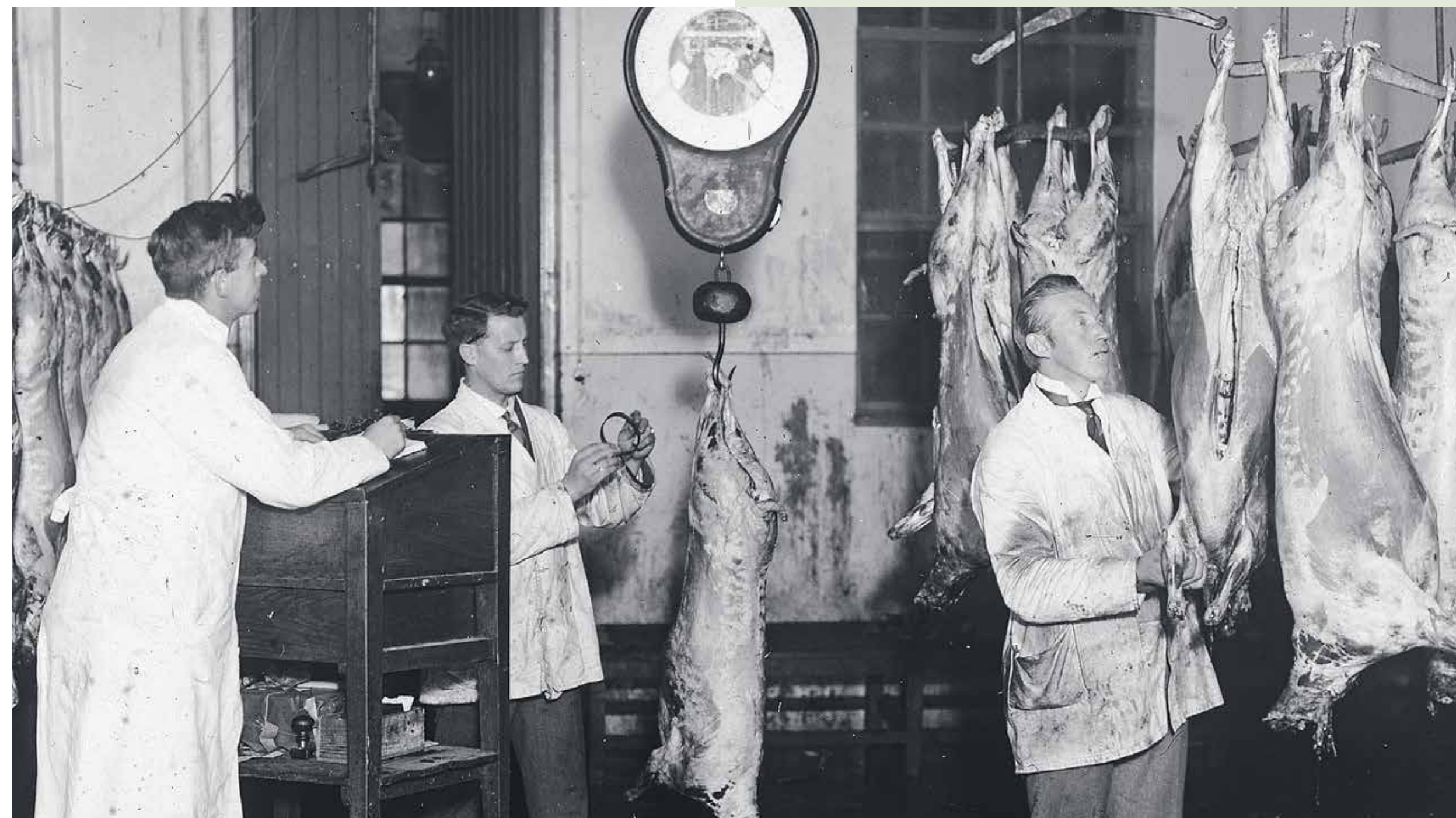
Nortura er bondens eget selskap og en av Norges største matprodusenter. Vi er et samvirke eid av rundt 16 000 norske bønder, og vi tar imot husdyr og egg fra gårder over hele landet.

Vårt formål er å legge til rette for matproduksjon i hele Norge, på en måte som sikrer selskapets konkurransekraft, styrker medlemmenes økonomi og bidrar til et livskraftig norsk land-bruk. Produktene våre selges i dagligvarebutikker, til andre matprodusenter, serveringssteder og storkjøkken. Som bonden selv er vi opptatt av at maten produseres med omtanke for neste generasjon, med utgangspunkt i det norske arealgrunnlaget og på naturens premisser. Gjennom forskning, utvikling, innovasjon og kontinuerlige forbedringer gjennom hele verdikjeden tar vi ansvar fra gård til bord.

Vår historie

Oppstarten av Fellesslakteriet på Løren i 1911 er starten på en historie om å stå samlet og lage et system som løftet alle opp. Dårlige markedsforhold for salg av slaktedyr, med varierende priser, bidro til et bredt ønske blant bøndene om å etablere eget slakteri. Ved å ta kontroll over verdikjeden selv kunne bøndene sikre omsetning av kjøtt og egg til best mulige priser.

Gradvis klarte bøndene å etablere seg i det norske markedet med merkevarer basert på råvarer fra gårder over hele landet. Norturas formål er fortsatt å sikre at medlemmene oppnår best mulig økonomisk resultat av sin husdyrproduksjon.

Innledning

Forord	02
Innhold	03
Høydepunkter 2023	04
<u>Om Nortura</u>	05
Vår verdikjede	06

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Gilde

Gilde er en ledende merkevare innenfor rødt kjøtt i Norge. Alle Gilde-produkter inneholder 100 prosent norsk kjøtt fra kvalitetssikrede gårdsbruk over hele landet. Gilde har vært et nasjonalt varemerke siden 1964 og har kjøttprodukter av svin, storfe, lam og sau, og dekker alle døgnets måltider.

PRIOR

PRIOR er en av Norges mest kjente merkevarer innen dagligvare og nærmest synonymt med egg og hvitt kjøtt. Merket ble etablert i 1977, og i dag tilbyr PRIOR et bredt utvalg av produkter av kylling, kalkun og egg fra norske bønder. PRIOR er alltid godt og gir smakfull, sunn, rask og enkel mat i hverdagen.

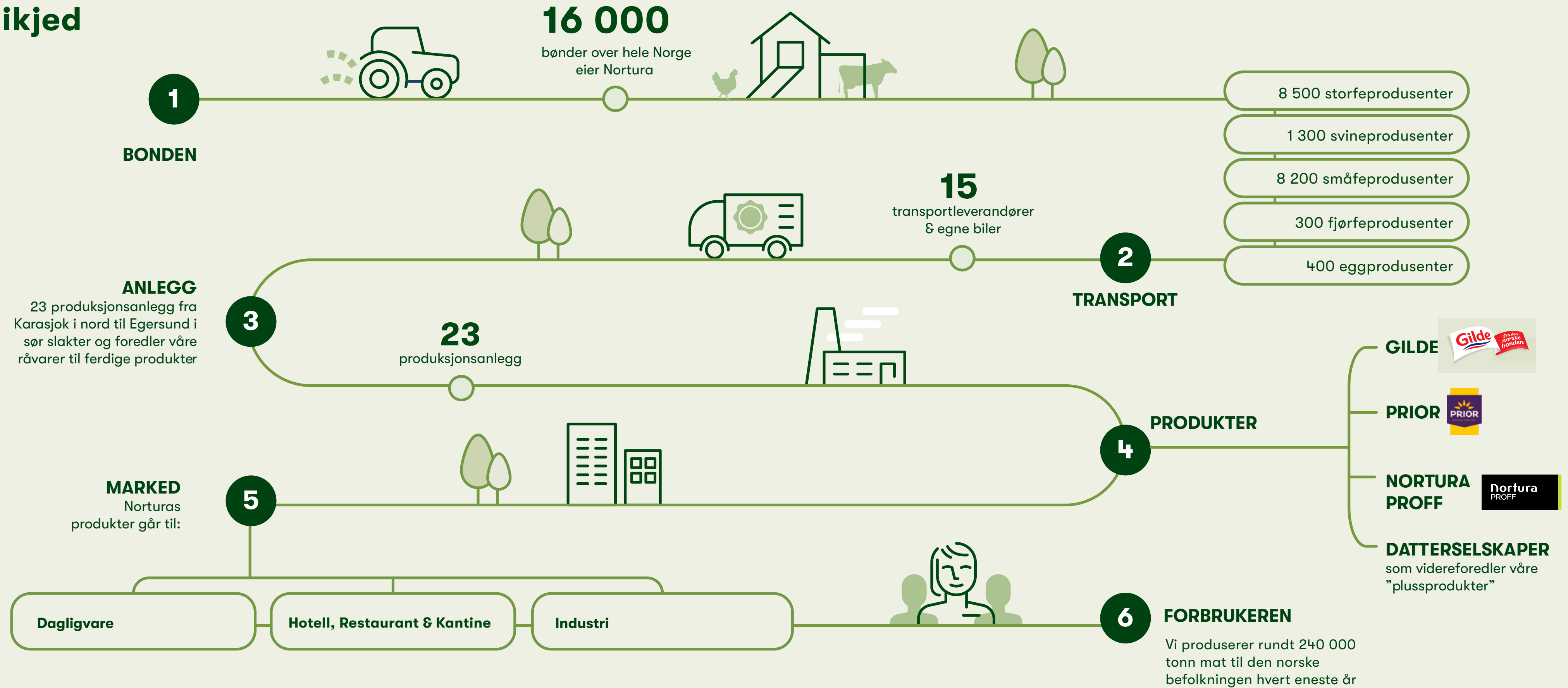

PROFF & Industri

PROFF og Industrisalg har ansvaret for kunder i serverings- og industrimarkedet, samt nye salgskanaler. PROFF er vårt senter for matglede og kulinariske opplevelser, mens Industrisalg fokuserer på å levere råvarer av ypperste kvalitet til sine kunder.

Vår verdikjed

23 727 MNOK*
i årlig omsetning
*for morselskap

236 094
tonn mat produsert

868 MNOK*
i EBITDA
*for konsern

16 000
norske bønder eier Nortura

4 538*
medarbeidere i Nortura
*for morselskap

Om bærekraft i Nortura

I 2021 gjennomførte Nortura en vesentlighetsanalyse for å identifisere hvordan vår produksjon påvirker – positivt og negativt – sosiale, økonomiske, etiske og miljømessige aspekter. Vesentlighetsanalysen ser på hva som er viktig både for virksomheten vår, men også for våre interessenter som myndigheter, kunder, academia, forbruker, leverandører og sivilsamfunn. Vi har gruppert våre vesentlige aspekter i seks dimensjoner som danner rammen for vårt arbeid med bærekraft frem mot 2030.

Bærekraft for oss innebærer at vi skal produsere mat på naturens premisser og med utgangspunkt i norsk klima og geografi. Maten vi produserer må produseres slik at jorder, gårder og anlegg kan overlates til neste generasjon i bedre stand enn når vi overtok dem. På denne måten kan vi fortsette å produsere god og trygg mat av høy kvalitet for den norske befolkningen i generasjoner som kommer.

[Les vår bærekraftsstrategi her](#)

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
Tematisk fokus: Klima	19

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Resultater kjerneindikatorer

Tema	Aspekt	Indikatorer for utvalgte kvantitative mål	Mål 2030	2023	2022	2021	
Innledning	Mattrygghet	Antall tilbakekalling av produkter	0	2	3	4	
		Prosent av anlegg med karakteren A og AA i BRC sertifiseringen for mattrygghet	100 %	96 %	86 %	95 %	
Bærekraft i Nortura	Trygg og sunn mat	Prosent av anlegg med gjennomført årlige beredskaps- og sporingsøvelser	100 %	94 %	100 %	100 %	
		Folkehelse og ernæring	Andel produktkategorier i tråd med veiledende saltlister fra Helsedirektoratet	13/13	7/13	7/13	-
			Prosentandel av salgsvolumet for Norturas egne merkevarer som er nøkkelhullsmerket	30 %	21 %	22 %	21 %
	Mat på naturens premisser	Klima	Prosentandel av Norturas kommunikasjon på sunnere produkter	60 %	48 %	44 %	-
			Prosent GHG-utslipp reduksjon fra transport (sammenlignet med 2019-tall)	80 %	30 %	16 %	16 %
Mat på naturens premisser	Klima	Scope 1 + 2 klimagassutslipp reduksjon (sammenlignet med 2019-tall)	80 %	17 %	15 %	17 %	
		Andel fossil energi brukt i våre fabrikker	0 %	25 %	25 %	25 %	
Et livskraftig landbruk	Rettferdig verdiskaping	Utbetaling for bøndernes husdyr (i milliarder norske kroner)	-	11,7	11,2	9,6	
	Lokal økonomist vekst	Penger brukt til innkjøp av norske varer og tjenester (i milliarder norske kroner)	-	4,4	4,2	3,4	
Produsert på en ansvarlig måte	Matsvinn	Prosent reduksjon matsvinn akkumulert fra referanse år fra egne anlegg (sammenlignet med 2017-tall)	80 %	65 %	52 %	41 %	
		Prosentandel av total mat produsert som ble til matsvinn (sammenlignet med 2017-tall)	0,22 %	0,38 %	0,54 %	0,65 %	
Omsorg for mennesker og dyr	Produsert på en ansvarlig måte	Prosentandel restavfall av total mengde avfall på Norturas anlegg	25 %	54 %	58 %	58 %	
		Prosentandel avfall til deponi	0 %	22,3 %	18,6 %	18,8 %	
I nært samarbeid med andre	Plast og emballasje	Prosentandel emballasje som inneholder resirkulert eller fornybare råvarer	-	71 %	72 %	66 %	
		Prosentandel av resirkulert plast av total plast emballasje	-	15,5 %	16,0 %	15,0 %	
Åpenhetsloven	Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	Prosent av ansatte med faste- og heltidsstillinger	-	80,7 %	80,5 %	80,6 %	
	HMS	Antall personskader og ulykker i virksomheten vår	0	298	228	289	
Rapporteringsindeks	Omsorg for mennesker og dyr	Prosent kvinner i ledende stillinger	50 %	34 %	34 %	33 %	
		Dyrevelferd	Dødelighet slaktekylling registrert på gård (*mer detaljer her)	2,50 %	2,81 %	2,64* %	2,55* %
			Halesår og korte haler på gris	2,00 %	2,10 %	2,18 %	2,20 %

*2021-tallene representerer uker 1-48. På grunn av et dataangrep mot Nortura, har det ikke vært mulig å samle inn data for de siste 4 ukene av 2021. Dette hadde også noen konsekvenser for innsamlingen av data i 2022.

Om denne rapporten

Norturas bærekraftsrapport for 2023 presenterer resultatene fra regnskapsåret 1. januar til 31. desember 2023, knyttet til målene i vår bærekraftstrategi. Valget av vesentlige aspekter baseres på vår interessent- og vesentlighetsanalyse fra 2021.

Rapporten er utarbeidet basert på standarden Global Reporting Initiative (GRI) («with reference») og danner grunnlaget for Norturas årlige Communication on Progress til UN Global Compact. For rapportering av klimautslipp følger vi GHG-protokollen. På noen områder dekker ikke GRI alle aspekter, derfor bruker vi Sustainability Accounting Standards Board (SASB) for rapportering på mattrygghet og Business Benchmark on Farm Animal Welfare (BBFAW) for rapportering på dyrevelferd. Når det gjelder rapportering om folkehelse og ernæring, finnes det for tiden ingen standard. Vi har derfor utviklet våre egne resultatindikatorer.

Trafikklyssystemet viser hvor langt vi har kommet på veien til å nå målene våre.

- lave sjanser for å nå målet innen 2030
- risiko at vi når ikke målet innen 2030
- vi er på vei til å nå målet innen 2030

Scope og avgrensning

Rapporten for 2023 omhandler Nortura SA som morselskap og ikke hele konsernet. Vi tar hensyn til hele verdikjeden vår og rapporterer om påvirkningen fra gård til gaffel. I 2024 starter vi en omfattende prosess for å rapportere i tråd med det nye EU-direktivet om bærekraftsrapportering (CSRD). Dette innebærer at rapporten for 2024 skal være i samsvar med de nye europeiske bærekraftsrapporteringsstandardene (ESRS) og skal omfatte hele konsernet: Nortura SA og datterselskaper.

Feilrapporterte data

Inkonsistent rapportering av data som ble oppdaget i tidligere års rapporter ble korrigert og tydelig markert i årets rapport.

Verifisering

Rapporten for 2023 er ikke eksternt verifisert. Rapporten for 2024 vil bli utarbeidet i henhold til de nye europeiske standardene (ESRS), og rapporten for 2025 vil bli eksternt verifisert i samsvar med kravene i det nye europeiske direktivet om bærekraftsrapportering (CSRD).

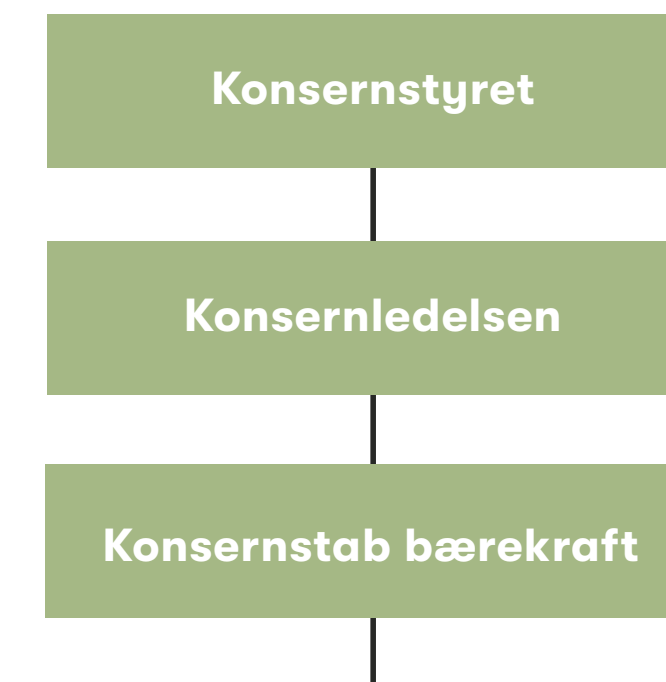
Organiseringen av vårt arbeid

Konsernstyret har overordnet ansvar for Norturas påvirkning på bærekraft og er ansvarlig for å fastsette retningen for arbeidet og evaluere resultatene fra tiltak knyttet til strategien. Konsernledelsen implementerer konsernstyrets strategi og vedtak, og gjennomfører risikoanalyser for å identifisere hvordan vår påvirkning kan påvirke vår lønnsomhet på kort og lang sikt.

Bærekraft er integrert i vår forretningsmodell og organisasjon, og hvert mål i strategien er tilordnet

en funksjon i konsernledelsen, som deretter delegerer operativt ansvar til en funksjon innenfor sitt forretningsområde.

For å sikre et helhetlig og effektivt arbeid, samt god koordinering på tvers av virksomheten, har vi etablert et bærekraftsforum bestående av representanter fra ledergruppene i de ulike forretningsområdene. Forumet møtes regelmessig for å overvåke og evaluere selskapets tiltak og resultater knyttet til bærekraftstrategien.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
<u>Om denne rapporten</u>	09
<u>Hvordan vi jobber</u>	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
Tematisk fokus: Klima	19

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Bærekraft er integrert i hele vår forretning

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
Tematisk fokus: Klima	19

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

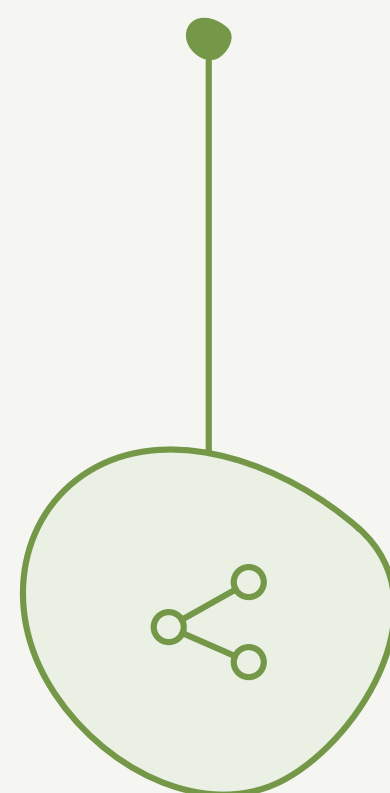
Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

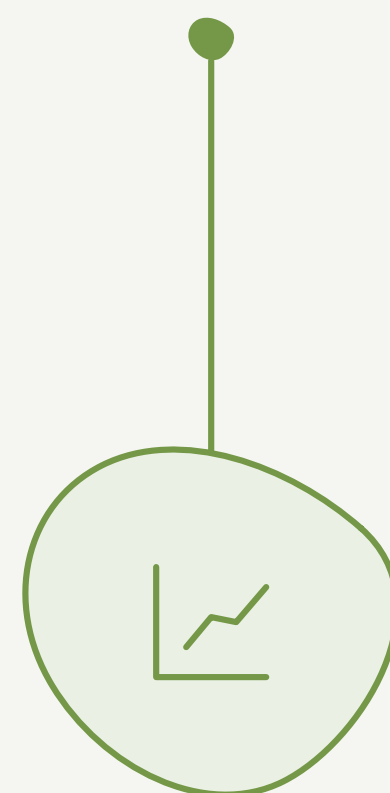
STRATEGI

I Norturas konsernstrategi er bærekraft definert som en av våre tre hovedstolper for fremtiden, og i 2022 lanserte vi vår strategi for bærekraft mot 2030.

INNOVASJON

I Nortura Vekst utvikler vi nye forretningsmuligheter som kan være spire til fremtidig vekst og lønnsomhet for selskapet.

INNKJØP

Alle våre leverandører må signere vår «Code of Conduct» som setter krav til overholdelse av menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, dyrevelferd og miljø.

MARKEDSFØRING OG KOMMUNIKASJON

Kunnskap og tillit om våre merkevarer, produkter og produksjon er viktig. Vi har signert Grønnvaskingsplakaten og baserer vår kommunikasjon på prinsipper om ærlighet og transparens.

FORSKNING

God kunnskap om hvordan Nortura påvirker natur og mennesker er kritisk, og vi er involvert i totalt 39 forskningsprosjekter hvorav åtte er eid og ledet av Nortura.

PRODUKTUTVIKLING

Nortura investerer årlig betydelige ressurser i utviklingen nye produkter som utnytter hele dyret, med sunne ingredienser basert på norske innsatsfaktorer, pakket inn i ny materialgjenvinnbar emballasje.

PRODUKSJON

Gjennom store investeringer i teknologi og nye produksjonsmetoder forbedrer vi ressurseffektivitet, og reduserer energiforbruk og utslipp ved våre 23 produksjonsanlegg over hele landet.

FORBRUKERSERVICE

Å være tilgjengelig for forbrukere er viktig for å skape tillit og derfor er vårt forbrukersenter tilgjengelig i alle kanaler for å ta imot dine henvendelser.

Hvordan vi jobber med bærekraft

Forankring og kunnskapsutvikling

Informasjon og opplæring om bærekraft

Opplæring av egne ansatte og eiere om hvordan Nortura bidrar til bærekraftig utvikling gjennom vår produksjon og verdikjede er et viktig grep for å bygge en kultur av bevissthet i virksomheten. Det er også kritisk for å skape forståelse for de aktivitetene vi gjennomfører.

I 2023 har vi hatt et betydelig fokus på å nå ut til våre ansatte og eiere med budskap om hva som er bærekraft i Nortura og hvorfor det er viktig for oss. Formålet er å engasjere og inspirere egne ansatte og eiere til å gjennomføre tiltak knyttet til Norturas bærekraftstrategi, men også å bidra til økt stolthet over den viktige rollen Nortura spiller i det norske samfunnet.

Tiltak

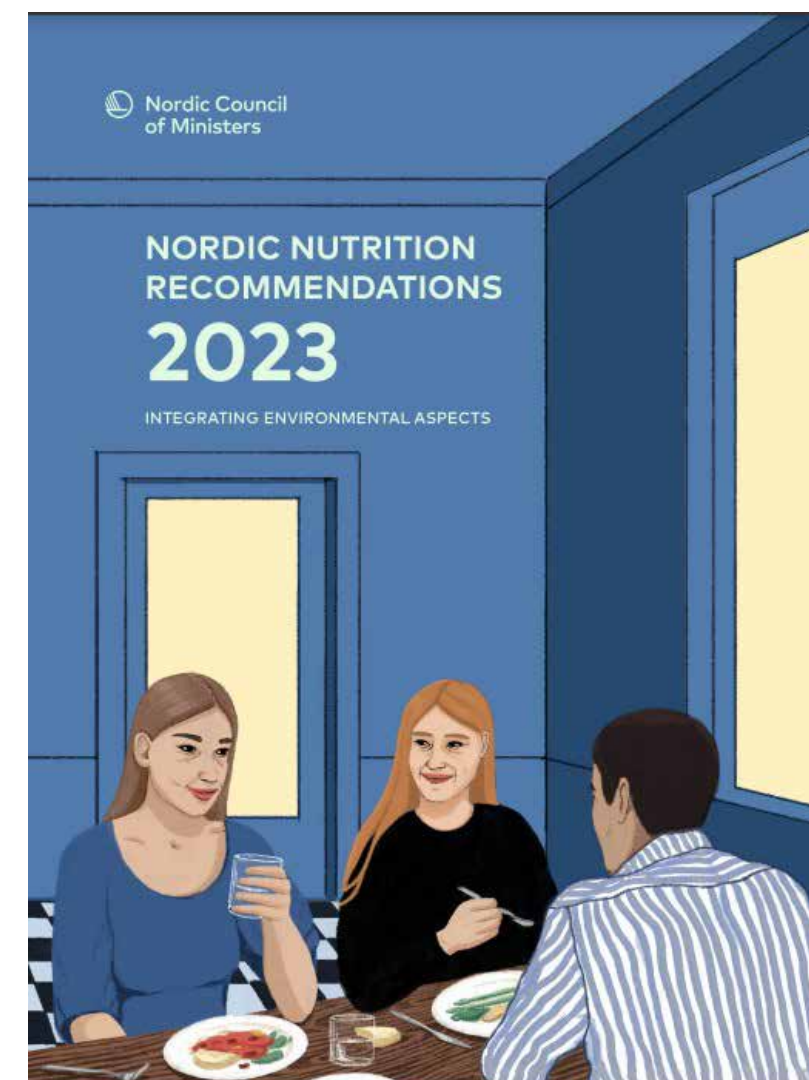
- **Interne mini-webinarer om bærekraft:** Månedlige webinarer for ansatte knyttet til ulike bærekrafttemaer: Kjøtt og klima, helseeffektene av rødt kjøtt, hva er en bærekraftig arbeidsplass og grisens dyrevelferd.
- **Informasjonsvideo til nyansatte:** som forklarer hvordan Nortura jobber med bærekraft, og hvorfor det er viktig for oss.
- **Ny side på intranett:** hvor vi deler informasjon om arbeidet med bærekraft til egne ansatte.
- **Forankring og forståelse hos våre eiere:** Omfattende kampanje rettet mot Norturas tillitsvalgte for å øke forståelsen av hva vi mener med begrepet bærekraft, og hvorfor dette er viktig for oss. I løpet av året nådde vi ut til de rundt 360 tillitsvalgte, og i overkant av 1500 andre eiere.

Påvirkning på rammevilkår

Innspill til myndighetene

Forutsigbare rammevilkår og gode virkemidler er en forutsetning for at vi skal kunne levere på vår bærekraftstrategi. Derfor bidrar Nortura aktivt med innspill til myndighetene når det gjelder utviklingen av nye rammevilkår.

Et hovedfokus gjennom 2023 var innspill til de nye Nordiske Næringsstoffanbefalingene (NNR2023) som danner grunnlaget for de norske kostholdsradene som utvikles i 2024. Gjennom 2022/23 har en nordisk ekspertgruppe publisert høringsartikler knyttet til ulike matvaregruppers påvirkning på helse/ernæring og bærekraft. I juni ble rapporten «Nordic Nutrition Recommendations 2023 – Integrating Environmental Aspects» offentliggjort. Nortura mener at kunnskapsgrunnlaget for

rapporten er svakt og i stor grad ikke relevant for norsk landbruk og matproduksjon, spesielt når det kommer til bærekraftsvurderingene. Alle Nortura sine innspill ble publisert på Helsedirektoratet sin hjemmeside.

Andre prosesser Nortura har bidratt til:

- Høringsinnspill til **Klimautvalget 2050** sin rapport «Omstilling til lavutslipp - veivalg for klimapolitikken mot 2050»>
- **New Tools:** et prosjekt i regi av Folkehelseinstituttet, som skal gjøre det enklere for forbrukere å velge sunn og bærekraftig mat
- Innspill til ny **dyrevelferdsmelding**
- Deltagelse i klimapolitisk arbeidsgruppe i Norges Bondelag
- Deltagelse i NHO Mat & Drikke's arbeidsgruppe knyttet til EUs rammeverk for bærekraftige matsystemer

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
Tematisk fokus: Klima	19

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Melkeku

70 % av storfekjøttet i Nortura kommer fra kombinasjonskyr som produserer både melk og kjøtt. Dette gir lavere utslipp per produksjonsenhet. Melkekyr har høy norskandel i fôret, men spiser mer kraftfôr enn rent kjøttfe. Derfor har de ikke den positive påvirkningen på naturmangfold som de andre drøvtyggerne har. Vannforbruket er betydelig lavere enn verdensgjennomsnittet. Melkeproduksjon finnes over hele landet, og er en viktig bærebjelke i det norske landbruket.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
Tematisk fokus: Klima	19

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

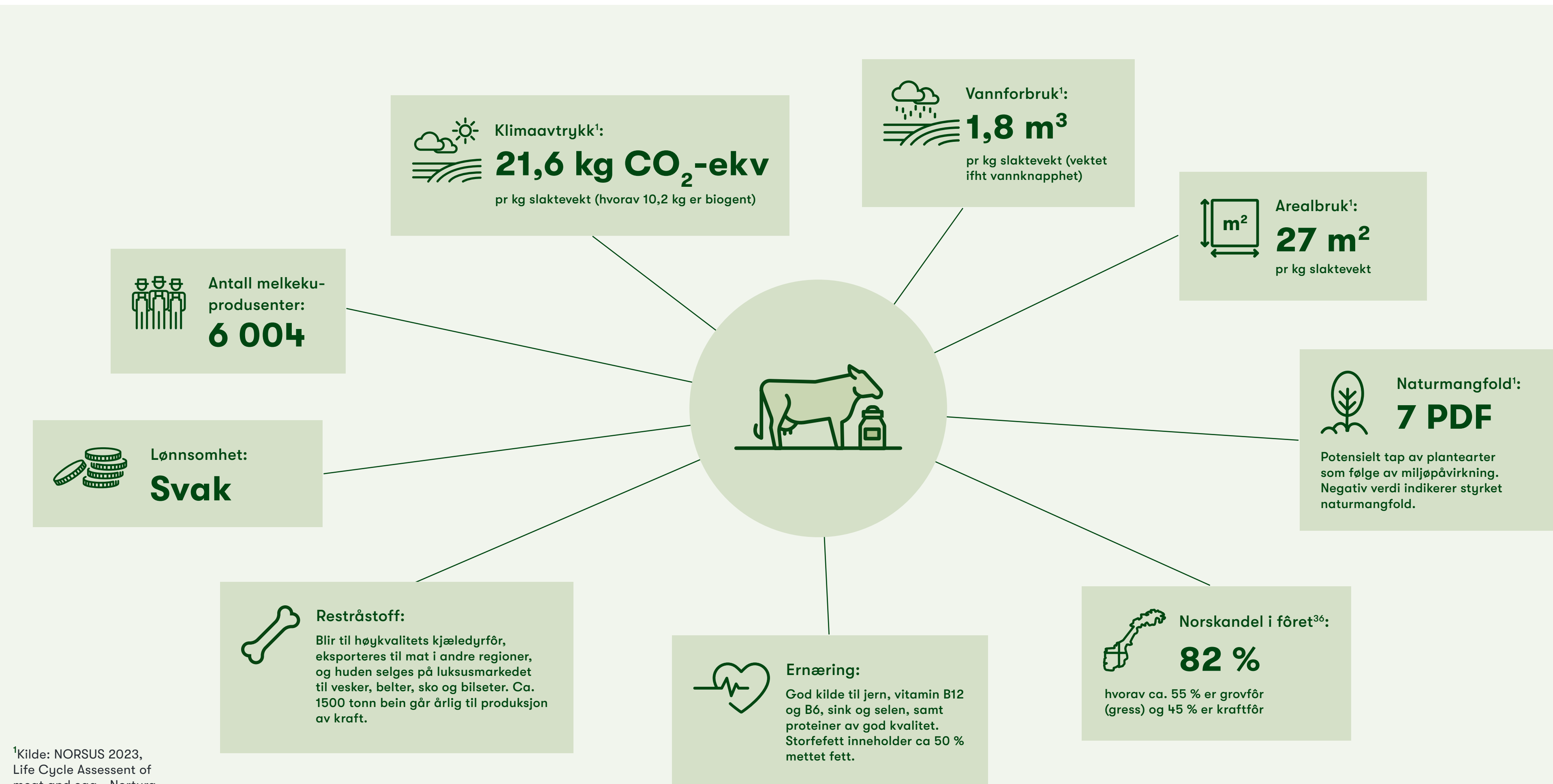
Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

¹Kilde: NORSUS 2023, Life Cycle Assessment of meat and egg - Nortura

Ammekyu

Ammekyr er rent kjøttfe, og spiser nesten utelukkende norsk gress. De går ofte lengere ute på beite, også i utmarka. De har litt høyere klimautslipp enn sine melkekukolleger, men har til gjengjeld en positiv påvirkning på naturmangfold og er viktige for å bevare det rike artsmangfoldet vi har her i landet. Vannforbruket er betydelig lavere enn verdensgjennomsnittet.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
Tematisk fokus: Klima	19

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

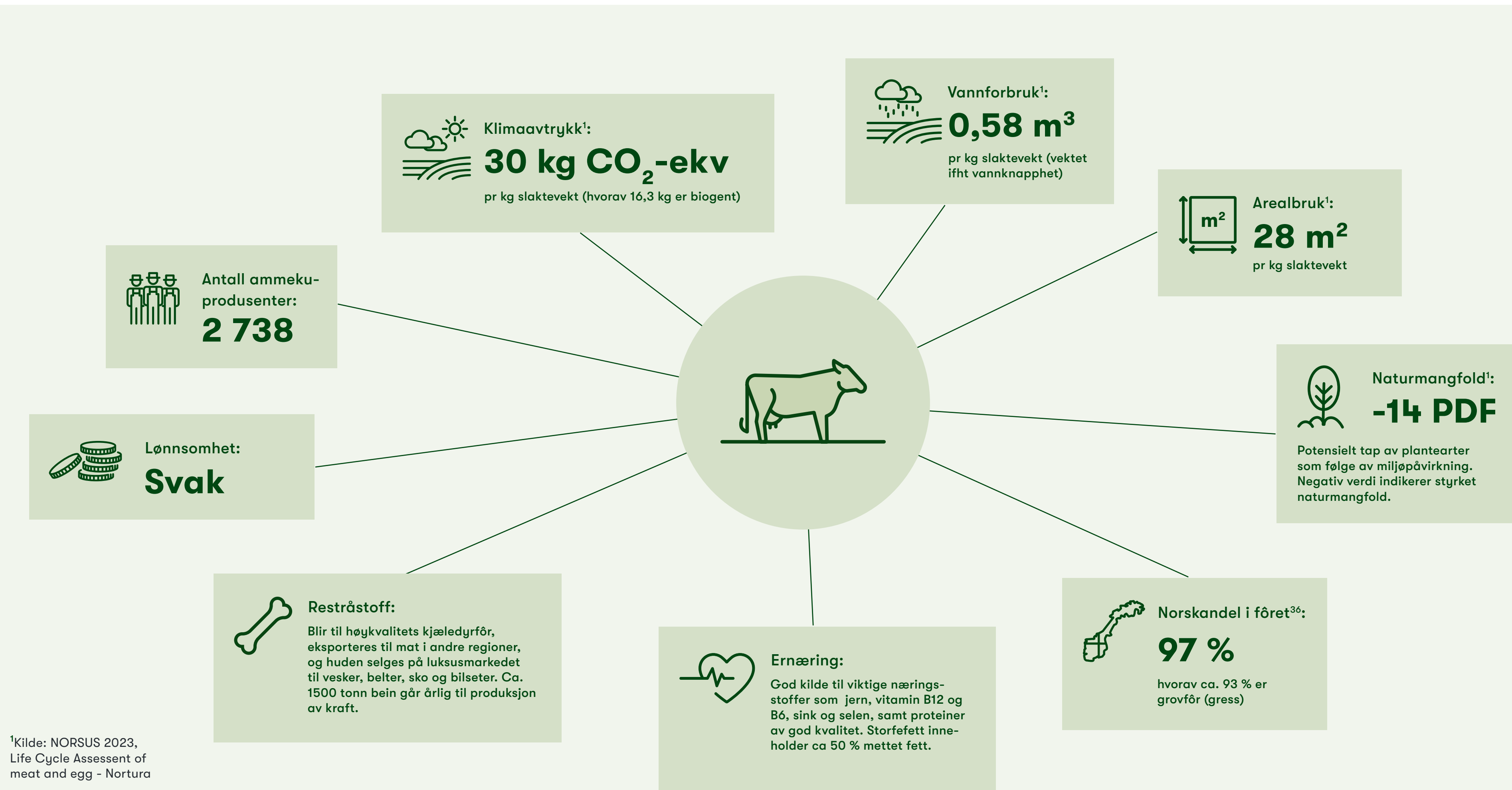
Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Sau

Sauen er det husdyret som tidligst kom til Norge, for vel 5-6000 år siden. Siden den gang har den omdannet norsk natur til næringsrik mat og varmende ull for oss mennesker. Høy grad av utmarksbeite gjør at sauen spiller den viktigste rollen for å styrke norsk naturmangfold, og den har høy andel norske råvarer i fôret. Som drøvtygger har den noe høyere klimautslipp. Lønnsomheten er svak og få sauebønder lever av sauen alene.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
Tematisk fokus: Klima	19

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

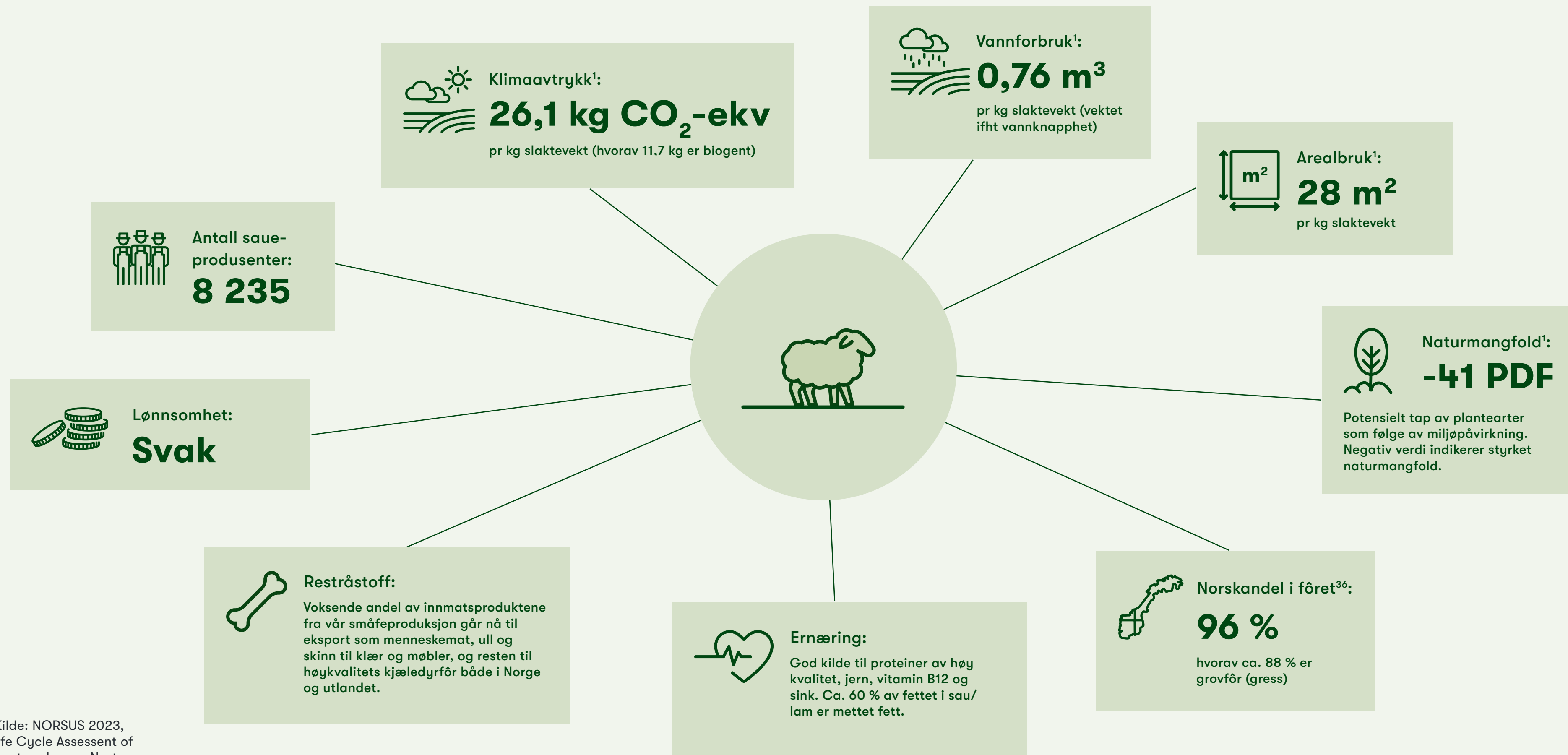
Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

¹Kilde: NORSUS 2023, Life Cycle Assessment of meat and egg - Nortura

Gris

Norske griser har god helse, lav dødelighet og halvparten av klimautslippet som internasjonal svineproduksjon. Svært få proteinrike matvarer har lavere utslipp enn grisen, og den har faktisk lavere enn både laks og enkelte plantebaserte erstatninger. De er verdens mest føreffeektive, og nyttiggjør seg lokale råvarer som bygg - som egner seg å dyrke i vårt kalde klima, men som ikke spises i stor nok grad av mennesker. Vi spiser hele 87 % av slaktevekten, mer enn noe annet husdyr.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
Tematisk fokus: Klima	19

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

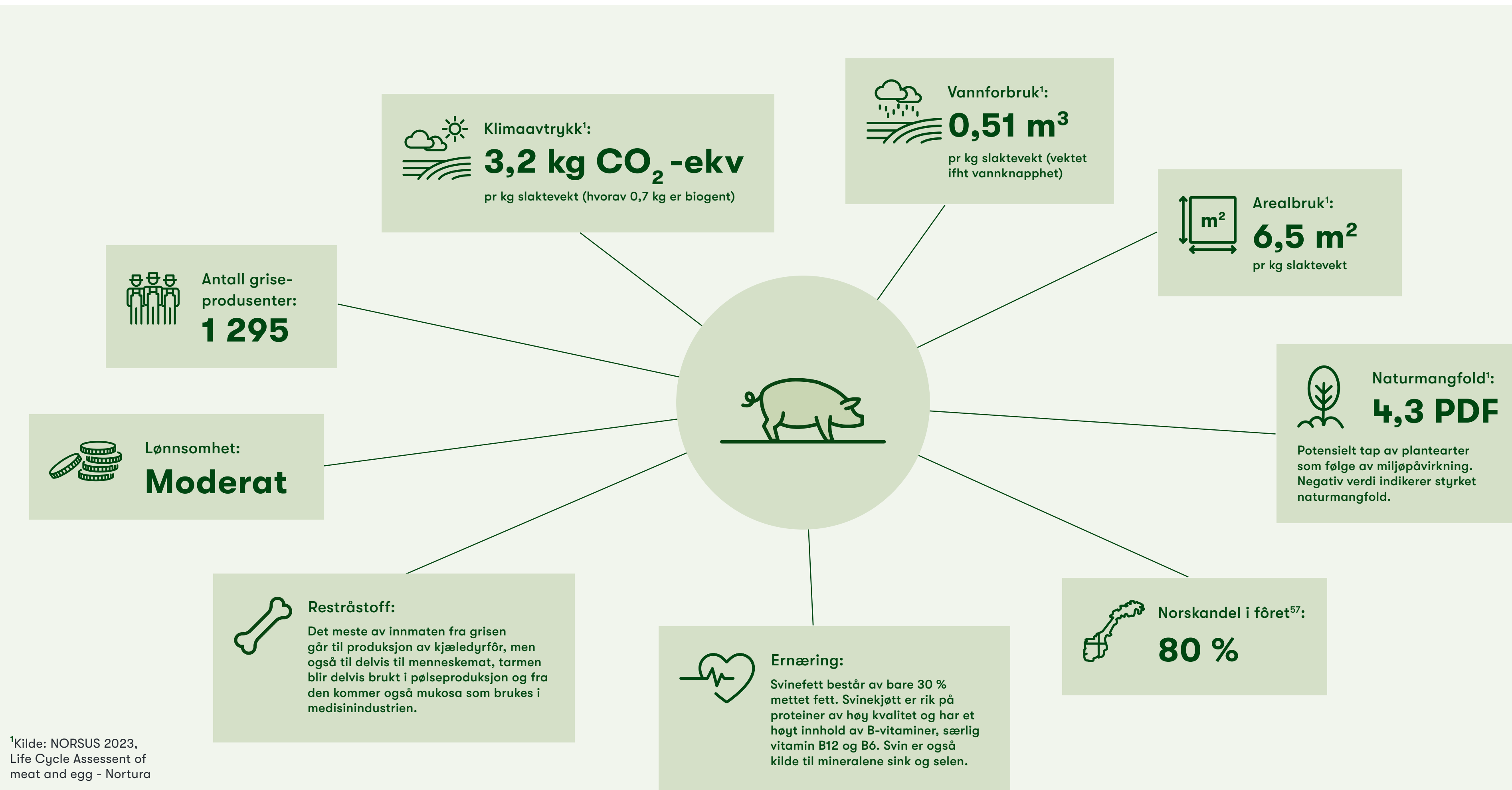
Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Kylling

Kylling er en av de mest klimavennlige proteinkildene vi har her i landet, og produksjonen krever lite areal per kg kjøtt. Ett av verdens strengeste dyrevelferdsregelverk sørger for at norske kyllinger har mer plass, bedre helse og et rikere miljø sammenlignet med kyllinger i andre land. En betydelig andel av fôret til kyllingene er importert soya, men 100 % er sertifisert bærekraftig og avskogingsfri. Vi jobber for norsk fôr i fremtiden og har testet et nytt fôr på 4,7 millioner PRIOR-kyllinger, bestående av 90 % norsk fôr.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
Tematisk fokus: Klima	19

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

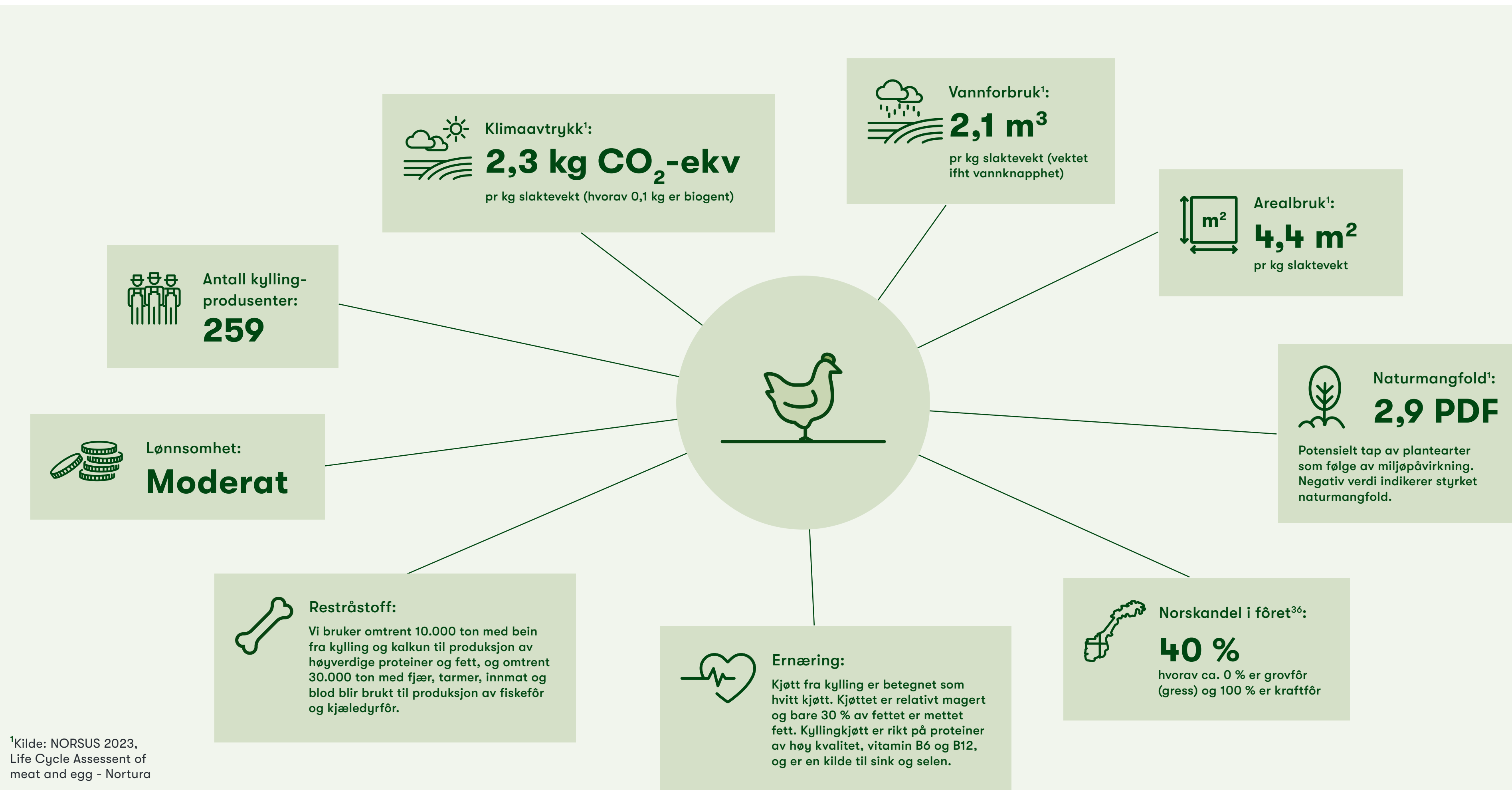
Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Kalkun

Kalkun er blant de mest klimavennlige proteinkildene vi har her i landet, og produksjonen krever lite areal per kg kjøtt. Ett av verdens strengeste dyrevelferdsregelverk sørger for at norske kalkuner har mer plass, bedre helse og et rikere miljø enn kalkuner i andre land. Siden kalkun har lav grad av norske fôrråvarer, er dette et fokusområde for vår produksjon. All importert soya som inngår i fôret til våre kalkuner er sertifisert bærekraftig og avskogingsfri.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
Tematisk fokus: Klima	19

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

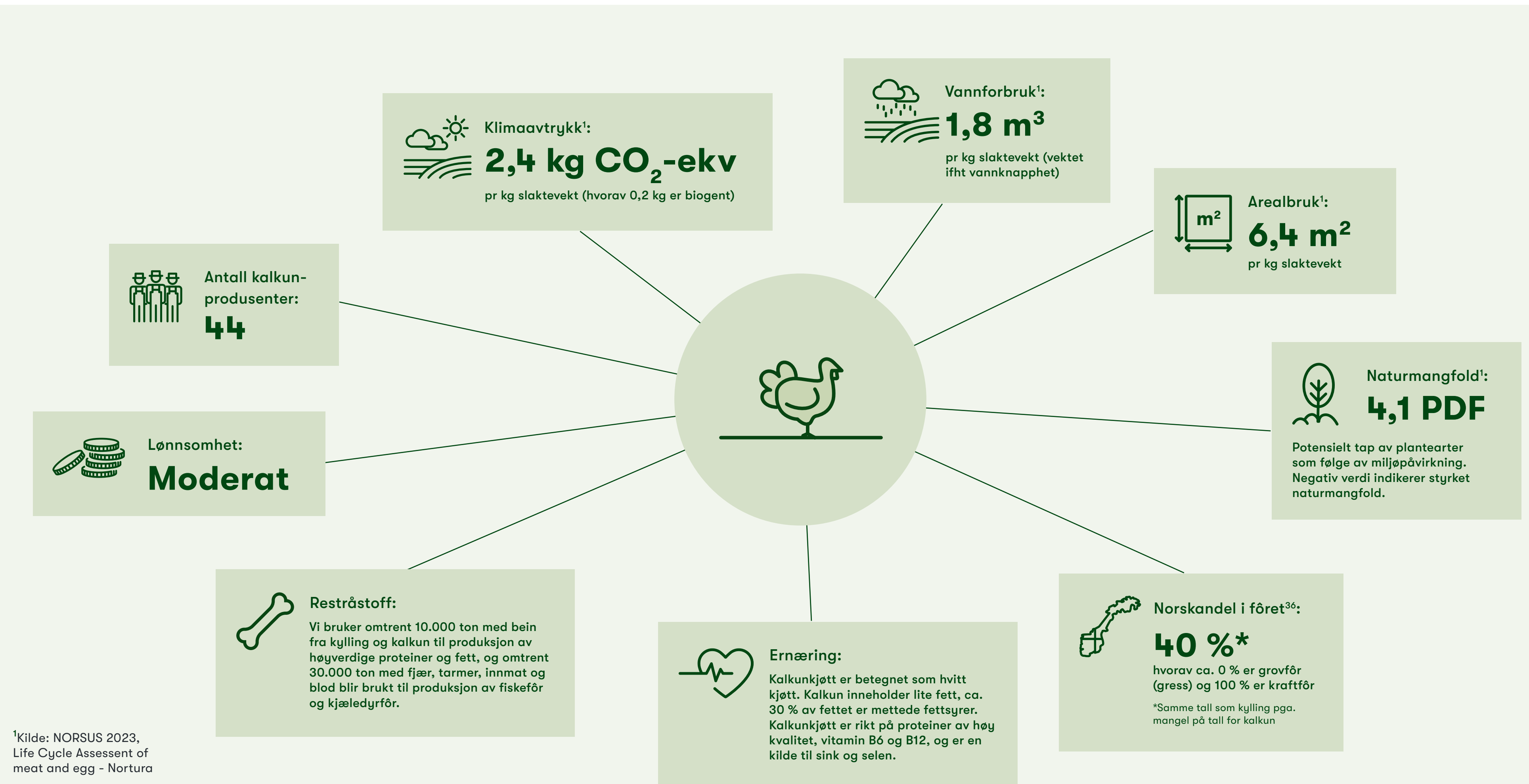
Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Egg

Egg er en næringsbombe og inneholder mer eller mindre alle vitaminer og mineraler kroppen trenger utenom vitamin C. Eggproduksjon er en viktig del av landbruksnæringen og Nortura produserer rundt 750 millioner egg årlig. Norske egg er tryggest i verden, kan spises rå og er den mest klimavennlige proteinkilden vi har. I tillegg kan alle våre PRIOR-egg spores av forbruker tilbake til gården de er produsert. En betydelig andel av fôret til verpehønene er importert soya, men 100 % er sertifisert bærekraftig og avskogingsfri. Allikevel jobber vi for norsk fôr i fremtiden.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
Tematisk fokus: Klima	19

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

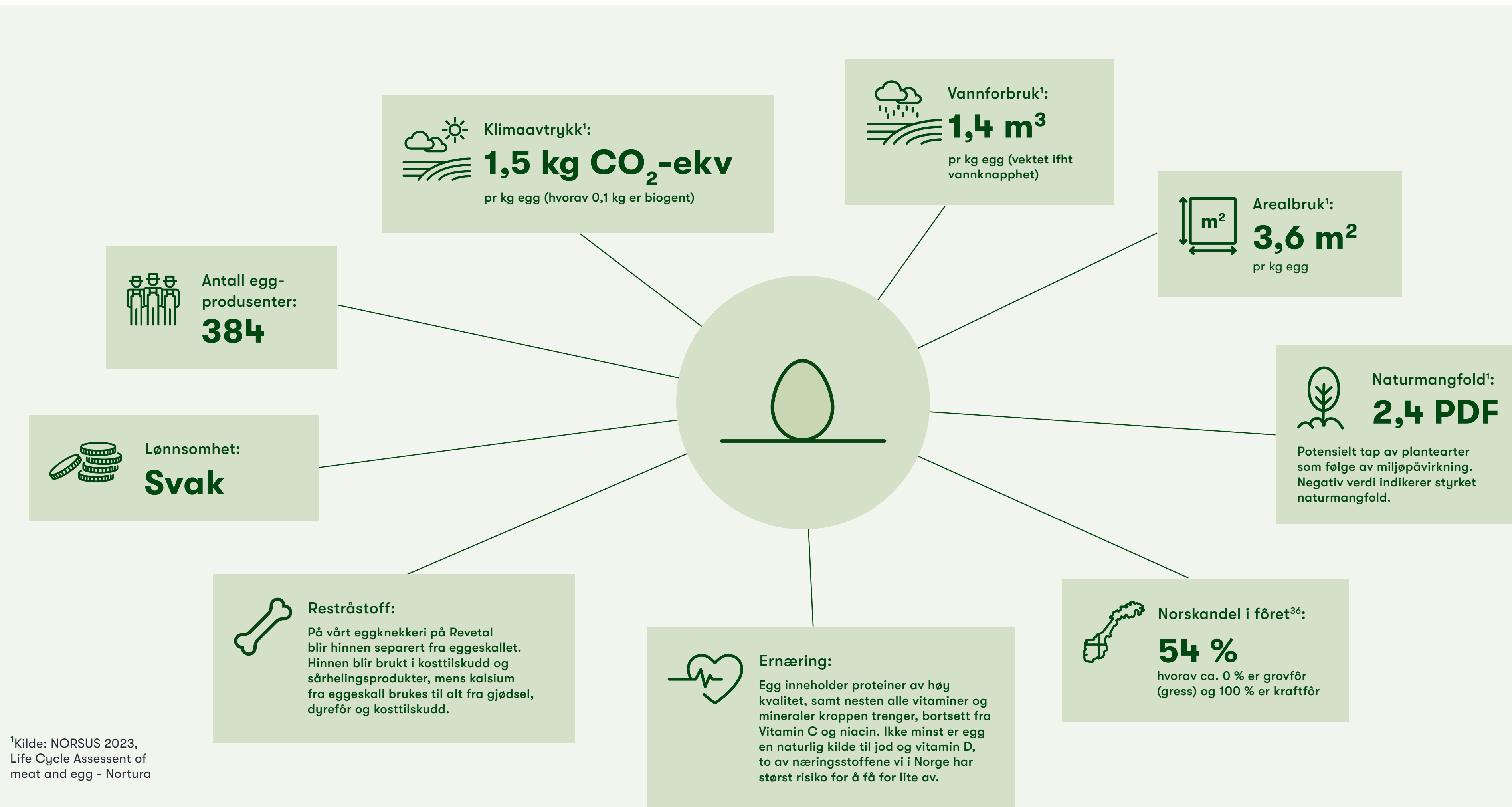
Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Klimautslipp fra norske husdyr: er klima og kjøtt en motsetning?

Husdyr foredler planter og biprodukter som ikke kan spises av mennesker direkte. Dette medfører utslipp av klimagasser. Mesteparten av disse utslippene skyldes metan fra naturlige prosesser i fordøyelsen hos drøvtyggere som storfe og sau, samt lystgass fra gjødsel. Utslippene fra husdyrene, både metan og lystgass, inngår i naturlige kretsløp. Dette skiller klimagassutslipp fra biologisk produksjon fundamentalt fra klimagassutslipp fra bruk av fossile kilder. Utslipp fra fossile kilder innebærer en varig frigjøring av karbon som har vært bundet.

På de neste sidene dykker vi litt dypere ned i hvordan Norturas produksjon bidrar til global oppvarming.

I dette kapitlet vil vi belyse 5 punkter:

1. Biologiske utslipp fra husdyr inngår som en del av det naturlige karbonkretsløpet
2. Regner vi riktig? utfordringer knyttet til hvordan vi beregner klimapåvirkningen fra jordbruket
3. At biologiske utslipp fra landbruket i Norge har gått ned de siste 50 årene, samtidig som fossile utslipp stiger
4. Utslipp fra norsk husdyrproduksjon er betydelig lavere enn i resten av verden, og grunnene til dette
5. Våre klimautslipp i kontekst: Er kjøttet en klimaversting?

Vårt klimaregnskap og hvilke tiltak vi jobber med for å redusere vår påvirkning, finner du på side 39.

I årets bærekraftsrapport har vi valgt et tematisk fokus på klima. Med dette ønsker vi å dykke dypere ned i hvordan vår produksjon påvirker klimaforandringene og bidrar til global oppvarming. Vi oppfordrer våre lesere til å etterprøve innholdet presentert i dette kapittel.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
<u>Tematisk fokus: Klima</u>	19

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Innledning
Bærekraft i Nortura

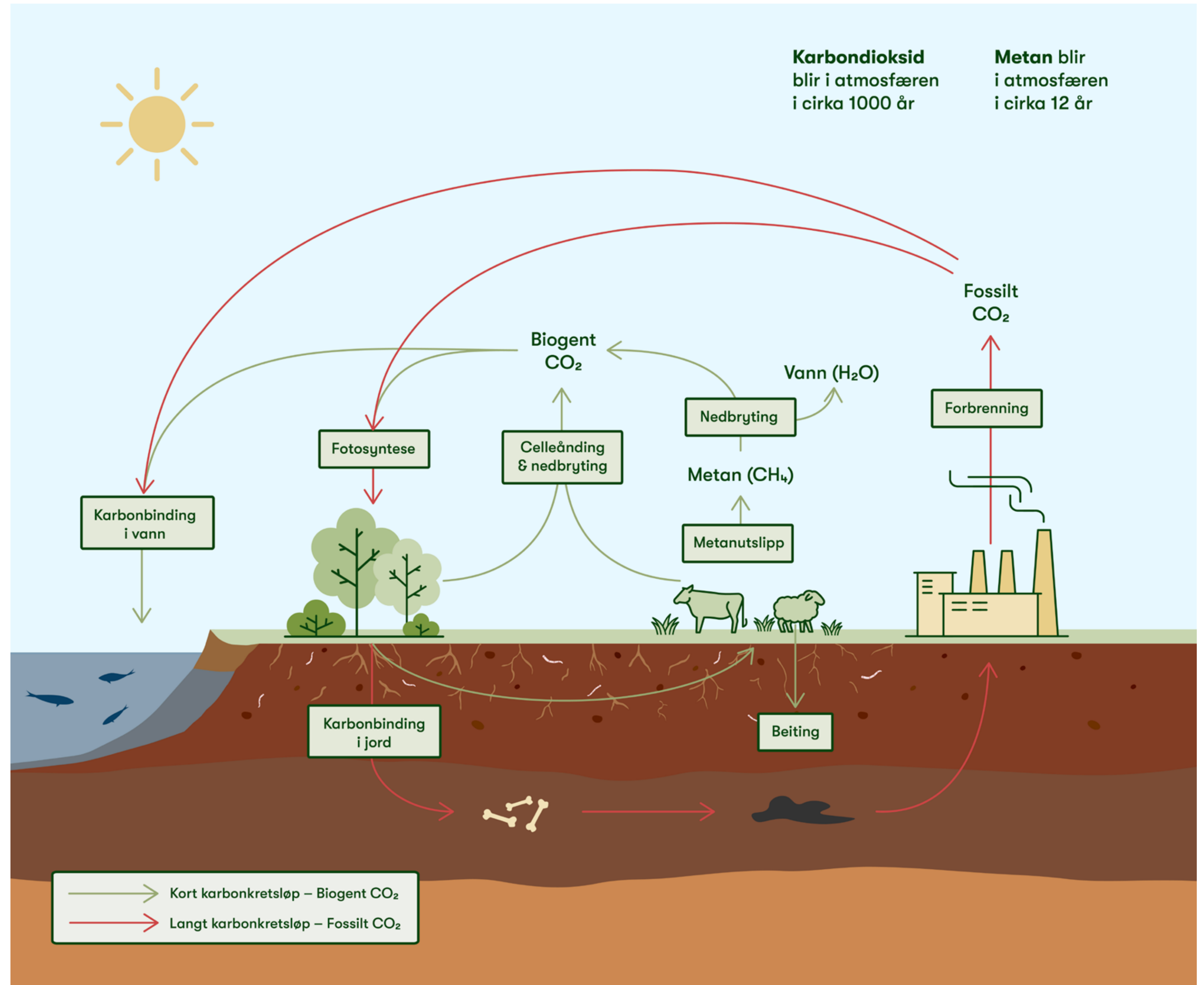
Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
Tematisk fokus: Klima	19

Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
Punkt 1
Biologiske utslipp fra husdyr inngår som en del av det naturlige karbonkretsløpet

Karbonkretsløpet beskriver hvordan karbon (C) sirkulerer gjennom luft, vann, organisk materiale og jord gjennom ulike prosesser. Karbon kan klassifiseres som enten biogent eller fossilt. Biogent karbon er lagret i, fanget av og frigjort gjennom organisk materiale, mens fossilt karbon dannes når levende organismer dør, avsettes på bakken, og over millioner av år blir omdannet under ekstreme forhold til fossilt brensel.

Metanutslipp fra drøvtyggere er en del av det naturlige kretsløpet, også kjent som **det korte karbonkretsløpet**. Drøvtyggere spiser gress som inneholder karbon og frigjør metan i prosessen. Metan forblir i atmosfæren i omtrent 12 år før det nedbrytes til biogent CO₂ og vann. Planter og gress absorberer deretter den biogene CO₂ gjennom fotosyntesen, hjulpet av solen, og lagrer karbonet. Drøvtyggere kan igjen spise gress, og syklusen fortsetter.

I motsetning til dette finner vi **det lange karbonkretsløpet**. Dette karbonet er hentet fra lukkede lagre, som ofte finnes under bakken, til havs eller på land. Når man brenner dette karbonet, kjent som fossilt brensel, som olje, gass eller kull så slippes store mengder karbondioksid (CO₂) ut i atmosfæren. Karbondioksid forsvinner ikke over tid, men sirkulerer gjennom hav, atmosfære og land. Noe absorberes raskt, spesielt av havet, mens resten kan bli i atmosfæren i tusenvis av år.

Innledning
Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
<u>Tematisk fokus: Klima</u>	19

Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
Punkt 2
Regner vi riktig? Utfordringer knyttet til hvordan vi beregner klimapåvirkningen fra jordbruket

Det er strenge regler for hvordan virksomheter skal beregne utslipp av klimagasser fra sin produksjon og verdikjede. Dette er bra og viktig. Formålet med regelverket er å muliggjøre sammenligning av utslipp mellom virksomheter og sektorer, og måle resultatforbedringer over tid. Den mest kjente standarden for klimaregnskap heter Greenhouse Gas Protocol (GHG-protokollen), som definerer kriterier for utslippsrapportering for hele virksomhetens verdikjede.

Utfordringer med dagens målemetoder for landbruket

Det er i dag svakheter ved disse modellene som gjør spesielt utslippsberegninger fra biologiske produksjoner, og dermed landbrukets faktiske påvirkning på global oppvarming, usikker:

- 1. Forskjell mellom biogene og fossile utslipp tas ikke i betraktning:** I dag regnes biogene og fossile utslipp på samme måte, selv om både utslippene og påvirkningen i realiteten er av svært ulik karakter.
- 2. Jordbrukets klimapositive rolle beregnes ikke inn:** Det er foreløpig krevende å modellere hvordan jordbruket bidrar til å fange og lagre karbon i jord, vekster og skog, ettersom variasjonen er stor fra område til område og gård til gård. Det jobbes i dag med utvikling av dette, blant annet gjennom SUSCOW prosjektet på NMBU (se s. 46).
- 3. Sammenligningsgrunnlaget mangler:** Det er ikke krav om at alle som produserer mat i Norge skal rapportere på utslipp fra sin produksjon / pr. produserte enhet, noe som gjør det vanskelig å beregne den faktiske klimapåvirkningen av norsk matkonsum. Dette er et hinder for samfunnet i forhold til å ta kloke helhetlige beslutninger som fremmer klimavennlig omstilling av nordmenns matforbruk.

I dag diskuteres det både i FN og IPCC hvordan disse beregningsmodellene kan videreutvikles, slik at vi får et mer korrekt bilde av landbrukets faktiske bidrag til global oppvarming fremover. Dette er kritisk for å kunne ta kloke omstillingsvalg, som også tar hensyn til andre viktige parametere som matsikkerhet, naturmangfold og lands ulike forutsetninger for matproduksjon.

Hvordan regnes oppvarmingseffekten av ulike klimagasser?²⁻³

Ulike klimagasser har ulik effekt på global oppvarming. For å kunne sammenlikne klimagassene, omregnes de til CO₂-ekvivalenter. Denne metodikken kalles GWP100 (gassens oppvarmingspotensial over en 100-års periode). Metan er en sterkere klimagass enn karbondioksid, og med GWP100 metodikken ganges det årlige metanutslippet med en vektfaktor på 25 for å estimere utslippet i CO₂-ekvivalenter. Det vil si at for drøvtyggerne blir utslipp beregnet slik: Årlig utslipp x 25= xx CO₂-ekvivalenter.

En utfordring med denne metoden er knyttet til at CO₂ er en langlivet gass som blir værende i atmosfæren i hundrevis av år, mens metan har en levetid på ca. 12 år. På grunn av den raske nedbrytningstiden vil et konstant utslipp av metan ikke føre til økt konsentrasjon av metangass i atmosfæren, slik som et konstant utslipp av CO₂ derimot medfører (altså opphopning av CO₂ i atmosfæren).

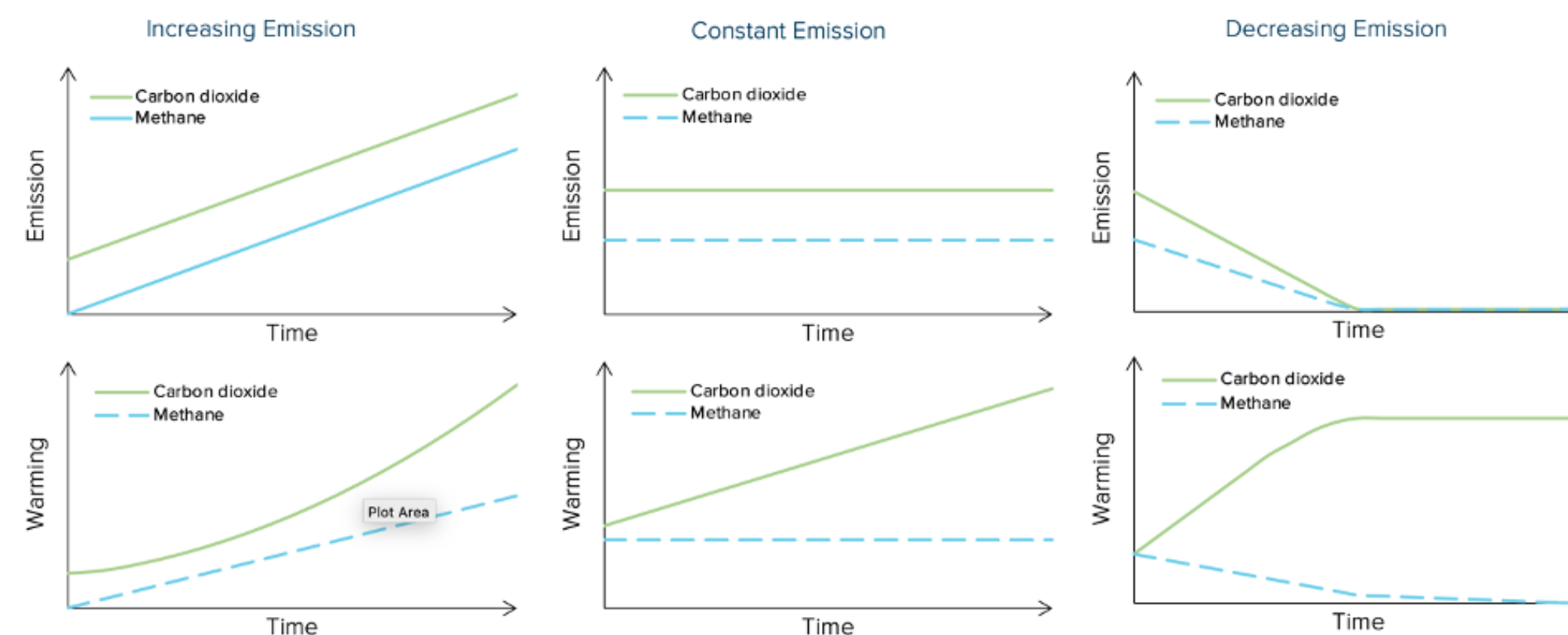
FNs klimapanel (IPCC) skriver i sin «6th Assessment Report» (2022) at det å behandle metan og andre kortlevde klimadrivere som CO₂-ekvivalenter basert på GWP100 gir et feil anslag på effekten på global temperatur ettersom den undervurderer den umiddelbare, sterke effekten av endringer i utslippsraten til metan, og tilsvarende overvurderer det kumulative bidraget til oppvarming⁴.

Forskere tilknyttet IPCC har nå utviklet en ny metode å beregne ulike klimagassers oppvarmingseffekt, kalt GWP*. GWP* hensyntar at ulike klimagasser har ulik levetid, og presenterer dermed et riktigere bilde av forholdet mellom utslipp av klimagassen og faktisk oppvarmingseffekt. Dette gjør at metan og andre kortlivede klimagasser kan sammenliknes med CO₂ på et mer korrekt grunnlag⁵⁻⁶.

GWP* viser også at en årlig reduksjon av metanutslipp på 0,3 prosent er tilstrekkelig for å ikke bidra til ytterligere oppvarming. Det betyr at en reduksjon over 0,3 prosent årlig, eller 6 % over en 20 års periode, vil føre til en aktiv nedkjøling av kloden³.

“Expressing methane emissions as CO₂ equivalent emissions using GWP100 overstates the effect of constant methane emissions on global surface temperature by a factor of 3-4, while understating the effect of any new methane emission source by a factor of 4-5 over the 20 years following the introduction of the new source”.

IPCC 6th Assessment Report, 2021, Chapter 7, p. 1016

Klimapåvirkning som resultat av økt, konstant og redusert utslipp av karbondioksid og metan over tid

Kilde: GWP* – a better way of measuring methane and how it impacts global temperatures | CLEAR Center

Innledning
Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
Tematisk fokus: Klima	19

Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
Livsløpsanalyser
Hva regnes med?

Kunnskap om hvordan Norturas produksjon påvirker omverdenen, er helt vesentlig for vår strategi for bærekraftig matproduksjon for fremtiden. Derfor engasjerte vi i 2023 det uavhengige forskningsinstituttet NORSUS – Norsk institutt for bærekraftsforskning - til å utarbeide livsløpsanalyser (Life Cycle Assessment (LCA)) av miljøpåvirkningen fra de ulike dyreslagene som inngår i Norturas produksjon. I oktober 2023 ble disse analysene ferdigstilt.

Livsløpsanalysene kartlegger og vurderer det totale avtrykket til et produkt, og tar for seg blant annet miljø- og ressurspåvirkning som energi og vannforbruk, utslipp, forsuring, jordkvalitet, areal-bruk og biodiversitet. Analysene tar før seg utslipp fra gård til fabrikkdør. Resultatet fra Norturas livsløpsanalyser kan du se på side 50 og 54.

På vår hjemmeside kan du lese mer om livsløpsanalysene, og laste ned rapporten fra Norsus

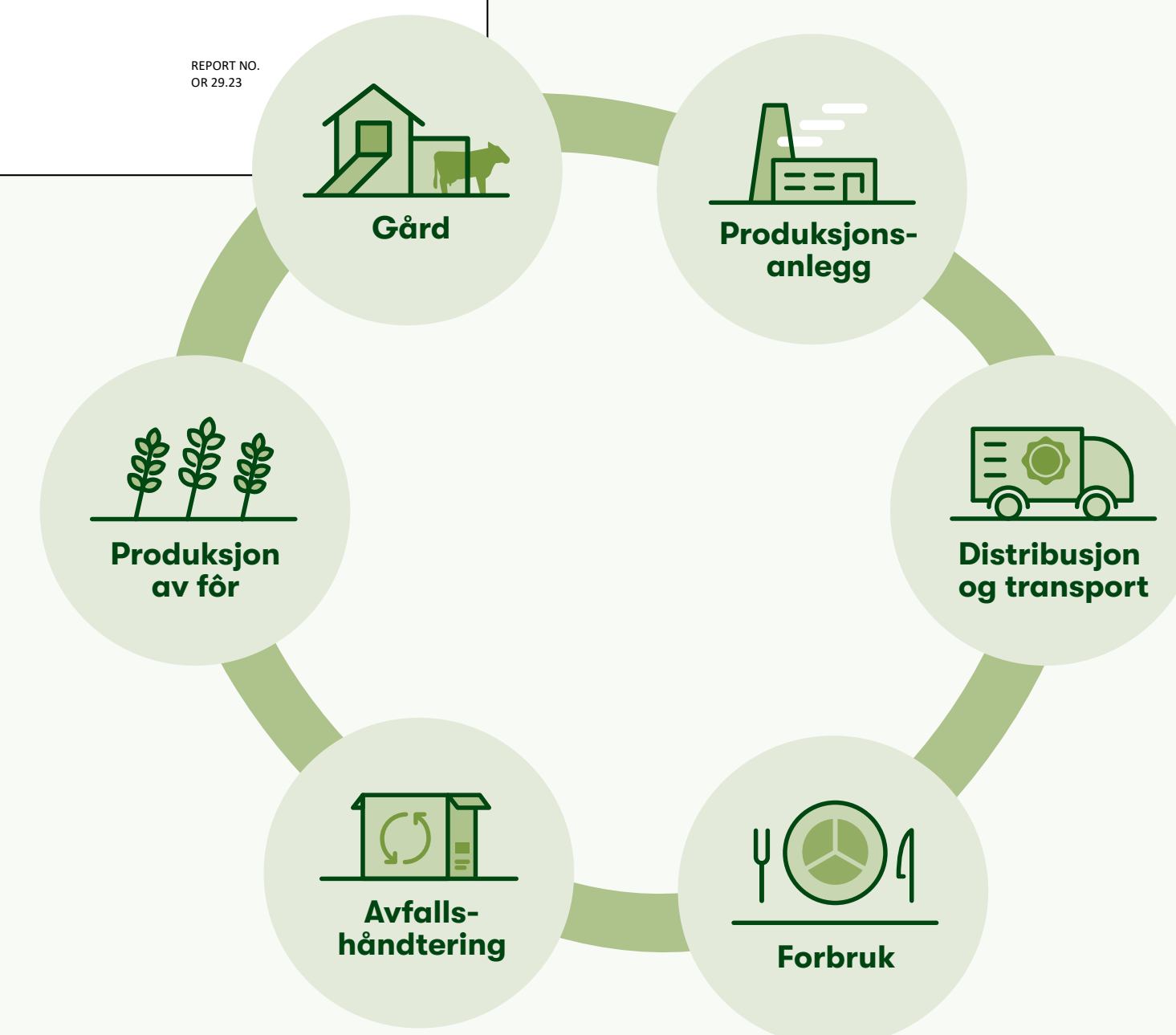
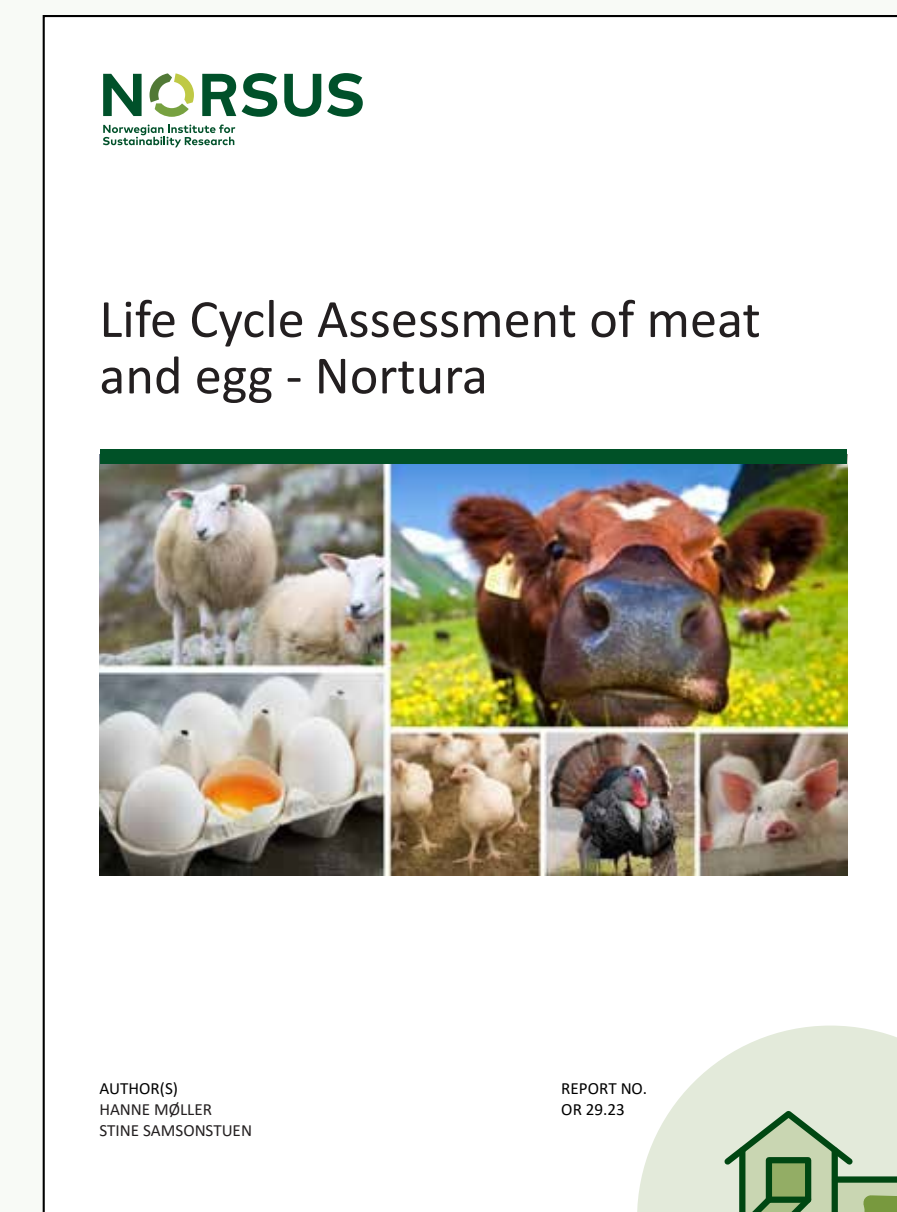
Hva regnes ikke med?
Karbonlagring i jord og skog

Ifølge IPCC er skogplanting, forbedret skogforvaltning og karbonlagring i jord foreløpig de eneste metodene av betydning for karbonfangst og lagring, og riktig arealbruk er en nøkkel for å nå verdens klimamål⁷. Skogen binder mest, og forskning viser at rundt halvparten av de totale utslipp i Norge "fanges" av skogen.

Beitende husdyr bidrar med organisk materiale, i form av gjødsel, og øker aktiviteten av sopprot og bakterier som stimulerer til binding av karbon i jorda. Når husdyra beiter økes også transporten av karbon fra planterøtter og til jorda. Årlig karbonbinding gjennom fotosyntesen er beregnet til 2,8 millioner tonn karbon på jordbruksareal i Norge⁸. I Norge er det allerede et høyt innhold av karbon i jorda, som innebærer at det er mindre potensial for ytterligere binding. Drøvtyggerne, med god beitepraksis, kan sørge for at den karbonen som er i jorden, holder seg der.

Albedo-effekten: kjølede solrefleksjon

Solrefleksjon fra åpne arealer som for eksempel beitemark er heller ikke med i klimaberegninger. Når solen skinner på bakken, særlig åpne, snødekte arealer, vil en del av dette reflekteres tilbake og ut i atmosfæren - opp mot 60-90 prosent - og bidra til en nedkjøling av kloden. Hvis et areal gror igjen med kratt og skog vil mindre av lyset reflekteres (barskog reflekterer kun 5-15 prosent), og jorda blir varmere. Beitedyr som sau, geit og storfe er effektive tiltak for å hindre at slike arealer gror igjen⁹.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
Tematisk fokus: Klima	19

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

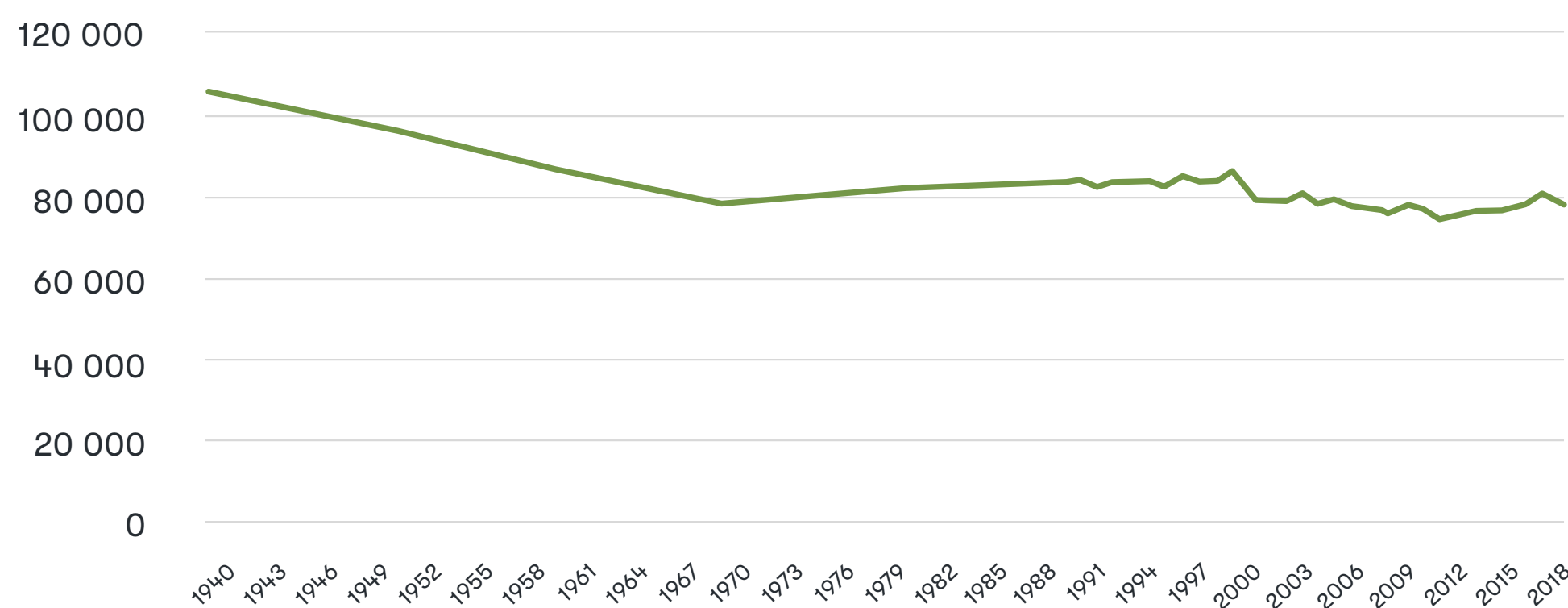
Punkt 3

Utslipp fra norsk landbruk går ned, samtidig som fossile utslipp øker

Selv om matproduksjonen har økt de siste femti årene, er klimautslippene fra norsk landbruk redusert. Kort sagt produseres det i dag mer mat med færre dyr. Siden 1940 er antallet storfe nesten halvert, fra 1.5 millioner til i overkant av 800.000 i dag. I denne periode (frem til 2018), har metanutslippet fra storfeproduksjon falt fra nærmere 109 000 tonn metan per år til 79 000 tonn per år i 2018 (at det ikke er større nedgang skyldes økt størrelse på dyrene). Siden 1990 har, som figuren under viser, metanutslippene fra norsk jordbruk gått ned med i snitt -0,1 % i året.

Samtidig, siden 60-tallet, har norske utslipp av klimagasser steget betraktelig. Ifølge Statistisk Sentralbyrå er de største kildene til dette olje- og gassutvinning, industri og bergverk og veitrafikk, luftfart og sjøfart¹⁰. Se figuren til høyre.

Metanutslipp fra storfeproduksjon i perioden 1940-2018

Kilde: Rapport 13-2019 - Metan - ny metodikk for en kortlevd klimagass | AGRI Analyse

Spiser vi nordmenn mer kjøtt enn noen gang? Og hvordan påvirker dette klimaet?

I den offentlige debatten påstås det ofte at vi nordmenn spiser mer kjøtt enn noensinne, og at denne utviklingen må reverseres for at vi skal redusere landbrukets påvirkning på klimaendringene.

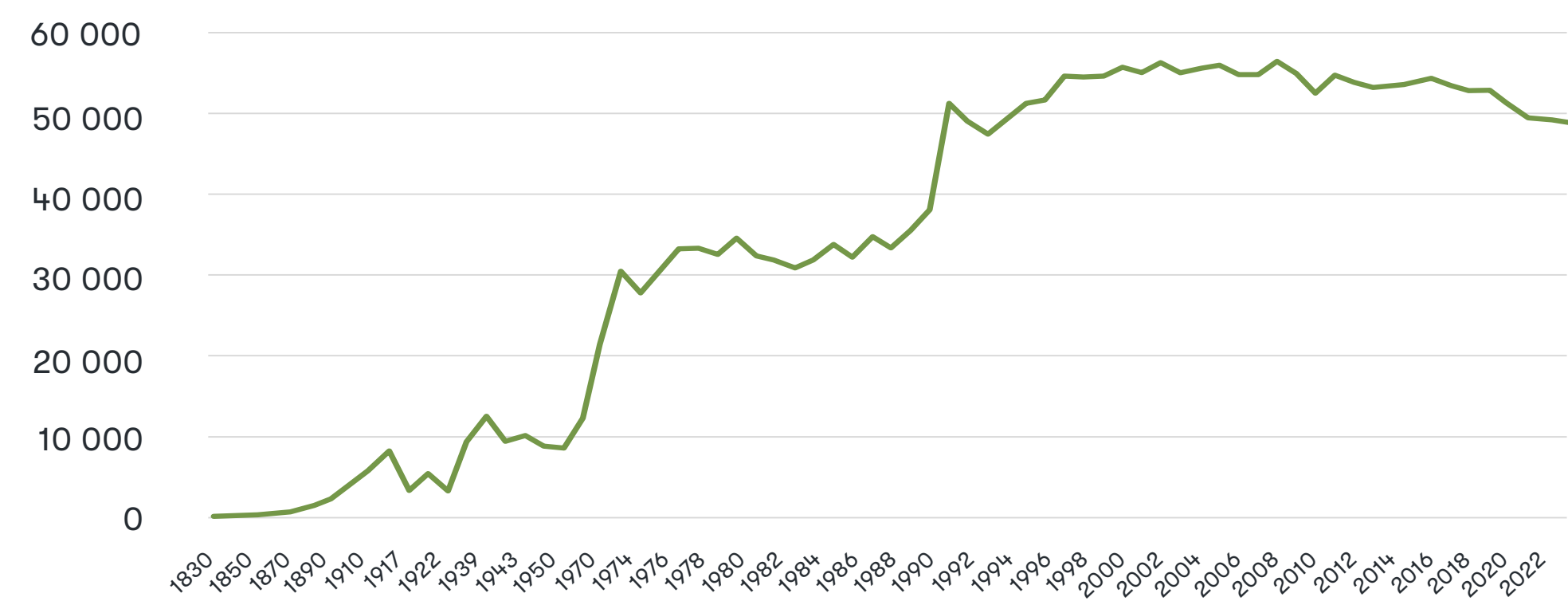
Når vi ser på den faktiske utviklingen, stemmer det at kjøttforbruket totalt sett har økt de siste 20 årene. Økningen skyldes markant økt etterspørsel etter fjørfe og svin, mens forbruket av storfe og småfe har holdt seg mer eller mindre stabilt. Svin og fjørfe har lavere utslipp enn både laks og enkelte plantebaserte alternativer, noe som setter spørsmålstegn ved påstanden om at det økte kjøttforbruket er negativt for klimaendringene.

Ytelsen³⁷ til våre husdyr har økt betydelig de siste 60 årene, noe som delvis skyldes store fremskritt innen avl og utviklingen av teknologi som gir bedre fôr.

	1959	2023
Antall liter per melkeku per år	2564	7273
Antal kg storfe og kalvekjøtt per ku** per år	82	285
Antal kg sau/lammekjøtt per vinterfôra sau per år	17,3	25,5
Antall kg svinekjøtt per avlssvinn per år	746	1845
Antall kg egg per høne per år (*1969)	8,8*	18

**Melk- og ammekyr

Norges territoriale klimagassutslipp i perioden 1830-2022 (i 1000 tonn)

Kilder: Utslipp innenfor Norges geografiske grense. Aftenposten, CDIAC (1829-1973) og SSB (1973-2022)

Beregnet reelt forbruk av kjøtt og engrosforbruk av egg i kg per innbygger

	1990	2022
Storfe	13,0	13,9
Småfe	4,0	3,2
Gris	16,1	20,2
Fjørfe	3,4	15,7
Totalt kjøttforbruk (inkl. vilt og øvrige)	41,7	58,0
Egg*	11,0	13,3

Kilde: Animalia kjøttets-tilstand-2023.pdf (animalia.no) (s. 119).

*Engrosforbruk av egg i kg per innbygger.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
<u>Tematisk fokus: Klima</u>	19

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Punkt 4
Utslipp fra norsk husdyrproduksjon er lavere enn i resten av verden

Det er flere grunner til at klimautslippet fra norsk kjøttproduksjon er lavt sammenlignet med de fleste andre land.

1. God dyrehelse og lav dyredødelighet: En av de viktigste årsakene til lave klimautslipp i Norge er friske dyr, med få tilfeller av alvorlige eller kroniske, smittsomme dyresykdommer. God dyrehelse er positivt for klimaet fordi friske dyr gir lavere fôrforbruk, bedre tilvekst, økt melkeproduksjon, bedre fruktbarhet, lavere dødelighet og færre dyr blir kassert ved slakting. Dette gir vesentlig lavere

klimautslipp per produsert enhet¹³. Figuren under viser variasjonene i klimapåvirkningen fra kjøttproduksjon i ulike deler av verden. I områder hvor dyredødeligheten er høy, som for eksempel i Sub-Sahara Afrika der ekstrem tørke de senere årene har resultert i over 7 millioner døde storfe¹⁴, er også klimapåvirkningen betydelig høyere.

2. Avl av den norske klimavennlige kombikua: Den norske avlsorganisasjonen Geno har gjennom en årrekke hatt fokus på å avle frem en friskere, mer ressurseffektiv og klimavennlig kurase. Resultatet er kombinasjonskua Norsk Rødt Fe (NRF), som er avlet fram for å produsere både god melk og godt kjøtt. NRF er verdensledende når det kommer til ytelse,

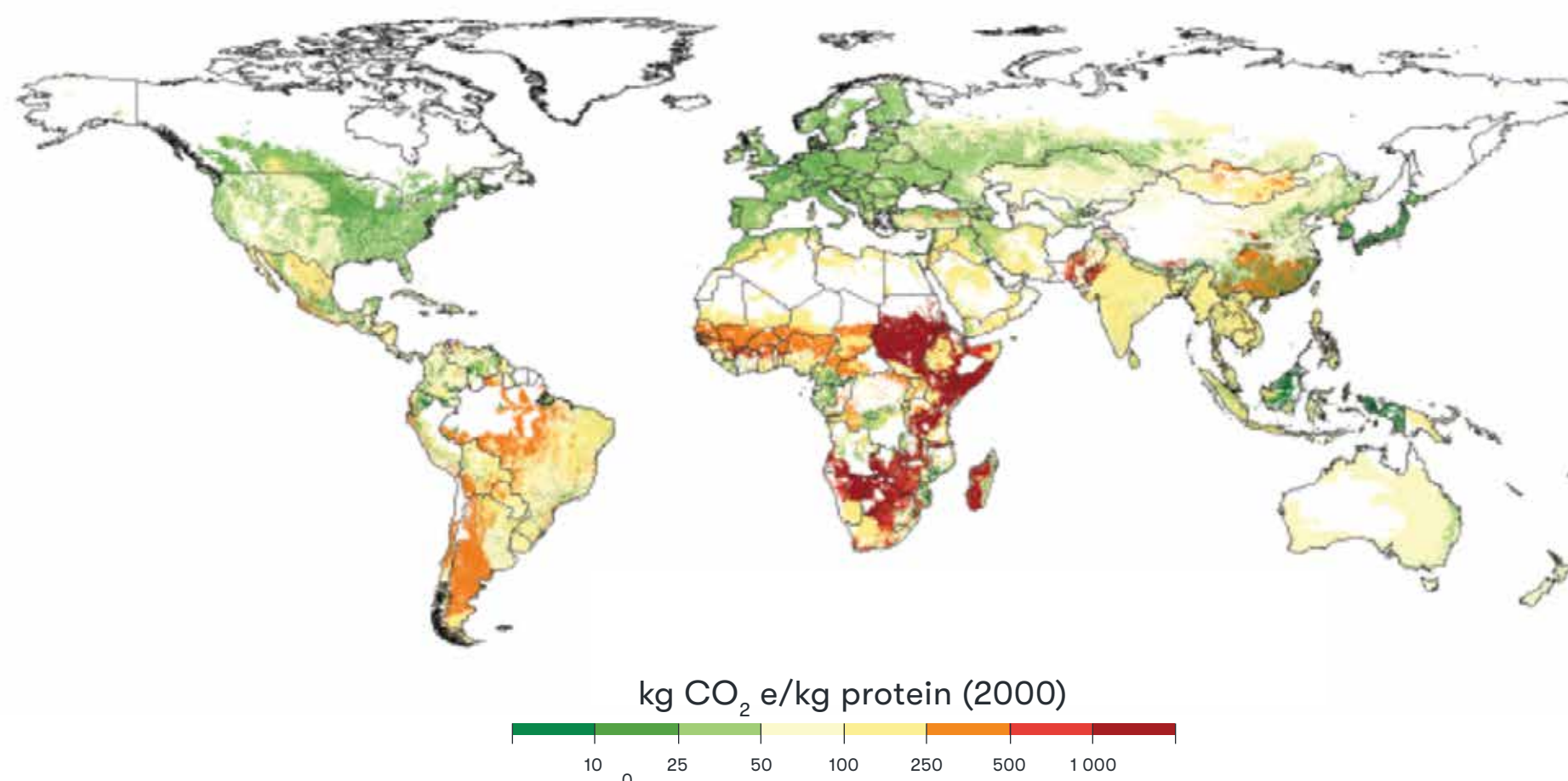
tilvekst, fruktbarhet og dyrehelse, som er viktige parametere i forhold til produksjonens klimapåvirkning (i snitt 420g metan per dag). Dette bidrar til å redusere fôrforbruk, avfall og vannforbruk og gir lavere klimautslipp per produsert kilo melk og kjøtt sammenlignet med kyr som er spesialisert på enten melkeproduksjon eller kjøttproduksjon. 70 % av storfekjøttet i Nortura kommer fra NRF produsert i kombinasjon med melk.

Les mer: Klimakua NRF | Geno

3. Fôreffektive dyr og fôr med høy norskandel: Fôr gir utslipp, både fra produksjon av fôret, fra fordøyelsen og fra gjødsla. Det gjelder derfor å utnytte fôret best mulig slik at vi får mest mulig kjøtt, egg og

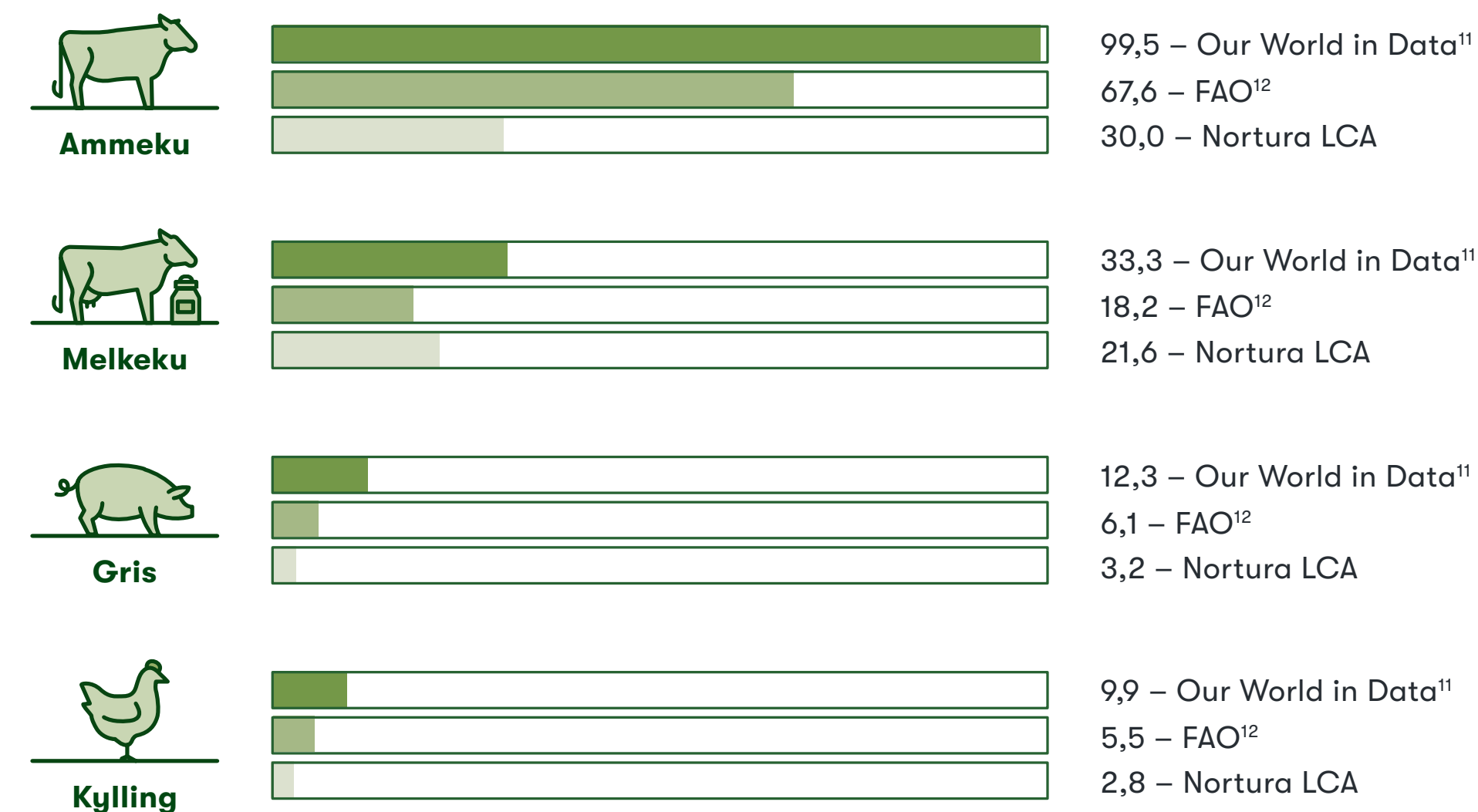
melk for ressursene og utslippene. Dette har både avlsorganisasjoner og fôrleverandører for husdyrnæringen hatt et stort fokus på i mange år. I Norge er gris og fjørfe, som spiser kraftfôr og lite gras, avlet frem for å være fôreffektive. Grisen spiser i tillegg biprodukter fra næringsmiddelindustrien, noe som bidrar til en økt norskandel i fôret og totalt sett et lavere klimaavtrykk. Mengden biprodukter grisen spiser frigjør 130.000 dekar norsk kornareal, og unngår at biprodukter blir til avfall¹⁵. For drøvtyggerne viser forskningssprosjekter også positiv utvikling i fôreffektiviteten som resultat av bedre grovfôrvalitet. Dette fører til at man trenger mindre mengde fôr for tilsvarende ytelse, mer ressurseffektiv produksjon og lavere klimagassutslipp.

Ineffektiv kjøttproduksjon gir langt høyere klimagassutslipp per enhet kjøttproduksjon enn de mest effektive systemene

Kilde: World Resources Institute (WRI), World Resources Report: Creating a Sustainable Food Future (2019; 171)

Karbonavtrykk (kg CO₂-ekv/kg slakt vekt)

Note: Our World in Data er brukt som kilde i rapporten fra Nordisk Ministerråd 2023 «Nordic Nutrition Recommendations 2023».

Innledning

Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
Tematisk fokus: Klima	19

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Punkt 5
Våre klimautslipp i kontekst: er kjøttet en klimaversting?

Norturas klimaregnskap viser utslipp på i overkant av to millioner tonn CO₂-ekvivalenter i året. Dette er utslipp fra hele vår verdikjede, både i og utenfor Norges grenser. 2 millioner tonn er betydelig, og vi skal ta ansvar for å redusere dette i årene som kommer.

Utslipp fra nordmenns matforbruk

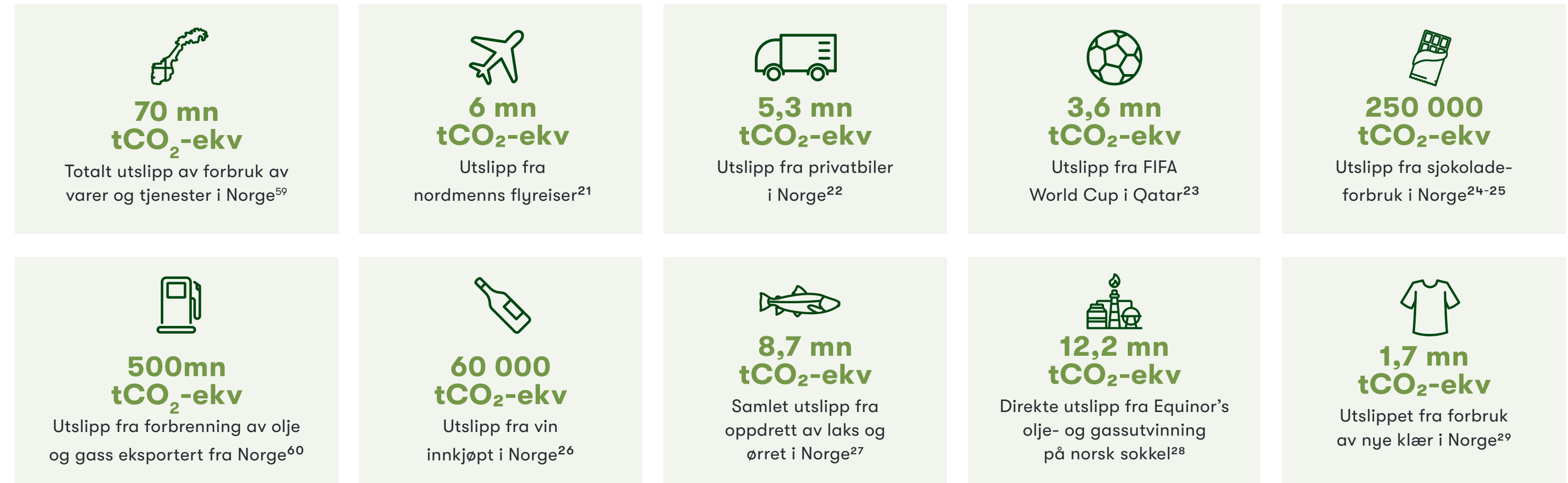
I Norges nasjonale klimagassregnskap inngår kun territorielle utslipp, det vil si utslipp som er skapt innenfor Norges grenser. Her er utslippet fra norsk landbruk beregnet til ca. 4,6 millioner tonn CO₂-ekvivalenter per år¹⁶.

I januar 2024 publiserte Miljødirektoratet for første gang en beregning av det samlede årlige klimafotavtrykket fra nordmenns forbruk av varer og tjenester. Her inngår også utslipp av varer som importeres til Norge. Klimafotavtrykkregnskapet gir et ganske annerledes bilde enn det territorielle klimagassregnskapet.

- Totalt klimagassutslipp fra norsk forbruk: ca. 70 millioner tonn CO₂-ekvivalenter (i overkant av 60% av disse utslippene fant sted i andre land)
- Totalt klimagassutslipp fra norsk matforbruk: ca. 10 millioner tonn CO₂-ekvivalenter (ca. 60% stammer fra importerte matvarer og fôr)

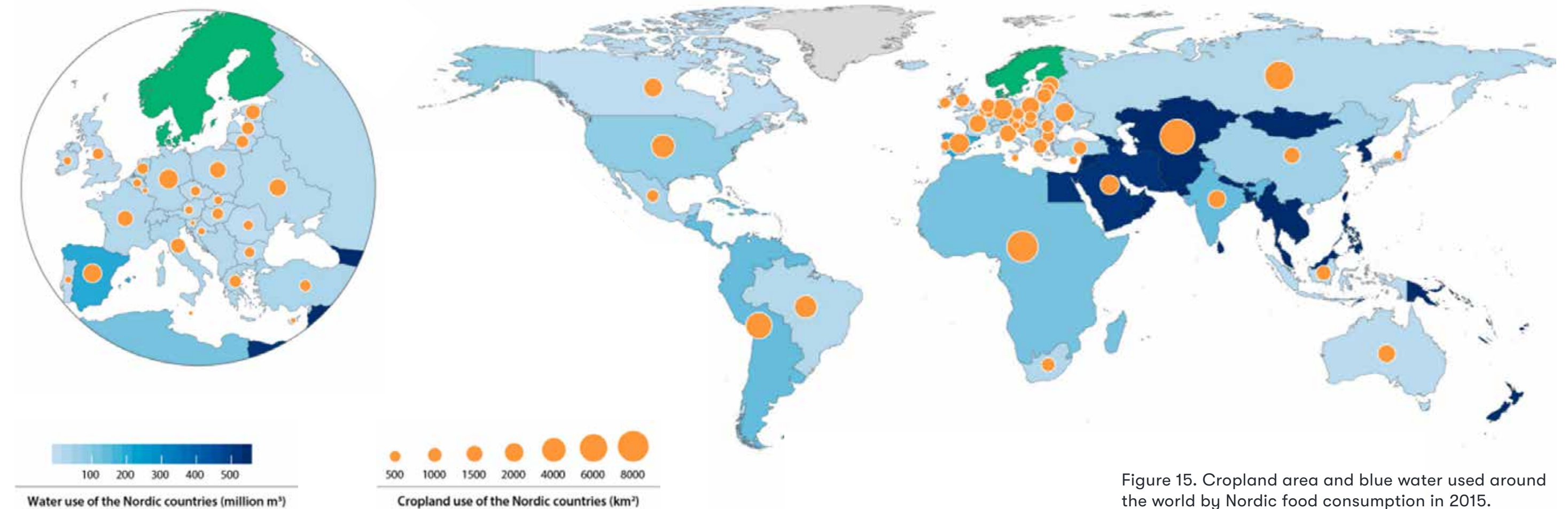
I dette avsnittet setter vi Norturas klimautslipp litt i perspektiv og stiller spørsmålet: er det riktig at det er det næringstette norske kjøttet som skal kuttes fra fremtidens bærekraftige tallerken?

Norturas årlige utslipp er på ca. 2 millioner tonn CO₂-ekv. Hvor mye er det egentlig?

Nordisk matkonsum setter store fotavtrykk i andre land, og vi importerer risiko³⁰

Maten vi spiser påvirker natur og miljø utenfor Nordens grenser: 50 % av åkerjord, 90 % av vannforbruk (blått vann) og ca. 54 % av klimagassutslippene skjer utenfor Norden.

Innledning
Bærekraft i Nortura

Om bærekraft	07
Resultater kjerneindikatorer	08
Om denne rapporten	09
Hvordan vi jobber	09
Fotavtrykk per dyreslag	12
<u>Tematisk fokus: Klima</u>	19

Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
Er utslipp fra kjøtt er høyere en fisk og planter?

Norturas livsløpsanalyser gjør det for første gang mulig å sammenligne utslippstall fra våre produkter, med andre matvarer.

Ikke bare viser tallene fra NORSUS at utslipp fra norske husdyr er betydelig lavere enn i andre land (s. 24), som vi kan se av figuren på høyre side har også gris og fjørfe lavere utslipp pr kg enn for eksempel laks og enkelte plantebaserte alternativer.

I slike beregninger er det også viktig å huske at metodikken som benyttes for å beregne husdyrenes klimapåvirkning trolig overvurderes deres kumulative bidrag til oppvarming, samt at vi foreløpig ikke klarer å regne inn beitedyrenes klimapositive rolle. LCA tallene viser at det er kun ammekyr og sauer som er med på å styrke norsk naturmangfoldet, og har den høyeste andelen norske råvarer i fôret, noe som er viktig fra et matberedskapsperspektiv.

Stor andel næringsfattig mat har betydelig påvirkning på klimaet

Kjøtt og egg er svært næringsrike matvarer som inneholder en rekke viktige næringsstoffer kroppen trenger for å fungere. I dag viser nasjonale kostholdsundersøkelser at en betydelig del av nordmenns daglige kaloriinntak består av næringsfattige mat. Forbrukerundersøkelsen Norske Spisefakta (Ipsos) viser at nordmenns inntak av søtsaker, brus og snacks i 2022 var hele 183 kg per person. For de fleste matvarene i disse kategoriene vil klimautslipp pr kg produkt være lavere enn for kjøtt, men totalt sett er miljøbelastningen fra disse produktene betydelig. For eksempel er **utslippet fra kun sjokoladen vi spiser i Norge ca. 250 000 tonn CO₂-ekvivalenter, som er hele 1/8 av Norturas totale klimautslipp.**

Manglende rapportering fra store deler næringsmiddelindustrien gjør det vanskelig å beregne den faktiske miljøpåvirkningen av nordmenns kosthold. For å kunne ta kloke beslutninger om hvordan vi fremme bærekraftige matvaner i fremtiden, ønsker Nortura offentlig krav om livsløpsanalyser for alle matvarer i Norge.

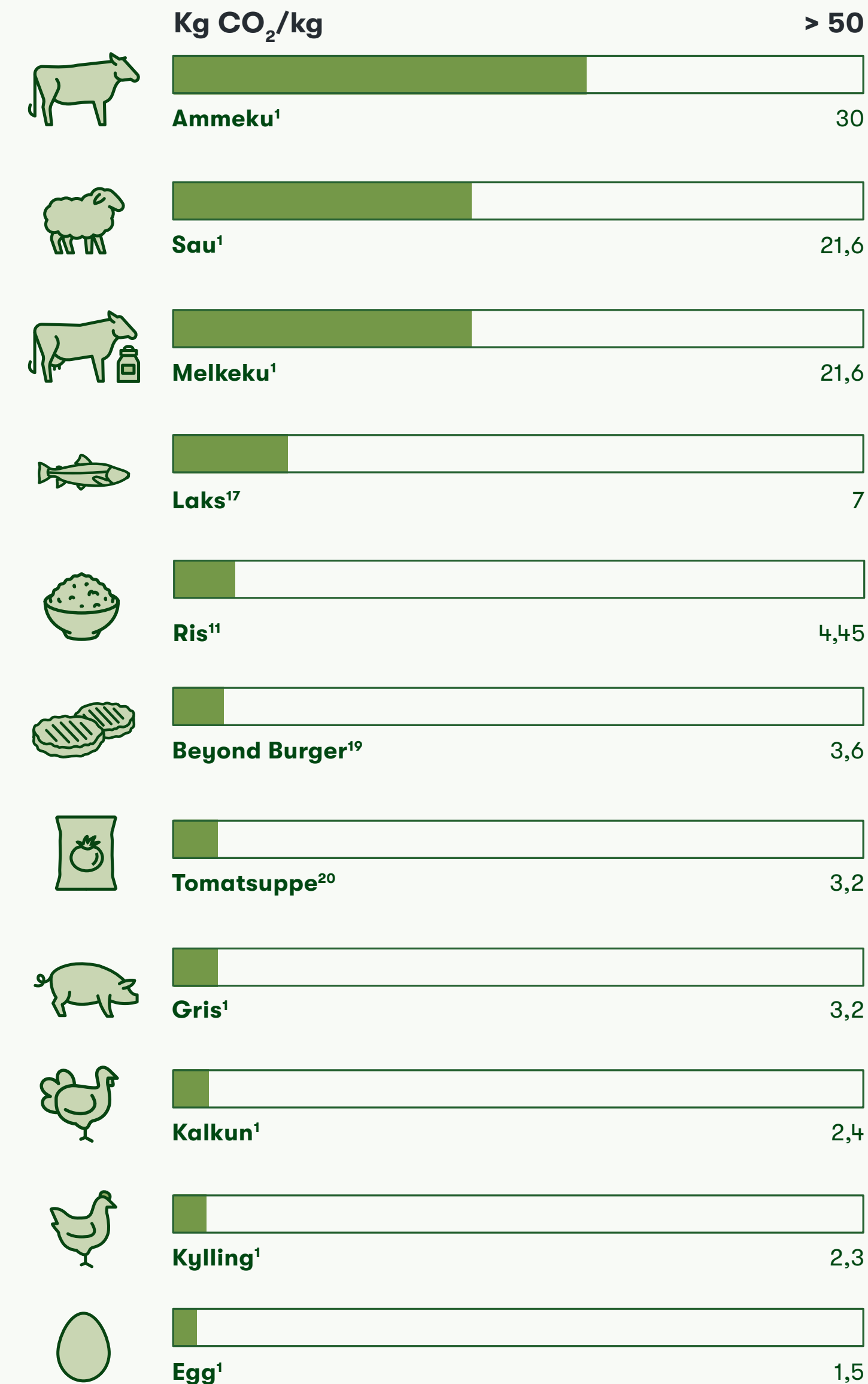
I tillegg er det viktig at vi kobler klimautslipp (og miljøpåvirkning generelt) opp mot næringsinnhold, slik at vi kan vurdere ulike matvarers påvirkning opp mot den ernæringsmessige verdien de har. Merkeordninger som frakobler utslipp fra næringsverdi, risikerer å fremme et kosthold som ikke er i fornuftig fra et helseperspektiv.

Hva spiser nordmenn?

Ifølge den årlige undersøkelsen Norsk Spisefakta, som gjennomføres av Ipsos, spiser nordmenn:

- 37,3 kg rødt kjøtt (storfe, småfe og svin)
- 15,7 kg hvitt kjøtt
- 13,3 kg egg
- 183 kg søtsaker, sjokolade, brus og snacks (potetgull)

Kilde: Norsk spisefakta / Ipsos

Våre LCA tall inkluderer ikke emballasje. For korrekt sammenligning med Beyond Burger og tomatsuppe må ca 0,1kg CO₂-ekv legges til (NORSUS 2021)⁵⁸.

Trygg og sunn mat

Nortura ønsker å fremme et balansert, sunt og næringsrikt kosthold for den norske befolkningen.

Produktene våre stammer fra norske gårder med friske dyr. Våre bønder dyrker mat med utgangspunkt i felles verdier og de naturlige ressursene i landet vårt.

Vi mener at det solidariske samvirkeprinsippet, som Nortura er basert på, er nødvendig for å sikre en pålitelig matforsyning og samtidig tilby trygg og sunn mat. Dette gjør vi gjennom et generasjonsbasert og bærekraftig matsystem, fra små familieeide gårder over hele Norge.

→ **Matsikkerhet**

→ **Mattrygghet**

→ **Folkehelse og ernæring**

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Matsikkerhet	28
Mattrygghet	32
Folkehelse og ernæring	34

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

 [Les mer om hvordan vi jobber med matsikkerhet her](#)

Matsikkerhet

Hvorfor er det viktig

Matsikkerhet handler om at alle skal ha tilgang til nok og trygg mat – også i krisetider. Her i landet har vi tatt tilgangen på mat som en selvfølge, i hvert fall i nyere tid. De siste årene har vi derimot opplevd at klimaendringer har ødelagt avlinger, en global pandemi har stengt landegrensener – og nå en krig på det europeiske kontinentet. Dette har vært en kraftig vekker for den vestlige verden, og vi har for alvor blitt klar over hvor viktig det er at en land kan produsere sin egen mat.

Midt oppi dette står vi overfor en global matvarekrise. For å møte fremtidens behov må matproduksjonen globalt øke med 70 prosent innen 2050³¹. Samtidig trues landbruksproduktiviteten i store deler av verden av klimaforandringer, havnivåstigning, vannmangel, tørke og flommer. Nesten en fjerdedel av verdens jordsmonn er utarmet, pollinerende insekter dør ut, og globale fiskebestander er nær kollaps på grunn av overfiske og forurensing.

Norge må produsere mer mat

Forsyningsberedskap topper plutselig den politiske agendaen. For å sikre at vi har nok mat i Norge i fremtiden, har regjeringen stadfestet at vi skal produsere så mye som mulig av maten vi trenger til egen befolkning på egne ressurser³².

Samtidig har Norge lavere selvforsyningsgrad enn de fleste andre land, helt nede på 45 prosent¹⁸, regner man med import av kraft-fôrråvarer er vi på 39 prosent (gjennomsnittlig for periode 2019-2021, se tabellen til høyre). Det betyr at mindre enn halvparten av vårt daglige kaloriinntak kommer fra norskprodusert mat. Når det kommer til animalske matvarer (kjøtt, egg

og meieriprodukter), er vi derimot langt på vei selvforsynte. Å basere halvparten av matforsyningen på import er en risikabel beredskapsstrategi. Fremover må vi bygge en mer robust nasjonal matproduksjon og øke selvforsyningsgraden. Avhengigheten til andre land, som vil trenge maten til egen befolkning, må reduseres. Sikker matforsyning forutsetter at vi styrker infrastrukturen i jordbruket og den nasjonale matvareindustrien: Et nasjonalt nettverk av familie-eide gårder, slakterier og konkurransedyktig foredlingsindustri er grunnsteinen i den nasjonale matforsyningsstrategien.

Våre naturgitte forutsetninger

I Norge har vi et kaldt klima, kort vekstsesong og en topografi som gjør at forutsetningene for matproduksjon skiller seg ut, selv fra våre naboland (se figur). Kun tre prosent av landarealet her i landet er dyrket, og av dette er kun ca. 1/3 egnet til å produsere mat til mennesker (korn og grønnsaker). Selv om vi har et lite jordbruksareal, er 45 prosent av landarealet vårt klassifisert som god beitemark som kun drøvtyggere kan utnytte og omdanne til mat for mennesker³³.

For å være selvforsynte med mat her i landet, er det viktig at vi tar utgangspunkt i de naturgitte forutsetningene vi har for landbruk og utnytter hele landet. Dette innebærer at husdyrholdet har en sentral plass i et bærekraftig norsk kosthold i fremtiden.

Selvforsyningsgraden i perioden 2019 – 2021¹⁸

	Selvforsyningsgrad	Førkorrigert
Gjennomsnitt fra 2019 – 2021	45 %	39 %
Egg	99 %	81 %
Meierivarer	96 %	79 %
Kjøtt	91 %	75 %
Fisk/sjømat	80 %	66 %
Potet	76 %	
Grønnsaker	48 %	
Matkorn	30 %	
Frukt og bær	6 %	
Margarin (og annet fett)	1 %	
Sukker*	1 %	
Erter, nøtter og belgvekster	0 %	
Kakao	0 %	
Øvrig**	0 %	

* inkl. honning og diverse sukkerholdige matvareprodukter

** omfatter grensehandel inkl. import og eksport av utvalgte matvarer som ikke inngår i øvrige matvaregrupper

Dyrket mark³⁴

Sammenlignet med mange andre land har Norge veldig lite dyrket mark

NORGE

3 %

dyrket mark

TYSKLAND

47,7 %

dyrket mark

DANMARK

62,0 %

dyrket mark

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Matsikkerhet	28
Mattrygghet	32
Folkehelse og ernæring	34

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

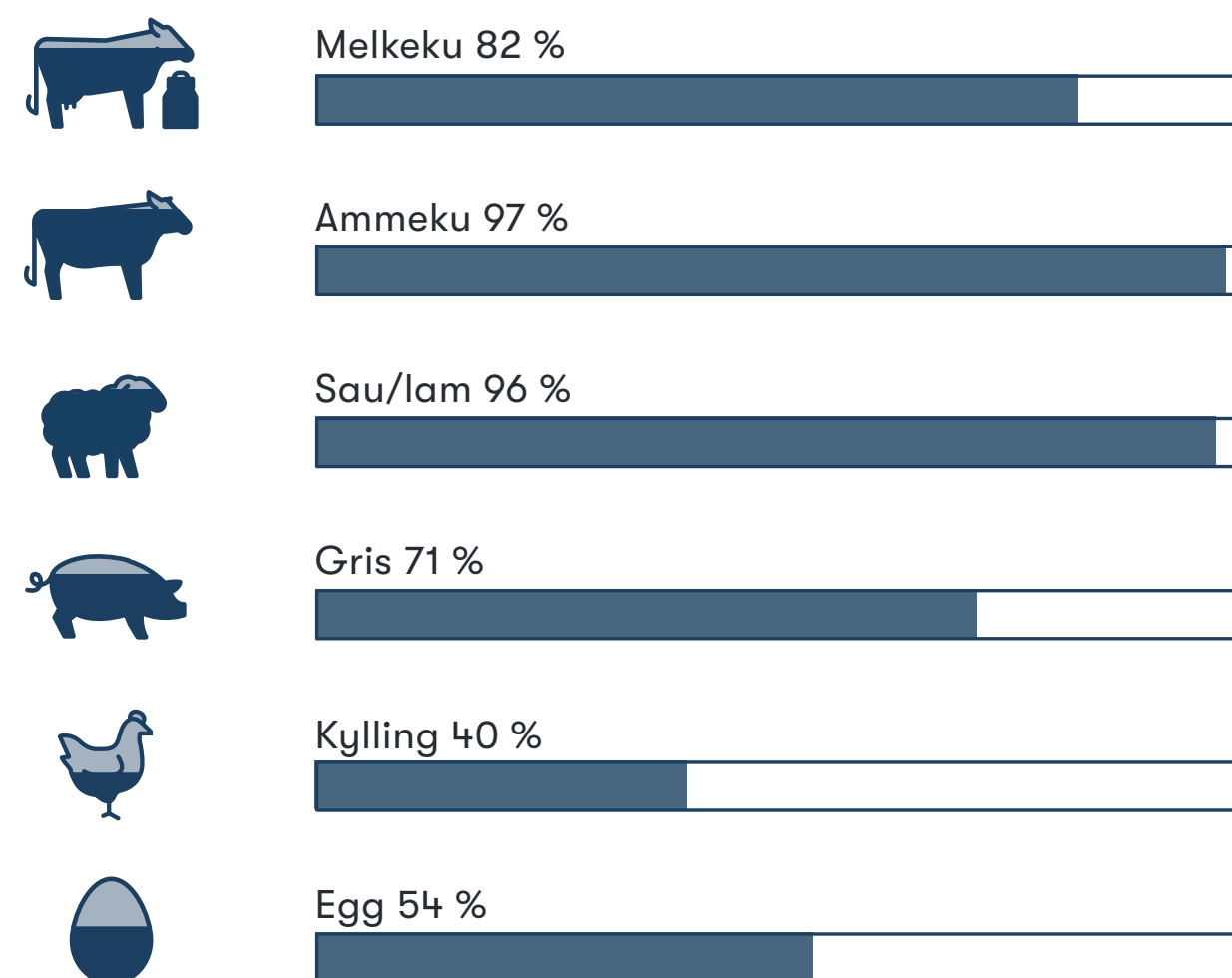
Slik jobber vi

Som en av Norges største matprodusenter, eid av rundt 16.000 bønder over hele landet, er vårt viktigste samfunnsoppdrag å bidra til at det er nok mat for den norske befolkningen – nå og i fremtiden, med minst mulig negativ påvirkning på andre lands mulighet til å produsere mat til egen befolkning. Derfor er FNs bærekraftsmål nr. to «Utrydde Sult» kjernen av vårt arbeid med bærekraft. Vi mener derfor det er mulig å opprettholde dagens produksjonsnivå, samtidig som vi forbedrer påvirkningen på andre bærekraftsmål.

Mottaks- og forsyningsplikt

Et sentralt aspekt ved Norturas bidrag til matsikkerhet er vår lovpålagte plikt til å ta imot egg og husdyr til slakt over hele landet³⁵. Denne mottaksplikten sikrer at norske bønder får avsetning på sin produksjon, og er et viktig landbrukspolitisk virkemiddel for å legge til rette for landbruk over hele landet. På grunn av krav til dyrevelferd og transporttider betyr dette at Nortura er pliktet til å ha slakterier fra Finnmark i nord, til Rogaland i sør, for å kunne ta imot husdyr til slakt fra lokale bønder. Forsyningsplikten innebærer at Nortura er pliktet til å levere råvarer til alle de produksjonsvirksomheter som måtte ønske det. Forsyningsplikten sikrer konkurranse og mangfold i norsk matproduksjon.

Norsk andel i føret til ulike husdyr³⁶

Importert kraftfôr

Debatten rundt bærekraft og selvforsyningsgrad i norsk landbruk handler ofte om import av soya og et altfor høyt kraftfôrforbruk. Norske husdyr spiser både grovfôr og kraftfôr. Mens grovfôret består av norske råvarer som gras og halm, består kraftfôret av både norske og importerte råvarer, inkludert soya. Til tross for noe produksjon av oljevekster, erter og bønner som proteinråvare i kraftfôr, er Norge i dag avhengig av import av soya og andre plantebaserte proteinråvarer.

Visste du at...

All importert soya i føret til våre husdyr er sporbar, garantert avskogingsfri, GMO-fri og sertifisert bærekraftig fra Brasil.

I 2015 signerte alle de fire norske fôrleverandørene «Norwegian Commitment on Sustainable Soy and Forests», og forpliktet seg dermed til å kun selge sertifisert bærekraftig og avskogingsfri soya, produsert i tråd med UN Global Compact's 10 prinsipper for bærekraftig næringsvirksomhet.

[Les mer om Denofa bærekraftsertifisering her](#)

Våre mål 2030

Nortura skal bidra til at Norge er selvforsynte med egg og kjøtt

Nortura vil arbeide for norsk fôr norske husdyr. Det innebærer økt bruk av grovfôr, beite og økt bruk av utmarksressursene til beiting, samt erstatning av importert kraftfôr (proteiner og karbohydrater) med norske alternativer. Vi går inn for å øke norskandelen i fôr opp mot 100 %.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Norturas mottaksplikt reguleres i forskrift om markedsregulering: [Forskrift om markedsregulering til å fremme omsetningen av jordbruksvarer – Lovdata](#)

Innledning**Bærekraft i Nortura****Trygg og sunn mat**

Matsikkerhet	28
Mattrygghet	32
Folkehelse og ernæring	34

Mat på naturens premisser**Et livskraftig landbruk****Produsert på en ansvarlig måte****Omsorg for mennesker og dyr****I nært samarbeid med andre****Åpenhetsloven****Rapporteringsindeks****Referanser****Underutnyttede matressurser**

Nortura har fokus på underutnyttede matressurser. Fra gammelt av spiste nordmenn mer av dyret enn det vi gjør i dag. Noen av delene vi ikke har kultur for å spise i Norge eksporteres til andre land, og en god del blir til fôr til kjæledyr. [Les mer på side 62](#)

I Nortura har vi et ønske om at mer av dyret skal spises av mennesker. På den måten kan vi utnytte ressursene enda bedre enn vi gjør i dag, og dette kan være en viktig brikke for å styrke matsikkerheten i Norge i fremtiden. Derfor har vi blant annet lansert konseptet Stykkevis og Delt som går tilbake til røttene i norsk mattradisjon og tilberedningsmetoder, og setter søkelys på hvilke muligheter som ligger i «glemte» stykningsdeler. På restauranter og kantiner over hele landet serveres nå fantastiske retter av kjøttstykker som tidligere ikke ble brukt – og det er vi stolte av å drive frem.

Tiltak 2023

Foods of Norway – revolusjonerende forskning på nytt norsk fôr: Siden 2014 har forskningsprosjektet Foods of Norway jobbet med å utvikle bærekraftige norske fôringredienser fra naturlige bioressurser som vi ikke bruker til annen mat. Resultatet viser at det er fullt mulig å anrike protein på energi fra blant annet norsk skog og tare. Fôr som er kortreist, bedre for dyrehelse, gir bedre dyrevelferd og lavere klimaavtrykk. Nortura sitter i styret i Foods of Norway, og deltar i en rekke prosjekter for å teste ut nye ingredienser. Deltagelsen i Foods of Norway er en viktig del av vår strategi om å styrke Norges selvforsyningsgrad.
[Les mer om Foods of Norway her](#)

Tare fra norskekysten til storfe: Med verdens nest lengste kystlinje kan tare spille en viktig rolle i fremtidens norske selvforsyning. Nortura deltar i et banebrytende forskningsprosjekt med NMBU der storfe føres tare. Ikke bare viser resultatene store gevinster for miljøet, men kjøttet blir også mørt og får bedre smak. I tillegg øker innholdet av jod og selen, stoffer som forbrukerne trenger mer av.
[Les mer om prosjektet her](#)

→ **Prosjekt «Økt norskandel i fôret opp mot 100 %»:** I 2022 etablerte Norturas konsernledelse et tverrfaglig prosjekt med oppdrag om å utarbeide løsninger for nå Norturas mål om «opp mot 100% norsk fôr» innen 2030.

I desember 2023 ble prosjektets kunnskapsgrunnlag ferdigstilt, og potensielle ingredienser som insekter, kjøttbeinmel, marine proteiner og restråstoff, alkalisk fôr og mikroalger, ble identifisert som mulige råvarer. Prosjektet konkluderte med at barrierene knyttet til oppskalering og kommersialisering av produksjon er store, og Nortura tar nå ledelsen i et bransjesamarbeid med forventet lansering i 2024.

BlueMusselFeed: I desember 2022 ble forskningsprosjektet BlueMusselFeed tildelt nærmere 12 millioner kroner i støtte fra Norges Forskningsråd. Prosjektet skal lage kyllingkjøtt av blåskjell. Norsk hav- og landbruksnæring går sammen om å etablere en helt ny proteinråvare basert på norsk blåskjell for å erstatte importert protein i kyllingfôr. Storskala dyrkning av blåskjell i norske farvann vil redusere både overgjødning og forsuring av havet, samtidig som det øker bærekraften og selvforsyningen i vår matproduksjon, både på land og i havet. PRIOR-kyllingene blir de første som får smake det nye, helnorske fôret.

Økt Norsk: Er et samarbeidsprosjekt mellom Yara, Felleskjøpet, Tine og Tyr som tar sikte på å forbedre grovfôrkvaliteten slik at den kan utnyttes bedre i fôr-rasjonen. En bedre grovfôr kvalitet vil åpne for økt forbruk av kraftfôr med høy norskandel. Prosjektet bidrar til å oppfylle ambisjonen om 85 % norskandel innen 2025. I begynnelsen var hovedfokusset melkeproduksjon, men det vil også rettes mot ammeku og kjøttproduksjonen i fremtiden.

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat

Matsikkerhet	28
Mattrygghet	32
Folkehelse og ernæring	34

Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser

Erter, raps og åkerbønder til kyllinger:

Fôret til kyllingene krever en stor mengde proteiner, som vanligvis kommer fra importert soya. I et samarbeid med Felleskjøpet Agri, Norgesfôr og Fiskå Mølle har vi testet et nytt fôr på 4,7 millioner PRIOR-kyllinger, hvor proteinene kommer fra norske åkerbønner, erter og oljefrø. Det nye fôret, som består av 90 % norsk fôr og 10 % importerte råvarer, bidrar til å redusere de totale klimagassutslippene fra kyllingproduksjonen med 16 prosent. Imidlertid produseres det ikke tilstrekkelig med proteiner i Norge til å føre alle de 74 millioner kyllingene som klekkes hvert år i landet. Derfor jobber forskere på flere fronter for å øke andelen norsk-produserte proteiner.

Resultatrapportering

KPler (i tonn)	2023	2022
Total import av soya-mel i Norge	109 643	113 283

KPler (i tonn)	2023	2022
Totalt forbruk av kjøtt i Norge	365 800	379 900*
herav importert kjøtt	13 150	12 167*
Totalt forbruk av egg i Norge	66 200	65 300
herav importert egg	600	176
Totalt solgt kjøtt Nortura	211 901	217 124*
Totalt solgt egg Nortura	46 723	46 703*

*Merk at tallene representerer engrosforbruk som tar utgangspunkt i omsatt vare av hele dyret, inkludert sener, bein, avskjær og spiselige biprodukter.

Kilde: Nortura Årsmelding

Mattrygghet

Hvorfor er det viktig

Friske dyr og strenge rutiner gjør at egg og kjøtt fra norske bønder er blant de tryggeste i verden. For Nortura er mattrygghet en av våre viktigste oppgaver. Vårt løfte til forbrukere er at maten vi produserer er trygg å spise.

Trygg mat krever daglig innsats og kontinuerlig overvåking i hele verdikjeden. Gjennom strenge rutiner, tilsyn, kontroller og systemer for sporbarhet, fra produsent til produkt, skal vi forhindre at vår mat bidrar til matbåren smitte blant mennesker, dyr og planter. I Norge har vi god kontroll på dyrehelsen, noe som gir et godt utgangspunkt for trygg mat. I tillegg er det viktig med god hygiene i hele verdikjeden, for å sikre at maten ikke inneholder uønskede bakterier, parasitter, allergener, kjemiske forurensninger eller fremmedlegemer. For å unngå matforgiftning hjemme på kjøkkenet, er det også viktig at forbruker tilbereder og oppbevarer maten på riktig måte. Rå produkter og produkter som trenger gjennomstekning eller oppvarming, er derfor merket med hygieneråd og tilberedningstips.

Å ha god kontroll på mattrygghet, hjelper oss også å redusere tilbakekallinger og tilbaketrekking som skaper matsvinn og som ikke minst er kostbare prosesser. Tilbaketrekking innebærer at produktene trekkes tilbake fra distribusjonskjeden, for å hindre at ytterligere produkter kommer ut til forbrukerne. Tilbakekalling er prosedyren som iverksettes når produktet kan ha kommet ut til forbruker, og det er en risiko for at produktene kan være helsefarlige.

Slik jobber vi

Det internasjonale systemet HACCP («Hazard Analysis and Critical Control Point») for fareanalyse og risikovurdering ligger til grunn for vårt arbeid med mattrygghet. Dedikerte HAC-

CP-team, både på fabrikk- og konsernnivå, utarbeider detaljerte fareanalyser – helt ned på enkeltprosesser og spesifikke bakterietyper. Analysene gir et overblikk over hvilke arbeidspunkter og prosesser som har økt risiko, og som krever særskilt overvåking. Et eksempel på dette er kjernetemperatur i produkter ved varmebehandling, som er avgjørende for å unngå vekst av uønskete bakterier. Et annet eksempel på en slik fare er utilsiktet innblanding av egg i et produkt som skal være fritt for allergener.

Nortura stiller de samme strenge kravene til mattrygghet overfor leverandørene våre. Vi har et system for prekvalifisering og godkjenning, og leverandører følges jevnlig opp gjennom revisjoner og krav til dokumentasjon.

Fordi mattrygghetskultur og kunnskap er viktig for arbeidet med trygg mat, måler vi jevnlig mattrygghetskulturen blant våre ansatte. Alle ansatte gjennomgår også hygieneopplæring. I tillegg til egne gjennomganger blir Norturas fabrikk kontinuerlig vurdert av tredjepartsaktører.

Mattilsynet er daglig til stede på slakteriene våre gjennom den offentlige kjøttkontrollen. De fører tilsyn med driften og kontrollerer hvert eneste dyr før og etter slakting. Ingen annen næringsmiddelindustri har et så detaljert regelverk og en så omfattende tilstedeværelse på fabrikkene sine. Industri- og dagligvarekunder sender også jevnlig sine egne revisjonsteam. Én gang i året blir produksjonsanleggene våre sertifisert i henhold til den globale mattrygghetsstandarden British Retail Consortium (BRC).

Sporingsverktøyet Nortura bruker gir oss full sporbarhet helt fra gården, gjennom Norturas slakteri og produksjonsanlegg, og helt frem til kunden. Alle Norturas fabrikk gjennomfører minst to sporingsøvelser årlig, i tillegg til en test i forbindelse med sertifiseringen etter BRC-standarden. Samtidig jobbes det kontinuerlig med å forbedre sporingsverktøyet og å undersøke teknologiske nyvinninger som kan implementeres.

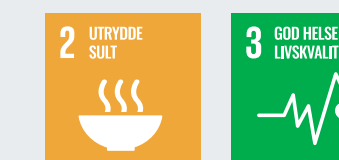
Tiltak 2023

- **Kulturbygging:** Vi har kartlagt og iverksatt tiltak for å bedre mattrygghetskulturen på konsern- og fabrikknivå. En kampanje kalt «High Five», med Norturas viktigste krav til kvalitet og trygg mat, er iverksatt og tre av fem E-kurs er rullet ut til alle ansatte i 2023.
  - **BRC-sertifisering:** Alle våre fabrikk har blitt BRC sertifisert for mattrygghet
  - **Sporing:** Nortura har dedikerte sporingsteam, både sentralt og på produksjonsanleggene, som årlig gjennomfører øvelser på tilbaketrekking av varer.
  - **Varsling:** Ansatte kan nå benytte en anonym varslingskanal dersom varsling i linja ikke fører frem, eller at vedkommende ikke ønsker å fremstå med navn.
- 🔍 **BioDry:** Teknologi for effektiv reduksjon av bakterievekst og biofilmdannelse på maskiner i næringsmiddelindustrien. Målet med prosjektet er å utvikle, teste og demonstrere nye tekniske løsninger for robotisert tørking av prosessutstyr i lakse- og kjøttindustrien.

Våre mål 2030

- **Nullvisjon** for tilbakekalling av produkter
- **Alle våre anlegg skal oppnå** karakteren AA eller A i BRC sertifiseringen for mattrygghet
- **Alle våre anlegg skal** gjennomføre årlige beredskaps- og sporingsøvelser
- **Nortura skal arbeide for at det stilles krav** til mattrygghet på nivå med norsk produksjon i fremtidige handelsavtaler

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Norturas kvalitetspolicy er førende for både Norturas merkevarer og for råvarer, produkter og tjenester som tilbys under Norturas navn. Vi har et prosessorientert styringssystem, som skal sikre riktig kvalitet og trygg mat gjennom fire hovedelementer: samfunnets og myndighetenes krav, kunde-, forbruker- og leverandørorientering, dokumenterte prosesser og ledelsesengasjement.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Matsikkerhet	28
<u>Mattrygghet</u>	32
Folkehelse og ernæring	34

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

 [Les mer om hvordan vi jobber med mattrygghet her](#)

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Matsikkerhet	28
Mattrygghet	32
Folkehelse og ernæring	34

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Resultatrapportering

I 2023 oppnådde vi en betydelig forbedring i antall tilbaketrekkinger og tilbakekallinger.

Tilbakekallingene i 2023 skyldes:

- Umerket allergen i lapskaus (Fjordkjøkken)
- Ku slaktet to dager før tilbakeholdelsesfrist på antibiotika var overholdt, inngikk i kjøttdeig og noen stykningsdeler.

Det er ikke meldt om matrelatert smitteutbrudd knyttet til Norturas merkevare eller råvareleveranser i 2023. Ett anonymt varsel ifht. mattrygghet er registrert, vedr utilstrekkelig værtetting på hengehall i Tønsberg.

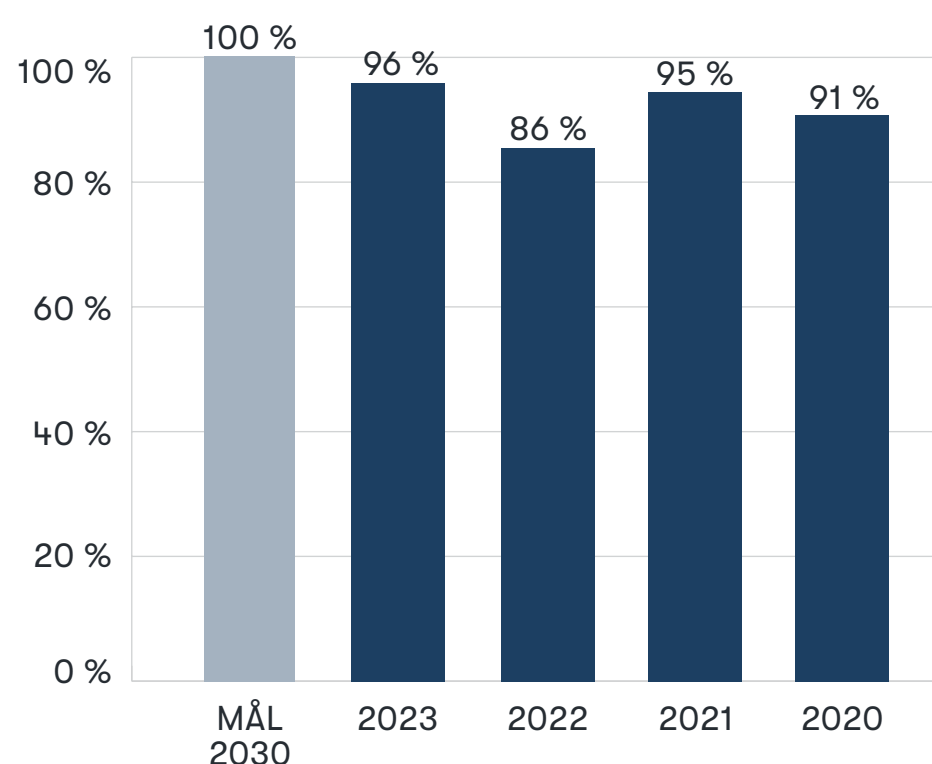
94 prosent av fabrikkene har gjennomført sporingsøvelser, og det ble gjennomført en sentral tilbaketrekkingsøvelse i 2023.

Tilbaketrekkinger	2023	2022	2021
antall	7	17	13
tonn	40,8	206,8	17
Tilbakekallinger			
antall	2	3	4
tonn	34,3	55	111

22 av 23 fabrikker fikk beste karakterer AA og A i BRC sertifisering. Avvikene som ble notert hjelper oss å se hva som må endres for å forbedre prosessene våre. Slik får vi bedre samsvar med BRC-standarden for mattrygghet, og kan unngå nye avvik ved neste revisjon.

BRC karakter	2023	2022	2021	2020
AA	3	10	14	12
A	14	9	7	9
B	1	3	1	2
Totalt	23	22	22	23

Prosent av fabrikker som oppnådde karakter AA og A i BRC sertifiseringen for mattrygghet

Folkehelse og ernæring

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Matsikkerhet	28
Mattrygghet	32
<u>Folkehelse og ernæring</u>	34

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Hvorfor er det viktig

Sunt kosthold er viktig for å sikre god helse og livskvalitet i alle aldre. Ifølge FN er god helse en grunnleggende forutsetning for menneskers mulighet til å nå sitt fulle potensiale og for å bidra til utvikling i samfunnet³⁸. Et sunt kosthold har en direkte betydning på både mennesker, økonomi og miljø, da det danner grunnmuren for god fysisk og psykisk helse.

Nortura skal bidra til å sikre tilgangen til sunn mat av høy kvalitet fra Norge. Vi tar folkehelse på alvor og jobber daglig med å lage næringsrike og sunnere produkter av norske råvarer. Det er viktig for oss å bidra til et balansert kosthold som kan spises med god samvittighet.

I dag raser debatten om animalske matvarer. Råvarene som tidligere har blitt sett på som næringsrike og viktige i et helseperspektiv, blir i dag omtalt som kontroversielle matvarer vi helst ikke skal spise for mye av. Kjøtt og egg bidrar med viktige næringsstoffer i kostholdet vårt, men knyttes også til hjerte- og karsykdommer og tykktarmskreft. Ensidig fokus på det negative, motstridende forskning og begrenset evidensgrunnlag³⁹⁻⁴⁰ gjør at Nortura mener debatten er unyansert. Mer og mer tyder på at det totale kostholdet vårt, og ikke minst livsstilen vår, er av større betydning enn enkelte matvarer eller næringsstoffer⁴¹.

Kjøtt og egg inneholder eksempelvis proteiner av høy kvalitet, jern, jod, B-vitaminer og vitamin D. Dette er næringsstoffer som flere grupper i befolkningen allerede får i seg mindre av, enn det som er anbefalt⁴²⁻⁴³⁻⁴⁴. Vi mener derfor at kjøtt og egg spiller en sentral og viktig rolle i et sunt og bærekraftig norsk kosthold.

Salt og mettet fett

Inntaket av salt og mettet fett er i snitt for høyt i befolkningen, i forhold til anbefalingene fra helsemyndighetene. Tall fra Norkost 3 gjennomført i 2010/2011 viser at kjøtt og egg bidrar med 22 prosent av de mettede fettsyrene og at bearbeidet kjøtt bidrar med 24 prosent av saltinntaket i det norske kostholdet⁴⁰. Selv om det er grunn til å tro at en nyere kostholdsundersøkelse vil vise reduksjon i salt og mettet fett fra kjøtt og egg, er det uansett viktig at Nortura fortsetter å jobbe strategisk på området.

Mettet fett er en naturlig del av kjøtt og egg, og ikke en tilsatt ingrediens, slik som salt. Å redusere mettet fett er derfor vanskelig og per i dag økonomisk utfordrende. Forskingen viser oss også at mettet fett fra ulike dyrearter og produkter kan ha ulik effekt på menneskers helse⁴⁵. Vi må derfor gjøre en grundig vurdering av hvor det er lønnsomt, både for folkehelsen og økonomien, å sette inn større tiltak.

Bearbeidede produkter

God utnyttelse av hele råvaren er viktig både fra et miljø- og økonomisk perspektiv. Norturas portefølje består derfor av både råvarer og bearbeidede produkter. De bearbeidede produktene lager vi blant annet for å redusere matsvinn, utnytte hele dyret, tilby bredde i sortimentet, samtidig å møte etterspørsel etter produkter med lavere fettinnhold og produkter uten allergener. Forskning tyder på at inntak av høyt prosesserte matvarer kan gi negative helseutfall, dette tar Nortura på alvor. Vi følger nøye med på forskningen, og har derfor allerede tatt enkelte grep. Eksempelvis var vi først ute med å fase ut tilsetningsstoffet karragenan. Selv om studier viser assosiasjoner, har vi lite kunnskap om hva som er årsaken til sammenhengen som sees. Nortura bidrar derfor til forskning som kan gi oss svar på dette, og vi vil være raskt ute med å gjøre endringer, så fort vi får flere svar.

Våre mål 2030

Mettet fett: Nortura skal redusere mengden mettet fett i produktene våre med 7 % (sammenlignet med 2020)

Salt: Alle Norturas produktkategorier skal være i tråd med veiledende saltlister fra Helsedirektoratet

Nøkkelhull: 30 % av salgsvolumet for Norturas egne merkevarer skal være nøkkelhullsmerket

Sunn forskning:

- 1) Nortura skal delta i minst ett forskerstyrt prosjekt til enhver tid, hvor positiv påvirkning på folkehelsen er hovedfokus
- 2) Nortura skal delta i minst et innovasjonsprosjekt i Næringslivet (IPN) til enhver tid, hvor bedre helse og ernæring er hovedmål eller delmål med studien

Sunn innovasjon: Nortura skal ha realisert flere nye innovasjoner,

basert på norsk kjøtt og egg, eller andre norske råvarer, som er positiv for folkehelsen og gir kommersiell gevinst. Nortura skal:

- 1) Investere i nye initiativ som møter fremtidens proteinbehov eks. prosjekter, partnerskap og nye selskaper
- 2) Utvikle forretningsmuligheter knyttet til ulike behov for ulike deler av befolkningen (eks. functional food, alderstilpasset mat)

Sunn kommunikasjon: Minst 60 % av kommunikasjon på/av Norturas merkevarer skal være på sunnere produkter (definert som nøkkelhull + skallegg)

Ernæringsmessig kvalitet:

- 1) Nortura skal bidra til å utvikle fôr og råvarer med god kvalitet og høyere ernæringsmessig verdi.
- 2) Nortura skal utvikle produkter med god kvalitet og høy ernæringsmessig verdi.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Nortura er tilsluttet myndighetenes intensjonsavtale for et sunnere kosthold, og har gjennom avtalen forpliktet oss til å redusere salt og mettet fett i produktene våre, for å bidra til bedre folkehelse. Dette har resultert i fire tydelige bærekraftsmål på salt, mettet fett, nøkkelhull og kommunikasjon.

[Les mer om hvordan vi jobber med folkehelse og ernæring her](#)

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat

Matsikkerhet	28
Mattrygghet	32
Folkehelse og ernæring	34

Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
Slik jobber vi

Nortura skal bidra til en sunnere hverdag ved å gjøre det enklere for forbrukere å velge og spise sunt, trygt og bærekraftig. Vi skal være ledende produsent av høyverdige proteiner som dekker menneskets behov for essensielle aminosyrer. Gjennom forskning, innovasjon, produktutvikling og opplysningsarbeid, er vi pådrivere for et balansert og godt kosthold. Maten vi produserer skal ha positiv påvirkning på fysisk og mental helse, og den skal skape gode matopplevelser, trivsel og matglede for den norske befolkningen.

Vi jobber hele tiden for å øke kvaliteten og næringsstoffsammensetningen i produktene gjennom ulike tiltak i hele verdikjeden.

Eksempelvis tester vi av nye fôringredienser for å redusere fettinnhold og endre fettsyresammensetningen i råvarene våre. Vi gjør også nøye vurderinger på valg av tilsetningsstoffer og ingredienser, samt prosesseringsgrad og metode.

Den største saltreduksjonen ble gjennomført i perioden 2013 -2020, hvor vi oppnådde tidligere mål om totalt 30 prosent reduksjon. For å komme videre med

arbeidet, endret vi i 2022 målet på salt, til at alle Norturas merkevarer skal være i tråd med veiledende saltlister fra Helsedirektoratet. Selv om vi er nærme målet, byr de siste små stegene på utfordringer med produktkvalitet og mattrygghet. Vi har derfor jobbet med kvalitetstesting, små justeringer på resept og modellering av holdbarhet og mattrygghet i 2023.

Nortura vil bidra til at nøkkelhullsmerkede produkter skal være en naturlig del av hverdags- kostholdet, og vi har gjort en systematisk gjennomgang av vår produktportefølje for å kartlegge hvor vi kan gjøre justeringer for å tilfredsstille kravene. Vi jobber også for å tilfredsstille kravene for nøkkelhull ved utvikling av nye produkter.

Det er mye vi enda ikke vet om hvordan maten vi spiser påvirker folkehelsen. Derfor er forskning viktig for Nortura. Vi både initierer og deltar i relevant helse-relatert forskning, og søker å dekke kunnskapshull og finne løsninger for å sikre at maten vi produserer bidrar til et sunt kosthold. Vi jobber også kontinuerlig med å utvikle nye produkter som kan møte behov i befolkningen.

Tiltak 2023
Deltagelse i forskningsprosjekter:

- 🔍 **Animal fat+:** skal utvikle sunnere produkter med mindre mettet fett og finne muligheter for utnyttelse av overskuddsfett utenfor matkjeden. [Les mer om Animal fat+](#)
  - 🔍 **NewTools:** skal utvikle skåringssystemer for ernæring og miljøpåvirkning, initiert av Folkehelseinstituttet sammen med et stort antall partnere. [Les mer om NewTools](#)
  - 🔍 **Eat4Age:** mål om å utvikle produkter til eldre, som kan bidra til å bekjempe underernæring og forbedre helsen hos eldre. [Les mer om Eat4Age-prosjekt](#)
  - 🔍 **HydroSens:** IPN-prosjekt hvor Nortura skal utvikle smaksnøytrale proteinhydrolysater med høy teknisk kvalitet fra biprodukter av fjørfe. Dette kan sikre bedre utnyttelse av råvarene, mindre matsvinn og økt selvforsyningsgrad på proteiner. Målet er at hydrolysatet blant annet skal kunne benyttes som proteintilskudd ved trening eller for å øke inntaket av proteiner hos eldre. Det gir også mulighet for saltsmak og i noen sammenhenger mulighet for saltreduksjon som kan ha en gunstig helseeffekt. [Les mer om HydroSens](#)
  - 🔍 **Nutriome:** EU-prosjekt, ledet av Universitetet i Oslo, med mål om å utdanne forskere innen persontilpasset ernæring. Dette kan bidra til bedre forståelse for hva som driver de mellommenneskelige responsene til spesifikke matvarer (inkl. kjøtt) og måltider, som underliggende mekanismer, for å på sikt kunne utvikle persontilpassede, forebyggende løsninger for bedre helse. [Les mer om Nutriome](#)
- ➔ **Innovasjon:** Deltagelse i HydroSens, Eat4Age og Nutriome er dirkete knyttet til våre mål om sunn innovasjon, gjennom utvikling av nye konsepter for det proteinrike hydrolysatet, og gruppe/persontilpasset ernæring. Det er i løpet av året etablert en portefølje av helse-relaterte initiativ på tvers av ulike forretningsområder internt i Nortura inkl. datterselskaper.
  - ➔ **Tilsetningsstoffer:** Vi har gjort en større gjennomgang av alle tilsetningsstoffer og hjelpestoffer i vår produksjon. Kartlegging av, og vurdering av muligheter for å redusere/fase ut natriumnitritt har hatt størst fokus i 2023.
  - ➔ **Råvarer:** Vi har gjort tester på fôringredienser og påfølgende økt innhold av jod i PRIOR-egg, for å bidra til å redusere mangeltilstanden i befolkningen. Vi har også sett på muligheter for å ytterligere redusere mettet fett i råvarer og på produkt.
  - ➔ **Intern opplæring av egne ansatte:** Kurs for ansatte med fokus på ultraprosessering, tilsetningsstoffer, næringsstoffer og gjeldene lover og regler knyttet til matproduksjon og helse.

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat

Matsikkerhet 28

Mattrygghet 32

Folkehelse og ernæring 34

Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
Resultatrapportering

	2023	2022	2021	2020
Antall nøkkelhullsprodukter*	163	229	222	222
Andel nøkkelhull av totalt salgsvolum	21 %	22 %	21 %	19 %
Antall produktkategori med lavere salt innhold enn veiledende lister** (13 produktkategori totalt)	7	7	-	-
Andel av kommunikasjon på sunnere produkter ***	48 %	44 %	-	-

* Nøkkelhull: Tallene oppgitt inkluderer ikke skallegg, da det ikke er definert i nøkkelhullsforskriften. På grunn av nytt rapporteringssystem i 2022, kan det forekomme avvik fra tidligere rapporteringer. Hver varekode teller nå som et produkt. Nortura gjorde et sortimentkutt i 2023, som forklarer hvorfor antall av nøkkelhullsprodukter har gått noe tilbake.

**Salt: Syv av tretten produktkategorier ligger i snitt på eller under veiledende saltlister fra Helsedirektoratet, som i 2021. Det er små justeringer som skal til for at flere kategorier kommer i mål, men det er krevende pga mattrygghet.

Kategorien som trenger størst oppmerksomhet fremover er saltet, krydret og marinerte, som i snitt ligger 0,5 g salt/100 g produkt høyere enn veiledende saltmål.

***Sunn kommunikasjon: Nortura har økt andelen kommunikasjon av sunnere produkter i 2023 til 48 %.

Mengden mettet fett er stabil i forhold til salgsvolum.

Nortura deltar i fire forskerstyrte prosjekter med hovedfokus på bedre folkehelse og har et IPN-prosjekt, hvor bedre helse og ernæring er delmål med studien.

PRIOR har økt innholdet av jod i egg. I 2024 skal et egg dekke 20 % av dagsbehovet.

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat

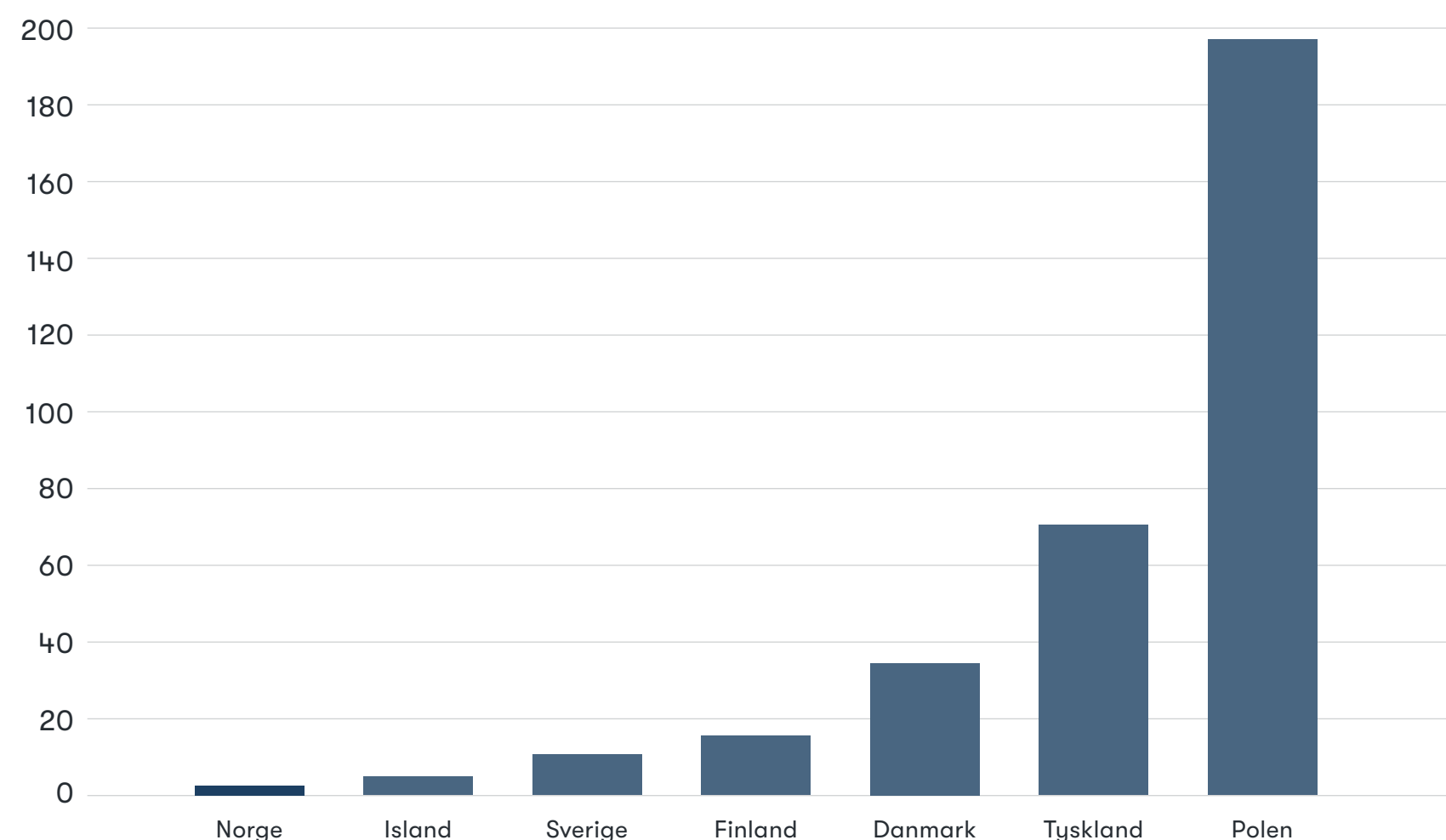
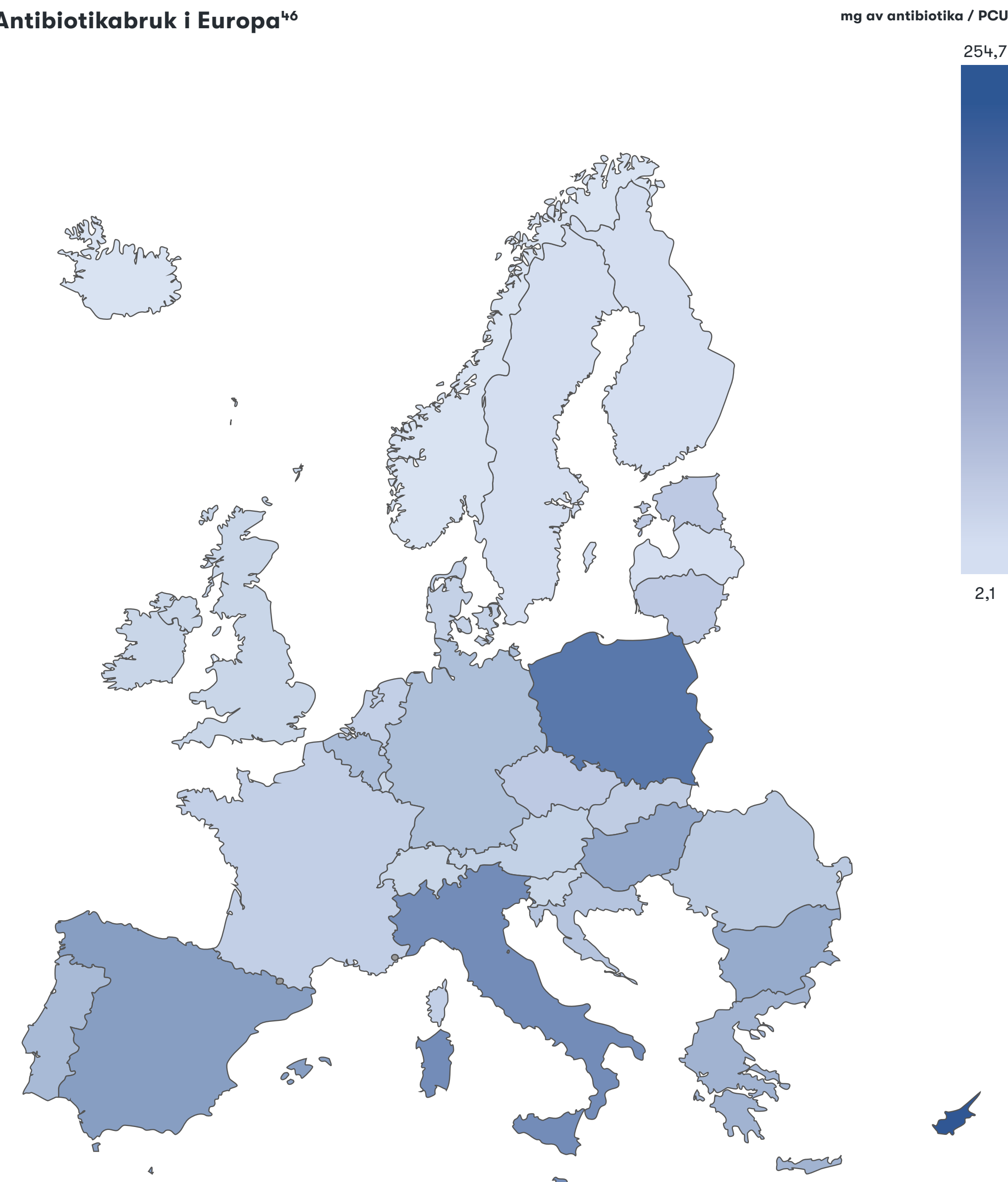
Matsikkerhet	28
Mattrygghet	32
<u>Folkehelse og ernæring</u>	34

Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
Verdens laveste bruk av antibiotika

Dyktige bønder, et strengt regelverk og kontinuerlig arbeid med forebygging, overvåking og kontroll av smittsomme dyresykdommer bidrar til at dyrene våre er blant de friskeste i verden. Vi behandler kun med antibiotika når det er nødvendig, og kun hvis dyret trenger det på grunn av sykdom. I norsk matproduksjon brukes antibiotika aldri forebyggende, noe som dessverre er tilfelle i mange andre land. Faktisk går kun cirka 10 prosent av all antibiotika i Norge til husdyr, mens resten går til mennesker. I resten av verden er situasjonen nesten motsatt.

Tall fra den seneste rapporten til det europeiske legemiddelverket⁴⁶ viser at Norge, sammen med Island, har den laveste bruken av antibiotika i Europa. I de fleste Europeiske lann er det en positiv utvikling med en nedgang i antibiotikabruken. Mellom 2011 og 2020 falt salgsvolumet av antimikrobielle midler til matproduserende dyr i Europa med 43 %.

Strengt regler for bruk av antibiotika er viktig for å unngå utvikling av resistente og multi-resistente bakterier. Slike bakterier kan få alvorlige følger for folke- og dyrehelsen, da sykdommer blir vanskelige å behandle.

Bruk av antibiotika til matproduserende dyr per kg biomasse⁴⁶ (mg/PCU)

Antibiotikabruk i Europa⁴⁶

Mat på naturens premisser

Som bonden selv er vi opptatt av at maten produseres med omtanke for neste generasjon, med basis i det norske arealgrunnlaget, og på naturens premisser. Naturen og biologiske prosesser er grunnlaget for Norturas produksjon av mat. Nortura har både et direkte og indirekte ansvar for at bondens jorder og gårder og våre fabrikker, kan fortsette å produsere mat i generasjoner som kommer, på en måte som reduserer klimaforandringene og styrker naturens mangfold.

- **Klima**
- **Naturmangfold & økosystemer**

Mot klimavennlig norsk kjøtt og egg

Hvorfor er det viktig

Produksjon av mat står for en betydelig del av verdens klimautslipp. For å bremse klimaendringene og sikre et produktivt jordbruk i fremtiden, må vi redusere vår klimapåvirkning gjennom hele verdikjeden. I Norge kommer 9,4 prosent av landets totale klimagassutslipp fra jordbruket, hovedsakelig som metan og lystgass fra husdyr og gjødsel⁴⁷.

Norsk husdyrproduksjon er verdensledende når det kommer til klima. Friske dyr, kombinasjonskyr, grasfôret og beitende kjøttfe og småfe, og føreffektive griser og fjørfe, bidrar til at klimaavtrykket fra vår produksjon er lavere enn snittet i resten av verden.

Norturas utslipp av klimagasser stammer fra fossil energi som vi benytter i vår industri (til oppvarming, nedkjøling og drift) og transport, og fra emballasje og avfall. Den største utslippskilden er likevel vår råvareproduksjon, hovedsakelig enterisk metan fra husdyr (fordøyelse), gjødsellager, lystgass fra gjødsel og fôrproduksjon.

En viktig faktor som gjør at utslippet fra vår produksjon er betydelig lavere enn i andre land, er den unike norske kombinasjonskua, som gir både melk og kjøtt. Hele 70 prosent av storfekjøttet i Nortura kommer herfra. Det betyr høy ressursutnyttelse og lavt klimaavtrykk.

Vi har forpliktet oss til Science Based Targets Initiative (SBTi) for å sikre at de klimamålene vi har satt og jobber mot er i tråd med Parisavtalen.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

[Klima](#) 39

Naturmangfold og økosystemer 51

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

[Les mer om hvordan vi jobber med klima her](#)

Våre mål

Egen virksomhet

Netto-klimanøytrale innen 2040 og klimapositive innen 2050 i den ikke-biologiske delen av vår produksjon - dekker Scope 1 (egne anlegg og transport), Scope 2 (innkjøpt elektrisitet og fjernvarme), og deler av Scope 3 (innkjøpt transport og CO₂).

80 % reduksjon i klimagassutslipp fra transport innen 2030 (basert på 2016-tall)

100 % fossilfrie anlegg innen 2027

Øke vår produksjon av bioenergi basert på husdyrgjødsel og annet organisk avfall, og 30 % av vår husdyrgjødsel skal gå til biogassproduksjon innen 2025. Vi skal ta i bruk biogass av husdyrgjødsel fra egne produsenter på utvalgte anlegg og transport, innen 2030

Primærproduksjon

Alle våre eiere skal ta i bruk klimakalkulatoren innen 2025

Vi skal være pådrivere for fossilfrie gårder, og at alle nyanskaffelser i vår verdikjede skal basere seg på fornybar energi eller omlegging til bioenergi innen 2030

30 % reduksjon i metan utslipp fra våre drøvtyggere (per kg kjøtt) innen 2030, og 50 % innen 2050

Nortura skal fremme dyrkingsmetoder som øker karbonbinding i jord, innen 2030

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

- Norturas klima- og miljøpolicy setter overordnet retning og mål for konsernet, og er en del av Norturas styringssystem.
- Nortura er forpliktet til å bidra til landbrukets klimaavtale om å kutte eller binde 5 millioner tonn CO₂-ekvivalenter innen 2030.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima 39

Naturmangfold og økosystemer 51

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Slik jobber vi

a) Klimavennlig industri

Norturas mål er å være netto klimanøytrale i den ikke-biologiske delen av vår produksjon innen 2040. De siste årene har Nortura gjennomført store investeringer for å fase ut fossile energikilder på våre fabrikker (fyringsolje, naturgass og propan). Nye kilder til energi varierer fra anlegg til anlegg, men i hovedsak bytter vi til strøm, fjernvarme eller biogass fra lokale anlegg. Et internt energiprojekt ser på muligheten for å benytte oss av andre fornybare energikilder i fremtiden. I tillegg har vi et stort fokus på effektivisering av produksjonsprosesser i daglig drift, ved hjelp av ny teknologi som blant annet reduserer forbruk av energi.

Tiltak

→ **Energieffektivisering på fabrikken:** Implementering av nye rutiner for å redusere energiforbruket på våre fabrikker. Dette inkluderer for eksempel mer effektiv bruk av varmtvann i renholdsprosesser, overgang til LED-lys og reduksjon av unødvendig lysbruk, optimalisering av trykkluftforbruket og reduksjon av tap/lekkasjer, samt tiltak for å unngå damplekkasjer og optimalisere dampbruken og kulde- og vakuumanlegg.

→ **Fossilfrie fabrikker:** Nortura faser gradvis ut installasjoner som bruker fyringsolje, propan og naturgass, og erstatter dem med elkjeler (nye maskiner som bruker elektrisitet), biobrensel, fjernvarme og biogass.

8 av 23

fabrikker er fossilfrie

Krafttiltak for mer klimavennlig industri: Nortura Produksjon jobber systematisk med å fase ut fossile energibærere på våre produksjonsanlegg over hele landet

Totalt har dette redusert energiforbruk med over 20 mill. kilo watt timer som utgjøre over 20 mill kroner.

Målet er å fase ut fossil energi ved alle våre produksjons anlegg innen 2027.

Sogndal
Her har vi laget spekemat på strøm siden 2021

Egersund
Her har vi laget storfe-kjøtt på strøm siden 2021

Revetal
Her har vi laget eggeprodukter på bioolje siden 2021

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser

Klima 39

Naturmangfold og økosystemer 51

Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
b) Fossilfri transport

Nortura har et betydelig transportbehov, og dette representerer en av våre største fossile utslippskilder. Behovet er i hovedsak for lang og tung transport, både når det gjelder levende husdyr, produkter og råvarer. Per i dag finnes det ikke tilfredsstillende nullutslippsløsninger i dette markedet, men utviklingen skjer heldigvis raskt, både innenfor elektrifisering, biogass og hydrogen. 80 prosent av vår transport er gjennomført av eksterne leverandører, og vi er avhengige av samarbeid for å nå våre nullutslippsmål. Derfor har vi nå inngått en langsiktig strategisk avtale med en av Norges største termoleverandører; innen 2027 skal Litra frakte 60 prosent av alt vårt gods med nullutslippskjøretøy, og vi skal være først ute når ny teknologi tilbys.

Tiltak

- Alle transportkontrakter for distribusjon og mellomtransport er reforhandlet. Transportørene forplikter seg gjennom dette til en 60 % reduksjon av fossil transport innen utgangen av 2027.
- Vi jobber med dyretransportørene regionalt. Ved utskifting av kjøretøy sikter vi hele tiden mot det mulighetsrommet som finnes med tanke på infra struktur i den regionen som er berørt av skiftet.
- En av våre leverandører har investert i to elektriske semitrekere med svært god kapasitet på rekkevidde. Et lite bidrag isolert sett, men viktig prosjekt med tanke på lærekurven om elektriske kjøretøy, vintertransport i streng kulde, ladeproblematikk mm

Litra og Nortura tar i bruk nye elektriske tungtransportbiler

Høsten 2023 tok Nortura og det norske transportkonsernet Litra AS i bruk verdens to første lastebiler med en batterikapasitet på 1000 kWh. I 2022 inngikk Nortura og Litra en avtale om et utvidet transportsamarbeid for å anskaffe kjøretøy som kan bidra til å oppnå Nortura sine klimamål.

Lastebilene har en transportkapasitet på 50 tonn og kan kjøre hele 60 mil på en lading. De skal transportere mat for Nortura mellom tre terminaler: Rudshøgda, Malvik og Tønsberg. For å unngå ladekø langs ruten og for å overholde kjøre- og hviletidsreglene, ble det installert høykapasitetsladere på Norturas anlegg ved disse terminalene. Den lengste ruten er fra Rudshøgda til Malvik, en strekning på cirka 43 mil. Hver lastebil forventes å kjøre 140 000 km per år, med en tilsvarende reduksjon på cirka 280 tonn CO₂ per år for begge kjøretøyene. Selv om denne investeringen isolert sett utgjør et lite bidrag, representerer den likevel et steg mot grønnere veitransport, og vi vil lære og dra erfaringer fra dette initiativet.

Nortura Olsvik: Norturas første anlegg med 100 % elektrisk distribusjonsbil

I 2023 inngikk Nortura en fireårig avtale med transport-selskapet Nor-Log AS for distribusjon av varer med elbil fra Nortura Olsvik i Bergen. Nor-Log AS har investert i en ny Volvo EL som har en driftstid på 8-10 timer på én lading. Fra januar 2024 skal bilen distribuere cirka 600 tonn varer årlig til både Nortura Proff og Nortura Industrisalg sine kunder i Stor-Bergen.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima	39
Naturmangfold og økosystemer	51

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

c) Klimasmarte gårder

Den største kilden til utslipp i Nortura sin verdikjede stammer fra primærleddet og er i hovedsak knyttet til biologiske prosesser fra dyr, jord og gjødsel. Utslippene kan variere betydelig fra gård til gård, avhengig av hvor i landet gården er, produksjonsform og størrelse.

Nortura jobber aktivt for å bidra til klimavennlig produksjon hos våre eiere: gjennom deltagelse i forskningssamarbeid for å øke kunnskapen om metoder for å redusere klimautslipp, samarbeid med andre aktører – spesielt våre søstersamvirker Tine og Felleskjøpet, og deltagelse i nettverk og klynger som fremmer ny teknologi og innovasjon.

Ut over våre eieres kontinuerlige fokus på sikre god dyrehelse og effektiv produksjon, er Norturas hovedfokus på å redusere metanutslipp fra drøvtyggere. Vi jobber for økt bruk av husdyrgjødsel til biogassproduksjon, som kan redusere lagringstiden for husdyrgjødsel og dermed utslipp av metan og lystgass knyttet til lagringen. Vi deltar også i flere forskningsprosjekter som ser på hvordan karbonlagringspotensialet fra jordbruket kan dokumenteres og økes. Naturen og landbruket driver karbonfangst og lagring i stor skala, og rundt en fjerdedel av menneskelige CO₂-utslipp tas opp av planter og på landjorda. For å få et riktig bilde av vårt samlede klimaavtrykk, må det bedre dokumenteres i hvor stor grad jordbruket i dag fanger karbon. I tillegg vil bedre jordbruksmetoder knyttet til gras, eng og beite kunne øke bindingen av karbon i jorda. Dette vil ikke bare ha en positiv klimaeffekt, men også være fordelaktig for å opprettholde gode avlinger.

Landbrukets Klimaplan - en samlet næring peker vei mot klimavennlig mat i 2030

Den 21. juni 2019 inngikk Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag en avtale med regjeringen om å redusere klimagassutslippene og øke opptaket av karbon fra jordbruket med 5 millioner tonn CO₂-ekv akkumulert for perioden 2021-2030 (akkumulert).

Landbrukets Klimaplan setter en felles kurs for landbrukets samlede arbeid med å redusere klimagassutslippene. Klimaplanen identifiserer de viktigste løsningene landbruket i fellesskap kan gjennomføre for å nå målsettingen i klimaavtalen.

I 2023 startet Norges Bondelag arbeidet med å revidere klimaplanen, et arbeid som ble ferdigstilt i februar 2024. I den reviderte planen legges det opp til at satsingsområdene under skal bidra med følgende utslippsreduksjoner:

Satsingsområde	Estimert utslippsreduksjon (avrundet, akkumulert over perioden 2024 – 2030)
Klimakalkulator og klimarådgivning	
Avl og friskere husdyr	Ca. 890 000-1 090 000 kg CO ₂ -ekv
Klimavennlig føring	815 000 kg CO ₂ -ekv
Fremtidsrettet agronomi	470 000-590 000 kg CO ₂ -ekv
Fossilfri maskinpark	600 000-1 470 000 kg CO ₂ -ekv
Fossilfri oppvarming	215 000-255 000 kg CO ₂ -ekv
Bruk av husdyrgjødsel i biogassanlegg	280000 kg CO ₂ -ekv
Jorda som karbonlager og arealbruk	1 060 000-1 210 000 kg CO ₂ -ekv
Klimatilpasning	
Total	3 270 000-5 710 000 kg CO₂-ekv

Med denne planen viser jordbruket at det er mulig å nå målene i klimaavtalen uten å redusere bruken av norsk matjord eller animalske produkter, eller svekke bosetting i distriktene.

Nortura har forpliktet seg til å bidra til å nå målsettingene vedtatt i Landbrukets Klimaplan, i vårt arbeid. Les mer: Landbrukets klimaplan - Norges Bondelag (bondelaget.no)

Tiltak på gårdsnivå

→ Klimasmart Landbruk:

Nortura er en av initiativtakerne bak etableringen av prosjektet Klimasmart Landbruk, som jobber for å redusere klimaavtrykket til norsk landbruk, uten at det skal gå på bekostning av produksjonen av mat og næringas konkurransekraft. Et stort fokus de siste årene har vært på utviklingen av klimakalkulatorer for ulike landbruksproduksjoner, for å måle faktiske utslipp fra norske gårder.

[Les mer her: Om oss - Klimasmart landbruk](#)

→ Nortura og Mære Landbrukshøyskole samarbeider om mer bærekraftig storfekjøtt

I 2021 inngikk Nortura og Mære Landbrukshøyskole en samarbeidsavtale om å utvikle mer bærekraftig storfekjøtt. Hovedmålsetningen med samarbeidet er derfor å utvikle bærekraftig råvare fra storfe med lavest mulig klimaavtrykk, med bærekraftaspekter som biologisk mangfold og dyrevelferd som mulige tilleggsv verdier.

Mære Landbruksskole har allerede etablert seg som det ledende praktiske forsøksmiljøet i Norge knyttet til bærekraftig landbruksproduksjon og har med iverksatt et prosjekt om å etablere landets og en av verdens første nullutslippsgårder. Første prosjekt under samarbeidsavtalen er knyttet til test av metanhemmere som ble gjennomført i 2023 (se under).

[Les mer om samarbeidet her: Nortura](#)

→ Landbrukets klimakalkulator

Landbrukets klimakalkulator er et viktig steg på veien til å kutte utslipp og binde karbon i norsk landbruk. Klimakalkulatoren gir bonden oversikt over utslippene på gården, og hvilke muligheter som finnes for å redusere utslipp og binde karbon.

Fordi klimaavtrykket fra norske gårdsbruk varierer ut fra hva som produseres, størrelsen på driften og hvor i landet gården ligger, må klimatiltakene tilpasses hvert enkelt gårdsbruk. Klimakalkulatoren tar derfor utgangspunkt i bondens egne data. I kombinasjon med rådgivning kan bonden avdekke tiltak som kan redusere gårdens klimagassutslipp, øke opptaket av karbon i jorda – og i tillegg kan tiltakene ofte være økonomisk lønnsomme.

Siden 2020 har kalkulatorer for følgende Nortura-produksjoner blitt lansert:

melkeku, ammeku og gris. Egg og småfe kommer i 2024. Fjølrekalkulatoren er utarbeidet, men på grunn av ettervirkninger etter dataangrepet på Nortura i 2021 vil den først bli koblet til Nortura sine systemer i 2024.

I 2023 gjennomførte Nortura en omfattende informasjonskampanje overfor våre eiere, spesielt rettet mot Norturas Regions Utvalg der de 360 tillitsmennene som representerer alle våre eierne sitter. Hensikten med kampanjen var å øke kunnskapen om Norturas arbeid med bærekraft generelt, og hvorfor arbeidet med klima og klimakalkulatoren er viktig for Nortura og norsk landbruk generelt. I tillegg har vi hatt et fokus på videreutvikling av spesielt de kalkulatorene som rammes av utfordringer med å beregne effekten av beite på karbonfangst og lagring (spesielt ammeku).

[Les mer om klimakalkulatoren her](#)

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima 39

Naturmangfold og økosystemer 51

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

	Melkeku	Ammeku	Sau	Gris	Kylling
Samtykket 2022	3152 (45 %)	924 (15 %)	1221 (9 %)	421 (21 %)	80 (24 %)
Samtykket 2023	5195 (74 %)	1667 (27 %)	2331 (17 %)	659 (32 %)	167 (49 %)
Total foretak	7038	6203	13 752	2028	340

Landbruksforetak som har gitt samtykke til klimakalkulatoren*

*Merk: totale tall fra landbruket, ikke kun Nortura-eiere, kilde: Landbrukets klimaselskap

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima 39

Naturmangfold og økosystemer 51

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

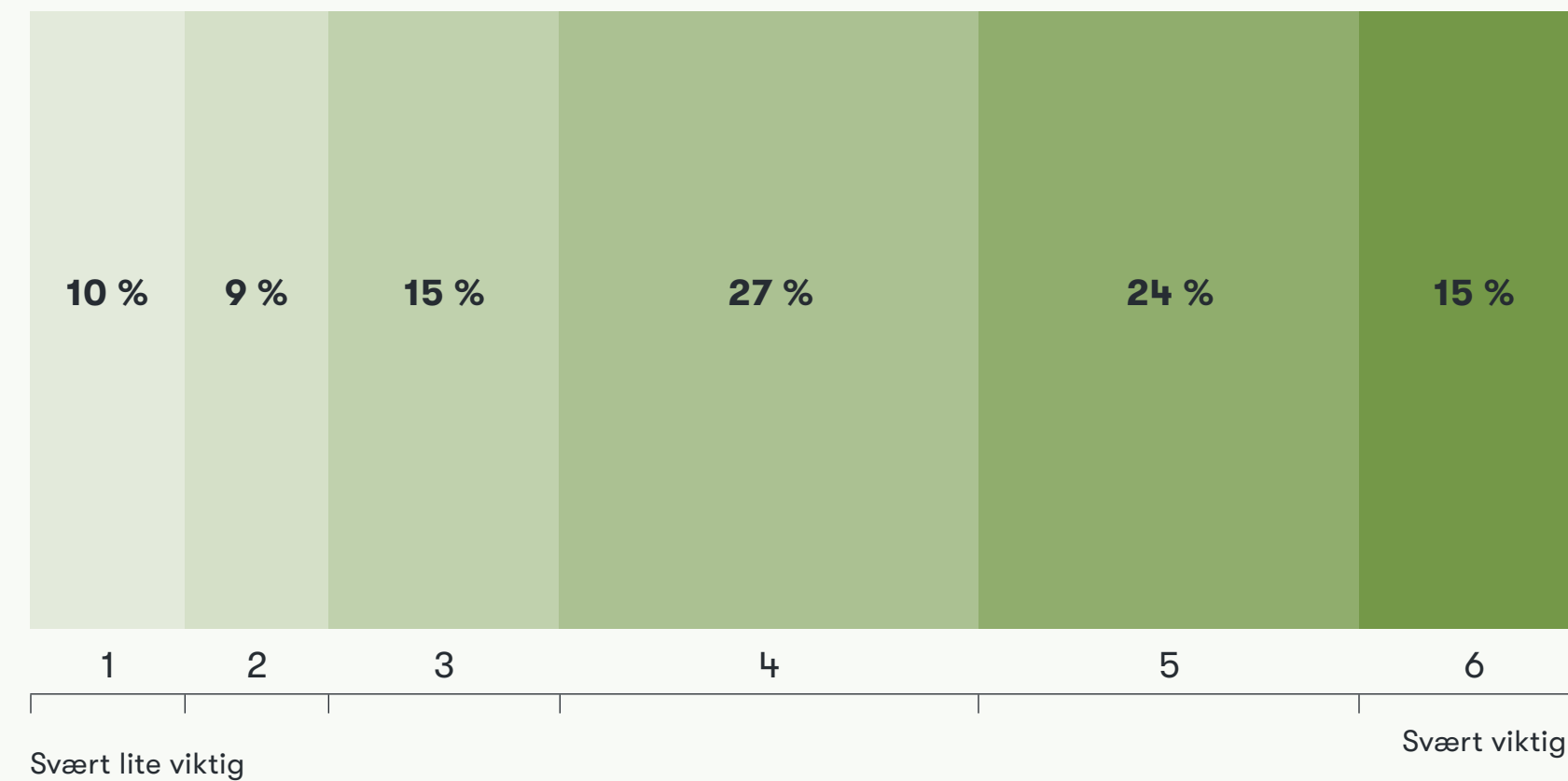
Rapporteringsindeks

Referanser

Medlemsundersøkelsen 2023

I desember spurte vi våre medlemmer om hvor viktige klimainvesteringer er for landbruket, om de hadde gjennomført klimatiltak, og hva de oppfatter som de viktigste barrierene. Vi fikk svar fra rundt **3000 bønder**.

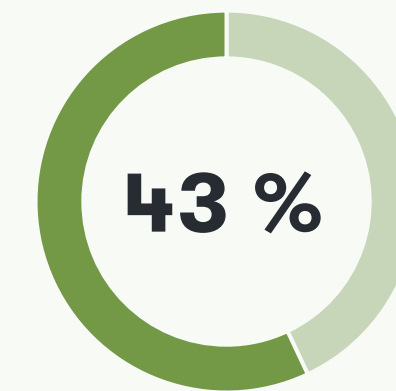
Hvor viktig mener du klimainvesteringer er for det norske landbruket?

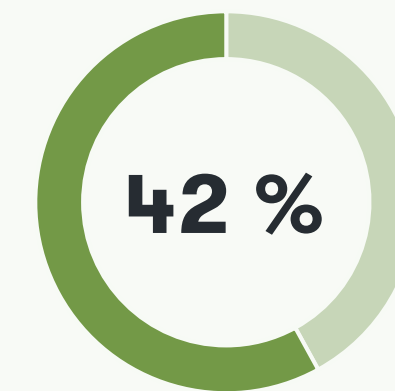
Top 5 viktigste barrierene som hindrer bønder fra å investere i klimatiltak:

- Stram driftsøkonomi
- Usikkerhet på kunde betalingsvillighet for merkostnaden
- Mangel på gode støtte-/ finansieringsordninger
- Dokumentasjon av forventet effekt
- Risiko for negative konsekvenser på andre område (arbeidsmengde, kostnader)

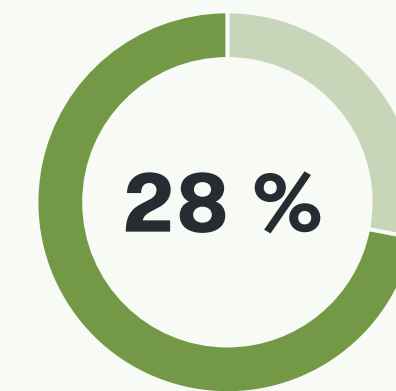
Hvilke tiltak for å forbedre produksjonens påvirkning på klimaet har du besluttet eller allerede gjennomført?

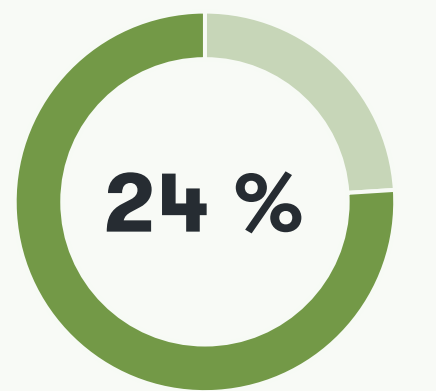
Grøfting og drenering
(1 421 bønder)

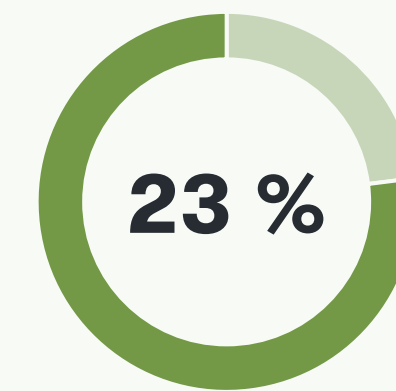
Økt innmarks- og utmarksbeiting
(1 384 bønder)

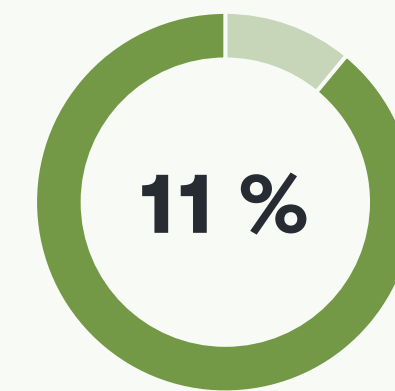
Økt grovførkvaliteten
(936 bønder)

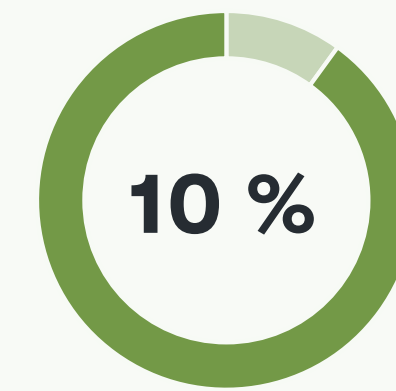
Økt grovfôravlingene
(802 bønder)

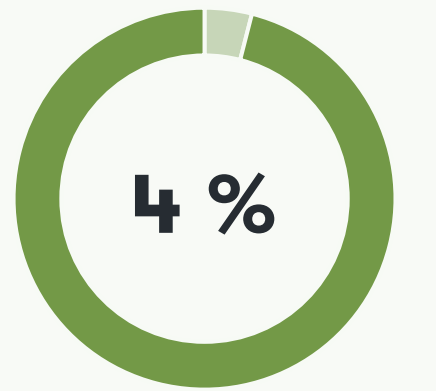
Brukt presisjonsgjødsling
(744 bønder)

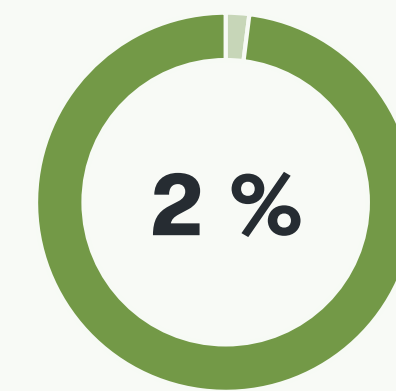
Dekke/skorpe gjødsellagring
(373 bønder)

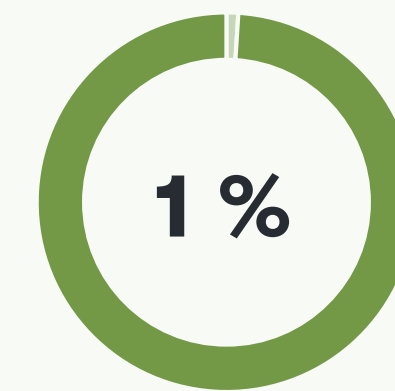
Installert solcellepanel på driftsbygning
(340 bønder)

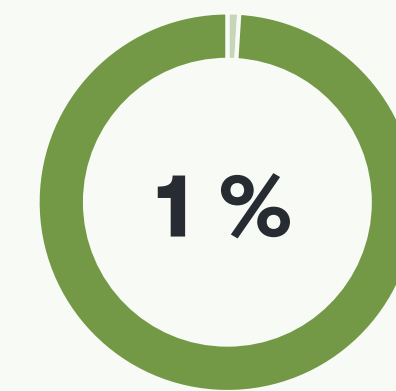
Etablert flisfyringsanlegg for driftsbygning
(141 bønder)

Utnytter jordvarme til oppvarming i driftsbygning
(53 bønder)

Etablert biogassanlegg for driftsbygning
(31 bønder)

Byttet ett eller flere driftskjøretøy til biodiesel
(25 bønder)

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima 39

Naturmangfold og økosystemer 51

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

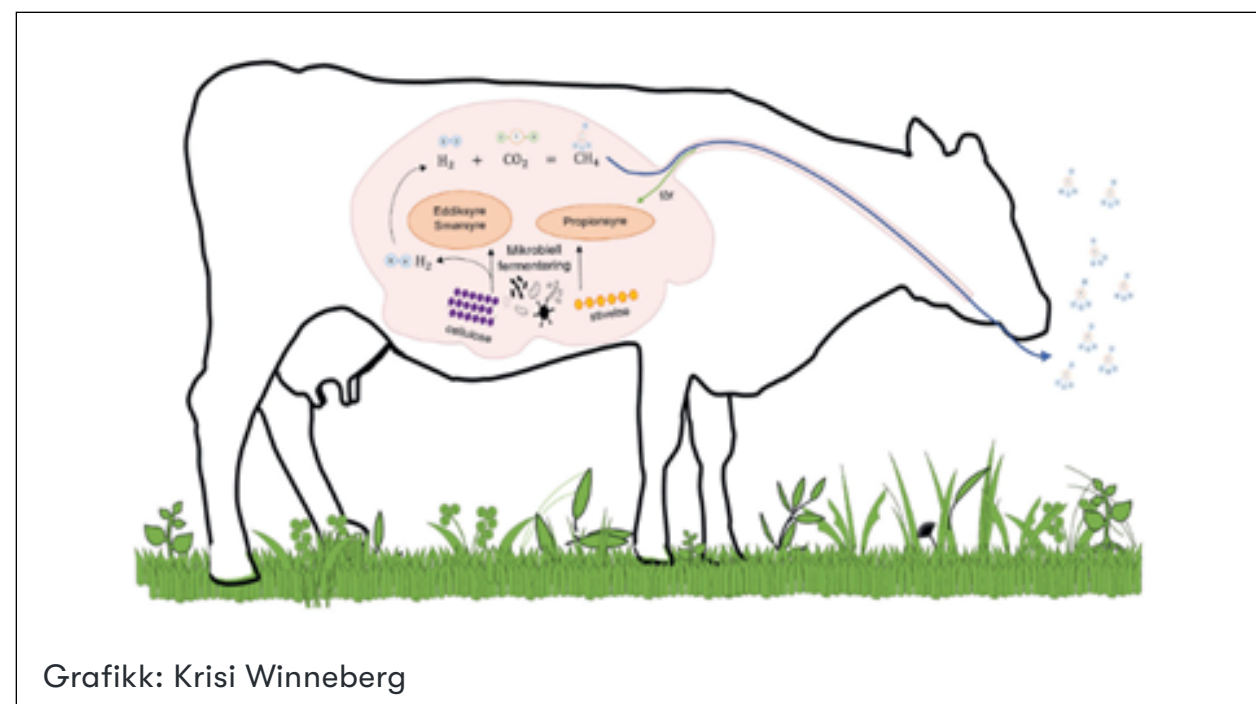
Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

MetanHUB: Test av metanhemmere i fôret til drøvtyggere

I 2023 mottok prosjektet MetanHUB finansiering over jordbruksavtalen. De neste fire årene skal landbruksnæringen, med TINE som prosjektleder, bruke 40 millioner kroner på å redusere metanutslippet fra norsk melke- og kjøttproduksjon. MetanHUB prosjektet blir en bærebjelke for å løse landbrukets største klimautfordring fram mot 2030 og samtidig kunne styrke norsk melke- og kjøttproduksjon.

Prosjektet MetanHUB vil bygge opp under det norske husdyrholdet og bruken av grovfôr og beite. Klimafotavtrykket fra norske drøvtyggere er blant de laveste i verden. En ytterligere reduksjon i metanutslipp vil gjøre at klimafotavtrykket per kg melk eller kjøtt fra norske drøvtyggere blir enda mer konkurransedyktige på områdene klima og bærekraft. Klimagass reduksjonen skal ikke gå på bekostning av trygg mat, råstoffkvalitet, dyrehelse eller dyrevelferd og heller ikke bondens produksjonsøkonomi er målet.

Mål: Ifølge Landbrukets reviderte klimaplan 2021-2030 skal metanhemmere og grovfôr-kvalitet redusere med 815.000 tonn CO₂-ekv frem til 2030.

Når kunnskapsgrunnlaget er på plass er målet å ta i bruk metanhemmere som et varig klimatiltak for drøvtyggere. Målet er at alle norske drøvtyggere skal tildeles metanhemmer fra 2027. Prosjektet vil pågå fra 2024-2027, med Tine som prosjekteier og Geno, Tyr, Norsk Sau og Geit og Nortura som prosjektpartnere.

Norges første fôringsforsøk med metanhemmere på kjøttproduserende dyr

Fra mai til september 2023 gjennomførte Nortura, Mære Landbrukshøyskole og NMBU en test av det metanhemmende tilsetningsstoffet Bovaer (virkestoffet 3-Nitrooksypropanol (3-NOP)) i fôrrasjonen til 34 NRF-okser. Målet var å se om 3-NOP resulterer i redusert metanproduksjon per kg kjøtt under norske forhold, og dermed bidra til Norturas målsetting om å redusere metan-utslipp fra drøvtyggere med 30 % innen 2030.

Etter en tilvenningsperiode ble de 34 oksene delt i to grupper hvor den ene gruppen på 17 dyr ble gitt fôr med 3-NOP, og den andre kontrollgruppen ble gitt fôr uten 3-NOP. Metanutslippet fra dyra ble målt ved hjelp av et Greenfeeder-system, som er en kraftfôrautomat som måler metan i utåndingslufta til hver okse gjentatte ganger i løpet av en dag. I tillegg til metanmålinger ble det gjort flere andre målinger og registreringer knyttet til dyras tilvekst og helse, samt effekt av 3-NOP. Etter forsøket slutt ble det gjennomført en rekke ulike kjøttkvalitetsanalyser.

Resultatet viste at metanutslippet fra oksene ble redusert med 13,2 %, når 75 % av anbefalt dose av Bovaer tilsatt i fôret.

Prosjektet er finansiert av NorgesGruppens bærekraftsfond HANDLE, og Sparebank 1 SMN, Nortura og Mære Landbruksskole. Øvrige samarbeidspartnere er TINE, GENO, Norges Miljø- og biovitenskapelige universitet NMBU, G.O Johnsen, Vilomix og Teagasc Research Centre (Irland).
[Les mer her: Nortura | Kan man føre frem oksekjøtt med lavere klimaavtrykk?](#)

«Vi er veldig fornøyde med resultatene fra forskningsprosjektet på Mære. Det er første gang et forsøk som dette blir gjort under norske forhold på kjøttproduksjon. Nortura har ambisiøse mål om kutt av metan, og det tar tid å finne gode og varige løsninger. Mære-prosjektet har gitt oss viktig kunnskap på veien til å nå våre mål, og vi ser fremt til å jobbe videre med metanhemmere i bransjeprosjektet MetanHub.»

Kjell Rakkenes, Konserndirektør for kommunikasjon, bærekraft og næringspolitikk i Nortura, og leder i styringsgruppen for prosjektet.

Er metanhemmere farlig?

Enterisk metan er et biprodukt fra vommas fermentering a fiberrikt fôr/organisk stoff i fôret. Fermenteringen produserer karbondioksyd (CO₂) og hydrogen (H₂), som dyret kvitter seg med gjennom utskillelse av metan (CH₄). Utskillelse av metan utgjør et energitap (2-12 %) for dyret, som igjen reduserer dyrets fôrutnyttelse. Metanhemmere er en fellesbetegnelse for komponenter i fôret som reduserer produksjonen av metan under fordøyelsesprosessen til drøvtyggere. Dette er en naturlig prosess som ikke er skadelig for dyret.

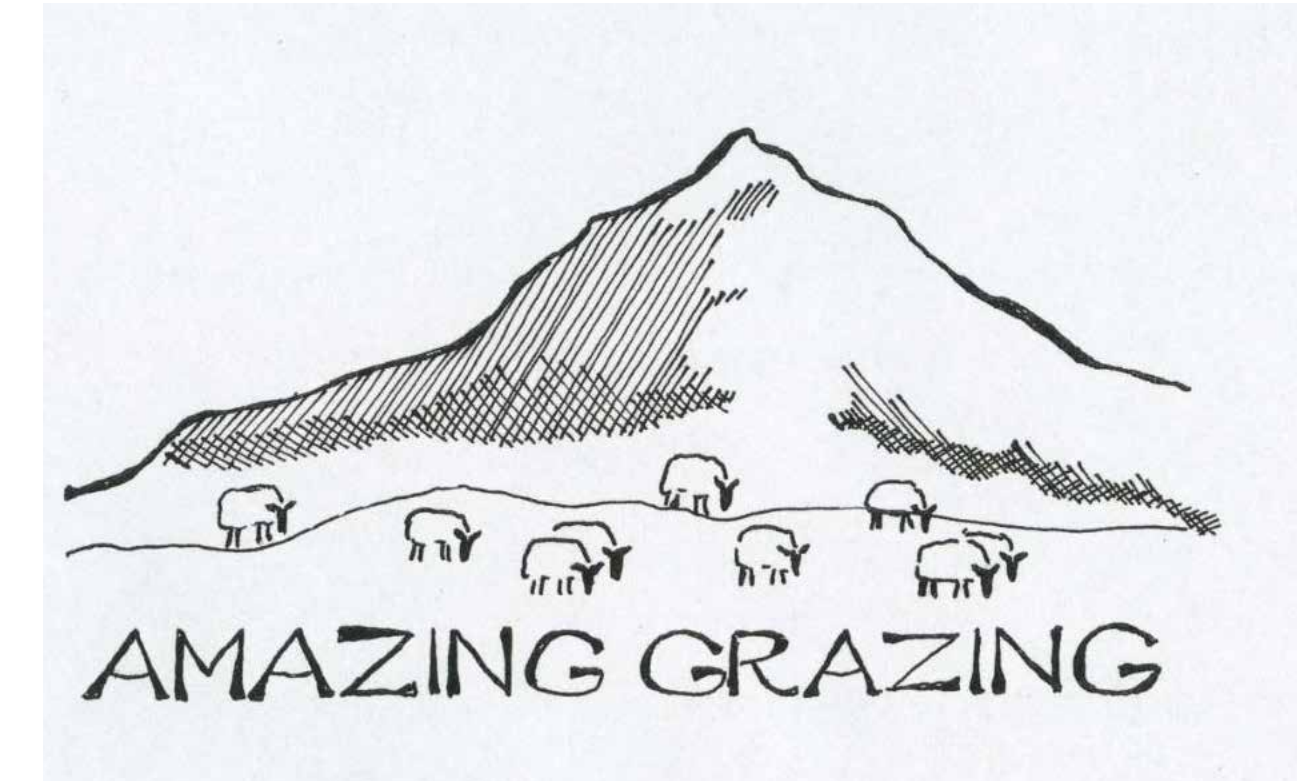
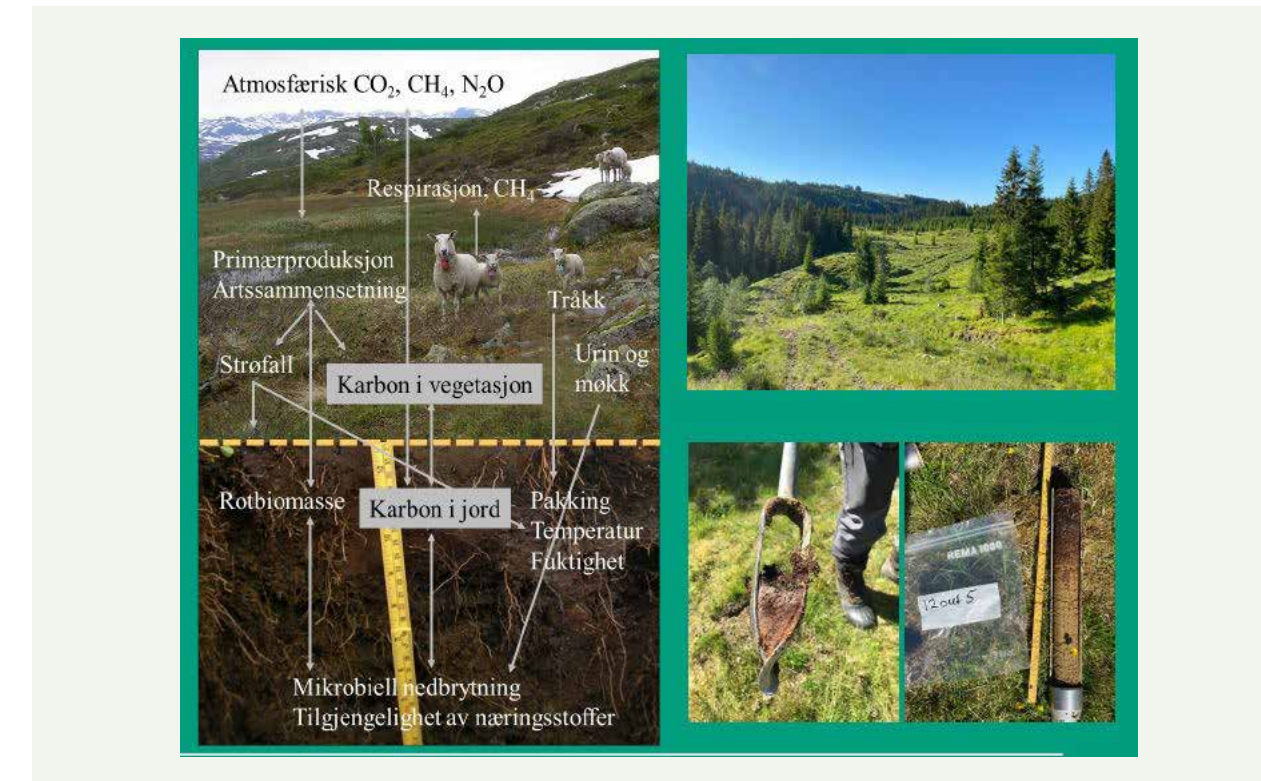
Tilsetningsstoffene som har blitt utprøvd i Norge er Bovear, som inneholder virkestoffet 3-Nitrooksypropanol (3-NOP), og rødalger (*Asparagopsis armata*). Begge typene av metanhemmere blokkerer produksjonen av metan i vomma og er godt dokumentert som fôrråvare. 3-NOP er godkjent av den europeiske myndigheten for næringsmiddeltrygghet EFSA og Mattilsynet i Norge. Ingen av de mer enn 60 vitenskapelige studiene som ligger til grunn for godkjenningen har vist negative effekter på dyrehelse og velferd, og ingen reststoffer i melk og kjøtt.

[Les mer her: Metanhemmere - hva og hvordan? | Norsk Bonde- og Småbrukarlag \(smabrukarlaget.no\)](#)

🔍 Forskningsprosjekter

Nortura er partner i flere forskningsprosjekter knyttet til klima, og sitter i styringsgruppen i prosjektene SUSCOW og Klimasmart Sau.

SUSCOW - Betydningen av dyrehelse og karbonlagring i beiter for bærekraft i norske drøvtyggerproduksjoner

Klima og topografi gjør at rundt 2/3 av norske jordbruksarealer bare er egnet for grasproduksjon. I tillegg har vi store arealer med utmark, som tradisjonelt har vært benyttet av beitedyr. Drøvtyggere er fortsatt av vesentlig betydning for matsikkerhet i Norge. Jordbruket har inngått en klimaavtale med regjeringen om reduserte utslipp innen 2030, og har en klimaplan med konkrete tiltak.

SUSCOW består av to hoveddeler:

1. Hvordan variabel husdyrhelse påvirker miljøet.
2. Økosystemlagring av karbon i permanente beitemarker og utmarksbeite i ulike klimatiske regioner i Norge.

Resultatene fra SUSCOW skal bidra til videreutvikling av holosmodellene, som ligger til grunn for beregningene i Landbrukets Klimakalkulator.

SUSCOW er et samarbeid mellom NMBU og andre forskningsmiljøer samt industripartnere i jordbrukssektoren.

Klimasmart Sau

Norge har store utmarksressurser (140 000 km²), og omtrentlig halvparten av disse er per i dag uutnyttet. Den politiske målsetningen om økt matproduksjon på nasjonale ressurser i takt med befolkningsveksten av-henger av at disse ressursene utnyttes, noe som inne-bærer bruk av drøvtyggere. På samme tid har jordbruket forpliktet seg til å redusere sine klimagassutslipp. Utfordringen er dermed å kombinere økt drøvtyggerpro-duksjon basert på utmarksbeiting med målsettingen om reduksjon av klimagasser fra husdyrproduksjonene.

Formålet med prosjektet er å bidra til en bærekraftig, klimasmart saueproduksjon basert på utnyttelse av nasjonale fôrressurser, inkludert utmark, kombinert med lavest mulig klima fotavtrykk. Prosjektet skal bidra til utviklingen av en gårdsmodell for å beregne klimagassutslipp fra norske gårdsbruk med sau.

Prosjektet gjennomføres av NMBU.

Amazing Grazing

I flere tusen år har sauene og ulla gitt nordmenn nødvendig mat og varme klær. Den har gitt oss kulturlandskap og biologisk mangfold, kultur og tradisjoner, bosetting og aktivitet, verdiskaping og bygdeutvikling.

Forskningsprosjekt «Amazing grazing» skal få fram kunnskap om hvordan sau i norsk utmark bidrar til en bærekraftig utvikling. Ulike sider ved sauedrifta skal analyseres, og resultater skal blant annet brukes i offentlige diskusjoner rundt sau og bærekraft.

FN har utviklet globale retningslinjer (SAFA guidelines), som definerer hva som er en bærekraftig matproduksjon. Retningslinjene deler bærekraft inn i fire dimensjoner: Ledelse, miljømessig bærekraft, robust økonomi og sosial bærekraft. På bakgrunn av disse retningslinjene har forskere fra hele verden jobbet sammen for å lage et analyseverktøy (SMART) som kan brukes til å analysere bærekraft på gårdsnivå.

I «Amazing Grazing» har forskere gjennomført denne bærekraftsanalysen på 8 sauebruk i Sør - Norge. Prosjektet gjennomføres av NIBIO i samarbeid med NMBU.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima 39

Naturmangfold og økosystemer 51

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser

Klima	39
Naturmangfold og økosystemer	51

Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
Eksempler fra primærleddet: klimatiltak på gårdsnivå

Det gjennomføres et stort antall tiltak hos Norturas 16.000 eiere hvert år knyttet til satsingsområdene i landbrukets klimaplan. Gjennom landbrukets klimakalkulator vil vi få tilgang til data om disse tiltakene, og vil kunne forbedre rapporteringen vår ut til våre interessenter. Inntil videre ønsker vi å løfte noen av de.

Gårdsbiogass på storfegjødsel

På Mellemdalen Gård i Østfold driver veterinær Trude Hegle og mannen Elling Ruggli med slaktekyllingproduksjon, melkeproduksjon, gras, korn og skogsdrift. Det har vært kyllingproduksjon på gården fra 1986, og Nortura (Prior) har vært varemottaker siden oppstarten. I 2012 ble kyllinghuset bygd ut og modernisert, og er i dag på 1 280 kvm, med en årlig produksjon av ca. 140 000 kyllinger. I 2022 investerte Trude og Elling 11 millioner i gårdsbiogassanlegg, hvor gjødsel fra storfe-produksjonen blandes med kyllinggjødsel, og sørger for all oppvarming av kyllingfjøset, i tillegg til varmtvann til vask av melkeroboter og oppvarming av bolig. Målet er å være selvforsynte med strøm og gass til oppvarming. I tillegg til klimagevinsten gjennom å redusere metan-utslipp fra storfeproduksjonen, er behovet for fossil energi til driften kraftig redusert.

Solceller på låvetaket

Jon Sørli driver aktiv avlsbesetning på ammeku på Gårdsbruket Espedalen i Telemark. I 2023 fikk han støtte fra Innovasjon Norge til å installere solceller på låvetaket. Panelene er installert i flere retninger for å utnytte solen flest timer i døgnet, og er også montert på låveveggen for å ta lav vintersol. Med rundt 40 000 kwh produsert på årsbasis, ganske nær årsforbruket, gjør solcellepanelene at gården nå i stor grad er selvforsynt med strøm. Dette bidrar også til å redusere belastningen på det kommunale strømmettet betydelig, i en tid hvor økt kraftforbruk i samfunnet skaper betydelige utfordringer. I løpet av 11 måneder har solcellene gitt en klimagevinst på 14550 kg CO₂-ekv.

Ambisiøst gårdbiogassanlegg i Skien

Brødrene Kristian og Sven Ingvar Skilbred har satset 15,5 millioner på nytt biogassanlegg på gården. Anlegget er et pilotprosjekt og det første av sitt slag i Telemark, hvor husdyrgjødsel fra 300 storfe og 2100 slaktegris forvandles til biogass og biorest i en gjødselsilo. Biogassen blir brukt til å produsere strøm, med en årlig strømproduksjon på 500 000 kWh. Biorestene blir brukt som gjødsel på jordene. Metoden gir en kraftig reduksjon i metanutslipp, sammenlignet med tradisjonell gjødselhåndtering.

SPF Grisgård

SPF står for "Specific Pathogen Free", og en SPF-grisegård implementerer strenge tiltak for å sikre at grisene er fri for spesifikke smittestoffer og patogener som kan påvirke deres helse og produksjon negativt. Grisene opprettes under kontrollerte forhold med omfattende hygienetiltak for å forhindre introduksjon av smittestoffer. Disse gårdsbrukene er kjent for høykvalitetsproduksjon, og de opprettholder god dyrehelse og produktivitet, noe som resulterer i sunne og trygge svineprodukter for forbrukerne. Forbedret dyrehelse fører til redusert behov for medisiner, inkludert antibiotika, og resulterer i mindre svinn, bedre føreffektivitet og økt mengde kjøtt levert til slakt.

Samlet sett kan disse tiltakene bidra til å redusere klimautslippene fra grisegårder samtidig som de forbedrer produktiviteten og økonomien.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima 39

Naturmangfold og økosystemer 51

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Resultatrapportering - energiforbruk

I 2023 har vårt totale energiforbruk gått ned med 2 prosent siden 2022 og 6,2 prosent sammenlignet med referanseåret 2020. Vi har produsert litt mindre mat i 2023 enn året før, og vårt energiforbruk per antall kilo produsert mat har økt noe, som vises i energiintensitetsgrafikken til høyre.

I løpet av 2023 har vi fortsatt med å bytte energikilde fra fyringsolje til strøm i flere fabrikker, men lang leveringstid og høye priser på utstyr med høy energieffektivitet har også forsinket vår plan om å fase ut fossile energikilder.

Andel fornybar/fossil av totalt energiforbruk

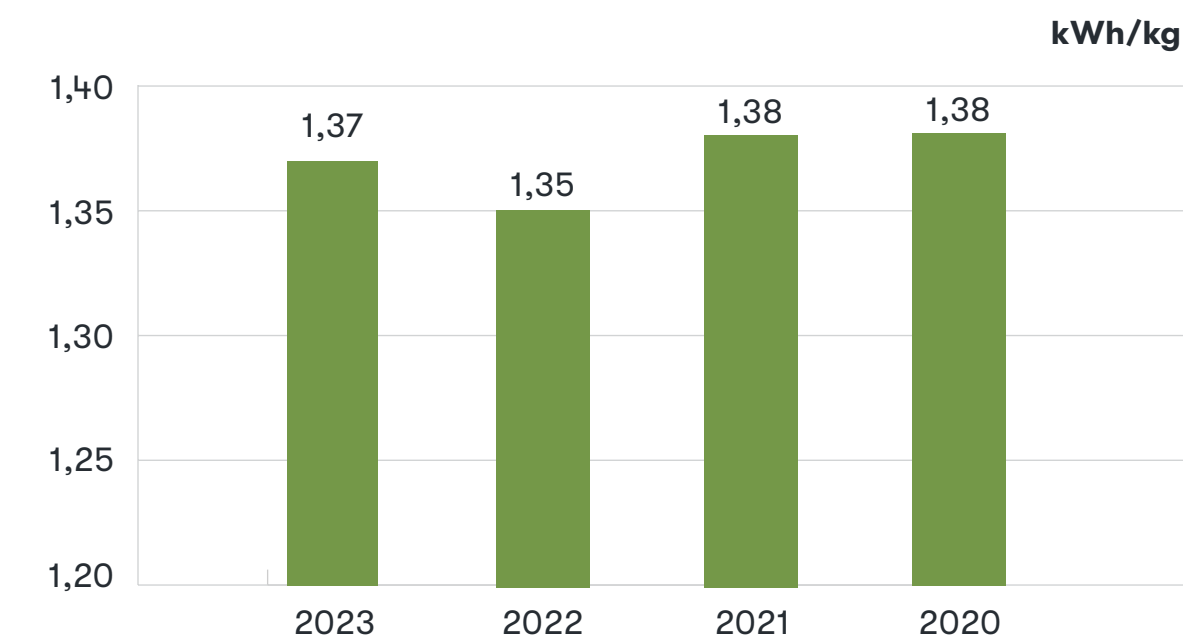
(Fornybar energi er bio-olje, biogass, flis/pellets, elektrisitet og 96 % av fjernvarme)

Energiintensitet

Energiforbruk (i kWh) per kg mat produsert

Energiintensitetsforhold beregnes ved å dele summen av fossil og fornybar drivstoff-, elektrisitet- og fjernvarmeforbruk på total mengde produsert mat årlig i Nortura. Utviklingen er positiv og viser at vi har spart energi samtidig som vi har opprettholdt samme nivå på produksjon.

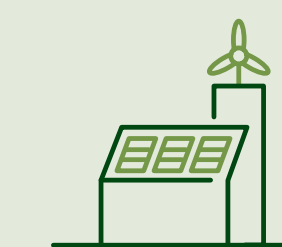

Norturas energiforbruk [MWh]	2023	2022	2021
Fossile drivstofforbruk	80 228	82 482	86 388
Forbruk på fabrikk	65 698	65 207	69 113
Fyringsolje	10 027	9 438	11 387
Propan	11 472	14 822	13 651
Naturgass	44 199	40 946	44 075
Forbruk til transport og service	14 530	17 275	17 275
Diesel	14 530	17 275	17 275
Elektisitet forbruk	212 205	216 782	223 415
Fjernvarme forbruk	24 077	23 574	23 105
Fornybare drivstofforbruk	5 818	6 448	11 880
Bio olje	3 900	4 271	4 101
Bio gass	0	636	5 652
Flis/Pellets	1 918	1 541	2 128
Total energiforbruk i Nortura	322 327	329 285	344 788

Visste du at..

Klimadeklarasjon for 2022 viser at strømmen som ble brukt i Norge i hovedsak kom fra fornybare energikilder. Vannkraft, vindkraft og annen fornybar stod for til sammen 95 % av strømforbruket⁴⁸. Beregnet klimaavtrykket av å bruke strøm i Norge var 19gCO₂-ekv/kWh.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima	39
Naturmangfold og økosystemer	51

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

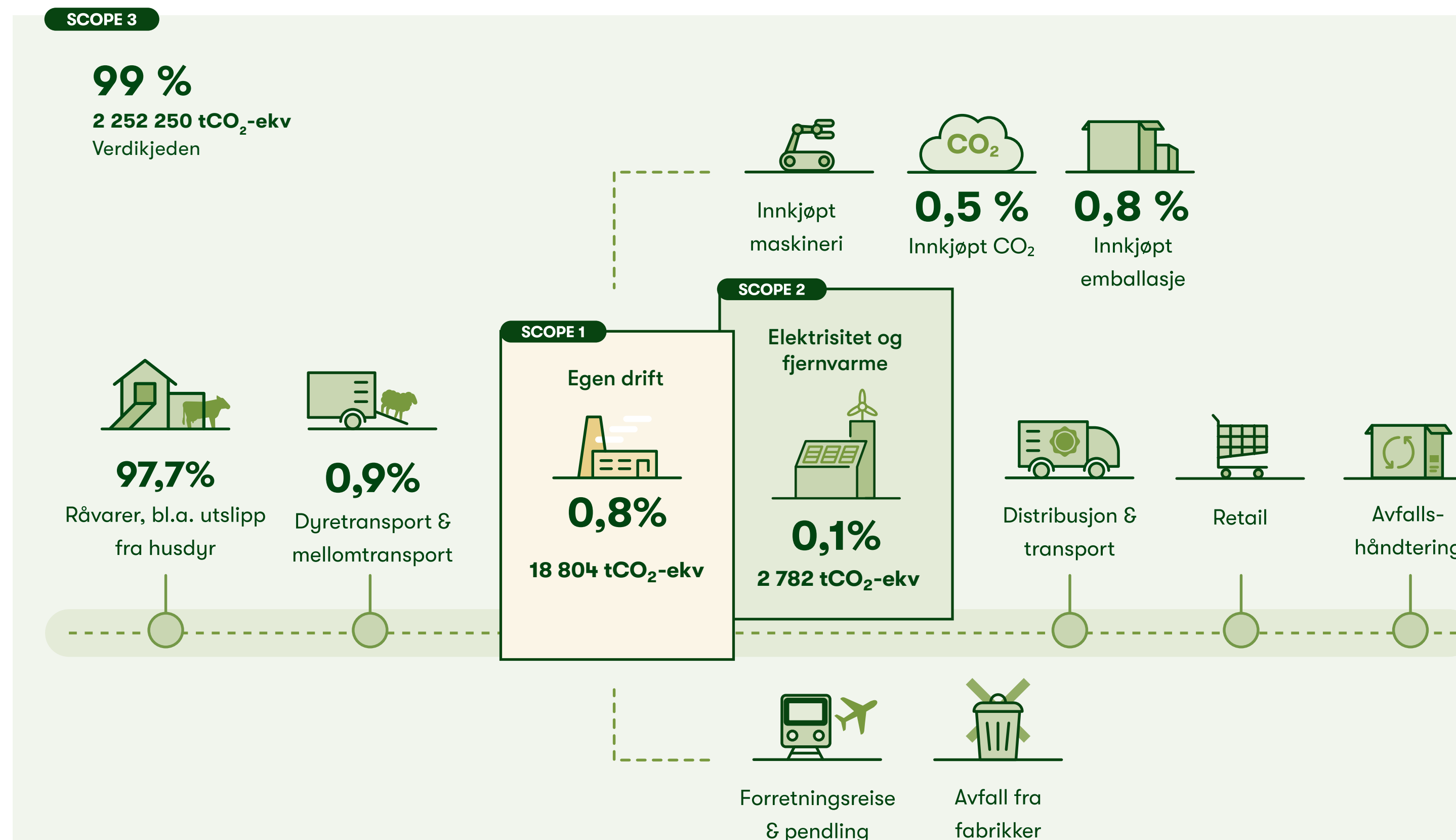
Referanser

Resultatrapportering

Vi begynte å samle inn tall til vårt klimaregnskap i 2020, og vi bruker det som vårt referanseår. Vårt klimaregnskap er basert på GHG-protokollen, og vi bruker «operational control» som konsolideringsmetode. Lokasjonene/anleggene som er inkludert i regnskapet ligger alle under morselskapet. Datterselskaper er ikke med i klimaregnskapet. Kilder for våre utslippsfaktorer er Miljødirektoratet og NIR 2022: Utslippsfaktorer i klimaregnskap for Norge. I 2023 har vi forsettet med å utvikle vårt scope 3 rapportering, og inkludere blant annet innkjøpt emballasje og resten av innkjøpte kjøtt og egg med hjelp av LCA resultater for alle dyreslag.

Norturas klimaregnskap viser utslipp på ca. 2 mn tonn CO₂-ekvivalenter i året. Dette er utslipp fra hele vår verdikjede, både i og utenfor Norges grenser. Utslippstallet kan dermed ikke sammenlignes med Norges nasjonale klimagassregnskap, som kun bergener teritorielle utslipp innenfor Norges grenser (s. 25). Totalt klimagassutslipp fra norsk matforbruk estimeres til ca. 10 millioner tonn CO₂-ekvivalenter (Miljødirektoratet 2024).

Scope 1: Direkte utslipp som stammer fra operasjonelt kontrollert drift. 79 % av våre scope 1-utslipp kommer fra forbrenning av fossilt brensel, mens 21 % kommer fra transport og service med egen bil.

Scope 2: Indirekte utslipp som kommer fra produksjon av fysisk strøm (location based) og fjernvarme vi kjøper. 91 % av våre scope 2-utslipp kommer fra strøm og 9 % fra fjernvarme.

Scope 3: Utslipp som er knyttet til aktiviteter i vår verdikjede. 0,9 % av våre scope3-utslipp kommer fra innkjøpte transporttjenester, 0,5 % fra innkjøpt karbondioksid* vi bruker til bedøvelse og nedfrysning, og 0,8 % kommer fra innkjøpt emballasje. Hoveddelen av våre utslipp stammer fra kjøtt og egg vi kjøper (storfe, småfe, gris, kalkun, kylling og egg), og representerer 97,7 % av våre scope 3-utslipp – hvorav 44 % er biologiske utslipp fra husdyr.

*Innkjøpt karbondioksid fra fossile kilder baseres på fangst av karbondioksid fra andre industrier (for eksempel fra ammoniakkproduksjon). Innkjøpt karbondioksid fra biogene kilder (for eksempel produksjon av bioetanol) rapporteres separat fra klimaregnskapet (se side 50).

Resultatrapportering - klimaregnskap

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima 39

Naturmangfold og økosystemer 51

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

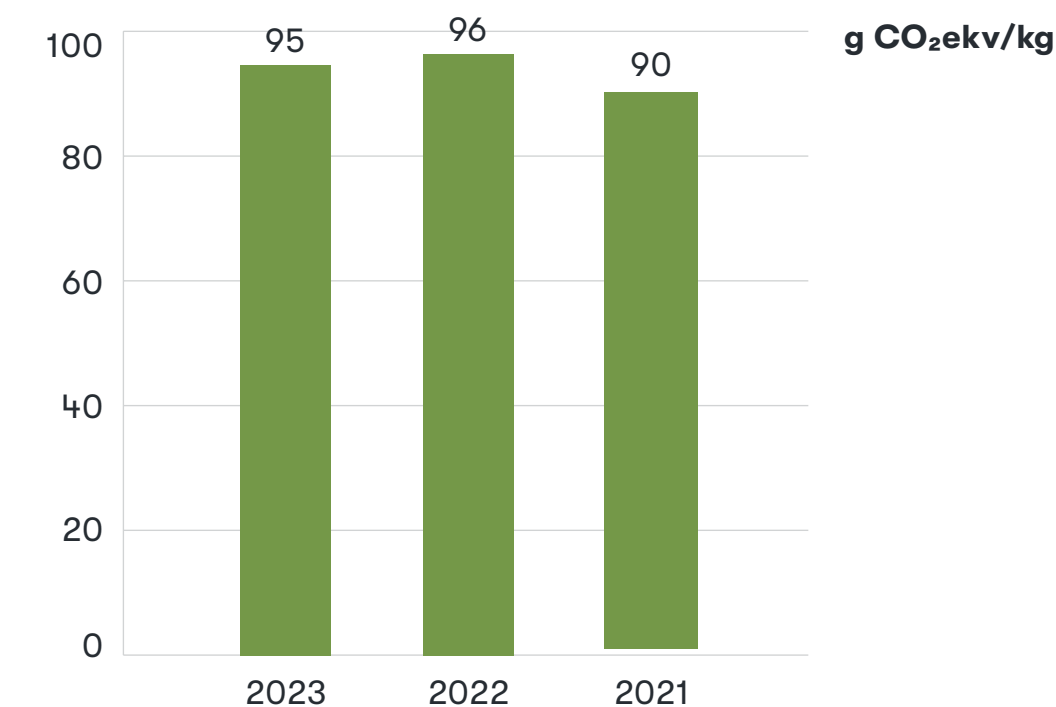
 Norturas GHG-utslipp*, stedbaset elektrisitet [tonn CO₂-ekv]

	2023	2022	2021
Scope 1 – Total direkte utslipp - Egen drift	18 105	18 804	19 677
Forbruk på fabrikk	14 262	14 235	15 108
Fyringsolje	2 655	2 499	3 015
Propan	2 687	3 472	3 198
Naturgass	8 920	8 263	8 895
Forbruk til transport og service	3 843	4 569	4 569
Egeneide tunge kjøretøy	3 328	3 803	3 803
Firmabiler/Tjenestebilder	325	496	496
Kjøregodkjørelser	190	270	270
Scope 2 – Total indirekte utslipp	4 429	4 516	2 856
Elektrisitet forbruk	4 032	4 119	2 458
Fjernvarme	397	397	398
Scope 3 – Total andre indirekte utslipp - Verdikjeden	2 252 250	2 339 531	2 308 964
Innkjøpt transport	21 122	21 348	21 348
Innkjøpt fossil CO ₂	11 832	10 241	10 156
Innkjøpt storfe, småfe, gris, kalkun, kylling og egg	2 219 879	2 307 941	2 254 927
Innkjøpt emballasje	19 012	20 490	24 196
Total scope 1+2+3	2 274 784	2 362 851	1 900 619

 * Klimagasser som inngår i Norturas klimaregnskap er karbondioksid (CO₂) for Scope 1, 2 og 3

	2023	2022	2021
Utslipp fra kildene basert på biomaterialer brukt i Nortura	1 087	1 910	3 074
Biolje	1 087	1 191	1 143
Biogass	0*	125	1 110
Flis/Pellets	740	594	821
Utslipp fra kildene basert på biomaterialer brukt utenfor Nortura	6 356	7 985	8 034
Innkjøpt biogent CO ₂	6 356	7 985	8 034

* Tønsberg anlegg fikk ikke levert biogass fra Den Magiske Fabrikken i 2023

 Klimagassintensitet: antall gram CO₂-ekv. som slippes ut per kg mat produsert Klima-gassintensitetsforhold inkluderer scope 1 og scope 2-utslipp.

 Karbon avtrykk (kg CO₂-ekv/kg slakt vekt)

Resultater fra LCA utarbeidet av NORSUS viser vugge til gårdsport (cradle to farm gate) og vugge til fabrikkporten (cradle to factory gate). Vi bruke vugge til gårdsport resultater for å beregne andelen fra innkjøpt kjøtt og egg i vårt klimaregnskap.

	Melkeku	Ammeku	Sau	Gris	Kalkun	Kylling	Egg
Vugge til gårdsport	21,2	29,8	25,75	2,72	2,14	2,04	1,39
Vugge til fabrikkporten	21,6	30,0	26,1	3,2	2,4	2,3	1,5

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima 39

Naturmangfold og økosystemer 51

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Naturmangfold og økosystemer

Hvorfor er det viktig

Tilgang til ren luft, rent vann og næringsrikt jord er avhengig av et rikt mangfold av planter og dyr, og velfungerende økosystemer både på land og i vann. De siste tiårene har endringer i hvordan vi bruker land, klimaendringer, forurensning, overutnyttelse av naturressurser og forringelse av jord hatt en alvorlig negativ innvirkning på mangfoldet av planter og dyr, samt økosystemene, over hele verden.

Selv om Norge er blant landene med mest intakt natur, og kun tre prosent av vårt landareal er oppdyrket, så viser Norges naturindeks⁴⁹ at tilstanden for norske økosystemer er betydelig svekket som følge av menneskelig aktivitet, men med stor variasjon fra region til region. I mange regioner er hovedutfordringen knyttet til opphør av tradisjonell skjøtsel og storskala nedlegging av gårdsdrift som fører til at kulturlandskapet gror igjen. Dette utgjør en trussel for blant annet for pollinerende insekter som er kritiske for matproduksjon. I andre deler av landet er utfordringen intensiveringen av jordbruksmetoder, avrenning fra husdyrgjødsel og bruk av plantevernmidler og kunstgjødsel.

Beite

Rundt 45 prosent av landarealet i Norge egner seg beite, og landbruket har over tusenvis av år skapt naturtyper som er levested for et mangfold av plante- og dyrearter. I dag er opphør av tradisjonell ekstensiv jordbruksdrift, som for eksempel seterdrift, beite og slått, den viktigste trusselen mot disse naturtypene.

De kulturbetingede naturtypene i åpent lavland (nedenfor skoggrensen) og fjellområder er mest utsatt for nedleggelse opphøret av ekstensiv skjødsel i jordbruket, og gjengroingen av kulturlandskapet. Dette er naturtyper som er viktige for en rekke arter, og ekstensiv skjødsel er helt nødvendig for å opprettholde det biologiske mangfoldet og de økologiske funksjonene som kjennetegner disse områdene. Rødlista, som er en oversikt over truet natur, viser at 24 prosent av de rødlistede plante- og dyreartene avhengige av beitedyr. Beiteressurser i disse områdene representerer også viktige jordressurser som enkelt kan bidra i framtidig matproduksjon.

Visste du at..

I Norge har vi i dag 4957 rødlistede arte⁵⁰, 29 % av disse er avhengige av beitedyr for overlevelse⁵¹

«Det er avgjørende med et aktivt jordbruk i hele landet som kan ivareta verdifulle naturgoder og biologisk mangfold i åpent lavland.»

NINA, Naturindeks for Norge 2020, s. 73⁵²

Våre mål 2030

I 2023 skal vi kartlegge vår påvirkning på naturmangfold og økosystemer gjennom verdikjeden, og utarbeide plan for naturpositivitet.

Økt kunnskap hos våre kunder om ulike produksjonsforholds påvirkning på natur og kulturlandskap, og gjøre det mulig for kundene å velge produkter med positiv påvirkning på naturen.

Øke andelen husdyr på beite, med riktig beitetrykk og optimal sammensetning av dyreslag, i områder hvor dette er en naturlig del av ressursgrunnlaget, og der gjengroing av verdifullt kulturlandskap truer utrydningstruede plante- og dyrearter.

Pådriver for å utvikle og gjennomføre tiltak som fremmer naturmangfold i vår verdikjede i områder hvor jordbruk har en negativ påvirkning på natur og naturmangfold.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Norturas klima- og miljøpolicy setter overordnet retning og mål for konsernet, og er en del av Norturas styringssystem. Bærekraftstrategien og miljøpolicyen dikterer at vi skal minimere vår miljøpåvirkning gjennom hele verdikjeden.

Les mer om hvordan vi jobber med naturmangfold og økosystemer her

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Klima 39

Naturmangfold og økosystemer 51

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Jordhelse

Av Norges totale landareal er det bare rundt tre prosent som består av dyrkbar jord. Det er derfor svært viktig at den jorden som dyrkes, fungerer optimalt. God jordhelse er ikke bare grunnlaget for gode avlinger, jord som fungerer leverer også viktige økosystemtjenester som rensing av vann og lagring av karbon og gjør jordbruket mer robust i møte med ekstremvær som tørke og flom. Jordhelse er dermed et premiss for bærekraftig landbruk.

Enhver form for bearbeiding av jorden gir risiko for tap av karbon til luft og næringsstoffer til vann. Foringelse og tap av jord utgjør en stor samfunnsmessig risiko. Ifølge NIBIO er jordforingelse et betydelig problem i norsk landbruk, spesielt på grunn av erosjon og nedbrytning av jordstrukturen. Dette kan føre til tap av produktivitet og økt behov for gjødsel og andre ressurser.

Å øke karbonfangst i jorda gir mange fordeler, som at jorda blir mer porøs og mer motstandsdyktig mot skader fra både vann og tørke.

Visste du at..

Den største andelen av lystgassutslipp kommer fra spredning av gjødsel tilknyttet kunstgjødsel og husdyrhold. Andre kilder til lystgassutslipp fra jordbruket inkluderer dyrkede myrer, lagring av gjødsel og nedbrytning av vekstresten som halm i jorda.

Husdyrgjødsel og handelsgjødsel står for utslipp på 1,1 millioner tonn CO₂-ekvivalenter⁵³.

Avrenning og eutrofiering

Overgjødsling i landbruket og avrenning av næringsstoffer som nitrogen og fosfor fra jord bidrar blant annet til oppblomstring av alger i ferskvann (eutrofiering). Dette fører til reduksjon av oksygeninnholdet i vannet, som har betydelige negative konsekvenser for plante og dyrelivet i elver og innsjøer. Overgjødsling og næringsmiddelforurensning er dermed ansett som en av de mest alvorlige formene for forurensning fra jordbruket.

Som helhet bidrar overgjødsling til vesentlig påvirkning av henholdsvis 15 prosent av elvevannforekomstene og syv prosent av innsjøene, men det er store regionale forskjeller og utfordringene er størst spesielt i lavereliggende områder med intensivt jordbruk på sentrale deler av Østlandet, Jæren og Trøndelag⁵².

Plantevernmidler

Plantevernmidler brukes i jordbruket for å beskytte planter mot angrep fra sopp, bakterier og virus, samt holde skadedyr og ugress unna. Samtidig kan plantevernmidler føre til at giftige kjemikalier sprer seg i jord, vann og luft, og påvirke dyre- og plantelivet i området negativt. Selv om vi generelt har god plante helse i Norge er reduksjon av kjemiske plantevernmidler viktig både for bondens helse og økonomi, samt for miljøet og folkehelsen (gjennom restmengder i matvarer).

I Norge er bruk av plantevernmidler mer utstrakt i dyrking av frukt, bær og grønnsaker enn innen husdyrproduksjon. Allikevel har Nortura som ambisjon å redusere bruk av kjemikalier i vår verdikjede, og vil jobbe for å kartlegge bruken kjemiske plantevernmidler, samt fremme overgangen til mekaniske og biologiske alternativer, i årene som kommer.

Innledning**Bærekraft i Nortura****Trygg og sunn mat****Mat på naturens premisser**

Klima 39

Naturmangfold og økosystemer 51**Et livskraftig landbruk****Produsert på en ansvarlig måte****Omsorg for mennesker og dyr****I nært samarbeid med andre****Åpenhetsloven****Rapporteringsindeks****Referanser****Slik jobber vi**

Som en av landets største landbruksamvirker har Nortura en betydelig påvirkning på naturen. Påvirkningen er størst gjennom verdikjeden vår, og primært ute på gårdene.

Vi er i startfasen når det kommer til arbeidet med naturmangfold og økosystemer. Samtidig har mange av våre eiere og landbruket for øvrig lenge vært opptatt av dette. Å ta vare på naturen på en måte som gjør at gården kan overleveres litt bedre fra generasjon til generasjon, ligger i den norske bondens DNA.

I årene som kommer skal vi jobbe systematisk for å sikre at vi når vår ambisjon om å være natur - positive gjennom hele vår verdikjede. Vi skal ivareta og forbedre jordkvaliteten i landbruket, redusere bruk av plantevernmidler og kjemikalier, og hindre forurensing til naturen. Vi skal fremme arts mangfold, og beskytte og rehabilitere land og vannbaserte økosystemer gjennom hele vår verdikjede. Dette er viktig for å sikre langsiktig produktivitet og bærekraftig matproduksjon.

Tiltak 2023

- **Gjennom de livssyklusanalysene vi har bestilt fra NORSUS**, har vi fått resultater om hvordan husdyrproduksjon påvirker biologisk mangfold, eutrofiering, arealbruk, forsuring og vannforbruk.
- **Vi har samarbeidet med TINE, Felleskjøpet og Norges Bondelag** for å forstå hvilken informasjon og data som trengs å samle inn fra bønder for å kunne rapportere om vår påvirkning på naturmangfold og økosystemer. Dette er en jobb som vil fortsette i 2024 og vil involvere flere aktører som Kvalitetssystem i Landbruket (KSL) og Klimasmart Landbruk.

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser

Klima 39

Naturmangfold og økosystemer 51

Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
Resultater naturmangfold

Naturmangfoldet påvirkes av ulike driftsformer og bruk av arealer i landbruket. Korn og belgvekster produsert på fulldyrka jordbruksareal brukes til kraftfôr som er en betydelig del av fôret til gris og fjørfe. Fôret til melkekyr består i tillegg til kraftfôr også av grovfôr og beite. For ammeku og sau kommer en betydelig del av fôret fra beiting i både inn- og utmark.

For å kvantifisere tap av naturmangfold (biologisk mangfold) knyttet til kjøttproduksjon er det valgt en metode som er basert på antall plantearter i ulike typer av jordbruksarealer. Denne metoden passer best når både fulldyrka areal og beiteområder skal inkluderes. Tap av naturmangfold uttrykkes som tap av plantearter (Potential Disappeared Fraction: PDF). En negativ verdi indikerer et

høyere planteartsmangfold enn i naturlig vegetasjon, som f.eks. naturskog. Sauer og ammekyr, som er mye på beite, bidrar positivt til naturmangfoldet. Områder som brukes til grovfôr- og kornproduksjon gir tap av naturmangfold. Siden hovedandelen av fôret til melkekyr, gris og fjørfe kommer fra slike områder, vil disse produksjonene samlet sett bidra til tap av naturmangfold.

Andre miljøpåvirkninger fra produksjon av fôr og hold av husdyr er forsuring, utslipp av svevestøv og overgjødning. Disse utlippene oppstår ved produksjon og spredning av mineralgjødning, bruk av drivstoff til traktor og fra husdyrrom og gjødsellager.

Kvalitetssystem i landbruket (KSL) er bondens eget verktøy for internkontroll og kvalitetssikring. Gjennom KSL kan bonden enkelt sjekke at drifta er i tråd med norske lover, forskrifter og krav fra næringa. KSL-standarden består av flere sjekklister og veiledere, som skal brukes i egenrevisjonen på gården av norske bønder. I tabellen ved siden presenterer vi svarene på noen relevante spørsmål besvart av 32 716 norske bønder.

	Enhet							
	Per kg slakt	Melkeku	Ammeku	Sau	Svin	Kylling	Kalkun	Egg
Arealbruk (eksl utmark)	m2	27,0	28,0	28,0	6,5	4,4	6,4	3,6
Biologisk mangfold	PDF	7,0	-14,0	-41,0	4,3	2,9	4,1	2,4
Overgjødning	mol N ekv	1,9	2,5	1,8	0,23	0,12	0,36	0,12
Svevestøv	PM 2,5	2,7E-06	3,8E-06	2,4E-06	4,3E-07	2,0E-07	6,0E-07	2,0E-07
Forsuring	mol H+ ekv	0,41	0,56	0,39	0,06	0,03	0,08	0,03

Utdrag fra KSL sjekklister	Ja	Nei	Ikke relevant
Håndterer du organisk avfall slik at det ikke kan forurense vann eller skade ville dyr?	22,9 %	0,2 %	77,0 %
Har eventuelle tiltak som endrer på kulturminner, kulturlandskap eller biologisk mangfold blitt gjort i dialog med kommunen?	2,1 %	0,02 %	97,9 %
Har du rutiner for å bekjempe og hindre spredning av meldepliktige skadegjørere?	14,3 %	0,07 %	85,6 %
Merker du arealer som er behandlet med plantevernmidler, og som er åpne for allmenn ferdsel, med plakater i samsvar med Mattilsynets mal?	20,6 %	0,6 %	78,9 %
Har du gjort deg kjent med klimakalkulatoren for dine(e) produksjon(er)?	85,6 %	14,4 %	0,1 %
Har du en avfallshåndteringsplan for din(e) produksjonsenhet(er)?	81,4 %	1,0 %	17,6 %
Oppstaller du dyra i samsvar med forskrift om hold av storfe?	90,0 %	0,8 %	9,2 %
Får alle storfe, unntatt hanndyr over 6 måneder, mulighet for fri bevegelse og mosjon på beite i minimum 8 uker i løpet av sommerhalvåret?	88,5 %	0,3 %	11,2 %

Et livskraftig landbruk

Nortura er bondens eget selskap, et samvirke eid av 16 000 norske bønder over hele landet. En forutsetning for norsk, bærekraftig matproduksjon er et lønnsomt og livskraftig landbruk – med gode vilkår og en inntekt som bonden kan leve av. Ringvirkningene er blant annet spredt bosetting og arbeidsplasser i hele Norge. For å styrke lønnsomheten til eierne våre, vil vi jobbe for en mer rettferdig fordeling av verdiskapingen gjennom matsystemet.

→ Lønnsomhet for våre eiere

→ Lokal økonomisk vekst

Lønnsomhet for våre eiere

Hvorfor er det viktig

For å sikre at vi har en høy selvforsyningsgrad av mat og en matproduksjon spredt ut over hele landet, må norske bønder ha en inntekt som de kan leve av. Samtidig vet vi at bondens økonomi er under hardt press. Beregninger viser at den norske bonden tjener vesentlig mindre enn andre yrkesgrupper, og inntektsgapet har vokst de siste årene⁵⁴. I tillegg har prisvekst på landbruksmaskiner, gjødsel, energi og kraftfôr – viktige innsatsfaktorer for matproduksjonen – rammet bøndene hardt.

På grunn av presset økonomi velger stadig flere bønder å legge ned produksjonen. Antallet jordbruksbedrifter i Norge har falt fra

155 000 i 1970 til under 37 000 i dag. Med andre ord har tre av fire gårdsbruk valgt å legge ned driften de siste 50 årene⁵⁵. Ikke bare går verdier tapt og jordbruksarealer ut av drift, men stadig færre dyr på beite innebærer at store deler av landet gror igjen, spesielt i kystområder på Vestlandet og i nord. Det gjør at landskapet mister både særpreg og kvaliteter. Norske bønders dårlige økonomi utgjør med andre ord en stor risiko for matsikkerheten i landet. Omstillingen mot et mer moderne og bærekraftig landbruk, med bedre dyrevelferd, krever store investeringer. For å få det til må bonden ha en inntekt som faktisk gjør det mulig. Vårt arbeid knyttet til bærekraftsmål 8 om anstendig levelønn, og bærekraftsmål ti om å redusere økonomisk ulikhet, utgjør derfor kjernen i Norturas arbeid med bærekraft. Skal vi få til den omstillingen i norsk landbruk som vi ønsker, de neste ti årene og fremover, er det kritisk at vi styrker den norske bondens økonomiske forutsetninger.

«Skal vi opprettholde produksjon av kjøtt og egg over hele landet, som er grunnleggende for vår selvforsyning av mat, er sterke samvirker, kombinert med markedsordningen, nøkkelen. Samvirkemodellen sørger for at overskuddet fra industrien tilfaller norske bønder, og gir de større innflytelse over verdikjeden. Dette sikrer at verdiskapingen forblir i Norge. Her skiller den norske landbruksmodellen seg vesentlig fra de fleste andre land. Gårdsdrift krever betydelige investeringer, og et sterkt samvirke sørger for nødvendig forutsigbarhet både når det kommer til avsetning og pris. Dette reduserer risiko og gir trygghet til langsiktige investeringer. Gjennom landbrukssamvirket sikrer man dermed et langsiktig, bærekraftig, nasjonalt landbruk for fremtiden.»

Jan Erik Fløtre,
 Styreleder i Nortura og melkebonde på Byrkjelo

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Lønnsomhet for våre eiere 56

Lokal økonomisk vekst 60

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

 [Les mer om hvordan vi jobber med lønnsomhet for våre eiere her](#)

Våre mål 2030

Norturas eiere skal få tilbake den til enhver tid tilgjengelige inntjening, etter at selskapet har sikret forsvarlig forretningsmessig utvikling for å ivareta selskapets posisjon for fremtiden.

Nortura skal jobbe for økt betalingsvillighet og pris på sunt, trygt og bærekraftig produsert norsk kjøtt og egg.

Alle Norturas eiere skal ha en lønn de kan leve av. Lønnen må være konkurransedyktig og stå i forhold til verdiskapingen og andre sammenlignbare grupper i samfunnet. I tillegg skal den bidra til å rekruttere nye husdyrprodusenter til landbruket.

Bondens inntekt, pantegrnlag og finansieringssevne i jordbruket er svak. Nortura skal derfor jobbe for **etableringen av et fond for bærekraftig omstilling** i jordbruket. Siden matproduksjon er en samfunnskritisk infrastruktur, må denne omstillingen finansieres over statsbudsjettet og utenfor jordbruksavtalen

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Norturas formålsparagraf: Nortura SA har til formål å omsette medlemmenes slakt, egg, livdyr og ull på best mulig måte. Foretaket skal ved sin virksomhet bidra til at medlemmene får det best mulig økonomiske resultat av sin husdyrproduksjon, på kort og lang sikt.

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk

Lønnsomhet for våre eiere 56

Lokal økonomisk vekst 60

Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
Slik jobber vi

Nortura støtter kravet om bedre rammevilkår og inntektsløft for norske bønder, slik at vi faktisk prioriterer norsk matproduksjon, bondens levekår og matberedskap. De siste årene har Nortura arbeidet regulatorisk og kommersielt for å sikre ekstraordinære økninger i råvareprisene for alle våre produksjoner, i tillegg til vesentlige løft gjennom jordbruksoppgjøret. Dette resulterte i en historisk ekstraordinær økning av avregnings og engrosprisene ved inngangen til 2022. For styrket lønnsomhet jobber vi langs to spor; et kommersielt og et politisk.

Kommersielle rammer

Når det kommer til de kommersielle inntektsrammene, styrer vi selv vår tilpasning. Vi jobber for å styrke bondens konkurransekraft gjennom god drift, sterke merkevarer og attraktive råvarer. Norturas konkurransekraft styrker vi gjennom å sikre at industrien vår er effektiv og at produktene våre er attraktive. I bunnen ligger våre samvirkeforpliktelser, som gjør at verdiene vi skaper, gis tilbake til de som har produsert maten – den norske bonden.

Politiske rammer

Jordbruket i Norge er basert på en etablert politisk prioritering for å sikre matproduksjon til egen befolkning. Jordbrukspolitikken bygger på fire pilarer; matsikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og et bærekraftig landbruk. Nortura har en god og konstruktiv dialog med folkevalgte, relevante departementer, direktorater og organisasjoner for å bidra til å realisere den jordbrukspolitiske målsettingen og ivareta et livskraftig landbruk.

Resultatrapportering

	2023	2022	2021	2020
Utbetaling for bøndenes husdyr (i milliarder norske kroner)	11,7	11,2	9,6	8,9
Resultat etter skatt tilbake til våre eiere (i millioner norske kroner)	27,1	0*	91,5	135

*Resultatet for 2022 ble kraftig svekket som følge av ekstraordinært sterk kostnadsvekst for viktige innsatsfaktorer og fall i salget ut av dagligvarebutikkene. Nortura har iverksatt tiltak som skal styrke resultatet med over 400 millioner kroner.

Visste du at...

Hver dag legges to gårdsbruk ned, og antallet aktive gårder her i landet har sunket fra over 150 000 i 1970 til i underkant av 40 000 i dag.

Tiltak 2023

- **Økte engrospriser:** Nortura økte våre engrospriser vesentlig for alle produksjoner på bakgrunn av den ekstraordinære veksten av produksjonskostnader (strøm, gjødsel og fôr) hos våre eiere også i 2023. Men markedsbalansen endret seg og prisene ble satt ned for storfe og gris i september.
- **Økt finansiering av bærekraftstiltak hos bonden:** Sammen med de andre aktørene i landbruket har Nortura arbeidet for økt finansiering av Bionova – et Enova for de biologiske næringene. På grunn av den krevende økonomiske situasjonen i landbruket, vil Bionova være et viktig virkemiddel for å finansiere klimatiltak på gårdsnivå og trenger økt styrking.
- **Nye nordiske kostholdsanbefalinger:** Nortura har gjennom 2023 jobbet systematisk med å gjennomgå høringsartikler fra nordiske forskere knyttet til de nye nordiske kostholdsanbefalingene som ble presentert i 2023. Disse villigge til grunn for de nye norske kostholdsradene som kommer i 2024. Kostholdsradene vil ha stor betydning for etterspørselen etter Norturas produkter i fremtiden og det er avgjørende at anbefalingene er faglig korrekte og basert på vitenskapelige analyser.
- **Unghønelån fra Sparebank1 Midt Norge:** Eggprodusenter får rimeligere finansiering hvis de kjøper høner fra kjønnssorterte rugeegg.

OPTINORFARM: Økonomisk og miljømessig optimering på norske gårdsbruk. Prosjektet har som mål å utvikle optimeringsmodeller og beslutningsstøttemetoder for norske gårder, som tar hensyn til både økonomiske og miljømessige kriterier, ved å kombinere teknisk ekspertise fra ulike fagfelt og praktisk kunnskap fra kjøtt-, melk- og jordbrukssektorene, med målet om å støtte bønder i å oppnå miljømål på en lønnsom måte. Norutra er en av samarbeidspartnere og prosjektperiode er 2023-2026.

[Les mer om OPTINORFARM her](#)

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk

Lønnsomhet for våre eiere 56

Lokal økonomisk vekst 60

Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
Garanti for avsetning muliggjør lokal gårdsproduksjon

At norske bønder er garantert avsetning for sine husdyr til Nortura (som følge av mottakplikten til Nortura som markedsregulator) er viktig for å legge til rette for lokal gårdsproduksjon over hele landet. Mange av Norturas produsenter har startet egne gårdproduksjoner og utsalg. Så mye som 1/3 av Norturas slaktevolum selges til andre bedrifter som følge av blant annet forsyningsplikten. Totalt selger vi til ca. 200 små- og mellomstore bedrifter over hele landet. Dette er noe vi i Nortura er stolte av – vi sørger ikke bare for matsikkerhet på nasjonalt nivå, men vi muliggjør også lokalproduksjon av de beste råvarene over hele landet.

Eiker Gårdsysteri – god ost fra glade kyr

Evan Tandberg og Ida Cecilie Søfteland Alvsaker har eid og drevet Eiker Gårdsysteri siden 2022. De legger stor vekt på dyrevelferd og sørger for at deres ca. 60 frittgående kyr trives. Trivsel er en svært viktig faktor for produksjonen, både for dyrene, de som arbeider på gården og de som kommer på besøk. I sin gårdscafe serverer de blant annet høykvalitetsmelk og de velsmakende ostene de produserer selv.

[Les mer om Eiker Gårdsysteri her](#)

Steinura Gård – økologisk matproduksjon

På Steinura Gård i Hamarøy driver Hanne Sofie Juntunen Jenssen og Bernt-Halvard Hansen med økologisk ammekuproduksjon og nisjesalg av kjøtt til lokalsamfunnet som privatpersoner, serveringssteder og festivaler. De satser på ekstensiv beiting, og kuene deres er ute hele året. Beiting i utmarken bidrar til å øke det lokale biologiske mangfoldet og tilbakeføring av naturressurser.

Tyinlam - smakfullt kvalitetskjøtt fra snaufjellet i Jotunheimen!

Line og Kjell Gudmund selger ferskt kjøtt, pinnekjøtt, fenalår og andre produkter basert på egne oppskrifter med lammekjøtt fra sitt småbruk på Sveji. De har rundt 400 søyer og lam som beiter seg fritt fra gården og opp til 1450 moh. hver vår. Store og små beiter seg oppover mot Jotunheimen og snaufjellet i takt med utspring av friske skudd og gress. De spiser mye urter, og den næringsrike høyfjellskosten gir kjøttfulle slakt med ekstra saftig og smakfullt kjøtt.

Gårdsis fra Bamsrudlåven

På gården Bamsrud ved Mysen har Ida og Kjell-Kristian Bamsrud 7500 frittgående høner som legger egg som selges gjennom PRIOR. Å lage et gårdsprodukt av gårdens råvarer var lenge en drøm, og i dag produserer Bamsrudlåven også prisbelønnet is blant annet basert på melk fra naboens gård og egg fra egne høner.

[Les mer om Bamsrudlåven](#)

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk

Lønnsomhet for våre eiere 56

Lokal økonomisk vekst 60

Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser

Suksess med bondens mat på Felleskjøpet

Felleskjøpet begynte i 2021 å selge utvalgte høykvalitetsvarer fra norske bønder i noen av sine butikker. Etter suksessen med dette initiativet har Felleskjøpet utvidet produktutvalget som selges, og har også etablert en egen disk med ost og smør fra TINE. I løpet av 2023 kunne man finne produkter fra Nortura-bønder i 17 Felleskjøpet-butikker over hele landet. Fra påsken 2024 blir tilbudet ytterligere utvidet med sesongvarer som lam og spekemat.

Bondens Utsalg: Norturas første butikk

2. November 2022 ble den interne medlemsbutikken på Nortura Steinkjer omgjort til en åpen butikk for ordinære kunder. Gjennom å etablere en egen salgskanal ønsker vi å øke synlighet og direkte kommunikasjon med forbrukere.

Piloten var en suksess fra første dag, og butikken hadde en omsetning på over 6 mnok i løpet av de første månedene. I 2023 ble butikken utvidet, med ferskvaredisk, lokalmat fra Norturas eiere og egne produkter.

Ideen er utviklet i samarbeid med Steinkjer næringssselskap og T:lab.

Ferskt lam håndskåret på Gol

Min Bonde – fra en bonde nær deg

Stadig flere oppdager verdien av lokal nisjeproduksjon, og for mange forbrukere er lokal og kortreist mat attraktivt. Med den nye salgsplattformen «Min Bonde», vil Nortura bistå våre eiere med å selge gårdens produkter, samtidig som vi gjør det enklere for forbrukere over hele landet å kjøpe lokal mat på nett, direkte fra bonden. Med hjelp av denne nettsiden kan bonden konsentrere seg om å produsere den beste maten, mens Nortura tar seg av nettbutikk og markedsføring mot en andel av salget. I tillegg vil bonden få bedre betalt for sine råvarer da vi kutter ut mellomledd. Basert på pilotprosjekter ser vi en økt utbetaling til bånde på i gjennomsnitt rundt 25 prosent.

I 2023, har vi jobbet med innsikt og forberedende tester for Min Bonde innenfor lam, som har gitt oss nyttig innsikt i sauebønders og forbrukeres behov.

[Les mer om Min Bonde](#)

Medaljedryss i NM i Kjøttprodukter 2023

Med stolthet og arbeidsglede produserer vi god mat med høy kvalitet. Flere av produktene våre ble anerkjent under NM for kjøttprodukter i 2023. Nortura vant ni gullmedaljer og 23 medaljer totalt i NM. Vi ble også kåret til Norgesmester, best av de beste, i kategorien Delikatessepålegg med Gilde delikatessekinke hel. Dette er et testament til den enestående innsatsen til alle involverte langs verdikjeden – fra våre dedikerte bønder til vårt dyktige produksjonsteam og markedsføringsavdelingen.

Lokal økonomisk vekst

Hvorfor er det viktig

Nortura bidrar til å skape betydelige verdier for samfunnet og det norske fellesskapet. Dette er verdier som ikke forsvinner ut av landet, men som blir igjen i Norge og norske lokalsamfunn – og bidrar til å skape levende byer og bygder over hele landet.

Nortura er tilstede i nesten alle norske kommuner. Gjennom våre 24 produksjonsanlegg fra Karasjok i nord til Egersund i sør og 16.000 gårdsbruk over hele landet, bidrar vi med arbeidsplasser, skatter og avgifter, og kjøp av varer og tjenester fra lokale leverandører.

Vår drift og verdikjede, fra gård til butikk, gir positive økonomiske og sosiale ringvirkninger over hele landet. En styrket konkurransekraft og et sterkt samvirke vil legge grunnlaget for et fremtidsrettet jordbruk og norsk matproduksjon i årene som kommer.

Norturas innsats er en viktig faktor i å opprettholde norsk matproduksjon og landbruk, og av stor betydning for å sikre arbeidsplasser og en stabil økonomi i Norge. Gjennom vår virksomhet bidrar vi også med å bevare og videreutvikle norsk matkultur og norske landbrukstradisjoner.

Slik jobber vi

Nortura er i gang med vår største og mest ambisiøse industrisatsing noensinne. I løpet av de kommende årene vil vi investere omtrent 1,4 milliarder kroner i ny industristruktur. Målet med denne satsningen er å skape et smartere og effektivt industridekk, som vil styrke Norturas konkurransekraft. Investeringene vil resultere i nye, toppmoderne anlegg flere steder i landet, og øke konsernets lønnsomhet med mer enn 400 millioner kroner per år. Dette vil gjøre det mulig for Nortura å tilby bedre produkter, samtidig som det vil øke betalingen til bonden.

Dette er en strategi som vil gi positive ringvirkninger i hele landet. Å styrke konkurransekraften vil sikre arbeidsplasser, opprettholde et sterkt samvirke og sørge for et fremtidsrettet jordbruk og levende bygder.

4,4
milliarder

i innkjøpte varer og tjenester
fra norske leverandører
(i 2023)

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Lønnsomhet for våre eiere 56

Lokal økonomisk vekst 60

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

[Les mer om hvordan vi jobber med lokaløkonomisk vekst her](#)

Produsert på en ansvarlig måte

Norturas produksjonsanlegg har som mål å optimalisere ressursbruken: minst mulig svinn og mest mulig ressurser inn i nye sirkulære verdikjeder. Vi streber etter å utnytte alle råvarer effektivt og redusere svinn til et minimum. Videre vil vi kontinuerlig utforske forretningsmuligheter og utvikle produkter som svarer på omgivelsenes behov. Våre langsiktige investeringer vil bli vurdert ut fra deres påvirkning på ulike parametre innen bærekraft, og skal bidra til å oppfylle våre bærekraftsmål.

- **Sirkulær økonomi**
- **Matsvinn**
- **Avfall og avløpsvann**
- **Plast og emballasje**
- **Sporing og transparens**

Sirkulærøkonomi

Hvorfor er det viktig

Nortura mottar husdyr fra hele Norge for vår produksjon. To tredjedeler av dyret utgjør kjøtt som leveres til forbruk i det norske markedet. Resten består av hud, skinn, ull, innmat, tarm, blod og bein, som går inn i andre kretsløp og verdikjeder. Å utnytte hele dyret er en bærekraftig praksis som viser respekt for både dyrene og miljøet.

Full utnyttelse av alle råvarer er avgjørende for god bærekraft. Hos oss blir alle deler av dyret brukt til produkter som er til nytte og glede over hele verden. Ved å konvertere restråstoffene til høy-kvalitetsprodukter reduserer vi klimaavtrykket fra matproduksjonen, samtidig som vi øker lønnsomheten for bonden. Vi kaller vårt restråstoff for "plussprodukter" - dette er råvarer som kommer i tillegg til kjøtt og som, når de håndteres riktig, bidrar til økt verdi.

Slik jobber vi

Vårt heleide datterselskap, Norilia, har ansvaret for å optimalisere forvaltningen av plussproduktene våre. Med over 60 års erfaring og høy kompetanse innen verdiskapning av restråstoff, sikrer Norilia at alle deler av dyret blir brukt til for eksempel kosttilskudd, mat, dyrefôr eller materialer. Forskning, innovasjon og samarbeid er kjerneelementer i vårt arbeid.

Vi legger vekt på å sikre god kvalitet og effektive varestrømmer med minst mulig miljøavtrykk gjennom hele verdikjeden, fra råvarenes opprinnelse til markedet. Noen av plussproduktene gjennomgår bioprosesser for å bli til nye ingredienser, mens andre blir sortert for å oppnå høyest mulig verdi. Vi opererer på et globalt marked, og for tiden eksporteres rundt 65 % av plussproduktene våre.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	62
Matsvinn	67
Avfall og avløpsvann	71
Plast og emballasje	74
Sporing og transparens	77

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

[Les mer om hvordan vi jobber med sirkulærøkonomi her](#)

Våre mål 2030

100 % av råvarene som kommer inn til vår produksjon skal utnyttes, med fokus på økt andel til mat til mennesker.

Vi skal bidra til bedre ressursutnyttelse hos våre eiere.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Gjennom vår bærekraftstrategi har vi forpliktet oss til å utnytte 100 prosent av råvarene som kommer inn til vår produksjon, med hovedfokus på høy verdiskapning og å øke andelen som går til mat for mennesker.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

<u>Sirkulærøkonomi</u>	62
Matsvinn	67
Avfall og avløpsvann	71
Plast og emballasje	74
Sporing og transparens	77

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Innmat og bein

Vi tar vare på innmat og bein fra alle våre dyreslag. Noe produkter laget av disse eksporteres til matmarkeder i land med ulik matkultur enn Norge. Noe innmat betraktes til og med som delikatesser. Mye av innmaten og beinen som ikke brukes til mat til mennesker, selges som fôr til kjæledyr. Innmat er et ettertraktet råstoff med høy næringsverdi.

Hud og skinn

Hud fra norske storfe og skinn fra småfe selges til garverier over hele verden. Norske huder og skinn er kjent for høy kvalitet på grunn av godt dyrestell og god dyrehelse. De brukes blant annet til luksusvesker, bilseter, belter, sko og møbler.

Fjørfe og egg

Restråstoff fra kylling og kalkun blir behandlet på vårt bioraffineri, Bioco, og blir til ingredienser som brukes i mat og kosttilskudd både for mennesker og dyr. På vårt eggknekeri på Revetal blir hinnen separert fra eggskallet. Hinnen blir brukt i kosttilskudd og sårhelingsprodukter, mens kalsium fra eggskall brukes til alt fra gjødsel, dyrefôr og kosttilskudd.

Slik blir plussproduktene utnyttet

Ull

Norsk ull er særlig kjent for sin gode spenst, fine glans, høye slitestyrke og holdbarhet. Ull fra Norilia har i tillegg fått Svanemerket. Ullen brukes til strikkegarn, ferdigstrikkede plagg, sko, kåper og ytterplagg, pledd og puter, samt møbel- og bunadstoff.

Naturtarm

Tarmer fra småfe, gris og storfe blir importert inn til pølseproduksjon. På anlegget i Tønsberg er det installert utstyr for sliming av grisetarm, under prosessen blir mucoca utvinnet fra grisetarmen. Fra mucosan utvinnes det råheparin, som brukes til å produsere blodfortynnende medisin. På anlegget på Forus er det installert utstyr som sliming av småfetarm.

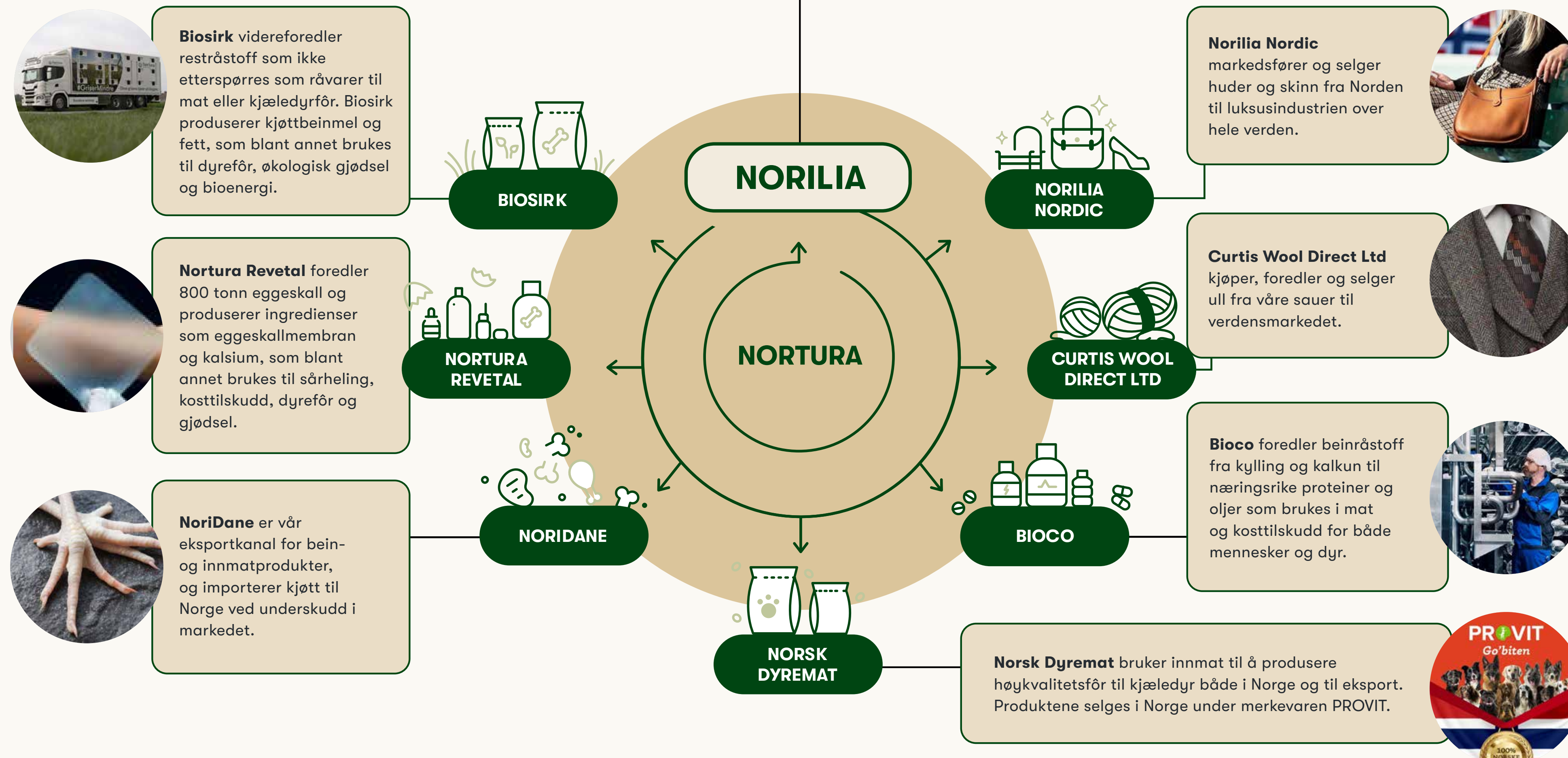
Oversikt over datterbedrifter som bidrar til å optimalisere utnyttelsen av plussproduktene.

Av dyret:

- 2/3 utgjør kjøtt
- 1/3 er plussprodukter

Norilia styrer hvordan plussproduktene utnyttes. Enten går de til videreforedling hos andre datterbedrifter i økosystemet rundt Nortura, eller til eksterne kunder. Norilia sørger for optimal ressursutnyttelse og verdiskaping av plussproduktene fra nordisk kjøtt- og eggindustri. Norilia finner markeder for alle plussproduktene og utforsker nye måter å foredle og bruke råstoffene på.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	62
Matsvinn	67
Avfall og avløpsvann	71
Plast og emballasje	74
Sporing og transparens	77

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

[Les mer om vårt datterselskap Norilia her](#)

Tiltak 2023
Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	62
Matsvinn	67
Avfall og avløpsvann	71
Plast og emballasje	74
Sporing og transparens	77

Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser

- På Hærland ble tidligere mesteparten av restråstoffet fra kylling og kalkun solgt til pelsdyrfôr. I 2022 ble det investert i nytt utstyr for å høste hjerte, lever og krås, noe som nå resulterer i en årlig leveranse på 1500 tonn av disse produktene til produksjon av kjæledyrfôr til en høyere pris.

- På hudenlegget på Skjeberg har det vært aktivt arbeid med tiltak for å redusere energiforbruket. Dette har resultert i en nedgang på 23 prosent siden 2021. Blant tiltakene finner vi innføring av aktiv styring av avfuktere og kjøleanlegg. På tarmanlegget i Fredrikstad har det blitt installert ny CO₂-kjøling, og gamle beredere og ovner er byttet ut. Det nye CO₂-anlegget er 30 prosent mer energieffektivt og det tilpasser automatisk kulden etter aktivitet og behov.

- I 2023 ble et samarbeid initiert med Salsus for en delt investering i utstyr for bein-knekking på Rudshøgda, som muliggjorde levering av 30 tonn storfebein per uke til kraftproduksjon hos Salsus. Tidligere ble disse råvarene benyttet til dyrefôr.

- Det pågår flere prosjekter hvor vi jobber med nye måter å bruke restråstoff på. Et eksempel er samarbeidet med Woolero, en norsk start-up som benytter lavverdi ull, som ikke er egnet for strikkegarn, til produksjon av ullpellets og ullblomsterpottes. Woolero fikk godkjent bruk av ullpellets til gjødsel av Mattilsynet i 2023, og produktene deres er nå tilgjengelige på markedet.

- Ved å unngå innfrysing reduseres energiforbruket og utslippene fra ekstra transport til fryselager. I løpet av de siste årene har det vært en vellykket reduksjon på 90 prosent i innfrysing av råvare til produksjon av dyremat. Samtidig har salget av ferske huder fra Sverige økt fra 2 prosent til 50 prosent.

- Våre produkter hjelper flere av kundene våre med å redusere klimaavtrykket fra deres sluttprodukter. For eksempel har to av våre kunder valgt å erstatte kalksteinsmel med proteinmel og kalsium fra eggeskall. Dette fordi produksjonen av kalksteinsmel og fosfat medfører et høyere CO₂-utslipp. Bruk av våre sirkulære produkter gir dem et lavere miljøavtrykk.

- Ullen, som er egnet for strikkegarn, blir til varige kvalitetsprodukter og ble i 2023 igjen godkjent for sertifisering med Svane-merket for perioden 2024-2026.

155 000

tonn med plussprodukter blir forvaltet av Norilia

65 %

Norilia eksporterer til hele verden, 65 % av omsetningen til Norilia kom fra eksport

20 000 tonn

Dyremat produsert hvert år av Norsk Dyremat på plussprodukter

Innledning**Bærekraft i Nortura****Trygg og sunn mat****Mat på naturens premisser****Et livskraftig landbruk****Produsert på en ansvarlig måte**

Sirkulærøkonomi	62
Matsvinn	67
Avfall og avløpsvann	71
Plast og emballasje	74
Sporing og transparens	77

Omsorg for mennesker og dyr**I nært samarbeid med andre****Åpenhetsloven****Rapporteringsindeks****Referanser** [Les mer om Bioco her](#)**Resultatrapportering****Kjøttfulle bein fra kylling og kalkun utgjør en betydelig kilde til protein**

Fremtidens bærekraftige landbruk handler om å utnytte og øke verdien av alle deler av dyrene som slaktes, med et mål om å anvende mest mulig til mat for mennesker. Bioco, et selskap basert i Østfold og offisielt åpnet i 2021, foredler restråstoff fra norsk kylling og kalkun til nye ingredienser med høy næringsverdi. Tidligere ble dette råstoffet solgt som fôr til pelsdyr.

Ved å foredle råstoffet kan ingrediensene nå brukes i nye markeder med høyere verdi. Prosessen innebærer enzymatisk hydrolyse, der enzymer i en bioreaktor bryter ned proteinstrukturen for å separere ut proteiner, fett og mineraler. Disse enzymene er naturlige proteiner fra naturens egen verktøykasse.

Bioco er det første anlegget i kjøttindustrien som tar i bruk rørhydrolyse, en ny og innovativ teknologi. Bak Bioco står en felles ambisjon fra Nortura og Felleskjøpet Agri om å satse på et bærekraftig landbruk, der alt råstoff utnyttes på best mulig måte. Produktene fra Bioco gir også tilgang til norskproduserte høykvalitetsingredienser til Felleskjøpets produksjon av kjøtledderfôr.

Om Bioco

- Bioteknologi- og bioraffineringselskap lokalisert på Hærland
- Eies av Norturas datterselskap Norilia og Felleskjøpet Agri
- Produserer høyverdige proteiner, fett og mineraler av kjøttfulle bein fra kylling- og kalkunproduksjon
- Norilia er ansvarlig for salg og markedsutvikling av ingrediensene og samarbeider med Bioco på forskning, prosess og produktutvikling.

10 000 tonn

med bein fra kylling og kalkun går til Bioco hvert år

Matsvinn

Hvorfor er det viktig

En tredel av all mat som produseres når aldri fram til en tallerken. I følge hovedrapport 2020: bransjeavtalen om reduksjon av matsvinn⁵⁶, ble det kastet 454 350 tonn mat i Norge i 2020. Dette tilsvarer 84,7 kilo matsvinn per innbygger. Rundt 19 prosent av dette stammer fra matindustrien.

Matsvinn er et problem både fra et ressurs- og et miljøperspektiv. Det krever land, vann, energi og arbeidskraft å produsere mat – ressurser som er bortkastet når maten ender i søpla. Matsvinn er også en betydelig kilde til verdens klimagassutslipp, og i følge til FNs mat- og landbruksorganisasjon (FAO) stammer hele åtte prosent av globale utslipp fra matsvinn. Hadde matsvinn vært et land, ville bare Kina og USA hatt større utslipp.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	62
Matsvinn	67
Avfall og avløpsvann	71
Plast og emballasje	74
Sporing og transparens	77

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Ca. 40 % feilproduksjoner

Dette kan for eksempel dreie seg om produkter med feil etikett, vakuumslipp eller spekemat med saltkrystallisering.

Ca. 40 % råvaresvinn

Dette kalles fabrikksvinn og inkluderer dyr med skader eller sykdom, samt svinn i kjøttkvernene eller råvarer som faller på gulvet.

I Nortura er det tre hovedkilder til matsvinn

Ca. 20 % planleggingsfeil

Alle produktene våre lages basert på prognoser. Markedet krever et bredt produktsortiment, og noen produkter skal bare selges i visse kjeder – ofte også kun i visse perioder. Dette kan gjøre det utfordrende å planlegge riktig.

Våre mål 2030

- **Redusere matsvinn** fra egne anlegg med 80 %
- **Nullvisjon for matsvinn** fra egne anlegg innen 2040
- **Være pådriver for bedre utnyttelse** av slakt som i dag ikke går til mat for mennesker
- **Delta i samarbeid for å redusere matsvinn** ute hos kunder og forbrukere i tråd med FNs bærekraftsmål om 50 % reduksjon

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

I 2017 signerte Nortura myndighetenes tilslutningserklæring for matsvinn, og har dermed forpliktet oss til å halvere matsvinnet i virksomheten vår med 50 prosent innen 2030. Vi har allikevel valgt å gå enda lenger enn denne forpliktelsen, og har mål om å redusere matsvinnet fra fabrikkene våre med hele 80 prosent innen 2030. Oppnår vi målet, vil det ikke bare ha en stor effekt på klimaet – men også kunne bety totalt 500 millioner kroner i sparte kostnader.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	62
<u>Matsvinn</u>	67
Avfall og avløpsvann	71
Plast og emballasje	74
Sporing og transparens	77

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Slik jobber vi

På våre produksjonsanlegg er matsvinn et av de faste temaene på ukentlige forbedringsmøter, og alle de største produksjonsanleggene har egne matsvinnansvarlige. Vi har fallarmer ved transportbåndene, som gjør at færre produkter faller på gulvet. Større grundighet når kjøttet tas ut av kvernene, gjør at mindre går til spille, og avskjær som tidligere er blitt kastet, brukes i andre ferdigmatprodukter. Det benyttes også kjøleteknikker, som f.eks Superkjøl som er oppbevaring like under frysepunktet, som gjør at kjøttet holder seg ferskt lenger, og kan dermed sendes ut i markedet når det er størst behov.

Nortura deltar aktivt i ulike næringsssamarbeid for å få ned matsvinnet også i andre deler av verdikjeden, og gjennomfører hvert år en rekke tiltak for å oppnå dette. Det inkluderer blant annet satsing på ny teknologi for å forbedre produkters holdbarhet, bedre produktmerking ut til forbruker, bedre lukkemekanismer, og ikke minst samarbeid med kundene for å sikre produksjon i tråd med etterspørsel.

Nortura har lenge hatt et samarbeid med Matsentralen, og bidrar med både produkter og finansiering som kommer vanskeligstilte over hele landet til gode. Matsentralen er vår prioriterte donasjonsmottaker, men vi donerer også varer til andre anerkjente veldedige organisasjoner.

Vi rapporterer årlig matsvinnet vårt til NORSUS (Norsk institutt for bærekraftsforskning). NORSUS definerer matsvinn som nyttbare deler av mat, produsert for mennesker, som enten kastes eller tas ut av matkjeden til andre formål enn menneskeføde, fra tidspunktet når dyr og planter slaktes eller høstes. Norturas rapportering av matsvinn gjelder fra dyret er slaktet til maten er levert på Norturas rampe – med unntak av varer som blir kreditert som følge av feil fra Norturas side. Tallene inkluderer med andre ord ikke svinn hos butikkene eller forbrukeren.

Tiltak 2023

- **Rapportering:**
Fabrikkene rapporterer ukentlig om utviklingen av prosess-svinn gjennom en dedikert kontaktperson for matsvinn. De fleste har også satt opp KPI-mål for å redusere prosessavfall.
- **Samarbeid:**
Arbeidet med 2D-koder fortsetter gjennom samarbeidet i SKIFT, der NorgesGruppen, GS1 Norway, Nortura, Tine og Bama aktivt jobber for å inkludere informasjon om holdbarhetsdato i produktstrekкодene med mål om å minske butikkavfall. Bransjeløsninger er under utvikling.
- **Donasjon:**
Konsernledelsen har valgt Matsentralen som hovedmottaker av donasjoner.

Det holdes dialogmøter mellom de største fabrikkene og deres lokale Matsentral.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	62
Matsvinn	67
Avfall og avløpsvann	71
Plast og emballasje	74
Sporing og transparens	77

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

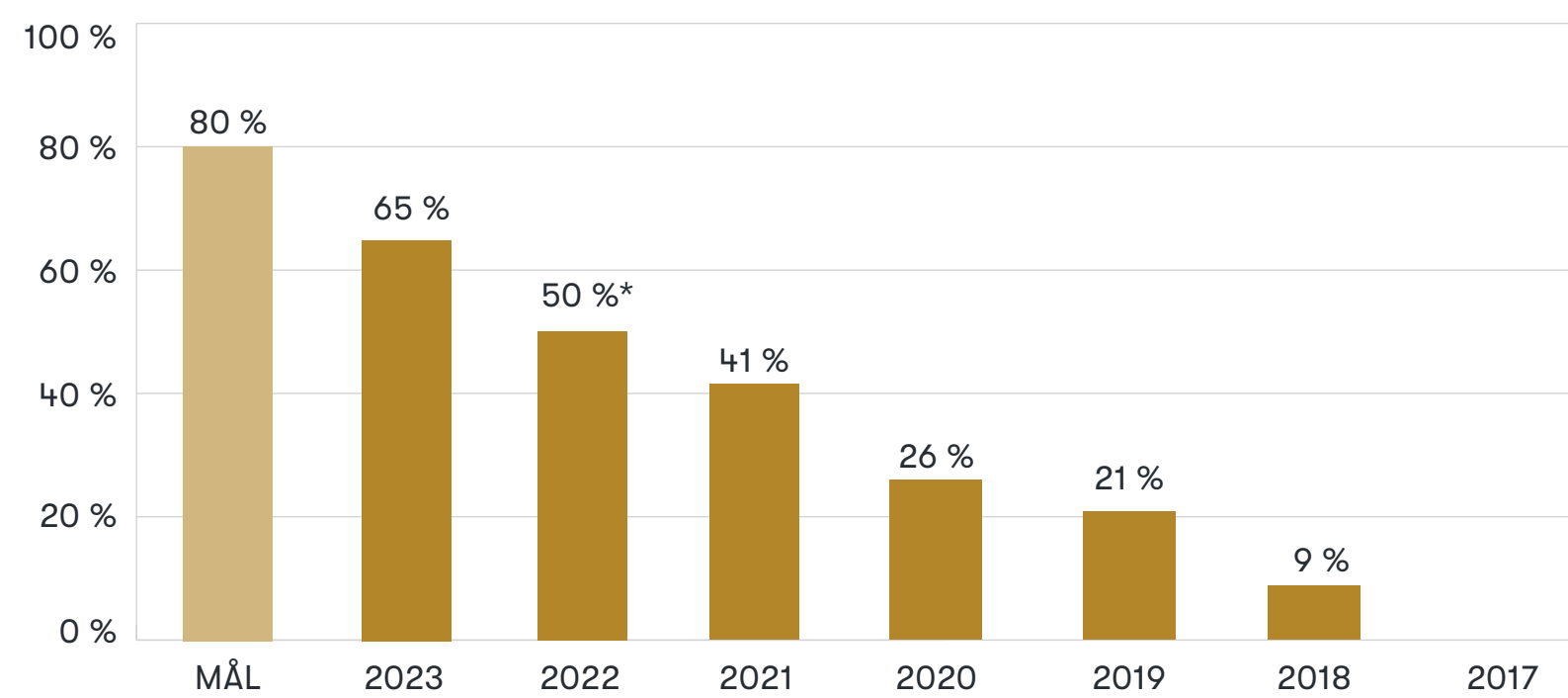
Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Resultatrapportering

Utvikling av matsvinnreduksjon sammenlignet med 2017-tall

Matsvinn (t)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2030
	2 729	2 477	2 091	2 002	1 620	1 321	908	546

	Mål 2030	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017
% matsvinn av total mat produsert	0,22 %	0,38 %	0,54 %	0,65 %	0,80 %	0,86 %	0,99 %	1,09 %

- Vi er på vei til å nå vår interne målsetting om, 80 % reduksjon innen 2030
- Vi har redusert antall tilbaketreknings og tilbakekallinger med 2/3 sammenlignet med 2022
- Vi fortsetter reduksjon av matsvinn for prosess-svinn og utgått liggetid

Nortura har nådd myndighetenes mål om halvering av matsvinn, åtte år før fristen.

 Matsentralen

Samarbeid med Matsentralen

Nortura har et godt samarbeid med Matsentralen over hele landet, og donerer hvert år overskuddsmat som hjelper vanskeligstilte. Donasjonsmengde er avhengig av mengden mat vi har med utgått liggetid. Når vi treffer godt med prognoser får vi mindre mat å donere. For å kompensere for usikkerhet i leveranse planlegger vi å styrke samarbeidet med Matsentralen i 2024.

[Les mer om Matsentralen her](#)

Donasjon til Matsentralen i tonn

2023	2022	2021
10 778	15 056	92 149

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	62
Matsvinn	67
Avfall og avløpsvann	71
Plast og emballasje	74
Sporing og transparens	77

Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
Underutnyttede matressurser
Unike PRIOR-produkter i butikken

Nortura solgte om lag 124 tonn PRIOR Gullhøner i dagligvarebutikk i 2023. Gullhønene er ikke verpehøner, men høner som har gitt kyllinger – og som dersom de ikke ble solgt som mat, ville blitt destruert. Dette er hele, fryste høner, og noe mange forbrukere etterspør.

I 2023 var det også mulig å finne PRIOR Kyllinglever i dagligvarebutikk. Nortura solgte om lag 22 tonn i løpet av året.

Disse produktene henger nært sammen med ambisjonen vår om å tilby så mye som mulig av råstoffet vårt som mat.

Puffet svinesvor og Crispy chicken skin

Grillede kyllinghjerter yakitory-style

Kokkene elsker «glemte» stykningsdeler

Å utnytte hele dyret, fra hode til hale, handler om respekt for både bonden og dyrene. Det er verken bærekraftig eller etisk riktig å kun velge de edleste delene. Dessuten er det ofte i de «glemte» stykningsdelene at smaksopplevelsene ligger. Nettopp dette er noe kokker verden over har fått øynene opp for. Produktserien Stykkevis & Delt er vårt svar på denne interessen, og tar utgangspunkt i «glemte» stykningsdeler og tilberedningsmetoder. Det handler om å utnytte ressursene fullt ut ved å tilberede deler som tidligere gikk til oppmaling. Siste utvidelse av konseptet innebærer også produkter av kylling, som blant annet kyllinghjerter og kyllingskinn. Konseptet selges i PROFF-markedet.

Dette konseptet har vært en av de største suksessene til Nortura PROFF de siste årene. I et marked med presset økonomi har Stykkevis & Delt også et viktig salgsfortrinn, da det innebærer rimeligere stykningsdeler enn biffer og fileter. Konseptet ble først lansert i 2015, med flere utvidelser i årene etterpå. Etter over åtte år i markedet lever konseptet fortsatt godt. I 2023 hadde Nortura PROFF en salgsøkning på 4 prosent fra året før av produkter fra Stykkevis & Delt-konseptet. Vår bestselger, Pigwings, som tok markedet med storm i 2017, fortsetter å vokse. I 2023 solgte vi 144 tonn av denne ene stykningsdelen. Softbone, som ble lansert i 2022 som et overskuddsprodukt, solgte 35 tonn i 2023 og hadde en vekst på 170 %.

[Les mer om konseptet Stykkevis & Delt her](#)

Avfall og avløpsvann

Hvorfor er det viktig

Norge har et ambisiøst mål om å gjenvinne 65 prosent av alt avfall innen 2035. Nortura genererer, på lik linje med andre store industribedrifter, en betydelig mengde avfall. De største avfallsfraksjonene vi har er restavfall, plast, papir, masser og metal. De strenge hygienekravene for produksjon av trygg mat fører til bruk av store mengder engangspplast som brukes som beskyttelse mellom medarbeiderne våre og maten som produseres.

Utfordringen er at engangspplast som blir forurenset med matrester og blod, ikke er egnet for gjenbruk, og dermed ender mesteparten av engangspplasten opp i restavfall. Som regel går usortert restavfall til forbrenning og blir energigjenvunnet til fjernvarme og kjøling, men det er likevel et tap når plasten i stedet kunne blitt resirkulert og brukt som nye ressurser.

Våre aktiviteter har også påvirkning på kvaliteten på vannet som går ut av fabrikkene våre. Vi bruker mye vann som blir forurenset med næringssalter og organiske materialer som for eksempel blod, fett og nitrogen. Avløpsvannet må renses og kontrolleres før det går videre til kommunalt renseanlegg, for å unngå forurensing. Norge er rangert som det nest minst utsatte landet for vannmangel på verdensbasis, ifølge WWF Water Risk Filter-database. Likevel har vi de siste årene sett at noen områder av Norge har blitt mer utsatt for vannmangel enn før. Derfor er det viktig at vi er bevisste rundt dette, og at vi jobber kontinuerlig med å minimere vannforbruket i vår produksjon.

Slik jobber vi

Avfall:

I Nortura jobber vi kontinuerlig med å redusere mengden avfall fra anleggene våre, og med å øke sorteringsgraden. Målet vårt er at mest mulig av avfallet skal sendes til gjenbruk og dermed gå inn i nye sirkulære verdikjeder. Vi jobber derfor med å finne alternativer til engangspplast, som kan ivareta hensyn til mattrygghet, samtidig som vi reduserer mengden avfall som går til forbrenning. Vi samarbeider tett med alle våre partnere på avfallshåndtering (Retura, Norsk Gjenvinning og Ragn-Sells). Vi har programmer på de

største anleggene våre, hvor vi analyserer sortering, type avfall og plassering av lastbærere – for å sørge for at sorteringen er mest mulig effektiv. På den måten kan vi nå målene våre om mindre restavfall og økt sorteringsgrad.

Avløpsvann:

Alle våre anlegg overholder myndighetenes krav angående avløpsvann. Etter lokal rensing blir det videre behandlet av kommunale/interkommunale avløpsanlegg, med unntak av ett av våre anlegg som har full rensing og er godkjent for utslipp direkte til sjøen. Vi følger miljømyndighetenes krav til måling og dokumentasjon. Målinger som skal tas er beskrevet i den enkelte fabrikk utslippstillatelse. Fem av våre fabrikker er underlagt skjerpede krav i henhold til Industriutslippsdirektivet.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	62
Matsvinn	67
<u>Avfall og avløpsvann</u>	71
Plast og emballasje	74
Sporing og transparens	77

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

[Les mer om hvordan vi jobber med avfall og avløpsvann her](#)

Våre mål 2030

Bedre sortering av avfall:

- • Vi skal redusere andelen restavfall fra 60 % i dag til 25 % i 2030, og har en nullvisjon for restavfall innen 2050
- • Nullvisjon for organisk avfall til deponi

Fase ut jomfruelig plast:

- • Fase ut bruken av jomfruelig fossil plast på våre produksjonsanlegg
- • Nortura skal være pådriver for å fase ut bruken av jomfruelig fossil plast i vår verdikjede

Vann og utslipp:

- • Redusere vannforbruket på våre produksjonsanlegg med 30 %
- • Redusere den organiske belastningen fra vårt avfallsvann med 30 % innen 2030. Innen 2050 skal vi ikke ha utslipp til vann fra våre produksjonsanlegg
- • Nullvisjon for utslipp fra våre fabrikker; vårt mål er at ingen av våre produksjonsanlegg skal ha utslipp til luft, vann og jord (støy og lukt)

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Norturas klima- og miljøpolicy setter overordnet retning og mål for konsernet, og er en del av Norturas styringssystem. Policyen stadfester at vår produksjon skal foregå med minst mulig påvirkning på ytre miljø. Vi har interne prosedyrer som sikrer at alt avfall blir riktig oppsamlet og sortert, og at utslipp av organisk materiale til vann holdes på et minimum, og til en hver tid under grenser definert av lov og kommuner. Våre anlegg er underlagt krav for vedlikehold og krav til måling og beregning av utslippsnivåer til vann.

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	62
Matsvinn	67
<u>Avfall og avløpsvann</u>	71
Plast og emballasje	74
Sporing og transparens	77

Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
Tiltak 2023
Avfallssortering:

→ På vårt anlegg på Våler har vi etablert en miljøstasjon som også er registrert i vårt ERP-system. Miljøstasjonen hjelper oss med å redusere restavfall og sikrer at farlig avfall og spesialavfall ikke kastes sammen med restavfall. To hovedtyper av periodiske ordre er knyttet til miljøstasjonen:

1. Ukentlig avfallshåndtering:

Avfallet sorteres i fire hovedkategorier på et avfallsrom i løpet av uken og plasseres i merkede, egnede containere/beholdere: papp, plast, restavfall og spesialavfall.

2. Årlig kontroll av spesialavfall:

En kjemiker fra Østlandet Gjenvinning kommer årlig for å hjelpe oss med å vurdere hvilken type avfall vi har og sørge for at alt er korrekt kildesortert og forseglet før det blir registrert og hentet.

På sikt er det planlagt å opprette flere små kildesorteringsstasjoner i alle våre avdelinger for å sortere ut enda mer papp og plast fra restavfallet

→ I november 2022 ble produksjonsavfallet kartlagt på Hærland og med hjelp fra Retura, vår avfallshåndteringsleverandør, fant vi ut at 60 til 70 prosent av restavfallet på Hærland inneholdt "forurenset plast" som kunne sorteres som en egen fraksjon. Derfor ble det installert nye søppelstativ på hver avdeling, og de ansatte ble informert og opplært av ledelsen om de nye rutinene for avfallssortering. Etter en kort opplæringsperiode økte sorteringsgraden betydelig, fra 27 prosent i 2022 til 40 prosent i 2023. Siden håndteringen av "forurenset plast" er billigere enn håndtering av restavfall, har dette initiativet også hatt økonomiske fordeler.

Avløpsvann:

→ Vi har jobbet mye med å optimalisere drift av renseanleggene på fabrikkene i Malvik, Hærland og på Rudshøgda. De har alle gjennomført investeringsprosjekter og vært i dialog med kommunalt renseanlegg og Statsforvalter. Vi er nå på god veg mot å overholde krav knyttet til EU Industriutslippsdirektiv.

→ For fabrikkene i Tønsberg og den på Forus er vi et stykke fra gjeldende krav. For begge fabrikkene har vi god dialog med Statsforvalter som er forurensningsmyndighet.

→ For rene slakterier er Industriutslippsdirektivet publisert i januar 2024. Dette vil påvirke fabrikkene i Steinkjer, Førde og Hå.

Resultatrapportering

Vi reduserte avfallsmengde generert per tonn mat produsert med 3,12 prosent siden 2020.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	62
Matsvinn	67
Avfall og avløpsvann	71
Plast og emballasje	74
Sporing og transparens	77

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

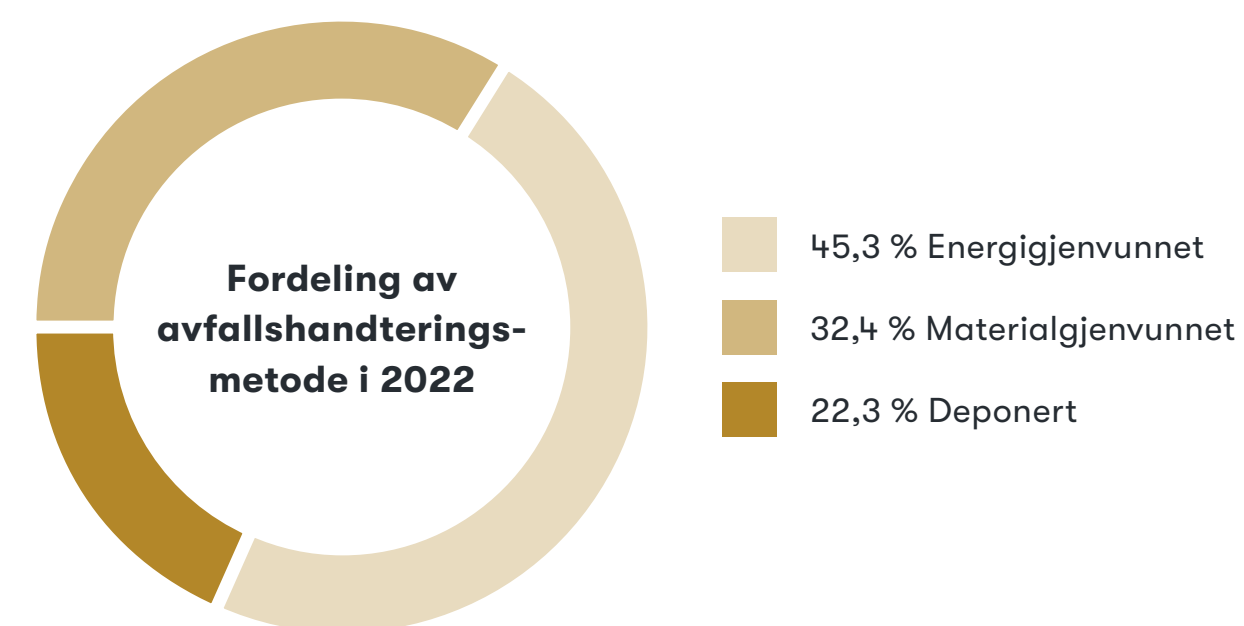
Referanser

Avfallstyper (i tonn og % av total)	2023	2022	2021	2020
Restavfall	2 492 (53,6 %)	2 771 (58,1 %)	2 787 (58,1 %)	2 990 (59,0 %)
Papir	407 (8,8 %)	444 (9,3 %)	417 (8,7 %)	482 (9,5 %)
Plast	907 (19,5 %)	926 (19,4 %)	961 (20,0 %)	995 (19,6 %)
Metall	177 (3,8 %)	201 (4,2 %)	180 (3,7 %)	151 (3,0 %)
Masser	364 (7,8 %)	96 (2,0 %)	110 (2,3 %)	106 (2,1 %)
EE-avfall	51 (1,1 %)	51 (1,1 %)	38 (0,8 %)	57 (1,1 %)
Tre	130 (2,8 %)	140 (2,9 %)	134 (2,8 %)	132 (2,6 %)
Glass	2 (0,1 %)	3 (0,1 %)	1 (0,0 %)	1 (0,0 %)
Farlig	111 (2,4 %)	129 (2,7 %)	134 (2,8 %)	141 (2,8 %)
Betong/gips/minerall ull	5 (0,1 %)	5 (0,1 %)	37 (0,8 %)	15 (0,3 %)
Total	4 648	4 765	4 800	5 071

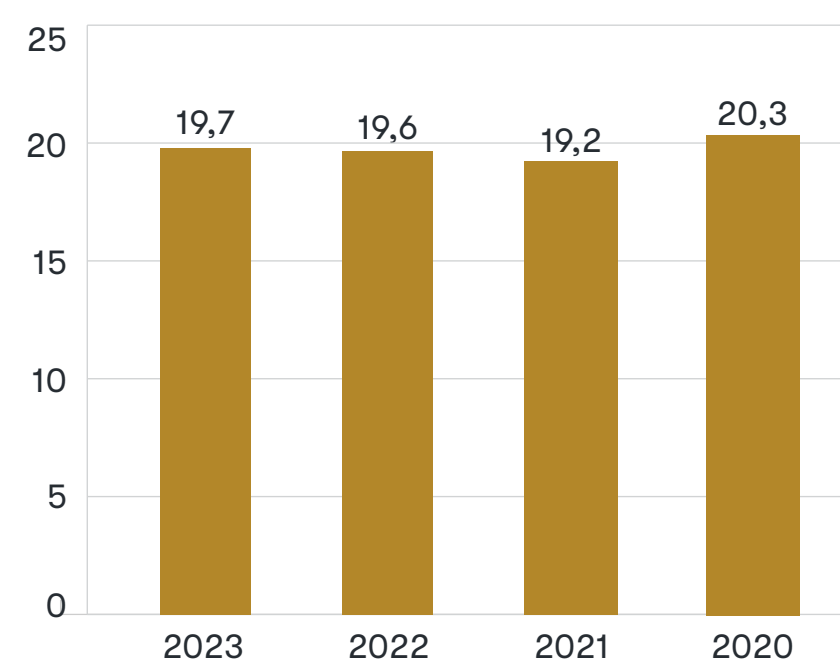
Biologisk avfall er ikke inkludert i denne oversikt

Handteringsmetode av våre avfall	2023	2022	2021	2020
Ikke-farlig avfall				
Materialgjenvunnet	1 493	1 598	1 545,1	1 645,4
Energigjenvunnet	2 078	2 241	2 301,3	2 397,6
Deponert	965	798	818,7	886,6
Farlig avfall				
Materialgjenvunnet	11	12	14,6	14,1
Energigjenvunnet	28	29	36,9	27,9
Deponert	72	88	83,0	99,4

Fordeling av avfallshånteringsmetode i 2023

Avfallsintensitet: Antall kg avfall per tonn mat produsert

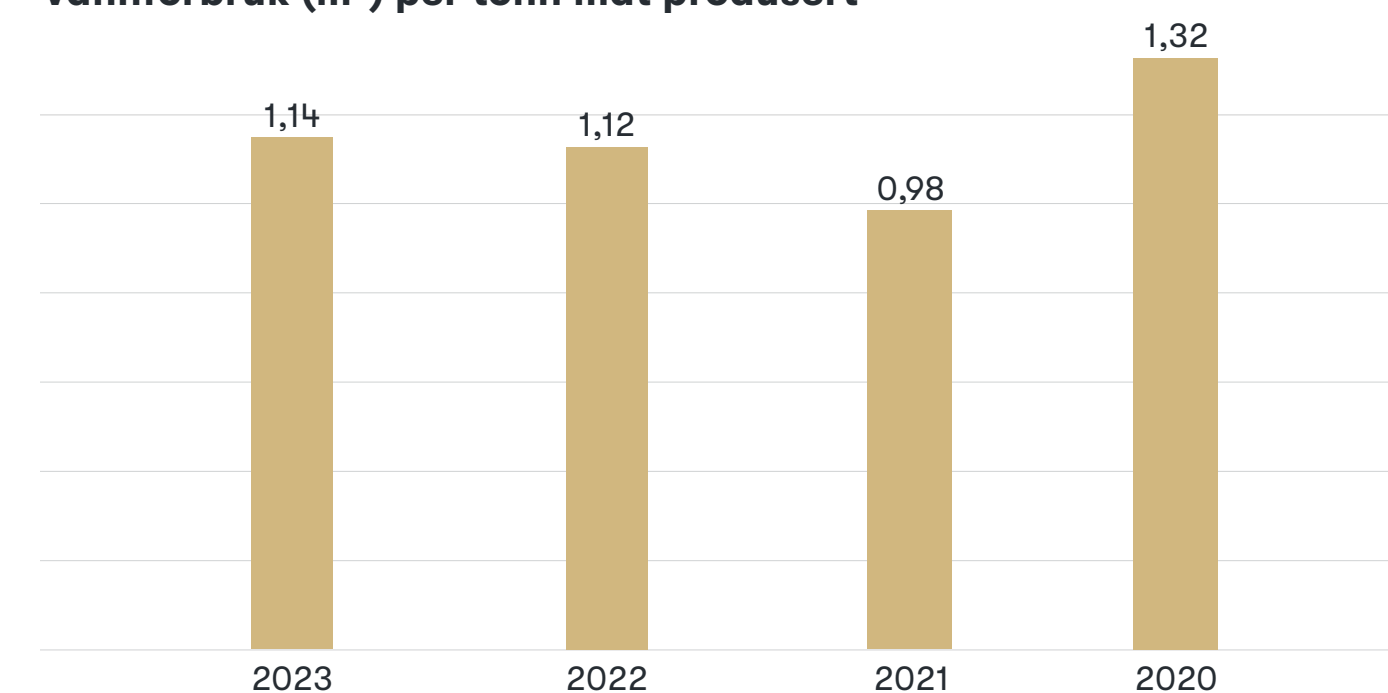

Vannforbruket vårt har vært stabilt de siste årene. Alle våre anlegg har målere for vann inn, men ikke alle har målere på avløp. Derfor viser vannintensiteten antall liter totalt vann inn i fabrikk delt på antall kilo mat produsert.

	2023	2022	2021	2020
Vann inn (m3)	2 600 482	2 533 595	2 620 163	2 610 081
Vann ut (m3)	2 330 852	2 260 090	2 375 717	2 280 154

Vannintensitet: Vannforbruk (m³) per tonn mat produsert

Plast og emballasje

Hvorfor er det viktig

Som en av Norges største matprodusenter, bruker vi store mengder emballasje av ulike materialer, og det er åpenbart en stor belastning for miljøet.

Emballasjen rundt våre produkter er viktig for å opprettholde den gode kvaliteten på maten, beskytte råvarene mot forurensing og bevare holdbarheten. Den skal beskytte mot aromatap, lys og ha oksygen- og vanddampsbarriere. I tillegg skal produktene tåle transport og håndtering. At emballasjen ikke blir ødelagt er kritisk for å unngå matsvinn.

Vår emballasje består i hovedsak av plast, fiber og aluminium. I dag er det plastemballasje som best ivaretar kvaliteten på mange av våre produkter, på grunn av lav vekt og svært gode beskyttelsesegenskaper. Plast er da i mange tilfeller da eneste alternativet og i andre det rimeligste alternativet. Samtidig genererer produksjon av jomfruelig plast klimagasser, og plastemballasje på avveie har alvorlige konsekvenser for planeten og truer livet i havet.

Fra et bærekraftperspektiv er bruk av plast en hovedutfordring for Nortura. Vi opererer med strenge krav til mattrygghet, så for at platen skal ivareta krav til holdbarhet og kvalitet må den ofte settes sammen av ulike plasttyper til et såkalt laminat – som er vanligvis ikke gjenvinnbar. Det finns i dag alternativer, laget av en type plast og som er gjenvinnbare: monoplast løsninger. Men

overgang til monoplast kan i enkelte tilfeller føre til at man må øke plastmengden for å ivareta viktige egenskaper.

Slik jobber vi

Vi arbeider målrettet for å finne flere og bedre bærekraftige emballaseløsninger. Arbeidet går langs disse fire aksene:

- Nortura skal ha materialgjenvinnbar emballasje: Når emballasjen er brukt skal den kunne samles inn og gå tilbake som resirkulert råvare til ny emballasje – i en sirkulær loop.
- Nortura skal bruke mer resirkulerte eller fornybare materialer inn i emballasjen der det er hensiktsmessig og uten at det går på bekostning av matens kvalitet.
- Nortura skal bruke emballasje som reduserer matsvinn – holdbarheten til Norturas produkter skal ivaretas av emballasjen.
- Nortura skal ikke bruke mer emballasje enn nødvendig. Vi ser hele tiden på løsninger for å redusere størrelsen eller tykkelsen på eksisterende emballasje.

Vi jobber systematisk for å indentifisere hvilke av våre produkter som er gode kandidater for å bytte emballasje fra laminat til monomateriale. Vi prioriterer våre største produkter først for å oppnå størst effekt på de fire aksene.

Utfordringene knyttet til emballasje er felles for matvareindustrien, og samarbeid er viktig. Heldigvis skjer det mye utvikling på dette området. Nortura deltar i forskningsprosjekter og bransjesamarbeid for å utvikle nye mer bærekraftige emballasjetyper, som samtidig overholder krav til mattrygghet og holdbarhet. For oss er emballasjen bærekraftig hvis den kommer fra resirkulerte eller fornybare råvarer og at den blir materialgjenvunnet.

Vi jobber også tett mot store internasjonale produsenter og våre leverandører for å kunne utvikle nye og mer bærekraftige alternativer. Samtidig må vi også investere i nytt utstyr på våre anlegg, slik at vi kan ta mer bærekraftige alternativer i bruk etter hvert som nye materialer og teknologi utvikles.

Våre mål 2030

- **100 % av vår emballasje** skal være designet for materialgjenvinning
- **I den grad det er mulig**, skal emballasjen inneholde resirkulerte og/eller fornybare råvarer
- **Det skal jobbes kontinuerlig** med reduksjon av emballasjemengde (materialvalg og overemballering).

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Nortura har tatt Plastløftet fra Grønt Punkt Norge. Dette løftet skal bidra til en mer sirkulær plastøkonomi gjennom å øke bruken av resirkulert plast, unngå unødvendig bruk av plast og designe for gjenvinning

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	62
Matsvinn	67
Avfall og avløpsvann	71
<u>Plast og emballasje</u>	74
Sporing og transparens	77

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

[Les mer om hvordan vi jobber med plast og emballasje her](#)

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	62
Matsvinn	67
Avfall og avløpsvann	71
<u>Plast og emballasje</u>	74
Sporing og transparens	77

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Tiltak 2023

- **Bytte til monoplast:**
  - Nortura har redusert forbruk av jomfruelig plast samt gått over til resirkulerbar monoplast på mange store produktlinjer som: tørrsaltet stjernebacon, kyllingbacon, spesialpølser, sosisser, medisterkaker.
  - Ferdigutviklet bærekraftige løsninger for mange flere produktlinjer i monoplast som kommer i 2024
- **Fiberemballasje:** Gjennom 2023 har Nortura gjennomført et stort prosjekt på fiberemballasje med nedskalering av tykkelser, samt en optimalisering av trykkforbruk.
- **Etiketter:** Vi har redusert materialbruk på etiketter samt banet vei for overgang fra thermoetiketter til bestrøket papir som en mer bærekraftig og miljøvennlig emballaseløsning.

🔍 **Re3-Plast:** Grønn Plattform-prosjektet: Reduce, Reuse, Recycle har fått tildelt 67 millioner for å utvikle og demonstrere sirkulære løsninger for plastemballasje til mat, og dermed legge grunnlaget for et mer bærekraftig og konkurransedyktig næringsliv. Nortura er prosjekteier og prosjektet vil ledes av Nofima. [Les mer om Re3-Plast her](#)

🔍 **NxtBarr-prosjekt:** Visjonen i NxtBarr-prosjektet er å utvikle biobaserte, resirkulerbare og biodegraderbare emballasjematerialer som kan erstatte plast uten at det går ut over matsikkerheten eller leder til økt matavfall. Prosjekteier er RISE PFI, og Nortura og Norilia er to av industripartnere. Prosjektperiode: 2023-2026. [Les mer om NxtBarr her](#)

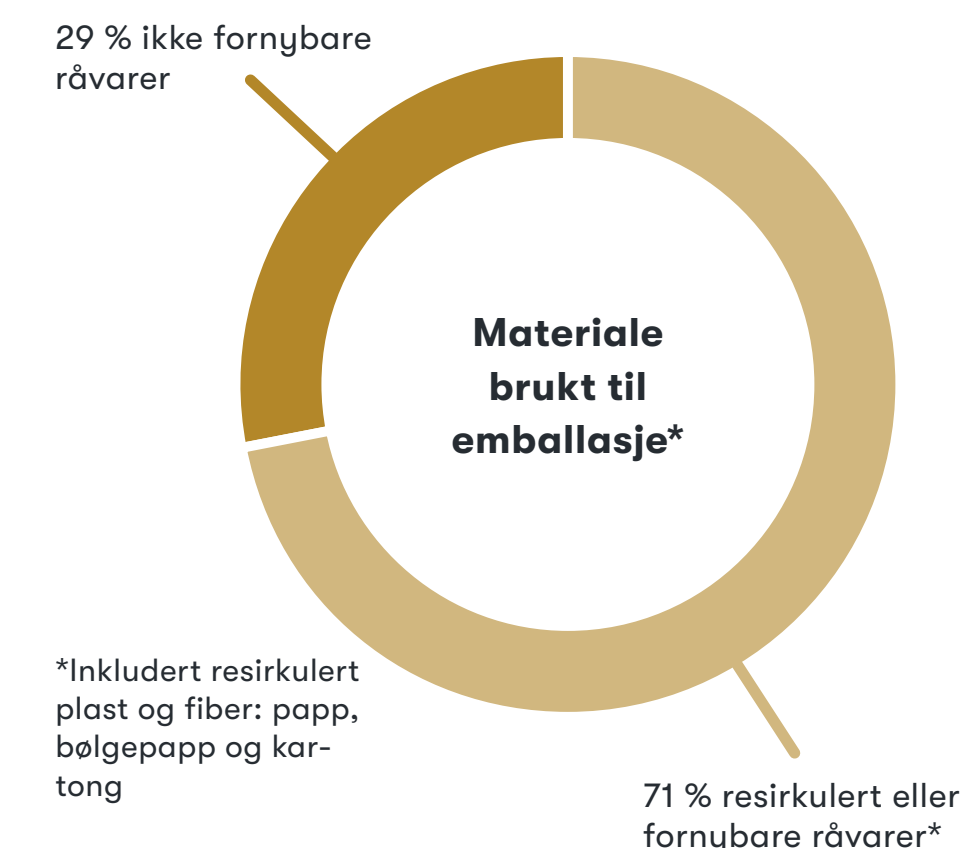
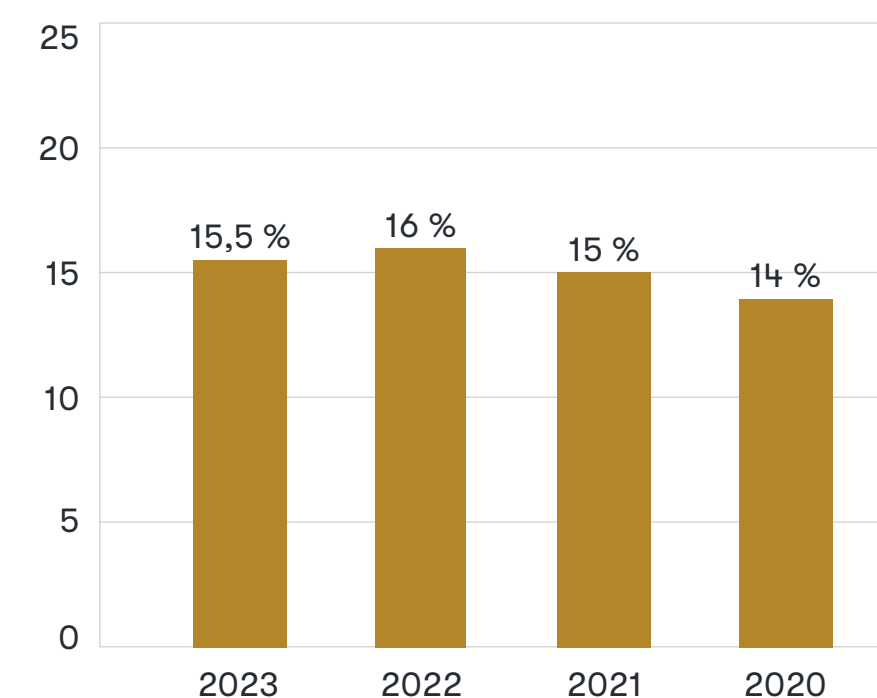
Nesten 80 % av emballasjen til PRIOR er designet for materialgjenvinning.

Resultatrapportering

Materiale brukt til emballasje (i tonn og prosent av total)	2023	2022	2021
Total plast (inkludert resirkulert plast)	3 609 (33 %)	3 863 (32 %)	5 260 (39 %)
Aluminium	93 (1 %)	91 (1 %)	100 (1 %)
Blikk	8 (0,1 %)	25 (0,2 %)	16 (0,1 %)
Fiber (papp, bølgepapp, kartong)	7 286 (66 %)	7 966 (67 %)	8 065 (60 %)
Total mengdeemballasje	10 997	11 945	13 441

I 2022 hadde vi et lavere produsert volum, derfor brukte vi mindre emballasje enn i fjor, men andel resirkulert plast økte med en prosent.

Prosentandel resirkulert plast av total plastemballasje

Grønt punkt gir Nortura Plastløftepris

I 2019 tok Nortura Plastløftet, som innebærer at vi forplikter oss til å øke bruken av resirkulert plast, unngå unødvendig bruk av plast og designe emballasje med tanke på gjenvinning.

Vår produktutviklingsavdeling jobber kontinuerlig med å finne løsninger som reduserer mengden plast vi bruker, øker bruken av resirkulerte eller fornybare materialer og sikrer at det materialet vi bruker er resirkulerbart. Samtidig må emballasjen bidra til å redusere matsvinn og ivareta holdbarheten til Norturas produkter.

I 2023 vant vi Plastløfteprisen i kategorien “Design for gjenvinning” for vårt arbeid med emballasjer for kjøttkaker, kjøttboller og karbonader. Vi endret dem fra laminatmaterialer til monomaterialer noe som gjør at de nå er mulig å resirkulere. Juryen uttalte: “Vinneren har gjennomført en imponerende mengde tiltak for å redusere plastforbruket, øke bruken av resirkulert plast og designe emballasje med tanke på gjenvinning. De har også valgt monomaterialer og redusert vekten.”

[Les mer om Plastløftet her](#)

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	62
Matsvinn	67
Avfall og avløpsvann	71
Plast og emballasje	74
Sporing og transparens	77

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Sporing og transparens

Hvorfor er det viktig

Mange forbrukere ønsker å vite mer om hvor maten kommer fra og under hvilke forhold våre matvarer er produsert. For å styrke tillitten til våre produkter, skal vi være transparente i verdikjeden fra bonde til bord. Sporing kan også benyttes gjennom hele verdikjeden for å forbedre prognosene for slakt og samtidig øke produktiviteten, forbedre økonomien og redusere klimagassutslippene.

Flere ønsker også å ta mer bærekraftige valg når det kommer til mat og drikke, men synes det er vanskelig å vite hva som er mest bærekraftig. Dette er det største hinderet når det kommer til å ta bærekraftige valg, og kommer før pris.

I dag er det flere aktører som benytter rene klimamerkinger på sine produkter, men med dette legges det kun vekt på én av flere bærekraftdimensjoner, og slike merkinger gir derfor ikke et godt nok svar på hvor bærekraftig produktet er. En mer helhetlig bærekraftdeklarasjon eller merkeordning, vil gjøre det enklere for forbruker å ta mer bevisste og bærekraftige valg.

Slik jobber vi

Det jobbes med sporing, transparens og produktmerking mot forbruker og kunde på tvers av alle Norturas merkevarer.

Vi jobber kontinuerlig med å kartlegge hva og hvordan vi kan gi mer relevant informasjon om våre produkter fra bonde til bord, og enkelt tilgjengeliggjøre denne informasjonen for forbruker.

På noen av Norturas merkevarer og produkter har vi allerede sporingsteknologi som gjør at forbruker kan spore tilbake til bonden. Eksempelvis på PRIOR-egg, der hvert egg er merket med en åttesifret produsentkode. Ved å taste inn koden i sporing-funksjonen på PRIORs nettsider, kan du finne ut hvilken bonde som har ansvar for hønene som har lagt nettopp ditt egg. Vi jobber med å se på hvordan vi kan få sporing på flere av våre produkter og merkevarer.

Vi jobber også med å øke vår åpenhet og bygge kunnskap om ulike produksjoner av norske husdyr, hos forbrukere og kunder. Nortura var blant annet en av pådriverne bak Animalias bransjeprosjekt der publikum kunne følge et innsett kyllinger gjennom live-stream.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Sirkulærøkonomi	62
Matsvinn	67
Avfall og avløpsvann	71
Plast og emballasje	74
<u>Sporing og transparens</u>	77

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

 [Les mer om hvordan vi jobber med sporing og transparens her](#)

100 % sporing på
PRIOR-egg med
QR-kode

Våre mål 2030

- **Innen 2025 skal forbrukere kunne spore** våre merkevarer, og vi skal legge til rette for informasjon om opprinnelse og produksjonsform på produkter av hele stykningsdeler. Vår ambisjon er å få til dette for bearbejdede produkter innen 2030
- Alle Norturas produkter (egne merkevarer) skal **bærekraftmerkes**
- **Nortura skal åpent rapportere resultater** knyttet til bærekraft til våre interessenter, i tråd med Global Reporting Initiative (GRI) standarden for bærekraftsrapportering, og UN Global Compact Communication on Progress
- **Nortura skal bidra til bærekraftig forbruk,** og være pådriver for etableringen av en bransjestandard for bærekraftmerking av næringsmidler som balanserer hensyn til miljø og ernæring

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Nortura har som ambisjon at våre kunder og forbrukere skal få informasjon om hvor og under hvilke forhold våre matvarer er produsert. Vi skal styrke tilliten til våre produkter gjennom åpenhet i hele verdikjeden, fra bonde til bord, på alle våre norskproduserte råvarer, og vi skal rapportere åpent om vår påvirkning på bærekraft, i tråd med anerkjente standarder for bærekraftsrapportering.

Nortura skal bidra til bærekraftig forbruk og være pådriver for etableringen av en bransjestandard for bærekraftmerking av næringsmidler

Innledning**Bærekraft i Nortura****Trygg og sunn mat****Mat på naturens premisser****Et livskraftig landbruk****Produsert på en ansvarlig måte**

Sirkulærøkonomi	62
Matsvinn	67
Avfall og avløpsvann	71
Plast og emballasje	74
Sporing og transparens	77

Omsorg for mennesker og dyr**I nært samarbeid med andre****Åpenhetsloven****Rapporteringsindeks****Referanser****Tiltak 2023****Transparens:**

- **Norturabonden – en miniserie:** Vi har publisert en serie med flere korte filmer som viser hvordan det er å være bonde i Nortura. Filmene skildrer hverdagen på gården og er basert på opptak både fra fjøset, omgivelsene og hjemme, med hensikt å gi seerne en forståelse av hvordan det er å drive husdyrproduksjon i Norge.
[Les mer om Norturabonden her](#)
- **I kyllinghuset:** Høsten 2022 samarbeidet vi med Animalia for å gi forbrukerne muligheten til å se en direktesending av et standard norsk kyllinginnsett. I 2023 har Animalia utarbeidet en tidslinje og en film som gir detaljert informasjon om prosessen i et typisk kyllinginnsett – uke for uke. Opptakene ble gjort under et innsett med hybrid Ross 308, som slaktes på dag 34.
[Les mer om kyllinghuset her](#)

Sporing:

- **PRIOR «Spor ditt egg»:** Vi har jobbet videre med kommunikasjonen mot forbruker for å øke kjennskapet til at PRIOR-egg kan spores tilbake til produsenten, i tillegg til å ha innhentet kunnskap og innsikt om hvordan gjøre sporing enda enklere og mer tilgjengelig for forbruker.
- 🔍 **Deltagelse i «New Tools»:** er et prosjekt i regi av Folkehelseinstituttet som skal gjøre det lettere for forbrukere å velge bærekraftig mat. NewTools skal utvikle skårings-systemer som sier noe om ernæring og om matens klima- og miljøavtrykk, og som kan gjøre matsystemet mer klimavennlig.
[Les mer om New Tools her](#)
- 🔍 **Sporningsprosjekt:** Vi har startet et forprosjekt som har til hensikt å kartlegge hvilken informasjon kunder og sluttbrukere ønsker å få om produktene våre. I første omgang intervjuer vi forbrukere for å få forståelse av markedets behov. Deretter skal vi utvikle en prototyp på en digital løsning for å få innsikt over hva forbrukerne er mest interessert i, ved å analysere klikkmønstre.

DigiBeef: DigiBeefs overordnede mål er å sikre en markedsorientert, bærekraftig og sporbar produksjon av storfe (hud og kjøtt). Konseptet går ut på å utvikle langt mer presise og detaljerte prognoser for slakteleveranser ved å benytte løpende individbasert datafangst fra gård til slakteri. Dataene samles automatisk inn fra sensorer og analyseres ved hjelp av statistikk, maskinlæring og kunstig intelligens i styrings- og beslutningsstøttesystemene. Dette gir bøndene og industrien muligheten til å ta objektive beslutninger.

DigiBeef innebærer også økt økonomisk produktivitet gjennom hele verdikjeden for storfeproduksjon, og på sikt også for andre dyreslag. I tillegg vil prosjektet bidra til å redusere utslipp av klimagasser gjennom forbedret produksjonsplanlegging, mer effektiv transport og redusert energiforbruk som følge av mindre behov for kjøletid og innfrysning.

Søknaden til DigiBeef prosjektet ble godkjent av Forskningsrådet i 2023, og prosjektet er planlagt å vare i fire år. Det er et innovasjonsprosjekt i næringslivet, finansiert av forskningsmidler for jordbruk og matindustri.

Omsorg for mennesker og dyr

Nortura skal være et trygt og godt sted å jobbe – en mangfoldig og sosialt inkluderende arbeidsplass. Vi skal sørge for gode og trygge arbeidsforhold som legger vekt på inkludering, mangfold og kompetanseheving gjennom hele verdikjeden vår – og med den høyeste standarden for dyrevelferd i verden.

- **Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter**
- **Helse, miljø og sikkerhet**
- **Likestilling og diskriminering**
- **Dyrevelferd**

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	80
Helse, miljø og sikkerhet	82
Likestilling og diskriminering	83
Dyrevelferd	84

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Hvorfor er det viktig

Norturas medarbeidere er vår viktigste ressurs. Med rundt 4500 medarbeidere, fordelt på 25 lokasjoner og anlegg spredt over hele landet, er det mange som hver dag står på for å levere mat til befolkningen og skape verdi for den norske bonden.

Nortura har en unik mulighet til å skape arbeidsplasser over hele landet, gjennom lærling- og praksisordninger. Vi er en viktig arbeidsgiver i mange distrikter, og legger stor vekt på å rekruttere lokal ungdom og arbeidskraft – både for å skape verdier for lokalsamfunnet, og for å sikre riktig kompetanse og styrke vår egen konkurransekraft.

Måten vi jobber med å skape en trygg og god arbeidsplass er avgjørende for trivselen til våre medarbeidere.

Slik jobber vi

Nortura skal være en arbeidsplass som legger til rette for god balanse mellom arbeidsliv og familieliv. Vi ønsker å være en trygg og forutsigbar arbeidsplass, der faste stillinger utgjør fundamentet i forretningsdriften. Vi sikrer tilstrekkelig tilgang på faglært arbeidskraft, blant annet gjennom målrettet samarbeid med myndigheter og skoler.

Vi legger vekt på å ivareta og styrke arbeidstakerrettigheter, og oppfordrer til et organisert arbeidsliv gjennom hele verdikjeden vår. Et sentralt premiss for å lykkes på dette området er god dialog og tett samarbeid mellom partene i arbeidslivet, og vi legger stor vekt på godt samarbeid mellom ledelse, ansatte, tillitsvalgte og verneombud.

Nortura skal være en IA-bedrift (inkluderende arbeidsliv), for å redusere frafallet i arbeidslivet. Det handler om godt forebyggende arbeidsmiljø og sykefraværarbeid, men også om å være tidlig ute med kartlegging, drøfting og kompetanseheving i hele virksomheten. Vi jobber kontinuerlig med å skape et godt fysisk og psykisk arbeidsmiljø, med mulighet for personlig utvikling og livslang læring.

Nortura måler det psykososiale arbeidsmiljøet gjennom en årlig medarbeiderundersøkelse. Undersøkelsen måler blant annet engasjement, ledelse, kultur, mangfold, konfliktnivå, mobbing og trakassering. Resultatene viser at Nortura generelt har et godt arbeidsmiljø uten større utfordringer, at det er en god ledelseskultur og godt samarbeidsklima, og at medarbeiderne våre ønsker å bli i Nortura. Men dette er ingen hvilepute – og vi jobber derfor systematisk med å ta tak i utfordringer, slik at Nortura blir et enda bedre sted å arbeide.

Gode lønns- og arbeidsforhold er en grunnforutsetning for å sikre en langsiktig og bærekraftig virksomhet. Nortura sin lønnspolicy er at vi skal være konkurransedyktige, men ikke lønnsledende. Vi skal ha et moderat lønnsnivå på tvers av konsernet, innenfor de ulike fagområdene og stillingstypene, sett i forhold til arbeidsmarkedet forøvrig. Dette prinsippet gjelder også for lederlønnene i konsernet.

Våre mål 2030

- **Vi skal ha flest mulig faste- og heltidsstillinger**, og gode lønns- og arbeidsvilkår for alle våre ansatte.
- **Vilkår for ansatte skal være like**, uavhengig av alder, kjønn, legning og etnisitet. Utenlandske vikarer har like arbeidsvilkår og lønnsbetingelser som norske innleide og ansatte.
- **Vi skal legge til rette** for lærling- og praksisordninger.
- **Vi skal være en pådriver** for å hindre sosial dumping hos primærprodusentene våre, og sikre like lønnsbetingelser og arbeidsvilkår for innleid arbeidskraft.
- **Vi skal være en pådriver** for at alle produsenter og leverandører som leverer varer og tjenester til Nortura, skal betale minimum tariff lønn til sin innleide arbeidskraft.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Arbeidsforhold er regulert av Norturas arbeidsreglement, som er en del av styringssystemet vårt. Arbeidsreglementet gjelder alle ansatte i Nortura SA, både faste og midlertidige stillinger, samt innleide arbeidstakere gjennom byråer. Arbeidsreglementet regulerer forhold som lønn, arbeidstid, ferie, permisjoner og varslingskanaler for medarbeidere.

Norturas Etiske retningslinjer er utarbeidet for å tydeliggjøre konsernets etiske plattform. Målet er å stimulere til en bedriftskultur og atferd hos den enkelte som gjenspeiler konsernets verdigrunnlag: å være positiv, pålitelig, målrettet og nyskapende. De Etiske retningslinjene skal sikre at alle personer som opptre på vegne av Nortura, gjør det på en etisk forsvarlig måte og i tråd med Norturas standarder.

[Les mer om hvordan vi jobber med arbeidsforhold og arbeidsrettigheter her](#)

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter 80

Helse, miljø og sikkerhet 82

Likestilling og diskriminering 83

Dyrevelferd 84

I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser

Ved ansettelse i konsernledelsen inngås avtale om eventuelt sluttvederlag, og toppledelsen har en egen påbygning på ordinær pensjonsavtale for lønn mellom 12 - 20 G. Lønn for konsernsjef fastsettes av styre, som har nedsatt et eget kompensasjonsutvalg for vurdering av konsernsjefens lønn. Lønn for konsernsjef utgjør 6 ganger gjennomsnittslønnen i Nortura. Lønn for konsernledelsen fastsettes av konsernsjef, og lønnsutvikling for toppledelsen var den samme som for øvrige grupper i konsernet for 2023.

Fastsettelse av kompensasjon for styre-medlemmer vedtas i årsmøte etter innstilling fra valgkomiteen. For øvrige tall og informasjon vises til årsmelding for 2023.

Fast, deltid og midlertidig ansatte med over 20 prosent stilling er omfattet av vår gruppelivsforsikring. Ansatte under 20 prosent har kun yrkesskedeforsikring. I Nortura får alle pensjon fra første lønnskroner.

Resultatrapportering

2023	Totalt	Kvinner	% Kvinner
Totalt antall ansatte	4 538	1 585	35 %
Fast ansatte	3 970	1 372	35 %
Fulltidsansatte	3 664	1 207	33 %
Deltidsansatte	306	165	54 %
Midlertidig ansatte	568	213	38 %
Innleide ansatte*	927	183	20 %

* For 34 innleide er kjønn ikke registrert

Tallene er hentet ut av vårt forretningsystem SAP HR, som benyttes for lønn og HR-oppfølging av alle ansatte og hvor vi også registrerer alle innleide. Antall ansatte representerer antall personer (head count) og ikke årsverk (full-time equivalent).

Nortura har varierende produksjon gjennom året. Dette skyldes hovedsakelig sesongmessige variasjoner som slakting av småfe på høsten, julesalg, grillsesong, påskelam, ferieavvikling, reinsdyrslakting, kampanjer og mye mer. Derfor må Nortura gjennom året hente inn midlertidig arbeidskraft og innleide.

Innleide kommer i hovedsak fra vikarbyråer som Nortura har konsernavtale med. De fleste innleide er knyttet til Nortura sin produksjon (slakting, skjæring, foredling og ekspedering av varer).

Alle ansatte i Nortura (unntatt KL) er i utgangspunktet dekket av tariffavtaler, selv om ikke alle ansatte er medlemmer av en fagforening. Dette fordi det gjennomføres sentrale og lokale forhandlinger for alle tariffområder som er gjort gjeldende i konsernet, og resultatet dekker alle ansatte, som operatører, funksjonærer og ledere.

2023	Totalt	Kvinner	Menn	Alder		
				<30	30-50	>50
Nyansettelser	141	44	97	41	83	17
Turnover	5,42 %	5,00 %	5,64 %	-	-	-

Tiltak 2023

→ **Vi har det best når alle er på jobb**
 Nortura er en IA-bedrift og vi arbeider svært målrettet med forebyggende og helsefremmende arbeid. Samtidig har 2023 vært et år preget av et høyt fravær, og da spesielt langtidsfravær. Det er derfor iverksatt forsterkninger i arbeidet med sykefravær.

Alle ledere med personalansvar skal gjennom et kompetansehevende tiltak for å bli enda tryggere i hvordan vi følger opp medarbeidere både forebyggende, og når fraværet er et faktum. Dette innebærer for eksempel å identifisere alternative oppgaver som kan utføres dersom man ikke kan utføre ordinære arbeidsoppgaver. Å ha rullering mellom arbeidsoppgavene er også et forebyggende tiltak. I tillegg skal ledere bli tryggere i hvordan de skal følge opp medarbeidere som har et fravær, for å sammen finne løsninger for hvordan medarbeider kan komme tilbake i jobb.

Gjennom medarbeiderundersøkelsen i 2023 ble alle aspekter ved den ansattes psykososiale arbeidsmiljø kartlagt, og ledere og medarbeidere i hele konsernet arbeidet med tiltak for å bedre arbeidsmiljøet der det var avdekket behov for det. I tillegg har HMS revisjoner i 2023 hatt et spesielt fokus på det psykososiale arbeidsmiljøet.

→ **Medarbeiderutvikling gjennom kontinuerlig forbedring**
 I Nortura Produksjon er det stort fokus på kontinuerlig forbedring som arbeidsmetode. Her skal alle fabrikker sette seg sitt potensiale. Flere av de største fabrikkene våre har i 2023 startet et forsterket arbeid kalt «Produksjonsløftet». Dette vil rulleres videre ut i 2024. Alle medarbeidere og ledere involveres i arbeidet med å forbedre måten vi arbeider på, og gjennom dette både skape økonomiske forbedringer, men også forbedringer i arbeidsform, som igjen gir bedre helse for våre medarbeidere.

→ **Rekruttering og opplæring av medarbeidere på Norges største skjærelinje**
 Sommeren 2023 åpnet ny skjærelinje på Nortura sin fabrikk i Tønsberg. Dette markerer en viktig milepæl i et stort endringsprosjekt som blant annet inkluderer ny teknologi, en tredobling av volum og en dobling av antall medarbeidere. 70 nye medarbeidere har startet å jobbe i den nye skjæreavdelingen, og disse, samt de som allerede arbeidet der, måtte alle få opplæring på ny skjærelinje. Dette har vært en spennende, men også krevende jobb. Samtidig har skjærelinjen på Nortura Steinkjer og Nortura Forus stengt ned, og mange medarbeidere har funnet seg nye jobber enten andre steder i Nortura eller hos andre bedrifter. Flere har også valgt å flytte til Tønsberg for å fortsette arbeidet for Nortura.

Helse, miljø og sikkerhet

Hvorfor er det viktig

Nortura er en av Norges største arbeidsplasser. Over 80 prosent av våre ansatte jobber i produksjonen, hvor arbeidet kan være fysisk krevende og risikofylt. Det fysiske arbeidsmiljøet i Nortura innebærer for mange bruk av kniv, sager og andre farlige verktøy og maskiner, tunge arbeidsstillinger og eksponering for kjemiske og biologiske risikofaktorer.

Vi har mange forretningsområder med ulike yrkesgrupper, som innebærer at vi har flere risikofaktorer også utenfor produksjon. Alt i fra trafiksikkerhet til medarbeidere som er mye på reise til trakassering og trusler i dialog med eksterne og nødslakt og håndtering av ville dyr.

Slik jobber vi

Vår ambisjon er null personskader for at alle skal komme trygt hjem fra jobb.

Risikovurdering er et viktig fundament i vårt HMS-arbeid. Gjennom medarbeiderinvolvering avdekker vi potensielt farlige arbeidsoppgaver og utstyr. Risikovurderingene gir oss beslutningsgrunnlag til å prioritere tiltak på forhold som har for høy risiko. Prioriterte områder beskrives i en tiltaksplan med ansvarlig for gjennomføring av tiltak og tidsfrist.

Vi involverer fagkompetanse og arbeider tverrfaglig for å finne gode løsninger og kommunisere ut nye instruksjoner og tiltak, enten det er lokalt på en avdeling eller konsernovergripende.

Våre ledere er synlige i driften og tilstede sammen aktive verneombud for å veilede og korrigere atferd der det er nødvendig. Avvik registreres og følges opp med rotårsaksanalyse og nye tiltak.

Gjennom året følges tiltaksplan opp for å evaluere effekt av tiltak og gjøre nødvendige tilpasninger. Systematikken og arbeidsmetoden kontinuerlig forbedring er forankret i konsernet, og på den måten forenkler vi hverdagen til ansvarlige ledere. I tillegg ser vi at forbedringsarbeid innen ett fagområde gir positive synergieffekter på andre fagområder. På den måten henger kvalitet, trygg mat, arbeidsmiljø og sikkerhet tett sammen.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	80
Helse, miljø og sikkerhet	82
Likestilling og diskriminering	83
Dyrevelferd	84

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Les mer om hvordan vi jobber med helse, miljø og sikkerhet her

Tiltak 2023

- **Opplæring:** Over 100 nye verneombud, tillitsvalgte og ledere har gjennomgått lovpålagt 40-timers HMS-kurs som arrangeres av Norturas Bedriftshelsetjeneste. Det har blitt arrangert kurs i risikovurdering for HMS-koordinatorer og hovedverneombud, lansert flere e-læringskurs i HMS og gjennomført Webinar i HMS-verktøyet «Samtalen om Sikkerhet».
- **Læring fra uønskede hendelser:** Totalt er 5663 uønskede hendelser rapportert inn og behandlet med tiltak for å sikre gjentakelse. Videre er 248 avvik registrert på interne HMS-revisjoner. I tillegg kommer avvik og tiltak etter vernerunder som gjennomføres avdelingsvis annenhver måned.
- **Konserntiltak:** I tillegg til mange gode lokale tiltak er det også gjennomført risikoreduserende tiltak på konsernnivå. Det er blant annet redusert risiko ved håndtering av storfe med vide horn ved styrt avvikling. Nye konserninstruksjoner og konsernkampanjer er gjennomført samt markering av internasjonale merkedager som Verdensdagen for Sikkerhet og Arbeidshelse 28. April og Verdensdagen for psykisk helse 10. Oktober. Konsernet har også lansert ny plan for Inkluderende Arbeidsliv som med sin mål og aktivitetsplan legger føringer for aktiviteter innenfor helsefremmende og forebyggende arbeid samt arbeid med oppfølging av ansatte med helseplager, med mål om å øke tilstedeværelsen.

Resultatrapportering

	2023	2022	2021
Egne ansatte			
Dødsulykker	0	0	0
Personskader	248 (4,4 %)	198 (4,5 %)	259 (6,5 %)
Innleide ansatte			
Dødsulykker	0	0	0
Personskader	50 (20,2 %)	30 (15,2 %)	30 (11,5 %)
Egne og innleide ansatte			
Høy-risiko hendelser	47	49	24
H1-verdi	21,2	20,47	20

Våre mål 2030

- **Vi har nullvisjon knyttet til personskader** og ulykker i virksomheten vår.
- **Vi skal arbeide systematisk** med både fysisk og psykososialt arbeidsmiljø, som utvikler hele Nortura til «et enda bedre sted å jobbe».
- **Nortura skal være pådriver** i arbeidet med jordbruksavtalen, for å bedre forutsetningene for god HMS i landbruket.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Norturas HMS-standard er en del av styringssystemet vårt, og dekker alle Norturas fabrikker og øvrige lokasjoner, inkludert datterselskaper hvor Nortura eier mer enn 50 prosent. Innholdet i HMS-styringssystemet tilfredsstiller kravene beskrevet i § 5 i Interkontrollforskriften.

HMS-standarder beskriver krav til egne ansatte, eksterne og innleide arbeidstakere. Omfang dekker både krav til opplæring, kartlegging av farer og skriftlige instruksjoner og avtaler i forkant av arbeidet, spesifikke krav til bruk av verneutstyr og utførelse av oppgaver innen våre kjerneområder, håndtering og rapportering av farlige forhold eller ulykker og generelt et utdrag fra en vurdering av relevante områder og krav i LOV-2021-06-11-59 og tilhørende forskrifter.

Styringssystemet inneholder beskrivelser av både forebyggende organisatoriske, ergonomiske, kjemiske, psykososiale og fysiske forhold som påvirker arbeidsmiljøet, samt rollen og ansvaret til medarbeidere, ledere, vernetjenesten og bedriftshelsetjenesten.

Likestilling og diskriminering

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	80
Helse, miljø og sikkerhet	82
Likestilling og diskriminering	83
Dyrevelferd	84

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Hvorfor er det viktig

Landbruket, slakterinæringen og matproduksjonen generelt, er tradisjonelt sett dominert av menn.

Dette gjelder også i Nortura. Vi tror imidlertid at god kjønnsfordeling og mangfold, både i styrende organer og i virksomheten som helhet, vil føre til bedre beslutninger og resultater, og mer bærekraftige løsninger.

Nortura er en svært mangfoldig arbeidsplass, med medarbeidere fra om lag 70 ulike nasjoner. Rundt 25 prosent av medarbeiderne våre har sin opprinnelse fra andre land enn Norge. Vi er bevisste på de språk- og kulturmessige utfordringene dette kan gi.

Slik jobber vi

Vi er opptatt av å fremme likestilling mellom kjønnene, utjevne forskjeller og legge til rette for mangfold. Vi arbeider for å hindre diskriminering som følge av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Vi arbeider også for å tilrettelegge for personer med særskilte behov.

Medarbeiderundersøkelsen fra 2023 viser at Nortura er en inkluderende arbeidsplass på tvers av kjønn, etnisitet og funksjonsevne. Det er vi stolte av.

En rekke initiativer og tiltak er gjennomført ved de enkelte fabrikkene og enhetene, for å tilpasse arbeidsplassen til medarbeidere med ulik bakgrunn. Vi legger ekstra stor vekt på å tilby norskopplæring for å gjøre norsk til arbeidsspråk. Et felles arbeidsspråk er med på å sikre god dialog og godt samarbeid.

Tiltak 2023

- Gjennom medarbeiderundersøkelsen gjennomførte Nortura i 2023 en kartlegging av mangfold direkte knyttet til religion/livssyn, seksuell orientering, kjønn, etnisk bakgrunn, alder og funksjonsevne. Resultatet viser at Nortura scorer godt på alle parametere.
- Det ble også kartlagt om noen føler seg mobbet eller trakassert knyttet til de samme mangfoldsparene, og resultatet viser at mangfold som område er det som i minst grad fører til mobbing og trakassering i Nortura.
- For de deler av organisasjonen som har hatt avvik relatert til dette, er det i 2023 jobbet målrettet og strukturert med tiltak for å bedre forholdene.
- Norturas aktive holdning til mangfold ble i 2023 blant annet synliggjort under Pride-uken, hvor alle Nortura sine lokasjoner hadde Pride – flagget synlig. Nortura deltok også i Pridemarkeringen i Oslo Sentrum sammen med Norges Bondeungdomslag.

Resultatrapportering

Kvinneandel	2023	2022	2021
Konsernstyret	36 %	43 %	35 %
Konsernledelsen	40 %	36 %	36 %
Ledende stillinger	34 %	34 %	33 %
Total ansatte	35 %	35 %	34 %

2023 - Alder gruppe	<30	30-50	>50
Konsernstyret	0	8	6
Konsernledelsen	0	4	6
Total ansatte	9 %	48,2 %	43,3 %

Lønn for kvinner i Nortura er på 100,12 % av gjennomsnittslønnen, beregnet av avtalt lønn.

Ingen kjente varslingsaker i 2023 med bakgrunn i diskriminering på grunn av rase, farge, kjønn, religion, politisk oppfatning, nasjonalitet etc. Nortura sine ansettelsesvilkår gjelder alle, helt likt, uavhengig av nasjonalitet eller migrantstatus.

Våre mål 2030

- **Nortura skal være en inkluderende arbeidsplass**, som fremmer likestilling mellom kjønnene, bidrar til å utjevne forskjeller, og som legger til rette for likestilling og mangfold i hele verdikjeden.
- **Nortura skal være et selskap hvor mangfold er en styrke**, og vi skal bekjempe alle former for diskriminering på bakgrunn av kjønn, etnisitet, religion, funksjonsnedsettelse og seksuell legning. Vi skal legge til rette for arbeid for personer med særskilte behov.
- **Vi skal ha 50 % kvinner** i ledende stillinger og styrende organer.
- **Nortura skal betale lik lønn** for likt arbeid.
- **Vi har nulltoleranse** overfor alle former for diskriminering og seksuell trakassering. Vi forebygger aktivt sykdom og frafall – slik at så mange som mulig kan arbeide så mye som mulig, så lenge som mulig.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Norturas Etiske retningslinjer stadfester at arbeidsmiljøet skal preges av likeverd, åpenhet og toleranse. Andre kulturer og sedvaner skal respekteres og Nortura aksepterer ingen form for trakassering, mobbing eller diskriminering på grunnlag av kjønn, religion, nasjonal eller etnisk opprinnelse, kulturell bakgrunn, sosial tilhørighet, funksjonshemming, seksuell legning, sivilstand, alder eller politisk oppfatning. Nortura skal kjennetegnes ved like arbeidsmuligheter og rettfærdig behandling.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	80
Helse, miljø og sikkerhet	82
Likestilling og diskriminering	83
<u>Dyrevelferd</u>	84

I nært samarbeid med andre

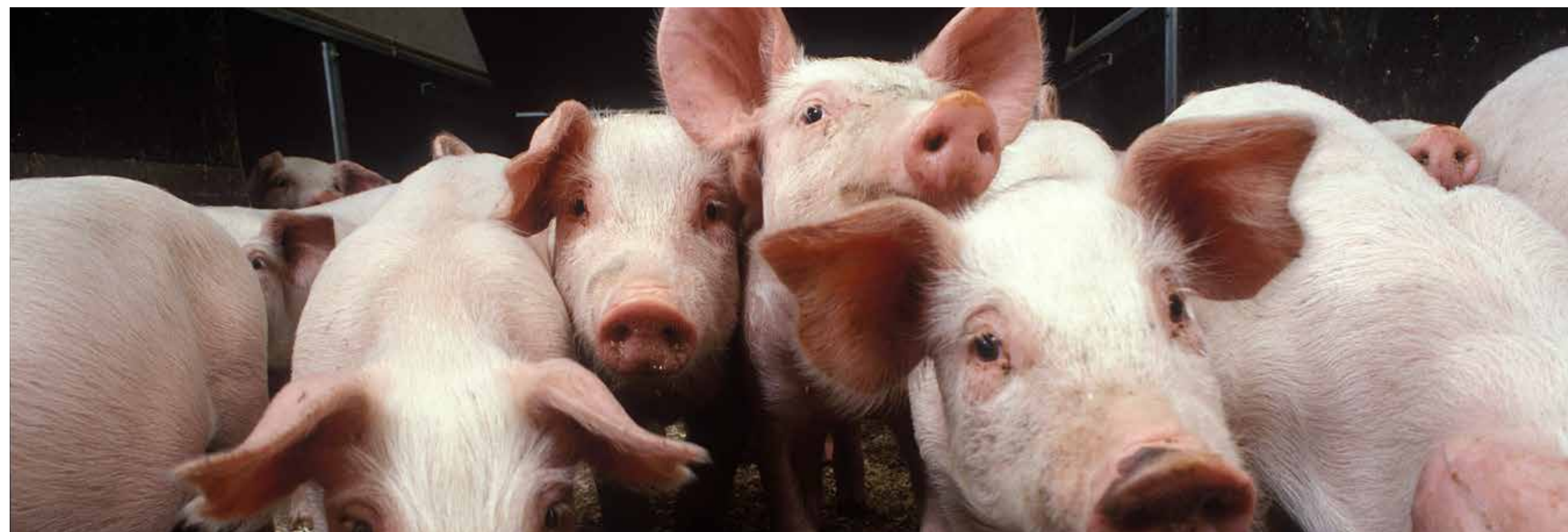
Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

[Les mer om hvordan vi jobber med dyrevelferd her](#)

Dyrevelferd

Hvorfor er det viktig

Når vi mennesker tar ansvar for dyr, er det også vårt ansvar å sørge for at de har det bra. Å holde dyr til matproduksjon innebærer å legge visse begrensninger for dyrets mulighet til å leve et naturlig liv. I tillegg er transport og slakt situasjoner som kan være en stressende påkjenning for dyret.

Å følge opp dyrevelferd er en av våre viktigste oppgaver. Grunnlaget for Norturas virksomhet er hold av husdyr for produksjon av mat. Å ivareta, utvikle og forbedre dyrenes velferd er en forutsetning for at Nortura skal lykkes med å forsyne forbrukere med kjøtt og egg av høy kvalitet.

Å beskytte dyrene fra negative faktorer – som sykdom, skader og smerte – er en selvsagt og viktig del av arbeidet med dyrevelferd. I tillegg legger vi stadig mer vekt på også å skape positive opplevelser hos produksjonsdyrene. Å gi fjørfe mer variasjon i miljøet sitt, slik at de kan få utløp for sin naturlige adferd, er et eksempel på dette.

Som Norges største kjøtt- og eggprodusent har vi mange rutiner gjennom hele verdikjeden, som skal sikre godt dyrehold. Vi har en nullvisjon for dårlig dyrevelferd, og har de siste årene jobbet målrettet for å få på plass et solid system for å fange opp forhold i verdikjeden vår som kan tyde på at dyrevelferden ikke blir ivaretatt.

Gris

Hovedparten av norske griser lever innendørs hele livet. En av årsakene er at de er avhengig av et godt og stabilt klima, og det gir også bonden god kontroll over føring, og eventuell smitte og sykdom. Det er mulig å holde gris i utedrift i Norge, men en gris som holdes i innhegninger ute kan være mer sårbar for sykdom og kulde og er like avhengig av bonden som gris som holdes inne.

Griser er utforskende dyr og har trang til å grave og søke. Når grisen holdes innendørs begrenses disse mulighetene og det er viktig kompensere ved tildeling av rotmateriale. Bonden er derfor pliktig til å tilby grisen aktivitets- og rotmateriale slik at grisen får utløp for adferdsbehovet sitt.

I 2023 presenterte Mattilsynet resultatene fra en tilsynskampanje om velferd hos svin. Kampanjen avdekket avvik i litt over halvparten av de inspiserte besetningene. En av tre oppfylte ikke kravene til rotmateriale, og en av fire oppfylte ikke kravene til strø. Brudd med behandling av syke og skadde dyr ble funnet hos en av fire. Resultatene er skuffende. Strø, rotmateriale og behandling av syke og skadde dyr er forhold som er viktige i dyrevelferdsprogrammet for svin. Sammen med resten av bransjen gjør Nortura tiltak for at programmet etterleves, for eksempel vil lik forståelse og praktisering av regelverket mellom veterinærene i dyrevelferdsprogrammet, KSL-revisorer og Mattilsynet være viktig slik at manglende etterlevelse av krav raskt blir fulgt opp.

Våre mål 2030

- **Nullvisjon knyttet til dårlig dyrevelferd** i hele vår verdikjede.
- **80 % av våre anlegg** skal ha oppnådd karakteren A i Etisk Regnskap innen 2025 og 90 % innen 2030.
- **Alle våre produsenter** skal være en del av bransjeetablerte dyrevelferdsprogrammer innen 2028.
- **Nortura skal jobbe med å utvikle dyrevelferden** ut over minstekravene, gjennom å delta i forskningsprosjekter og annen kunnskapsutvikling, samt løpende arbeid og nødvendige tiltak i egen verdikjede, for å sikre at vi leverer i takt med markedets forventninger.
- **Nortura skal være pådriver for et importforbud** av storfe med dobbeltmusklatur (disruptive gener).
- **Nortura skal være pådriver for å etablere** en offentlig nasjonal produktmerking for dyrevelferd.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Norturas policy for dyrevelferd og Etske retningslinjer gjelder for alle personer som opptre på vegne av konsernet. Policyen skal fremme en bedriftskultur og atferd som gjenspeiler verdigrunnlaget til konsernet og dekker alle selskapets aktiviteter over hele landet.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	80
Helse, miljø og sikkerhet	82
Likestilling og diskriminering	83
<u>Dyrevelferd</u>	84

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Storfe

Storfe kjøtt kommer fra melkekubesetninger eller og ammekubesetninger (ren kjøttproduksjon).

Mens de aller fleste ammekyr holdes i løsdriftssystemer og kan gå fritt rundt, skjer melkeproduksjon både i løsdriftsfjøs og i båsfjøs. Fra 2034 har myndighetene vedtatt at alle storfe skal holdes i løsdriftssystemer.

Overgangen fra båsfjøs til løsdriftsfjøs vil være et viktig bidrag for å utvikle dyrevelferden i norsk storfehold.

Dyrevelferdsprogrammet for ble etablert i 2022 og er et viktig tiltak for utvikling av dyrevelferden i storfebesetningene. Programmet er et bransjetiltak for å dokumentere dyrevelferd, dyrevelferdstiltak utover regelverket, samt ivareta og forbedre dyrevelferd i norske besetninger. Et viktig element er veterinærbesøk minst hver 16. måned, der veterinær sammen med produsent følger opp kriterier og tiltak. I løpet av første halvår 2023 ble alle storfebesetninger med mer enn ti dyr innrullert i dyrevelferdsprogrammet.

Småfe

Rundt 9000 av Norturas leverandører driver med småfeproduksjon, primært sau og litt geit. Småfe har gjennom bruk av beite i sommerhalvåret stor bevegelsesfrihet og gode muligheter for naturlig adferd. Dette er viktige forutsetninger for god velferd hos småfe.

Dyrevelferdsprogram for sau ble lansert høsten 2023. Programmet gjelder for alle med over 30 vinterfôra sau, som utgjør 93 % av all sau. Siden sau er det dyreslaget hvor det er flest besetninger, er oppfølging særlig ressurskrevende. Dyrevelferdsprogrammet stiller krav til obligatoriske veterinærgjennomganger. Nortura håper at dette bidrar til tettere oppfølging av besetninger som har behov for å forbedre dyrevelferden.

Kylling og kalkun

Kylling og kalkun lever innendørs i oppvarmede og isolerte hus. Der går de fritt rundt på strø og har tilgang til mat og vann. Belysningen tilpasses dyrenes behov, slik at de får tilstrekkelig mengde med lys og mørke. Nortura har i flere år hatt krav om at kylling og kalkun skal ha tilgang til trivselstiltak, slik at dyrene får mer variasjon og økt trivsel. Forskning viser at dette er positivt for dyrevelferden.

Antallet dyr per kvadratmeter påvirker også dyrenes mulighet til å praktisere naturlig adferd i slutten av sitt livsløp. Maksimal tetthet for norsk slaktekylling er 36 kg/kvm. Grensen i de fleste andre EU-land er 39 kg/kvm eller 42 kg/kvm. For slaktekylling tilbyr Nortura spesialproduksjoner som holdes ved en lavere tetthet enn maksimal tillatt tetthet i regelverket.

Nortura har i dag to kyllingtyper. Forskjellen mellom disse er at den sakterevoksende typen som lever noen dager lengre, kan ha noe lavere risiko for enkelte typer helseproblemer, men god kompetanse og tett oppfølging fra bonden er med på å redusere denne risikoen hos hurtigvoksende rase. Høsten 2023 besluttet Nortura å fase ut hurtigvoksende kylling. I løpet av de neste årene skal all kylling fra Nortura være sakterevoksende kylling.

Verpehøns

Om lag 98 prosent av verpehønene i Norturas verdikjede holdes i frittgående systemer, mens to prosent er i miljøinnredning (det vil si at de går i innredede bur i grupper på 7 til 42 høner). Alle egg som går til merkevaren PRIOR kommer fra frittgående eller økologiske høner og som har tilgang til trivselstiltak. Frittgående høner beveger seg fritt i hønsehuset og har tilgang til vaglepinne, verpekasse og mulighet for strøbading.

Høner i økologisk drift har litt større plass, får muligheten til å gå ut og spise økologisk fôr. Høner i miljøinnredning har tilgang til vaglepinne, verpekasse og strøbad. Dødeligheten i frittgående systemer og i økologiske systemer er høyere enn i miljøinnredning. Av den grunn er dette et område som Nortura har stor oppmerksomhet omkring i dyrevelferdsarbeidet.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	80
Helse, miljø og sikkerhet	82
Likestilling og diskriminering	83
<u>Dyrevelferd</u>	84

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Slik jobber vi

Nortura skal fremme god dyrevelferd gjennom kvalitetssikring og oppfølging av verdikjeden, kontinuerlig forbedringsarbeid, rådgivning og kunnskapsutvikling. Vi er en aktiv pådriver og initiativtaker på bransjenivå for å utvikle kunnskapen om dyrevelferd – og deltar i flere forsknings- eller utviklingsprosjekter som har som mål å forbedre og utvikle dyrevelferden for alle våre produksjoner.

Dyrevelferd på gården

Det er bonden som er ansvarlig for å sikre at regelverkskravene til dyrevelferd blir fulgt opp på gården. Gjennom dyrevelferdsprogram og Kvalitetssystem i landbruket (KSL) stiller Nortura krav til bonden, og vi har rådgivere og veterinærer som tilbyr veiledning til hvordan bonden kan utvikle og bedre driften og dyrevelferden.

Felles dyrevelferdsprogrammer

Norsk dyrevelferdsregelverk, som Mattilsynet forvalter, setter krav for hvordan dyrene i Norge skal ha det. Selv om et offentlig regelverk ligger i bunn, er Nortura en aktiv pådriver for å utvikle bransjebaserte dyrevelferdsprogrammer for alle våre dyreslag. Dyrevelferdsprogrammene skal dokumentere dyrevelferd, dyrevelferdstiltak utover regelverket, samt ivareta og forbedre dyrevelferd i norske besetninger. Programmene innebærer krav om årlige veterinærbesøk og for en del av programmene, eksterne revisjoner.

I dag finnes det dyrevelferdsprogrammer for svin, storfe og fjørfe, og program for småfe var i gang fra høsten 2023, med puljevis innrulling over to år.

Slik følger vi opp avvik

Nortura har også etablert egne rutiner for å fange opp besetninger som har risiko for dårlig dyrevelferd, blant annet gjennom observasjoner når dyr leveres til slakt. Dersom det fanges opp avvik blir dette fulgt opp.

Vårt arbeid er rettet mot å avdekke dyrevelferds problematikk før den får utvikle seg. Rutinene er først og fremst rettet mot å hjelpe bonden med å forebygge dyrevelferdsutfordringer og korrigerer dersom det er mangler. Dersom tiltak ikke følges opp kan Nortura iverksette virkemidler som økonomiske sanksjoner, utelukkelse fra varestrømmer som Nyt Norge, Gilde og PRIOR, og varsling til Mattilsynet.

Dyrevelferd under transport

Kun dyr som er transportdyktige kan bli transportert. For dyr som har helseavvik og særlige behov under transporten, blir dette tilrettelagt. Mattilsynet har utarbeidet en veileder til hjelp i å bedømme transportdyktighet. Fordi det er viktig for Nortura at bonden har god kunnskap om hva som kreves for å ivareta dyrevelferd under transport, har Animalia etter initiativ fra Nortura laget et digitalt kurs for bonden om krav til transportegnethet og ivaretagelse av dyrevelferd ved lasting/lossing og transport.

Alle dyretransportsjåfører skal ha kompetansebevis. Det innebærer at de skal ha gjennomgått spesialtilpasset opplæring i hvordan ivareta dyr og dyrevelferd under transport. Etter ønske fra Nortura er det også etablert en felles bransjeordning for obligatorisk etterutdanning for dyretransportsjåfører.

Regelverket setter klare krav til maksimal transporttid, og Nortura registrerer reisetid for alle dyretransporter inn til slakteri, og vi registrerer transportdødelighet og transportskader på alle dyr.

«Etisk regnskap» inkluderer utførelsen av dyretransporter til hvert slakteri (les om Etisk regnskap på neste side).

Livèchekylling

Livèchekylling er Nortura PROFF sitt premiumkonsept i kyllingsegmentet til serveringsmarkedet, og består av saktevoksende kylling fra fem gårder i Indre Østfold, Råde og Kongsberg. Livèchekyllingen lever i et rolig og tilrettelagt miljø og har en spesialkonstruert veranda med tak der de kan gå inn og ut etter eget ønske. Inne i fjøset har kyllingene tilgang til aktiviteter med ekstra strømateriale, torvkasser og broer slik at de kan utfolde seg. Det er krav om maks 30 kg (ca. ti kyllinger) per kvadratmeter. Fjøret er tilgjengelig for kyllingene hele tiden - og sammensetningen av vitaminer og proteiner i fjøret sikrer riktig vekst. Fjøret er tilsatt urten løpstikke, også kjent som kjærlighetsurt, derav navnet Livèche.

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	80
Helse, miljø og sikkerhet	82
Likestilling og diskriminering	83
<u>Dyrevelferd</u>	84

I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
Dyrevelferd på fabrikk

Alle våre slakterier har egne dyrevelferdsansvarlige, og alle som håndterer levende dyr skal gjennomføre obligatoriske opplæringsprogram og ha kompetansebevis fra Mattilsynet.

Slakteriene har standardiserte dyrevelferdsrutiner for mottak, håndtering, oppstalling, bedøving og avliving av dyr, for hver dyreart. Alle dyr bedøves før avliving, og vi har kontrollrutiner for å sjekke at dette skjer. Ved halalslakting følger slakteriet de samme kravene til dyrevelferd, bedøving og slaktemetode som ved annen slakting. Brudd på regelverkskrav eller Norturas egne krav blir fulgt opp med avviksbehandling og tiltak for å forebygge at avviket skjer igjen.

Ettergår gjennom «Etisk regnskap»

Nortura jobber aktivt med å identifisere forbedringspunkter, systematikk og tiltak som styrker dyrevelferden og benytter tredjeparts revisjoner i forbedringsarbeidet. I over 20 år har vi gjennomført Etisk Regnskap for dyrevelferd på våre slakterier – lenger enn noen andre. Etisk regnskap er en uanmeldt revisjon som gjennomføres hvert år, og er en omfattende kartlegging av faktorer som kan påvirke dyrenes velferd.

Bransjeorganisasjonen Animalia gjennomfører revisjonen på oppdrag fra oss, og revisjonene har fra 2021 vært uanmeldte. Etisk Regnskap bygger på følgende prinsipper:

- Dyrene skal få oppfylt grunnleggende fysiske behov (tørr liggeplass, rent drikkevann og akseptabel ventilasjon/temperatur).
- Dyr som kan skade hverandre, skal holdes adskilt.
- Innredningen skal være utformet slik at ingen dyr kan komme til skade.
- Drivganger skal være utformet slik at de fleste dyr går uten bruk av tvang (riktig lys, oversiktlige ganger, riktig bredde, sklisikkert gulv, tette vegger og lite støy).
- Syke eller skadede dyr skal avlives så raskt som mulig og på en skånsom måte.
- Det skal se ut som om dyrene har det bra.

Nortura har et sentralt system for varsling og anonym varsling av dyrevelferdssaker. Alle Norturas ansatte plikter å følge dyrevelferdslovens krav til varsling.

Ansaret for oppfølging av Norturas dyrevelferdsarbeid
Konsernsjef

Overordnet ansvar for at konsernet følger opp dyrevelferdsarbeidet.

Konserndirektør
Råvare og medlem

Ansvar for Norturas oppfølging av norske leverandører av firbeinte slaktedyr og for inntransport av firbeinte slaktedyr

Produksjon

Ansvar for dyrevelferden på Norturas slakterier og rugerier.

Hvitt kjøtt og egg

Ansaret for dyrevelferden og oppfølging av leverandører av fjørfe og egg, og for inntransport av fjørfe.

Proff og industri

Ansvar for at Nortura kun handler importvarer fra leverandører som har gitt informasjon om dyrevelferd som en del av Norturas prekvalifiseringssystem for leverandører.

Trygg mat og dyrevelferd

Ansvarlige for å koordinere og rapportere konsernets innsats på dyrevelferd, samt følge opp konsernets årshjul og handlingsplaner.

Dyrevelferdsansvarlig
På hvert slakteri

Skal følge opp den daglige etterlevelsen av regelverkskrav og føre oversikt over tiltak for å forbedre og utvikle dyrevelferden på slakteriet.

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	80
Helse, miljø og sikkerhet	82
Likestilling og diskriminering	83
<u>Dyrevelferd</u>	84

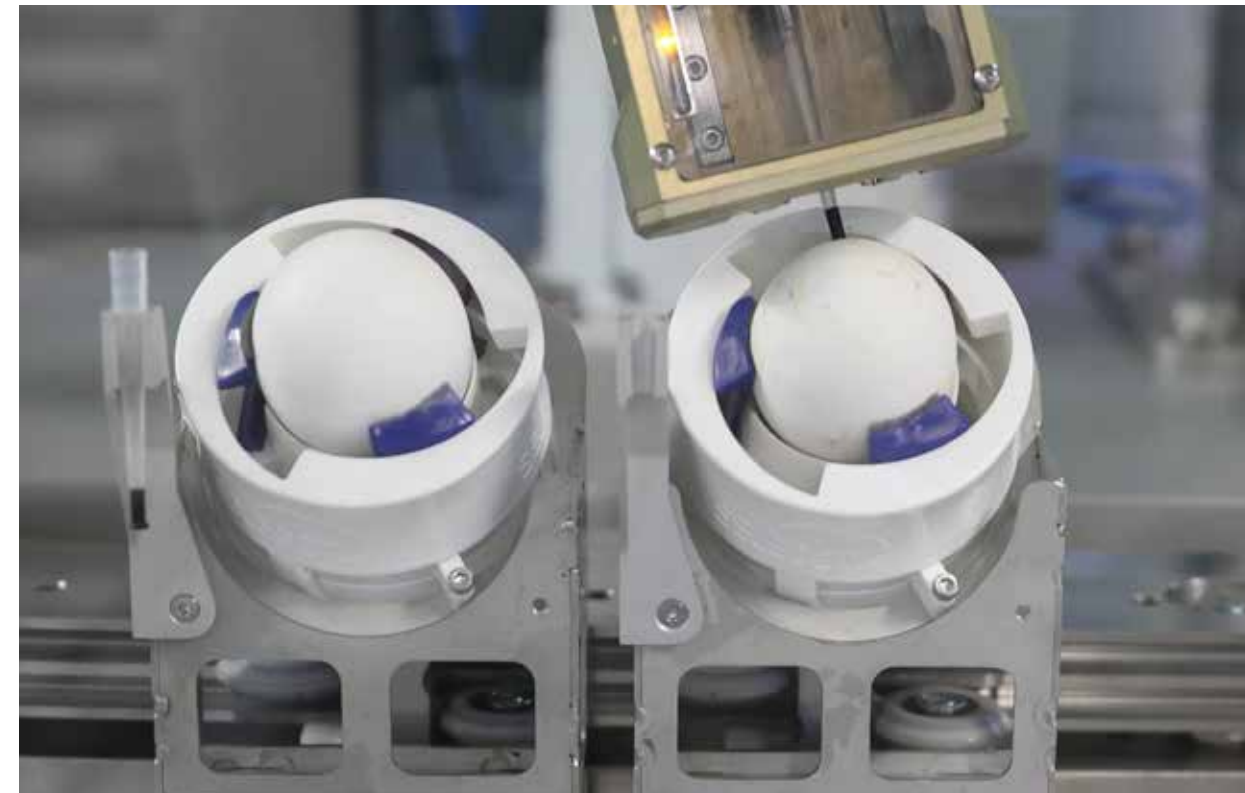
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser

Sakterevoksende kylling

Nortura har produsert og solgt sakterevoksende kylling i over 15 år, hovedsakelig i PROFF markedet. I 2021 kunngjorde vi et samarbeid om å innføre sakterevoksende i større deler av dagligvaremarkedet, og i november 2023 ble det besluttet at Nortura skal gjøre en total omlegging til sakterevoksende kylling.

Nortura skal bidra til bærekraftig og god kyllingproduksjon, og har en stolt historikk der vi har jobbet med forbedringer i norske kyllinghus i mange tiår gjennom dyrevelferdsprogrammer og bransjetiltak. Vi har vært en foregangsaktør som har sikret at dyra har fôr uten narasin, miljøberikelser og god helse. En bærekraftig og god overgang til sakterevoksende kylling er en naturlig del av dette arbeidet.

Både veterinærmiljøer, Mattilsynet og samfunnet rundt oss har i stadig større grad forventninger til at bransjen legger om til kyllinger som vokser saktere. Vi ser også at stadig flere kunder signaliserer at de ønsker en omlegging. Dette skal vi legge til rette for, men det skal og må skje i et tempo som sikrer en trygg implementering for bonden, dyra og norske forbrukere. Overgangen krever endringer i alle ledd i verdikjeden som vil påvirke tiden frem til en full omlegging.

Kjønnsortering av rugeegg

I september 2023 installerte Norturas deleide rugeri, Steinsland & Co på Bryne, Norges første maskin for kjønnsortering i egget. Maskinen kan identifisere kjønnen på kyllingene ni dager ut i rugeprosessen i stedet for etter klekking, som er vanlig praksis i Norge og resten av verden i dag. De første eggene lagt av høner som kommer fra den nye produksjonsmetoden vil være tilgjengelig i butikker sommeren 2024, med mål om at dette skal gjelde for alle egg fra PRIOR innen 2025.

Kjønnsorteringen utføres ved hjelp av en hormonanalyse av væsken fra egget som fastsetter kjønnen på embryoet. Dette gjør det mulig å sortere ut hanekylling-eggene, og representerer en mer etisk produksjon av egg, da man unngår å måtte avlive nyklekkede hanekyllinger. Hanekyllingene kan av naturlige årsaker ikke legge egg, og de er av en rase som heller ikke får nok kjøtt til å kunne benyttes til ordinær kjøttproduksjon.

Nortura ønsker å dele sine erfaringer og kunnskap med resten av bransjen, slik at dette raskt kan bli den eneste standarden for produksjon av egg, både i Norge og Europa. Nortura er blant de første i verden til å kjønnsortere i egget.

[Les mer om Kjønnsortering av rugeegg](#)

Gris med mer lys, luft og plass

Nortura har gjennomført et samarbeidsprosjekt med NMBU, Fjøs-systemer og NorgesGruppens Bærekraftsfond HANDLE for å undersøke om ombygging av fjøs kan forbedre dyrevelferden for griser med å gi dem mer lys, luft og plass. Prosjektet tar utgangspunkt i eksisterende driftsbygninger og areal og skal gi kunnskap om praktisk gjennomførbarhet og økonomisk bærekraft for bøndene. Målet er å utvikle løsninger som enkelt kan implementeres av flere bønder.

Prosjektet startet opp i sommeren 2023 på Kirkevold Gård i Vestfold, med omtrent 250 slaktegriser i fjøset. Grisene oppholder seg til i en driftsbygning med flere større binger og porter som kan åpnes helt opp. Når de er innendørs kan de hvile på halmtalle og når de er utendørs har de tilgang til betongplattinger. Etter ombyggingen av fjøset har grisene hatt muligheten til å bevege seg fritt både inne og ute. Prosjektet inkluderer også datainnsamling fra to andre gårder.

For å vurdere grisenes velferd, bruker forskere en protokoll og videoopptak for å registrere adferd, miljøforhold og skader. For å analysere hvordan løsningene påvirker praktisk drift og økonomi for bonden, må flere parametere vurderes og sammenlignes før og etter ombyggingen.

Resultatene forventes å være klare i løpet av mars 2024.

[Les mer om Gris med mer lys, luft og plass](#)

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	80
Helse, miljø og sikkerhet	82
Likestilling og diskriminering	83
<u>Dyrevelferd</u>	84

I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
Tiltak 2023

I tillegg til å følge regelverkskravene er det viktig for Nortura å utvikle dyrevelferden i egen regi. Vi har derfor løpende forsknings- eller utviklingsprosjekter knyttet til temaer som berører dyrevelferd.

Eksempler på slike prosjekter er:

Griseløftet: Et forskningsprosjekt med mål om å skaffe kunnskap og utvikle verktøy som fremmer velferden til slaktegrisen. Finansierte av Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri. [Les mer om Griseløftet her](#)

Boars4all: Målet med prosjektet er å finne løsninger som gjør det mulig med hanngrisproduksjon uten utfordringene med rånesmak. Dersom dette lykkes, vil man kunne gå bort fra kastrering av hanngris. Finansierte av Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri. [Les mer om Boars4all her](#)

Gris med mer lys, luft og plass: Et forskningsprosjekt med mål om å skaffe kunnskap om grisens velferd og atferd endres ved å gi grisen mer lys, luft og plass, og hvordan dette fungerer i praksis for bonden. Finansierte av NorgesGruppens Bærekraftsfond. [Les mer om Gris med mer lys, luft og plass her](#)

Velferdshøna: Et forskningsprosjekt som skal undersøke helse og velferd hos verpehøns. Animalia er prosjektleder og Nortura er bidragsyter til prosjektet. Finansierte av Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri. [Les mer om Velferdshøna her](#)

Foreldrevelferd: Et fireårig prosjekt hvor vi jobber med dyrevelferden til avlsdyrene i slaktekyllingproduksjon. Animalia leder prosjektet og Nortura deltar. Finansierte av Forskningsmidlene for jordbruk og matindustri. [Les mer om Foreldrevelferd her](#)

Resultatrapportering

I 2023 fikk 64 prosent av Norturas slaktelinjer for firbeinte slaktedyr karakter A, 32 prosent B, 0 prosent C og 4 prosent D, i Etisk Regnskap. Slaktelinja med karakter D fikk karakteren etter utslag på et «knock out»-punkt, etter funn av tilfeller av mangelfull avvikshåndtering.

For Norturas heleide slakterier for fjørfe settes en total karakter for både plukking, transport og slakting. Av Norturas heleide slakterier for kylling fikk begge karakter B. For transport og slakting av kalkun ble det oppnådd karakter A.

Etisk Regnskap karakter - linjer for firbente slaktedyr

	2023	2022	2021	2020
A	64 %	36 %	27 %	26 %
B	32 %	48 %	62 %	67 %
C	0 %	0 %	8 %	0 %
D	4 %	16 %	3 %	7 %

Gjennomsnittlig reisetid slaktedyr

	2023	2022	2021	2020	2019	2018
Storfe	3 t 20 min	3 t 41 min	3 t 42 min	3 t 36 min	3 t 36 min	3 t 30 min
Småfe	3 t 30 min	3 t 39 min	3 t 36 min	3 t 48 min	3 t 48 min	3 t 48 min
Gris	3 t 09 min	3 t 16 min	3 t	2 t 42 min	2 t 30 min	2 t 30 min
Kylling	2 t 18 min	2 t 14 min	2 t 6 min	2 t 2 min	1 t 49 min	1 t 44 min
Kalkun	1 t 36 min	1 t 37 min	1 t 51 min	1 t 38 min	1 t 40 min	2 t 5 min
Høner*	2 t 05 min	2 t 2 min	1 t 41 min	-	-	-

*Inkluderer både verpehøner og foreldrehøner til slaktekylling

Transporter > 8 timer i % av antall transportert:

Tallgrunnlaget inkluderer også transportert der det er tillatt å utvide reisetid i Nordland, Troms og Finnmark.

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Storfe	0,45 %	0,42 %	0,78 %	0,49 %	0,41 %	0,49 %	0,35 %
Småfe	1,16 %	0,71 %	0,24 %	0,82 %	0,85 %	0,86 %	0,76 %
Gris	0,87 %	0,94 %	0,58 %	0,34 %	0,19 %	0,24 %	0,17 %

Ny stortingsmelding om dyrevelferd

Det er over 20 år siden Stortinget gav overordnede mål for velferden til norske husdyr. I 2024 er det varslet en ny stortingsmelding om dyrevelferd. Meldingen er viktig fordi den legger føringer for hvordan velferdsnivået til kjøtt- og eggproduserende dyr skal utvikles fremover. Nortura er Norges største aktør innen kjøtt og egg, og det er spenn i hvordan bøndene som leverer til Nortura driver, fra spesialiserte produksjoner til små nisjevirksomheter. Rammene som settes av det offentlige regelverket er derfor viktige for å løfte og utvikle dyrevelferdsnivået til flest mulig dyr. I 2023 har Nortura sammen med resten av kjøtt- og eggbransjen spilt inn konkrete tiltak til dyrevelferdsmeldingen. For Nortura er det viktig at den nye stortingsmeldingen fortsatt sikrer at god dyrevelferd er et fortrinn og en styrke for norsk husdyrproduksjon.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

Arbeidsforhold og arbeidsrettigheter	80
Helse, miljø og sikkerhet	82
Likestilling og diskriminering	83
Dyrevelferd	84

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Gris					
	Mål 2030	2023	2022	2021	2020
Halesår og korte haler*	Under 2,00 %	2,07 %	2,18 %	2,20 %	2,90 %
Hjertesekk- og/eller brysthinnebetennelse*	Under 4,00 %	4,67 %	4,63 %	4,70 %	5,60 %
Byller*	Under 1,70 %	1,66 %	1,76 %	1,80 %	2,10 %
Registrerte korte haler hos smågris ved omsetting.**	Under 1,00 %	0,76 %	0,62 %	1,21 %	1,68 %

*Andel av gris slaktet i Nortura. **Andel av totalt omsatte smågris.

Verpehøns					
	Mål 2030	2023	2022	2021	2020
Dødelighet* hele innsettet frittgående konvensjonelt	Under 4 %	***	4,30 %	3,90 %	4,50 %
Dødelighet* hele innsettet miljøinnredning	Under 2 %	***	-	2,00 %	1,90 %
Dødelighet* hele innsettet økologisk	Under 5 %	***	5,40 %	5,40 %	4,50 %
Andel besetninger med deltakelse Norturas eggkontroll (grunnlaget for å hente ut velferdsregistreringer) **	100 %	***	35 %	80 %	65 %

*Dødelighet: Til 76 ukers alder som registrert i Norturas eggkontroll. For 2022 er det ikke oppgitt tall for dødelighet i miljøinnredning på grunn av det er registrert for få innsett til å kunne gi et representativt tall.

**Deltakelse eggkontroll: antall innsett som har fullført registreringer til 71 ukers alder i prosent av de som kunne ha fullført til 71 ukers alder. Deltakelse i 2022 er lav grunnet dataangrep mot Nortura i desember 2021, eggkontrollen var ikke tilgjengelig i 4-5 måneder.

***For 2023 mangler tallene for dødelighet og for deltakelse i eggkontrollen på grunn av ettervirkninger av dataangrepet mot Nortura i 2021.

Storfe					
	Mål 2030	2023	2022	2021	2020
Andelen ung okse med slaktevekt under 250 kg	< 7 %	12,40 %	9,40 %	8,70 %	9,80 %
Storfe: Andel skitne slaktedyr	< 4 %	7,50 %	7,90 %	4,20 %	4,70 %

Kalkun					
	Mål 2030	2023	2022	2021	2020
Dødelighet, totalt, % av innsatte, registrert på gård	4,50 %	8,80 %	5,50 %	5,21 %	4,55 %
Dødelighet, første uke, % av innsatte	1 %	2,19 %	1,70 %	1,39 %	1,09 %
Tråputescore (% andel med beste score)*	Høyest mulig andel med beste score	92,90 %	89,90 %	65,50 %	59,40 %
Kasserte, høner, %	1,30 %	1,63 %	1,52 %	1,41 %	2,01 %
Kasserte, haner, %	3,50 %	3,67 %	3,59 %	3,90 %	3,75 %

*% andel som ikke gir tetthetsreduksjon i påfølgende innsett

Slaktekylling					
	Mål 2030	2023	2022	2021	2020
Dødelighet, totalt, % av innsatte, registrert på gård	Under 2,50 %	2,66 %	2,64 %*	2,55 %*	2,48 %
Dødelighet, første uke, % av innsatte (Viktig indikator på helsestatus fra rugeri og oppstartrutiner på gård)	Under 0,80 %	0,86 %	0,93 %*	0,81 %*	0,78 %
Tråpute score (% andel med beste score (A))	Høyest mulig andel med beste score	98,10 %	96,60 %	96,10 %	98 %
Kasserte på slaktelinje pga sykdom og kvalitetsavvik (Viktig indikator for dyrehelse på populasjonsnivå)	Under 1,20 %	2,18 %	2,05 %**	1,37 %	1,32 %
Kassert pga ascites	Under 0,50 %	0,66 %	0,70 %**	0,46 %	0,56 %
Hasesår	0 %***	0 %	0 %	0 %	-

*Tallene er fra perioden uke 1 – 48 i 2021. Dataangrepet mot Nortura har umuliggjort datafangst for de siste 4 ukene i 2021. Tallene for 2022 mangler også noe data pga dataangrepet.

** I 2022 er tallene fra uke 35-52 pga dataangrepet i Nortura, og er derfor ikke representative for hele året. Sesongeffekter gjør at tallene ikke er direkte sammenlignbare med tidligere års tall.

***Registrert på 179 utvalgte innsett

Småfe					
	Mål 2030	2023	2022	2021	2020
Andel magre lam 1 og 1-	Mindre enn 2 %	1,13 %	1,37 %	1,97 %	1,60 %
Andel skitne slaktedyr	Mindre enn 0,30 %	0,50 %	0,40 %	0,40 %	0,40 %

Transportdødelighet				
% døde	2023	2022	2021	2020
Storfe	0,001 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %
Småfe	0,007 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %
Gris	0,007 %	0,01 %	0,016 %*	0,01 %
Kylling	0,097 %	0,07 %	0,08 %	0,07 %
Kalkun	0,027 %	0,02 %	0,05 %	0,03 %
Høner**	0,044 %	0,03 %	0,04 %	-

Tall fra 2018 til 2019 for storfe, småfe og gris inneholder dødelighet under transport og oppstalling på slaktefjøs. Fra 2020 inneholder tallgrunnlaget kun dødelighet under transport.

*Ulykke på Vega hvor et vogntog tippet. 109 gris døde/ble avlivet på stedet.

**Inkluderer både verpehøner og foreldrehøner til slaktekylling

I nært samarbeid med andre

For å oppnå våre ambisiøse mål og utvikle nye bærekraftige løsninger, er samarbeid avgjørende, både internt og eksternt. I årene som kommer vil Nortura prioritere samarbeid og partnerskap både innenfor og utenfor vår egen verdikjede. Vi vil også engasjere oss i ikke-egennyttige initiativer for å styrke bærekraftige matsystemer, både nasjonalt og internasjonalt.

→ **Partnerskap og samarbeid**

→ **Ansvarlig leverandørstyring**

Partnerskap og samarbeid

Hvorfor er det viktig

For å nå Norturas ambisiøse mål for bærekraft er det helt nødvendig for oss å samarbeide bredt med andre aktører i næringslivet, landbruket, forskning, myndigheter og sivilsamfunn. Vi har lagt ut på en krevende reise, og ønsker å vise verden hvordan det er mulig å produsere god og sunn mat i et land som Norge på en bærekraftig måte.

Vi har ikke alle løsninger på dette i dag, og mange av barrierene og dilemmaene vi står overfor klarer vi ikke løse alene. Skal vi klare å utvikle helhetlige og gode løsninger for den omstillingen vi skal gjennom i verdikjeden, landbruket og matindustrien som helhet så er vi avhengige av nettverket av virksomheter, organisasjoner, institutter og myndighetsaktører rundt oss for å lykkes.

Slik jobber vi

Partnerskap og samarbeid

Nortura har et tett samarbeid med et stort antall aktører, blant annet med:

Forskningsmiljøer for å tette kunnskapshull, for eksempel knyttet til hvordan vi kan måle og øke opptaket av karbon i natur, hvordan vi kan avle av mer klimavennlige raser, eller helseeffektene av ulike matvarer;

- Næringsklynger som fokuserer på for utvikling av ny teknologi, for eksempel presisjonsgjødsling, digitalisering som effektiviserer drift eller som muliggjør kontinuerlig monitorering av dyrevelferd, eller mer presis beregning av landbrukets klimapåvirkning.
- Innovasjon knyttet til fremtidens løsninger, for eksempel knyttet til norske fôralternativer som kan erstatte importert soya;
- Nettverk av virksomheter for å dele erfaringer knyttet til arbeid med bærekraft. Som prinsipp fokuserer våre samarbeid på de områdene vi står overfor de største utfordringene.

Som prinsipp fokuserer våre samarbeid på de områdene vi står overfor de største utfordringene.

Dialog med interessenter

Et sentralt prinsipp i vårt arbeid med bærekraft er systematisk og kontinuerlig dialog med alle våre interessenter. Det er helt kritisk at vi aktivt søker forståelse for de forventningene og kravene som stilles til oss fra omverdenen, og baker samfunnets bekymringer og ønsker inn i vårt arbeid med bærekraft. Derfor gjennomførte vi en grundig interessentanalyse i 2021 med representanter fra sivilsamfunn, kunder, forskning og myndigheter, som vi la til grunn for utviklingen av vår bærekraftstrategi. I 2024 skal vi gjennomføre en dobbel vesentlighetsanalyse for hele konsernet (inkludert datterselskaper), i tråd med det nye EU-direktivet om bærekraftsrapportering (CSRD).

Gjennom dialog med omverdenen kan vi også belyse og diskutere noen av de mer utfordrende dilemmaene som oppstår når vi skal utvikle tiltak for å nå våre mål. Fordi grunnlaget for Norturas produksjon er biologi ser vi ofte at løsninger på ett område kan påvirke et annet område negativt. Et godt eksempel på dette er at ny teknologi for metanfangst i fjøs innebærer at Norturas produksjon bli klimavennlig i nær fremtid dersom vi flytter husdyr inn i fjøs, men det er ikke en god løsning fra et dyrevelferdsperspektiv og vil påvirke naturmangfoldet i store områder på en negativ måte.

Veien mot et bærekraftig Nortura er derfor ikke så rett frem som for tradisjonelle produksjonsvirksomheter, og interessentdialog er en av de viktigste pilarene i Norturas arbeid de kommende årene. Nortura vil ta initiativ til regelmessige møter med interessentene for å diskutere hvordan de best kan finne løsninger på dagens utfordringer når det gjelder matproduksjon og landbruk.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

[Partnerskap og samarbeid](#) 92

Ansvarlig leverandørstyring 95

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Les mer om hvordan vi jobber med partnerskap og samarbeid her

Våre mål 2030

Nortura deltar aktivt i UN Global Compact, og forplikter oss til å overholde de ti prinsippene for ansvarlig næringsliv i vår virksomhet. Vi vil årlig rapportere på våre resultater i henhold til Communication on Progress krav. Nortura skal aktivt delta i relevante nasjonale og internasjonale nettverk knyttet til bærekraft og matsystemer. Nortura skal ta initiativ til å etablere dialogplattformer og nettverk knyttet til bærekraftig nasjonal matproduksjon.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

I 2020 ble en ny konsernstrategi vedtatt for Nortura, der bærekraftig utvikling av virksomheten og produktene er sentralt for å bygge en bærekraftig fremtid for samvirket. Som deltager av UN Global Compact, ønsker vi å være en pådriver for bærekraftig matproduksjon både i Norge og i verden.

Vi ønsker dine tilbakemeldinger, ris og ros: hva bør Nortura fokusere på i årene som kommer? Skriv dine innspill til: baerekraft@nortura.no

Tiltak 2023
Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre

[Partnerskap og samarbeid](#) 92

Ansvarlig leverandørstyring 95

Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
I 2023 deltok Nortura i en rekke samarbeid og aktiviteter med andre:

→ **UN Global Compact:** Nortura deltok aktivt på en rekke toppledersamlinger og nettverksmøter. Vår leder for bærekraft ble invitert til å sitte i et internasjonalt rådgivende forum for bærekraftig matproduksjon, og vår konserndirektør for bærekraft ble valgt inn i styret i UN Global Compact Norge.
[Les mer om UN Global Compact Norway](#)

→ **Klimasmart Landbruk:** et prosjekt med formål å utvikle tiltak som reduserer klimaavtrykket til norsk landbruk uten å redusere næringens konkurransekraft. Nortura er en av initiativtakerne.
[Les mer om klimasmart landbruk](#)

🔍 **Foods of Norway** er et forskningssenter på NMBU med formål å utvikle bærekraftige nye fôrråvarer. Nortura sitter i styret til i Foods of Norway.
[Les mer om FoodsofNorway | NMBU](#)

🔍 **Agritech Cluster** er en nyetablert jordbruksklynge i midt-Norge med fokus på teknologiutvikling for å legge til grunn for ny grønn verdiskaping i norsk jordbruk. Nortura er partner.
[Les mer om jordbruksklynge | Agritech Cluster](#)

→ **NCE Heidner Biocluster** er en næringsklynge Nortura er medlem av, som jobber innen bærekraftig matproduksjon og bioøkonomi.
[Les mer om NCE Heidner Biocluster](#)

→ **Nortura samarbeider tett** med de andre aktørene i landbruket, og har blant annet ukentlige møter med Tine, Felleskjøpet og Bondelaget for å koordinere bærekraftsaktiviteter ut mot våre felles eiere og medlemmer

→ **Skift – næringslivets klimaledere:** Nortura samarbeider med Skift om oppfølgingen av skiftnotatet for mat og landbruk fra 2021, og deltar aktivt i prosjekter knyttet til holdbarhet og matsvinn.
[Les mer om Skift – Næringslivets klimaledere](#)

→ **NHO Mat & Drikke:** gjennom medlemskap i NHO Mat & drikke deltar Nortura i en rekke arbeidsgrupper, blant annet knyttet til utviklingen av et nytt EU regelverk for bærekraftig landbruk.

→ **Biogass Norge** er en interesseorganisasjon for bedrifter som ønsker å utvikle markedet for biogass i Norge, og Nortura er medlem.
[Les mer om Biogass Norge](#)

→ **Sustainability Linked Loan:** I samarbeid med DNB har vi definert tre bærekraft KPler og mål på klima, dyrevelferd og matsvinn. Marginer, som er kostnader til bankene for å gi oss lån, bli justert basert på hvordan vi presterer.

Dialog med interessenter:

→ **Dialogmøter** I 2023 arrangerte Nortura tre store interessentdialoger (se neste side for mer informasjon).
 • Oktober: Kjøtt og klima - en motsetning?
 • Juni: Er rødt kjøtt farlig?
 • Januar: Hva er bærekraftig dyrevelferd?

→ **Rundbordsmøtet med Amaggi:** Vi inviterte noen kunder og viktige interessenter til et møte hvor bærekraftsdirektøren i Amaggi, den brasilianske produsenten av soya (importert til Norge via Denofa), presenterte deres satsing på regenerativt landbruk.

FNs Global Compact: I 2021 valgte Nortura å forplikte seg til UN Global Compacts ti prinsipper for bærekraftige næringsliv. Sammen med over 400 bedrifter i Norge, og 17.000 globalt, jobber vi for at næringslivet skal bidra til FNs 17 mål for bærekraftig utvikling.

Hvert år rapporterer vi åpent på hvordan vi overholder prinsippene, og bidrar til bærekraftsmålene, gjennom vår «Communications on Progress». Vi deltar også vil aktivt i relevante nasjonale og

internasjonale nettverk som er knyttet til bærekraft landbruk og matproduksjon.

I 2022 ble konserndirektør for kommunikasjon, næringspolitikk og bærekraft, Kjell Rakkenes, valgt inn i styret i UN Global Compact Norge.

Nortura oppfordrer alle våre kunder, partnere og leverandører å tilslutte seg UN Global Compact.

Dialogmøter

Tema: Hva er bærekraftig dyrevelferd??

Hvordan skal Nortura utvikle dyrevelferden når faktorer som mattrygghet, matsikkerhet, klima og bondens økonomi også spiller inn? Hvordan sikre at regelverket følges og hvordan skal dyrevelferden videreutvikles?

Gjester og diskusjon:

- Norturas konsernsjef og styreleder understreket viktigheten av dialog og samarbeid for å nå våre ambisiøse mål.
- Landbruks- og matminister Sandra Borch delte informasjon om arbeidet med en ny stortingsmelding om dyrevelferd.
- Agronom og journalist Øystein Heggdal og kommunikasjonsleder i Dyrevernalliansen, Live Kleveland, presenterte sine perspektiver på "bærekraftig dyrevelferd".
- Alle paneldeltagere var enig om behovet for forbedring av dyrevelferd men de forslo ulike løsninger. Spørsmål om ansvar, regelverk og betydningen av bondens økonomi ble diskutert.

Oppfordring til Nortura:

Tre konkrete tiltak med betydelig forbedringspotensial kan implementeres raskt:

- Mattilsynet må dele informasjon om avvik og pålegg med KSL slik at bransjen kan følge opp.
- Mattilsynet, dyrevelferdsprogrammene, KSL og rådgivere må praktisere og forstå regelverket likt.
- Ingenavvik kan lukkes med en telefonsamtale. Tiltakene må godkjennes etter besøk av veterinær, KSL-revisor, Mattilsynet, rådgiver eller lignende.

[Les mer om dialogmøte om bærekraftig dyrevelferd her](#)

Tema: Er rødt kjøtt farlig?

På relativt kort tid har rødt kjøtt gått fra å være ansett som sunt, næringstett og noe man gjerne serverte sine gjester, til å bli omtalt som en kontroversiell matvare vi helst ikke skal spise for mye av. Rødt kjøtt bidrar med viktige næringsstoffer i kostholdet vårt, men samtidig knyttes kjøttet til hjerte-karsykdom og kreft.

Gjester og diskusjon:

- Norturas konsernsjef innledet møtet og løftet opp viktig spørsmål: Ligger utfordringen i råvarene eller hvordan vi behandler dem? Hva vet vi egentlig om kjøttets påvirkning på helsen vår? Og hva vet vi ikke? Det store spørsmålet er; Er rødt kjøtt farlig, eller har kjøttet en plass i et sunt og bærekraftig kosthold? Og hvordan kan Nortura bidra til å bedre folkehelsen?
- Forsker og forfatter på temaet mat- og spisevaner, Annechen Bugge snakket om kjøttets historie og utvikling i Norge.
- Møte bli avsluttet med en panelsamtale

Oppfordring for Nortura:

- Ha fokus på kvalitet i våre produkter: det vil si å bruke mest mulig råvarer og minimalt med tilsetningsstoffer og fyllstoff/pyntestoffer.
- Når vi prosessere bør vi gjøre det på en fornuftig måte, med mindre salt og fett, samt å fokusere på nøkkelhull og intensjonsavtalen.
- Engasjere seg i kjøttalternativer av høy kvalitet for å kunne møte proteinbehovet globalt uten å øke klimabelastningen.
- Fortsette å investere i forskning, da det er mange spørsmål som trenger bedre svar.

[Les mer om dialogmøte om Rødt kjøtt her](#)

Tema: Kjøtt og klima - en motsetning?

Finnes det løsninger for å redusere klimautslippene fra landbruket? Kan de samme internasjonale tallene som brukes i samfunnsdebatten, brukes for å beskrive situasjonen i Norge? Har vi tilstrekkelig kunnskap om norsk landbruks karbonfangst, lagringsevne og beitedyras rolle i dette?

Gjester og diskusjon:

- Klima- og miljøminister Andreas Bjelland Eriksen diskuterte viktigheten av matsikkerhet, økning av selvforsyningsgrad og behovet for et rammeverk som gjør at landbruket kan lykkes i å nå sine klima mål.
- Norsk institutt for bærekraftforskning (NORSUS) presenterte for første gang norske utslippstall for kjøtt og egg (LCA-analyser).
- Presentasjon av lovende løsninger for utslippsreduksjon:
  - Test av metanhemmere i dyrefôr (3NOP)
  - Resultater fra test av metanhemmere i Irland
  - Metanhub prosjekt
  - Biokull som en løsning for å fjerne karbon.
  - Norsk kyllingfôr.

Oppfordring for Nortura:

- Bidra med klare retningslinjer for rammeverk, samt å identifisere behovet for å utnytte markedsmuligheter og tilgang på teknologiske løsninger og forskning.
  - Snakke mer om innovasjonen og de gode forskningsresultatene som skjer i landbruket i dag for å minske polariseringen rundt mulige løsninger i fremtiden.
  - Les mer om dialogmøte om kjøtt og klima her
- [Les mer om dialogmøte om kjøtt og klima her](#)

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

[Partnerskap og samarbeid](#) 92

Ansvarlig leverandørstyring 95

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Ansvarlig leverandørstyring

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Partnerskap og samarbeid 92

Ansvarlig leverandørstyring 95

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Hvorfor er det viktig

Som en betydelig innkjøper av varer og tjenester, har Nortura en unik mulighet til å overvåke, jobbe med og påvirke etikk og bærekraft i leverandørkjeden. Vår produksjon er avhengig av ingredienser, emballasje, transport, maskiner, IT-systemer og andre tjenester for å produsere ferdigvarer. Vi har i underkant av 500 konsernavtaler. I underkant av 90 prosent av disse er med norske leverandører, som igjen kjøper inn fra underleverandører i ulike deler av verden. Det medfører at vi har en direkte og indirekte påvirkning på sosiale, miljømessige og økonomiske forhold i en stor verdikjede.

Leverandørene spiller en viktig rolle knyttet til bærekraft på produkter og tjenester vi kjøper inn. Vi arbeider derfor sammen med dem for å sikre at Norturas overordnede bærekraftsmål brytes ned i tiltak. Det jobbes aktivt med tiltakene, fra begge parter, for å sikre at målene nås. Fokusområder er blant annet innenfor emballasje og transport.

Alle leverandører som ønsker å levere varer og tjenester til oss, må signere etiske retningslinjer for leverandører. Med dette klargjør vi forventninger og krav vi har til leverandørkjeden i forkant av avtaleinngåelse. På samme måte som vi skal drive virksomheten vår i henhold til etiske retningslinjer, forventer vi og stiller krav til at våre leverandører gjør det samme. Leverandørene skal videreformidle og følge opp de etiske retningslinjene hos sine underleverandører. På oppfordring fra oss, må leverandørene dokumentere at retningslinjene etterleveres.

Slik jobber vi

Konserninnkjøp har ansvar for å velge ut, inngå avtaler og følge opp eksterne konsernavtaleleverandører av produkter og tjenester. Kjøp av kjøtttråvarer og egg fra eiere, andre slakterier og bønder håndteres av andre.

Vi er BRC-sertifisert, som er en internasjonal standard for mattrygghet. Standarden stiller omfattende krav til leverandør-oppfølging, som vi etterlever, revideres på bakgrunn av og godkjennes av ekstern revisor årlig.

Godkjenning av leverandører:

Alle leverandører må gjennom en prekvalifiseringsprosess før de kan levere varer og tjenester til oss. Avhengig av hva de leverer, kan leverandørene godkjennes gjennom å være BRC- eller GFSI-sertifisert, bli revidert av revisor etter definerte kriterier, svare ut egenevalueringen på en tilfredsstillende måte, eller gjennom godkjent produkttesting, i tillegg til å inngå en skriftlig avtale inkludert etiske retningslinjer for leverandører. Dette vil bistå oss i arbeidet med å sikre at vi samarbeider med seriøse leverandører som tar ansvar for matsikkerhet, har de samme etiske verdier som oss med fokus på blant annet menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold, samt arbeider med bærekraftige løsninger.

Oppfølgingsprosess:

Oppfølging av Norturas konsernavtaleleverandører gjøres årlig, eller ved vesentlige endringer. Dette inkluderer blant annet risikoanalyse, sårbarhetsvurdering, leverandørevaluering, leverandørrevisjon og aktsomhetsvurderinger av alle konsernavtaleleverandører. Fagområder som kvalitet, PU, transport arbeider sammen med konserninnkjøp for å sikre at konsernavtaleleverandørene oppfyller alle våre krav. Dersom det oppdages leverandøravvik i prosessen, må disse lukkes av leverandøren. Risikoleverandørene må årlig bekrefte at de etterlever prinsippene i våre etiske retningslinjer.

Våre mål 2030

Nortura skal aktivt identifisere risiko for brudd på våre retningslinjer gjennom regelmessige revisjoner. Vi skal gjennomføre forbedringstiltak der det er nødvendig.

Alle bedrifter som ønsker å levere varer og tjenester til Nortura, skal signere Norturas Etiske retningslinjer for leverandører.

FNs bærekraftsmål

Ledelsens tilnærming

Nortura etterlever etiske lover og regler i vår virksomhet, herunder relevante internasjonale standarder. Nortura er deltager av UN Global Compact, og etterlever derfor prinsipper for ansvarlig næringsliv innenfor menneskerettigheter, arbeidslivsstandarder, miljø og anti-korrupsjon. Våre Etiske retningslinjer for leverandører er basert på at etiske lover og regler, herunder internasjonale standarder, er i samsvar med kundekrav og krav i åpenhetsloven. De er også godkjent av Norturas konsernstyre.

[Les våre Etiske retningslinjer for leverandører her](#)

[Les mer om hvordan vi jobber med ansvarlig leverandørstyring her](#)

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Partnerskap og samarbeid 92

Ansvarlig leverandørstyring 95

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Tiltak 2023

- **Revisjon:** Vi har gjennomført 30 fysiske leverandørrevisjoner. I tillegg er konserninnkjøp revidert og godkjent av ekstern revisor knyttet til krav om leverandør oppfølging etter BRC-standarden.
- **Oppfølging leverandører:** Det er gjennomført risikoanalyse, sårbarhetsvurderinger og leverandørrevalueringer av risikoleverandører.
- **Aktsomhetsvurdering:** Det er gjennomført aktsomhetsvurderinger av leverandørene basert på åpenhetsloven og OECDs modell for ansvarlig næringsliv. Leverandører, som kom ut med høy sosialrisiko, har gjennomført en egenevaluering med utvalgte spørsmål. Svarene er gjennomgått av konserninnkjøp og vi har hatt dialog med utvalgte leverandører. Alle leverandørene ble flyttet fra høy til middels sosialrisiko.
- **Ansvarsmatrise:** Det er utarbeidet et utkast, som viser hvem som har ansvar for og hvilke roller ulike områder har knyttet opp mot åpenhetsloven. Dette gjelder eiere, egen virksomhet, døtre, leverandører og forretningspartnere med og uten konsernavtale, som skal gjennomgå og godkjennes av konsernledelsen våren 2024.

Resultatrapportering

Alle våre leverandører av ingredienser, emballasje, transport, ekstern produksjon, IT-systemer og produksjonsutstyr har en konsernavtale.

Alle konsernavtaleleverandører har signert Norturas etiske retningslinjer for leverandører (Supplier Code of Conduct), eller tilsvarende etiske retningslinjer.

Leverandører som har en konsernavtale representerer 60 prosent av Norturas årlig kjøpsverdi.

Åpenhetsloven

Åpenhetsloven, som trådte i kraft 1. juli 2022, pålegger store virksomheter å gjennomføre aktsomhetsvurderinger kartlegge sin påvirkning på grunnleggende menneskerettigheter og arbeidsrettigheter gjennom verdikjeden.

Redegjørelse for aktsomhetsvurderingene 2023

Rapport etter åpenhetsloven for 2023

Nortura konsernselskapet omfattes av Åpenhetsloven, og gjennom denne rapport beskriver vi hvordan vi jobber med aktsomhetsvurderingene for Nortura mor og hel- og deleide datterselskaper.

Retningslinjer og rutiner

Nortura har i lang tid hatt fokus på menneske- og arbeidstakerrettigheter, og gjennom deltagelse i UN Global Compact har vi forpliktet oss til å etterleve ti universelle prinsipper for et ansvarlig næringsliv innenfor menneskerettigheter, arbeidslivsstandarder, miljø og anti-korrupsjon. Vår jobb for å håndtere faktiske og potensielle negative konsekvenser for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold er en pågående prosess og vi sikter mot kontinuerlig forbedring. Hvert år rapporterer vi åpent og transparent på vår forpliktelse til FN, og hvordan vi jobber systematisk med å implementere de ti prinsippene i vår strategi og operative virksomhet, gjennom vår Communication on Progress (CoP) rapport.

Norturas etiske retningslinjer for ansatte og leverandører sikrer at vi har et felles verdigrunnlag i hele konsernet, på tvers av land og ulike kulturer. De beskriver forventninger, forpliktelser og krav til atferd og er basert på de internasjonalt anerkjente menneskerettighetene som følger av blant annet FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter fra 1966, FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter fra 1966 og ILOs kjernekonvensjoner om grunnleggende rettigheter og prinsipper i arbeidslivet. Leverandøren skal arbeide for anstendige arbeidsforhold, herunder levelønn og helse, miljø og sikkerhet i leverandørkjeden. På samme måte som vi skal drive virksomheten vår i henhold til etiske retningslinjer, forventer vi og stiller krav til at våre leverandører gjør det samme. Vårt krav er også at våre direkte leverandører skal viderefordre og følge opp de etiske retningslinjene hos sine underleverandører.

[Etiske retningslinjer for ansatte](#)

[Etiske retningslinjer for leverandører](#)

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens
premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en
ansvarlig måte

Omsorg for
mennesker og dyr

I nært samarbeid
med andre

[Åpenhetsloven](#)

Rapporteringsindeks

Referanser

Les mer om hvordan vi
jobber med Åpenhetsloven her

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser
Aktsomhetsvurderingen

Norturas leverandørkjede og forretningspartnere:

Vi har kategorisert våre egenaktiviteter, leverandører og forretningspartnere i fire kategorier.

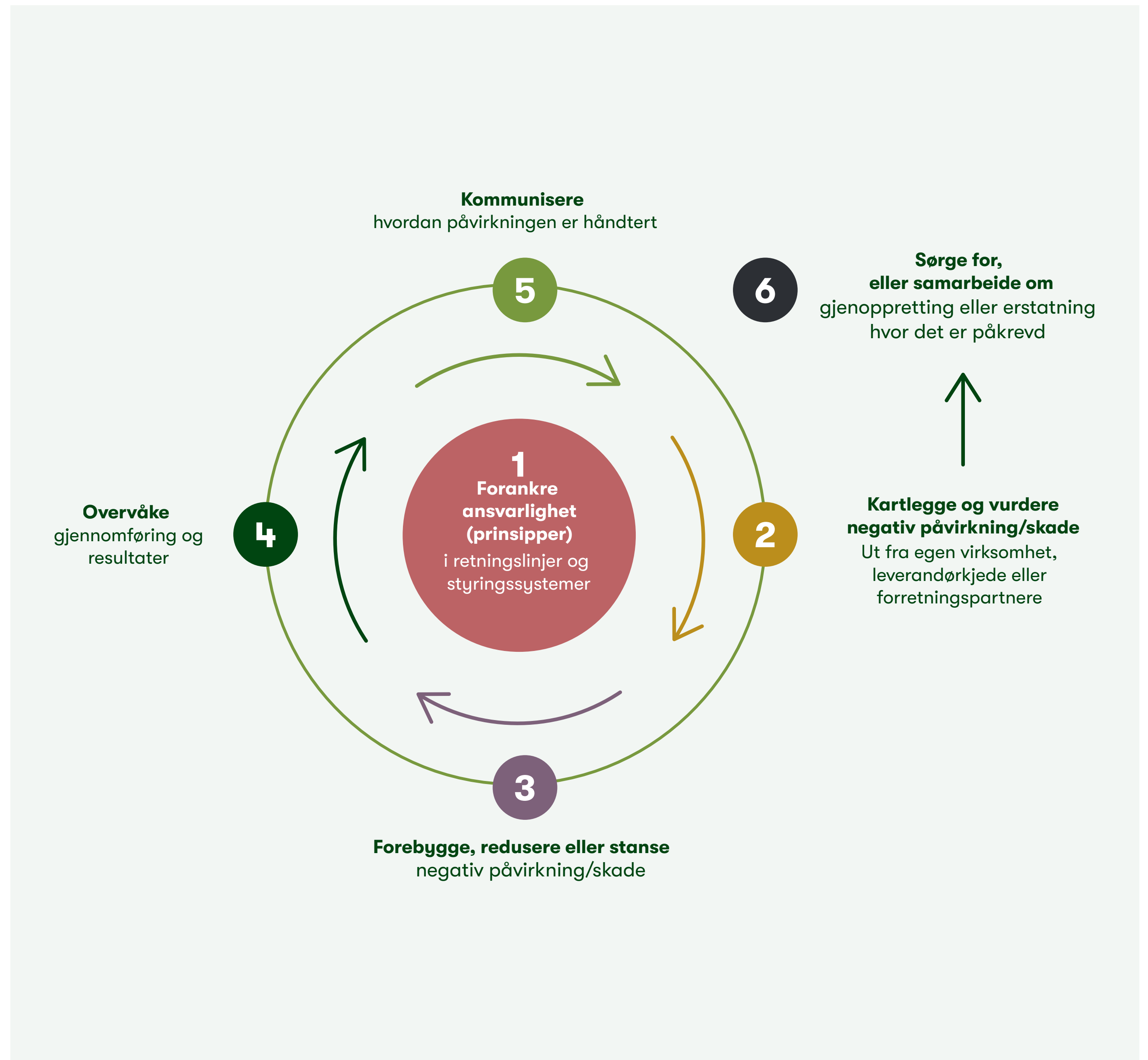
1. Eiere/ primære produsenter (bønder)
2. Produksjon i egen virksomhet
3. Datterselskaper
4. Leverandører
  - Med konsernavtale
  - Uten konsernavtale

Metodikken

Norturas system for aktsomhetsvurderinger baserer seg på åpenhetsloven og OECDs modell for aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv.

Aktsomhetsvurderingene skal sette oss i stand til å identifisere, prioritere og håndtere negative påvirkninger på mennesker i våre verdikjeder, enten de oppstår direkte i våre egne virksomheter eller indirekte gjennom våre leverandører eller forretningspartnere.

Som første ledd i kartleggingen av Norturas påvirkning på menneske- og arbeidsrettigheter gjennomførte Nortura i 2022 en vesentlighetsanalyse i tråd med de formelle kravene beskrevet i Global Reporting Initiative. Vesentlighetsanalysen avdekket høy rad av vesentlighet knyttet til fire menneskerettighetsaspekter: anstendige arbeidsforhold, helse-miljø og sikkerhet, og likestilling og mangfold. Vesentlighetsanalysen gjelder for Norturas egen virksomhet og Norturas eiere / primærprodusenter.

Innledning**Bærekraft i Nortura****Trygg og sunn mat****Mat på naturens premisser****Et livskraftig landbruk****Produsert på en ansvarlig måte****Omsorg for mennesker og dyr****I nært samarbeid med andre****Åpenhetsloven****Rapporteringsindeks****Referanser****Generell vurdering**

For å kartlegge og vurdere negativ påvirkning fra egen virksomhet, leverandørkjede eller forretningspartnere bruker vi informasjon om våre leverandører og forretningspartnere, deres bransje, produksjonsland, samt produkter og tjenester som skal leveres og vurderer disse faktorene opp mot fastsatte, objektive og internasjonalt anerkjente indekser for land og produktrisiko bl.a. Human Rights Risk Map (risk-indexes.com).

Ulike deler av organisasjonen gjennomfører aktsomhetsvurderinger

Det er Norturas konsernstyre som er overordnet ansvarlig for Norturas påvirkning på menneskerettigheter og arbeidsrettigheter gjennom verdikjeden. Det operative ansvaret for oppfølging av kravene som stilles i Åpenhetsloven ligger hos Norturas Konsernledelse, med funksjonell ansvarlighet tilfallende Konserndirektør for økonomi, finans, IT og datterselskaper. Nortura Innkjøp har hovedansvaret for aktsomhetsvurderinger av konsernavtaleleverandører med deres underleverandører. Vi jobber risikobasert hvor risikovurderinger og analyser er en del av ledelses-systemet vårt.

Vurdering for konsernavtaleleverandører

Aktsomhetsvurderinger av Norturas leverandører vil gjentas årlig eller ved vesentlige endringer. Nye leverandører vil aktsomhetsvurderes i forbindelse med prekvalifiseringen. Innkjøp risikovurderer alle konsernavtaleleverandører ved bruk av tilpasset verktøyet. Dette er en metodikk for evaluering av leverandørens risiko knyttet til brudd på menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold. For å komme frem til et utgangspunkt benytter vi oss av risikofaktorer knyttet til geografi og industri, og bruker et snitt av disse faktorene for å si noe om overordnet sosial risiko. Det er scoren på sosial risiko som avgjør om Nortura går videre i sine undersøkelser mot aktuelle leverandører. Alle kildene som tallfester graden av risiko oppdaterer sine vurderinger og data årlig, noe som er sammenfallende med Norturas policy om årlig aktsomhetsvurdering.

Geografisk risiko:

Var arbeidsforhold som grunnlag for å si noe om risikoen tilhørende et land. ITUC deler landene inn i 6 kategorier:

- Sporadiske brudd på rettigheter
- Gjentatte brudd på rettigheter
- Regelmessige brudd på rettigheter
- Systematiske brudd på rettigheter
- Ingen garanti for rettigheter
- Ingen garanti for rettigheter på grunn av sammenbrudd i rettsstaten

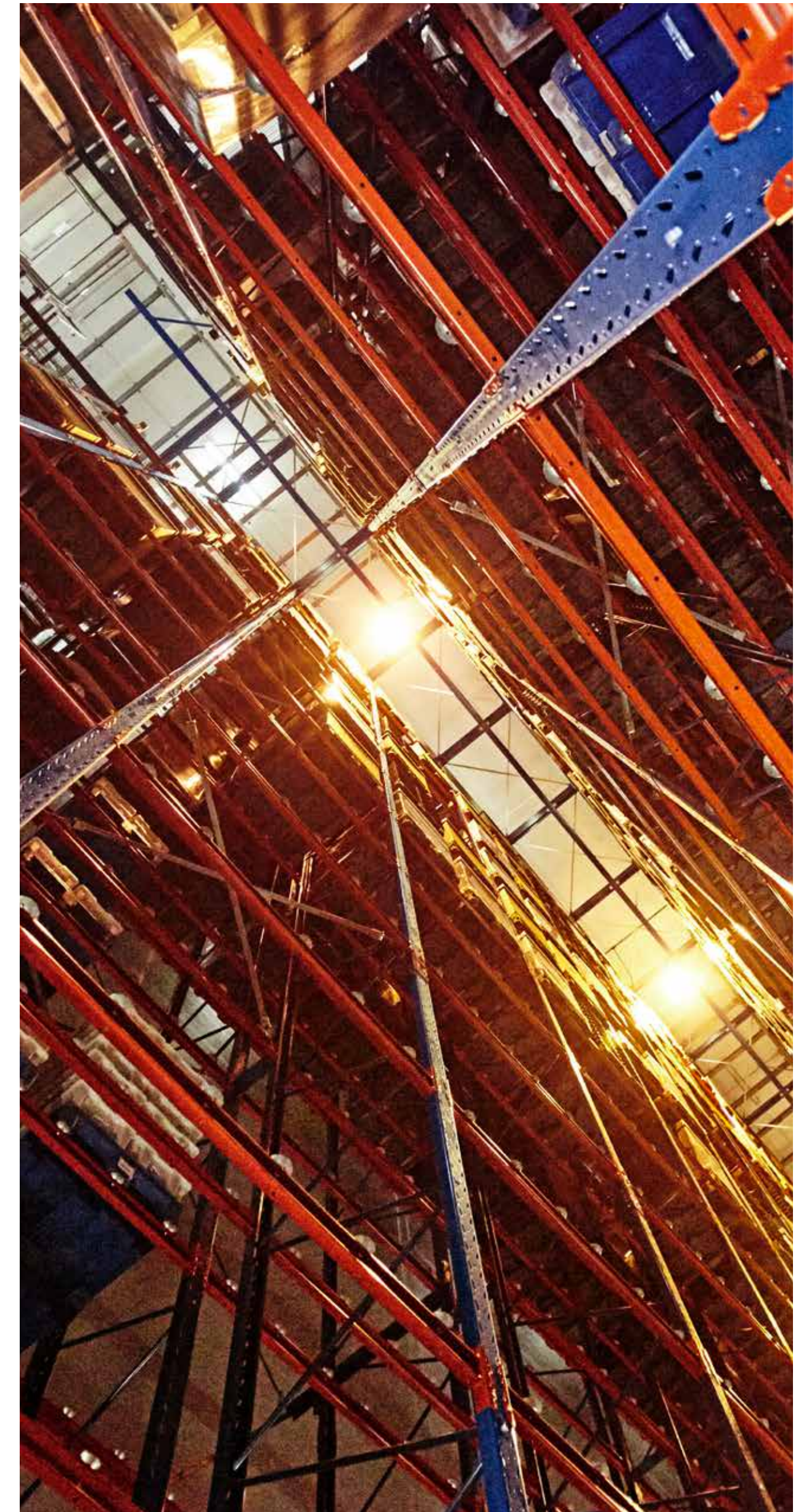
Avhengig av score, vil et land havne i risiko "Lav", "Middels" og "Høy".

Industririsiko:

For å si noe om risikoen knyttet til en industri, bruker vi European Bank of Reconstruction and Development (EBRD) sin indeks. BRD deler sosial risiko inn i "Lav", "Middels" og "Høy" ved hjelp av tredjeparts datakilder (Enin). Dette er standardiserte koder (NACE-koder) i EU for å kunne sammenligne økonomisk aktivitet på tvers av land.

Vektingen av geografisk risiko og industririsiko gir en sosial risikoindikator, definert som «Lav», «Medium» eller «Høy». Det er denne vi tar utgangspunkt i for å velge leverandører for videre oppfølging.

Leverandører som kommer ut med høy sosial risiko prioriteres for videre oppfølging. Eksempler på mulige tiltak vil være egenevaluering med relevante spørsmål utarbeidet av Nortura, som gjennomgås av konserninnkjøp for videre vurdering, revisjon av leverandør eller underleverandør, samarbeid med bransjeforeninger eller andre definerte aktører for videre prosess. Målet er, i samarbeid med leverandøren, å sette inn korrigerende tiltak, som vil fremme menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold.

Resultater av aktsomhetsvurderinger

Kategori	Risiko (potensielle og faktiske)	Risiko score
1. Eiere / primære produsenter:	Nortura er eid av 17 000 norske bønder, og dyrene kommer fra norske gårder.	
	<u>Generell vurdering:</u> Alle Norturas eiere er små og mellomstore bønder lokalisert i Norge. I henhold til Human Rights Risk Map, er det generelt lav risiko for brudd på menneskerettigheter Norge. I Norturas vesentlighetsanalyse (2021) har vi identifisert tre aspekter knyttet til arbeiderrettigheter/ arbeidsforhold som vesentlig for Nortura verdikjede (gode arbeidsforhold, HMS, likestilling og mangfold). Nortura har fokus på forbedringer knyttet til disse tre aspektene i årene som kommer, og rapporterer på tiltak og resultater i denne bærekraftsrapporten	●
	<u>Risiko 1:</u> Avløser ordning og noe sesongbasert innleid arbeidskraft. Potensiell risiko for brudd på anstendige arbeidstakerforhold på norske gårder. Området er regulert i norsk lovverk.	●
	<u>Risiko 2:</u> Risiko for at norske bønder ikke får en inntekt de kan leve av. Beregninger viser at den norske bonden tjener vesentlig mindre enn andre yrkesgrupper, og inntektsgapet har vokst de siste årene. I tillegg har prisvekst på gjødsel, energi og kraftfôr rammet bøndene hardt.	●
	<u>Risiko 3:</u> Risiko for brudd på likestilling – arbeidsforhold tar ikke hensyn til graviditet og tilrettelegger ikke for fødselspermisjon, ferie og avløsere.	●
2. Produksjon i egen virksomhet:	Nortura SA har produksjonssteder over hele Norge. Slakting, skjæring, videreføring og pakking for distribusjon er kjernevirksomheten. I tillegg pakkes det egg og videreføring av egg til eggprodukter.	
	<u>Generell vurdering:</u> Alle Norturas produksjonsanlegg lokalisert i Norge. I henhold til Human Rights Risk Map, er det generelt lav risiko for brudd på menneskerettigheter Norge. I Norturas vesentlighetsanalyse (2021) har vi identifisert tre aspekter knyttet til arbeiderrettigheter/ arbeidsforhold som vesentlig for Nortura verdikjede (gode arbeidsforhold, HMS, likestilling og mangfold). Nortura har fokus på forbedringer knyttet til disse tre aspektene i årene som kommer, og rapporterer på tiltak og resultater i denne bærekraftsrapporten	●
	<u>Risiko 4:</u> Hovedsakelig faste ansatte. Noe sesongbasert innleid arbeidskraft (sesongprodukter). Regulert. Avtaler.	●
3. Datterselskaper		
	<u>Generell vurdering:</u> Alle våre datterselskaper er lokalisert i land med lav risiko for brudd på menneskerettigheter. Enkelte av våre datterselskaper har leverandørkjeder i land som er vurdert til høyere risiko for brudd på menneske- og arbeidsrettigheter.	●
	<u>Risiko 5:</u> Import av kjøtt eller andre råvarer. Ved mangel på norsk kjøtt importeres kjøtt fra Noridane eller gjennom andre formidlere av kjøtt (mellomledd). Kjøttet kan komme fra store deler av verden, også områder med forhøyet risiko for brudd på menneskerettigheter og arbeidsforhold. Lite omfang av import direkte til Nortura, men finnes i Norsk Dyremat som blant importerer varer fra Filippinene, samt andre konsernselskap.	●
4. Leverandører		
	<u>Uten konsernavtale:</u> Majoriteten av kjøp fra disse leverandører er norske små- og mellomstore bedrifter, med kjøp under 300 000 kr.	●
	<u>Konsernavtaleleverandører:</u> Alle kjøp deles inn i 12 hovedkategoriene, basert på leverandørmarkedet. Kategoriene er: emballasje, ingredienser, transport, ekstern produksjon, tekniske/ produksjon kjøp, eiendomsdrift, IKT, personell, markedsføring, konsulenter, kontor og administrasjon, og energi.	●
	<u>Risiko 6:</u> Nortura er klar over risikoen som ligger i at våre norske hovedleverandører kjøper inn varer og tjenester fra land med høy risiko, både for geografi og industri.	●

Risikokartlegging leverandører (uten beløpsbegrensning)

 3742
Leverandører til Nortura

 455
Konsernavtale leverandører

 68
Leverandører med høy sosial risiko

 0
Nye leverandører med høy sosial risiko har tilkommet

 0
Utvalg for videre risikovurdering

Vurdering og funn

88 % er kjøp er fra norske leverandører

Det er kun konsernavtale-leverandører som risikovurderes basert på land og bransje

Samme som i 2022. Status endret til middels (40 etter første gjennomgang, resterende etter utførte egenevalueringer, aktsomhetsvurderinger, etiske retningslinjer o.l.)

Det er kun konsernavtale-leverandører som risikovurderes basert på land og bransje

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Tiltak og forventet resultat av tiltak

Nortura skal aktivt forebygge, redusere eller stanse brudd på menneske- og arbeidsrettigheter. Eventuelle avvik i egen virksomhet vil vi rette opp selv. Her er tiltak som er iverksatt eller skal iverksettes av Nortura hvor middels ● og høy ● risiko for brudd er avdekket.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

Kategori		
Risiko	Tiltak	Resultater/ Forventet resultat
1. Eiere / primære produsenter		
<u>Risiko 2:</u> Risiko for at norske bønder ikke får en inntekt de kan leve av.	<u>Tiltak 1:</u> Nortura samarbeider med andre aktører i landbruk for å forbedre de økonomiske betingelsene, blant annet gjennom jordbruksforhandlingene. <u>Tiltak 2:</u> Ut over dette vil Nortura vurdere egne prosjekter for å styrke våre eieres lønnsomhet i årene som kommer.	Styrkede økonomiske betingelser for våre eiere i fremtiden.
<u>Risiko 3:</u> Risiko for brudd på likestilling.	<u>Tiltak 3:</u> I samarbeid med andre aktører i landbruket vil vi kartlegge utfordringer knyttet til likestilling blant våre primærprodusenter. <u>Tiltak 4:</u> Forbedring tiltak vil iverksettes på bakgrunn av resultater fra kartleggingen (KPI: antall kvinne bønder)	Fremheve og forebygge likestilling problemer i landbruk.
3. Datterselskaper		
<u>Risiko 5:</u> Import av kjøtt eller andre råvarer.	<u>Tiltak 5:</u> I samarbeid med våre datterselskaper skal vi kartlegge risiko for brudd på menneskerettigheter og arbeidsrettigheter i deres leverandørkjeder, og gjennomføre aktsomhetsvurderinger.	Få risiko oversikt for våre datterselskaper verdikjeden
4. Leverandører		
<u>Risiko 6:</u> Risiko tilknyttet underleverandører.	<u>Tiltak 6:</u> Nortura velger årlig ut leverandører om revideres fysisk basert på inngåtte avtaler. Supplier Code of Conduct er en del av denne avtalen. Leverandører har også signert på at de skal gjøre Supplier Code of Conduct kjent for, og sikre at deres underleverandører etterlever denne. Risikoleverandører, definert basert på krav i BRC, må også årlig bekrefte at de er kjent med og etterlever Supplier Code of Conduct. Norturas leverandører evalueres evt. revideres i forkant av avtaleinngåelse.	Det er p.t. ikke avdekket kritikkverdige forhold på de revisjoner som er gjennomført.

Innledning**Bærekraft i Nortura****Trygg og sunn mat****Mat på naturens
premisser****Et livskraftig landbruk****Produsert på en
ansvarlig måte****Omsorg for
mennesker og dyr****I nært samarbeid
med andre****Åpenhetsloven****Rapporteringsindeks****Referanser****Overvåke gjennomføring og resultater**

Vi vil overvåke tiltakene som iverksettes for å se om det gir ønsket resultat eller om det er nødvendig med ytterligere oppfølging. Nortura vil alltid prioritere arbeidet basert på en risikobasert tilnærming.

Vi vil utarbeide planer og gjennomføre stedlig tilsyn hos utvalgte leverandører for å påse at de følger våre etiske retningslinjer, dersom det viser seg nødvendig.

Kommunisere

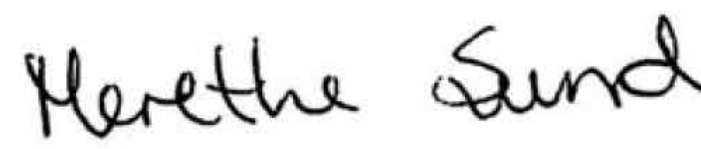
Nortura skal kommunisere og rapportere ærlig og åpent om arbeidet med aktsomhetsvurderinger på nettsidene våre og gjennom årlig bærekraftrapportering. Dersom vi oppdager eventuelle brudd, vil vi også ha en dialog med de som berøres av dette. Vi skal besvare spørsmål som kommer innen de fastsatte fristene i Åpenhetsloven.

Rette opp

Dersom det oppstår avvik i egen virksomhet, vil vi rette opp disse selv. Vi vil ellers bruke vår innflytelse og kontraktbetingelser til at avvik avdekket andre steder i verdikjeden rettes opp.

Styret og konsernsjef for Nortura

Oslo 15.04.2024

Jan Erik Fløtre
StyrelederBente Borgen
Fungerende nestlederAnne Marit Panegstuen
Konsernsjef

Merethe Sund

Linda Gjerde Myren

Hans Amund Braastad

Tone Steinsland

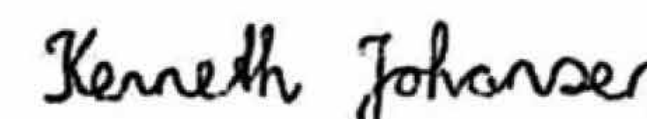
Ole Johs Egeland

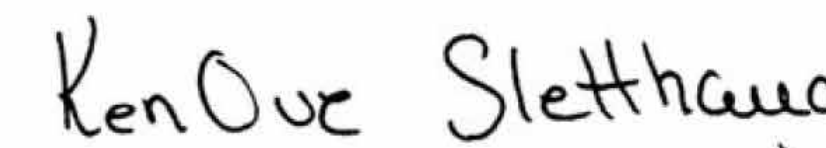
Ivar Strand

Einar Meisfjord

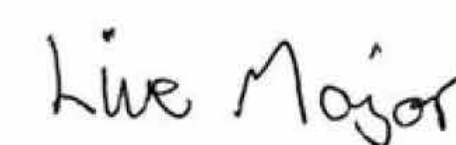
Kenneth Johansen

Ken Ove Sletthaug

Erlend Rønning

Live Major

Ronny Auhan

Rapporteringsindeks

Erklæring om bruk: Nortura har rapportert informasjonen sitert i denne GRI-innholdsindexen for perioden 01.01.2022 til 31.12.2022 med henvisning til GRI-standardene.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

GRI 1 brukt:	GRI 1: Foundation 2021	GRI 2: General Disclosures 2021
SELSKAPSOPPLYSNINGER		
2-1	Organisasjonsprofil	
a	Navn på virksomheten	Nortura SA
b	Eierskap og juridisk selskapsform	Nortura er et samvirkeforetak eid av 16.000 norske bønder
c	Lokalisering av hovedkontor	Oslo
d	Land virksomheten opererer i	Norge. Gruppe tilstedeværelse gjennom datterselskaper i Storbritannia, Irland, New Zealand, Sverige og Danmark.
2-2	Enheter som omfattes av selskapets bærekraftsrapportering	
a	Liste over enheter som omfattes av selskapets bærekraftsrapportering	23 fabrikker under Nortura SA (Malvik, Rudshøgda, Gol, Sarpsborg, Hærland, Revetal, Våler, Rakkestad, Elverum, Heimdal, Hå, Egersund, Forus, Førde, Sogndal, Sandeid, Tønsberg, Målselv, Steinkjer, Bjerka, Tynset, Harstad, Karasjok)
b	Forskjellene mellom enhetene som er inkludert i den finansielle rapporteringen og selskapets bærekraftsrapportering	Norturas finansielle rapportering dekker Nortura og heleide datterselskaper. Bærekraftsrapporten for 2023 dekker kun Nortura SA.
c	Metode for å konsolidere informasjonen fra selskapets ulike enheter	Ikke relevant. Denne rapporten gjelder kun Nortura SA
2-3	Rapporteringsperiode, frekvens og kontaktperson	
a	Rapporteringsperiode og frekvens for bærekraftsrapportering	Regnskapsåret 2023, årlig
b	Rapporteringsperiode og frekvens for finansiell rapportering	Regnskapsåret 2023, årlig
c	Dato for publisering av rapport	23.04.2024
d	Kontaktperson for spørsmål vedrørende rapporten	Cecilie Arnesen Hultmann, Leder Bærekraft
2-4	Endringer i tidligere rapportert data	
a	Endringer i tidligere rapport informasjon, årsak til endringer i rapportering og konsekvenser av endringen.	Vi har oppdaget datafeil i rapportering på folkehelse og ernæring, klima og avfall. I denne rapporten har vi rettet opp tidligere år.
2-5	Ekstern verifikasjon	
a	Beskriv selskapets retningslinjer og praksis for ekstern verifikasjon av rapportert informasjon	Finansiell rapportering er godkjent av konsernstyret og eksternt verifisert, foreløpig ikke bærekraftsrapportering.
b	Ekstern verifikasjon av bærekraftsrapporteringen	Ikke verifisert
VIRKSOMHETENS AKTIVITETER OG MEDARBEIDERE		
2-6	Aktiviteter, verdikjede og andre forretningsforbindelser	
a	Bransjer selskapet opererer i	Landbruk og matproduksjon
b	Beskrivelse av selskapets verdikjede, inkludert:	s. 6
	i. selskapets aktiviteter, produkter, tjenester og markeder;	s. 6
	ii. selskapets leverandørkjede;	s. 6
	iii. Virksomhetens nedstrømsaktører og deres aktiviteter;	s. 6
c	Andre relevante forretningsforbindelser	Ikke relevant.

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser

d	Beskriv vesentlige endringer i størrelse, struktur, eierskap eller leverandørkjede siden forrige rapporteringsperiode	Ikke relevant.
2-7 Medarbeidere		
a	Totalt antall ansatte, fordelt på kjønn og region	s. 81
b i.	Totalt antall faste ansatte, fordelt på kjønn og region	s. 81
b ii.	Totalt antall midlertidig ansatte, fordelt på kjønn og region	s. 81
b iii.	Totalt antall medarbeidere uten avtalt stillingsprosent, fordelt på kjønn og region;	Det er ikke lov i Norge å ha medarbeidere uten avtalt stillingsprosent
b iv.	Totalt antall fulltidsansatte, fordelt på kjønn og region	s. 81
b v.	Totalt antall deltidsansatte, fordelt på kjønn og region	s. 81
c	Beskriv metodene brukt for å samle inn data, inkludert hvorvidt tallene rapportert er:	
c i.	i. i totalt antall, fulltidsandel, eller ved hjelp av annen metode;	Tallene er hentet ut av rapport fra vårt forretningssystem SAP HR, som benyttes for lønn og HR-oppfølging av alle ansatte og hvor vi også registrerer alle innleide. Antall ansatte representerer antall personer (head count) og ikke årsverk (full-time equivalent).
c ii.	ii. på slutten av rapporteringsperioden, som et gjennomsnitt gjennom rapporteringsperioden, eller annen metodologi.	Tall er rapportert på slutten av rapporteringsperioden, 31.12.2023
d	Rapporter konteksten som er nødvendig for å forstå dataen vi rapporterer under 2-7-a og 2-7-b;	Nortura SA har kun produksjon i Norge og tall rapporteres kun på nasjonalt nivå, vi fordeler ikke per region.
e	Beskriv betydelige variasjoner i antallet medarbeidere gjennom rapporteringsperioden og mellom rapporteringsperioder.	Nortura har varierende produksjon gjennom året. Dette skyldes hovedsakelig sesongmessige variasjoner som slakting av småfe på høsten, julesalg, grillsesong, påskelam, ferieavvikling, reinsdyrslakting, kampanjer og mye mer. Derfor må Nortura hente inn gjennom året midlertidig arbeidskraft og innleide.
2-8 Arbeidere som ikke er ansatt		
a	Rapporter totalt antall arbeidere som ikke er ansatt av selskapet, men hvis arbeid er kontrollert av selskapet, og beskrive kontraktfest forhold til selskapet og hvilket arbeid de utfører:	
a i.	den vanligste kategorien arbeider og hvilket kontraktfest forhold de har til selskapet	s. 81
a ii.	hvilket arbeid de utfører	s. 81
b	Beskriv metoden brukt for å samle inn data, inkludert hvorvidt antallet arbeidere som ikke er ansatt er rapportert:	
b i.	totalt antall, fulltidsandel, eller ved hjelp av en annen metode;	Tallene er hentet ut av rapport fra vårt forretningssystem SAP HR, som benyttes for lønn og HR-oppfølging av alle ansatte og hvor vi også registrerer alle innleide. Antall ansatte representerer antall personer (head count) og ikke årsverk (full-time equivalent).
b ii.	ved slutten av rapporteringsperioden, som et gjennomsnitt over rapporteringsperioden, eller ved bruk av annen metodikk	Ved slutten av rapporteringsperioden
c	Beskriv betydelige variasjoner i antallet arbeidere som ikke er ansatt gjennom rapporteringsperioden og mellom rapporteringsperioder.	s. 81
2-9 Selskapsstyring		
a	Beskriv organisasjonens styringsstruktur, herunder øverste styrende organ	Samvirke eid av norske bønder, med et konsernstyre som øverste styrende organ.
b	Komiteer som er ansvarlig for beslutninger vedrørende selskapets påvirkning på økonomi, miljø og samfunn	Norturas konsernstyre og konsernledelse
c	Beskriv sammensetningen av øverste styrende organ og deres komiteer	s. 83 Representanter fra Norturas eiere og tillitsvalgte

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

2-10	Nominasjon og valg av øverste styrende organ	
a	Beskriv prosessen for nominering og valg av øverste styrende organ	Konsernstyret består av representanter for Norturas eiere, som nomineres av regionale utvalg og besluttet på årsmøtet
b	Beskriv kriteriene brukt for å nominere og velge medlemmene til øverste styrende organ, inkludert hvorvidt selskapet har vurdert:	s. 83 Representanter fra Norturas eiere og tillitsvalgte
2-11	Leder for øverste styrende organ	
a	Rapporter hvorvidt leder for øverste styrende organ også er ansatt i ledelsen av selskapet	Styreleder er ikke del av selskapets ledelse
b	hvis styrelederen også er en toppleder, forklar deres funksjon i organisasjonens ledelse, årsakene til denne ordningen, og hvordan interessekonflikter forebygges og reduseres.	ikke relevant
2-12	Øverste styrende organs rolle i forhold til påvirkning på bærekraft	
a	Beskriv konsernstyret og konsernledelsens rolle i forhold til mål og strategi for bærekraftig utvikling	s. 9
b	Beskriv konsernstyrets rolle i forhold til å kartlegge og evaluere selskapets påvirkning på økonomi, miljø og mennesker, inkludert hvorvidt interessenter er konsultert	s. 9
c	Beskriv hvor ofte øverste styrende organ gjennomgår hvor effektivt prosessene beskrevet i 2-12-b fungerer, og hvor ofte en slik gjennomgang forekommer.	Årlig
2-13	Delegering av ansvar for håndtere påvirkninger	
a	Beskriv hvordan det øverste styringsorganet delegerer ansvar for å håndtere organisasjonens innvirkning på økonomien, miljøet og mennesker, inkludert:	s. 9
a i.	Om den har utnevnt noen toppledere med ansvar for håndtering av påvirkninger;	s. 9
a ii.	Om den har delegert ansvar for håndtering av påvirkninger til andre ansatte.	s. 9
b	Beskriv prosessen og frekvensen for toppledere eller andre ansatte for å rapportere tilbake til det øverste styringsorganet om håndteringen av organisasjonens innvirkning på økonomien, miljøet og mennesker.	Årlig
2-14	Øverste styrende organs rolle i forhold til virksomhetens bærekraftsrapportering	
a	Rapporter hvorvidt øverste styrende organ er ansvarlig for å gjennomgå og godkjenne den rapporterte informasjonen, inkludert virksomhetens vesentlige aspekter, og hvis ja, beskriv prosessen for å gjennomgå og godkjenne informasjonen	Konsernledelsen og konsernstyret får tilsendt bærekraftsrapport før årlig publisering. De godkjenner vesentlige aspekter og gjennomgår rapporten før det publiseres.
b	Hvis øverste styrende organ ikke er ansvarlig for å gjennomgå og godkjenne den rapporterte informasjonen, inkludert virksomhetens vesentlige aspekter, gi en begrunnelse for dette.	Ikke relevant
2-15	Interessekonflikter	
a	Beskriv prosessene for det øverste styringsorganet for å sikre at interessekonflikter forebygges og reduseres	Det er etablert en instruks for styrets arbeid. Det arbeides med en prosess som omfatter administrasjonen.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

b	Rapporter om interessekonflikter rapporteres til interessenter, herunder, som et minimum, interessekonflikter knyttet til styremedlemmer og forretningsforbindelser.	Kriterier for rapportering må utarbeides og prosess og rapportering er en del av det pågående compliance-arbeidet.
2-16	Varslingshåndtering og -rapportering	
a	Beskriv hvordan varsling relatert til kritikkverdige forhold rapporteres til styret	Compliance offiser er ansvarlig for selskapets varslingskanal og varslingsutvalg. Compliance offiser skal rapportere jevnlig til styret, denne rapporteringen skal omfatte status for varsling av kritikkverdige forhold. Denne ordningen gjelder fra 2024.
b	Oppgi antall varsler som har blitt rapportert til styret, og arten av varsler i rapporteringsperioden.	Ingen varsler var av en slik art at de ble løftet til styret i 2023. I rapporteringsperioden ble syv varsler behandlet. Varslene gjaldt arbeidsmiljø, personopplysningssikkerhet, brudd med interne krav og rutiner, samt dyrevelferd. Alle varslene har blitt undersøkt og fulgt opp.
2-17	Kompetanse øverste styrende organ	
a	Rapporter aktiviteter gjennomført for å øke den felles kunnskapen og erfaringen til øverste styrende organ når det gjelder bærekraftig utvikling	Bærekraft er jevnlig tatt opp i konsernstyret og konsernledelse. Nye bærekraftsmål og bærekraftsutvikling prosjekt godkjennes av konsernstyre og konsernleder.
2-18	Evaluering av resultater fra øverste styrende organ	
a	Beskriv prosesser knyttet til evaluering av resultatene levert av øverste styrende organ knyttet til oversikten over organisasjonens påvirkning på økonomi, miljø og mennesker;	Ingen evaluering
b	Rapporter om evalueringene er uavhengige eller ikke, og frekvensen av evalueringene;	Ikke relevant
c	Beskriv handlinger iverksatt som svar på evalueringene, inkludert endringer i sammensetningen av det øverste styringsorganet og organisasjonspraksis.	Ikke relevant
2-19	Retningslinjer for godtgjørelse	
a	Beskriv virksomhetens retningslinjer for godtgjøres for medlemmer av øverste styrende organ og virksomhetens ledelse	s. 80
b	Beskrive hvordan godtgjørelser for konsernstyret og konsernledelsen er koblet til mål og resultater knyttet til påvirkning på økonomi, miljø og mennesker	Ingen KPler
2-20	Prosess for å beslutte godtgjørelser	
a	Beskriv prosessen for å beslutte retningslinjer for lønns godtgjørelser	s. 80
b	Rapporter resultatet av stemmer fra interessenter (inkludert eiere) knyttet til retningslinjer og forslag knyttet til godtgjørelser, hvis relevant.	Ikke relevant
2-21	Lønnskompensasjonsrate	
a	Forholdet mellom den totale årlige godtgjørelsen for virksomhetens høyest-betalte individ sammenlignet med gjennomsnittet for medarbeidere	s. 80
b	Prosentvis vekst i årlig godtgjørelse for virksomhetens høyest-betalte sammenlignet med gjennomsnittet	Ikke tilgjengelig
c	Rapporter konteksten som er nødvendig for å forstå dataen og hvordan dataene er compilert	Ikke tilgjengelig

STRATEGI OG STYRING

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

2-22	Uttalelse vedrørende bærekraftsstrategi	
a	Rapporter en uttalelse fra virksomhetens øverste styrende organ eller øverste leder vedrørende virksomhetens påvirkning på bærekraft og strategi for å bidra til bærekraftig utvikling.	s. 2
2-23	Policy forpliktelser	
a	Beskriv virksomhetens forpliktelse til ansvarlig næringsliv, inkludert anerkjente internasjonale instrumenter forpliktelsen refererer til	s. 93
b	Beskriv virksomhetens forpliktelser til overholdelse av menneskerettighetene	s. 93
c	Link til policy forpliktelsene hvis de er offentlig tilgjengelig, og redegjør for årsak dersom de ikke er offentliggjort.	https://unglobalcompact.org/what-is-gc/participants/146357-Nortura-SA
d	Nivå for godkjenning av virksomhetens policier, og hvorvidt dette er det høyeste nivået i virksomheten.	Konsernledelse
e	Rapporter i hvilken grad policy forpliktelsene gjelder organisasjonens aktiviteter og forretningsforbindelser;	Gjelder Nortura konsern (mor og datterselskaper)
f	Beskriv hvordan policy forpliktelsene kommuniseres til arbeidere, forretningspartnere og andre relevante parter.	Nortura UN Global compact
2-24	Implementering av policy forpliktelser	
a	Beskriv hvordan virksomheten implementerer forpliktelser knyttet til ansvarlig næringsliv i sin virksomhet	s. 7 og 9
a i.	hvordan den har allokert ansvar for å implementere forpliktelsene på tvers av ulike nivåer i organisasjonen;	s. 9
a ii.	hvordan den integrerer forpliktelsene i virksomhetens strategier, policier og operasjonelle prosedyrer	s. 7 og 9
a iii.	Hvordan virksomheten implementerer sine forpliktelser gjennom sine forretningsforbindelser;	Inkludert i kontrakt med leverandører
a iv.	Opplæring av organisasjonen knyttet til implementering av forpliktelsene.	Nortura er i gang med å utarbeide et opplæringsprogram knyttet til vår påvirkning og arbeid med bærekraft
2-25	Prosess for å bøte for negative ringvirkninger	
a	Beskriv forpliktelse til å sørge for og samarbeide omkring utbedringstiltak knyttet til negativ påvirkning som virksomheten har medført;	Nortura opererer kun i Norge og har ikke etablert ekstern klagemekanisme eller prosess for utbedringstiltak.
2-26	Ordninger for å søke råd og varsle	
a	Beskrive ordningene for personer for:	Nortura har vedtatt Etske retningslinjer for vår virksomhet som beskriver vår varslingskanal. I 2022 ble Etske retningslinjer revidert. s. 95
2-27	Etterlevelse av lover og forskrifter	
a	Rapportere totalt antall vesentlige brudd på lover og forskrifter i løpet av rapporteringsperioden, inkludert tilfeller med bøtelegging eller andre sanksjoner enn bøter	Nortura har et system for logging av avvik som brukes i produksjonsvirksomheten vår. Systemet er pt. Ikke satt opp til å gi svar på graden av etterlevelse.
b	Rapportere totalt antall og verdi av bøter for tilfeller av manglende etterlevelse av lover og forskrifter som har påløpt i løpet av rapporteringsperioden	Ingen tilgjengelige data
c	Beskriv de vesentligste tilfellene av manglende etterlevelse;	Ett forelegg mot Nortura i 2023, vedr brudd på dyrevelferdsloven (inntransport av gris til Tønsberg, oversittelse av transporttider).
d	Beskriv hvordan virksomheten har bestemt hva som utgjør vesentlige tilfeller av manglende etterlevelse.	Vesentlighet er fastsatt ut fra skalaen på risikomatriksen.

Innledning

Bærekraft i Nortura

Trygg og sunn mat

Mat på naturens premisser

Et livskraftig landbruk

Produsert på en ansvarlig måte

Omsorg for mennesker og dyr

I nært samarbeid med andre

Åpenhetsloven

Rapporteringsindeks

Referanser

2-28	Organisasjonsmedlemskap	
a	Rapporter bransjeforeninger, andre medlemsforeninger og nasjonale eller internasjonale advokatorganisasjoner der den deltar i en betydelig rolle.	NHO Mat & Drikke
INTERESSENTDIALOG		
2-29	Tilnærming til interessentsamarbeid	
a	Beskrive tilnærmingen til samarbeid med interessenter, inkludert kategorier interessenter, formål med interessentsamarbeidet og hvordan organisasjonen søker å sikre meningsfylt engasjement med interessenter.	s. 7 og 9
2-30	Collective bargaining	
a	Prosent av totalt antall medarbeidere som er dekket av tariffavtaler	Alle ansatte i Nortura (unntatt konsernleder) er i utgangspunktet dekket av tariffavtaler, selv om ikke alle ansatte er medlemmer av en fagforening. Dette fordi det gjennomføres sentral og lokale forhandlinger for alle tariffområder som er gjort gjeldende i konsernet, og resultatet dekker alle ansatte, som operatører, funksjonærer og ledere.
b	for ansatte som ikke er omfattet av tariffavtaler, rapporter om organisasjonen fastsetter deres arbeidsvilkår og ansettelsesvilkår basert på tariffavtaler som omfatter sine øvrige ansatte eller basert på tariffavtaler fra andre organisasjoner.	Ikke relevant
GRI 3: Material Topics 2021		
3-1	Prosess for å bestemme vesentlig aspekter	Vår bærekraftstrategi er basert på hvilke aspekter som er vesentlige for oss og for våre interessenter. Derfor ligger en vesentlighetsanalyse til grunn for de strategiske prioriteringene vi gjør i strategien. Gjennom vesentlighetsanalysen har vi identifisert hvilke sosiale, økonomiske, etiske og miljømessige risikoer og muligheter som kommer ut fra vår forretningsmodell – og vurdert graden av viktighet, relevans og vesentlighet for våre interessenter og for vår virksomhet. Vi har basert denne analysen på innsikter fra vitenskapelige rapporter, forbrukerinnsikt, bærekrafttrendanalyser, spørreundersøkelser og fokusintervjuer med noen av våre viktigste interessenter. Disse er gjennomført vinter og vår 2020/21.
3-2	Liste over vesentlig aspekter	s. 7
3-3	Håndtering av vesentlig aspekter	Les i hver kapittel
Topic standard fra GRI & SASB		
MATSIKKERHET		
Egen indikator		
Egen indikator	Total solgt kjøtt og egg - Nortura	s. 31
MATTRYGGET		
GRI 416: Forbrukers helse og sikkerhet		
416-1	Vurdering av produkt påvirkninger på helse og sikkerhet	s. 33
416-2	Hendelser av manglende samsvar angående produkt påvirkninger på helse og sikkerhet	s. 33
SASB AGRICULTURAL PRODUCTS Sustainability Accounting Standard		
FB-AG-250a.1.	Global Food Safety Initiative (GFSI) revisjon - BRC Global Standard	s. 33

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser

FB-AG-250a.3.	Antall tilbakekallinger og total mengde matvare tilbakekalt	s. 33
FB-AG-430b.1.	Diskusjon av strategier for å håndtere bruken av genmodifiserte organismer (GMO)	Vi benytter oss ikke av GMO teknologi i vår produksjon og innsatsfaktorer vi kjøper er sertifisert non-GMO.

FOLKEHELSE OG ERNÆRING
SASB AGRICULTURAL PRODUCTS Sustainability Accounting Standard

FB-MP-260a.1.	Andel av dyreproduksjonen som fikk medisinsk viktig antibiotika	s. 37
FB-PF-260a.1.	Inntekter fra produkter merket og/eller markedsført for å fremme helse- og ernæringssegenskaper	s. 36
FB-PF-260a.2.	Diskusjon av prosessen for å identifisere og administrere produkter og ingredienser relatert til ernærings- og helseproblemer blant forbrukere	s. 35

KLIMA
GRI 302 Energi

302-1	Energiforbruk i organisasjonen	s. 48 302-1 c.iii&iv NA 302-1 d.i; ii; iii & iv NA”
302-3	Energiintensitet	s. 48
302-4	Reduksjon av energiforbruk	s. 48

GRI 305 Utslipp

305-1	Direkte (scope 1) klimagassutslipp	s. 50
305-2	Indirekte (scope 2) klimagassutslipp	s. 50 305-2.b. ikke relevant
305-3	Andre indirekte (scope 3) klimagassutslipp	s. 50 305-3.d. Begrenset data = blir utviklet senere
305-4	Relative utslipp av klimagasser	s. 50
305-5	Reduserte klimagassutslipp (GHG emissions)	s. 50

NATURMANGFOLD OG ØKOSYSTEMER
GRI 304 Biologisk mangfold

304-2	Beskriv virksomhetens direkte og indirekte påvirkning på biologisk mangfold	Delvis i s. 51, 52, 53, 54
-------	---	----------------------------

RETTFERDIG VERDISKAPING
GRI 201 Økonomiske resultater

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser

201-1	Økonomisk verdiskaping, geografisk fordelt	s. 6
GRI 203 Indirekte økonomiske konsekvenser		
203-2	Betydelige indirekte økonomiske påvirkning	s. 60
LOKAL ØKONOMISK VEKST		
GRI 413 Lokalsamfunn		
413-1	Operasjoner med lokalsamfunnsengasjement, konsekvensanalyser og utviklingsprogrammer	Ikke tilgjengelig
413-2	Operasjoner med betydelige faktiske og potensielle negative konsekvenser for lokalsamfunn	Ikke tilgjengelig
SIRKULÆRØKONOMI		
Egen indikator		
	Antall tonn plussprodukter forvaltet av Norilia	s. 65
MATSVINN		
Egen indikator		
	Prosent reduksjon matsvinn akkumulert fra referanse år fra egne anlegg (sammenlignet med 2017-tall)	s. 69
	Prosentandel av total mat produsert som ble til matsvinn (sammenlignet med 2017-tall)	s. 69
AVFALL OG AVLØPSVANN		
GRI 306 Avfall		
306-1	Beskrivelse av type avfall som genereres av selskapets virksomhet	s. 73
306-2	Håndtering av betydelige avfallsrelaterte påvirkninger	s. 73
306-3	Total mengde avfall generert per kategori	s. 73
306-4	Avfall som ikke går til deponi	s. 73
306-5	Avfall som går til deponi	s. 73
GRI 303 Vann og avløp		
303-1	Interaksjoner med vann	delvis s. 73
303-2	Håndtering av påvirkning på utslipp til vann	delvis s. 73
303-3	Vannuttak	delvis s. 73
303-4	Utslipp til vann	delvis s. 73
303-5	Vann forbruk	delvis s. 73
PLAST OG EMBALLASJE		
GRI 301 Materialer		

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser

301-1	Emballasjeforbruk (volum og emballasjemateriale)	s. 75
301-2	Bruk av resirkulert materiale	s. 75

SPORING OG TRANSPARENS
Egen indikator

Egen indikator	Antall produkter med tilgjengelig sporing	Finn mitt egg, s. 77
----------------	---	----------------------

GODE ARBEIDSFORHOLD
GRI 401 Medarbeidere

401-1	Totalt antall og rate nyansettelser (alder og kjønn) Totalt antall og rate turnover (alder og kjønn)	s. 81
401-2	Ytelser gitt til heltidsansatte som ikke gis til midlertidige eller deltidsansatte	s. 81

HELSE, MILJØ OG SIKKERHET
GRI 403 Helse, miljø og sikkerhet

403-1-a	Beskrivelse av virksomhetens HMS-system og hvorvidt dette er basert på lover og forskrifter	<p>s. 82. Nortura har et styringssystem hvor HMS er implementert. Innholdet i HMS styringssystemet tilfredsstiller kravene beskrevet i § 5 i FOR-2017-06-09-719.</p> <p>Nortura sin HMS standard er en del av vårt styringssystem. Omfang er alle Norturas fabrikker og øvrige lokasjoner inkludert datterselskaper hvor Nortura eier mer enn 50 %. Det beskrives krav til egne ansatte, eksterne og innleide arbeidstakere. Omfang dekker både krav til opplæring, kartlegging av farer og skriftlige instruksjoner og avtaler i forkant av arbeidet, spesifikke krav til bruk av verneutstyr og utførelse av oppgave innen våre kjerneområder, håndtering og rapportering av farlige forhold eller ulykker og generelt et utdrag fra en vurdering av relevante områder og krav i LOV-2021-06-11-59 og tilhørende forskrifter. Styringssystemet inneholder beskrivelse av både forebyggende organisatoriske-, ergonomiske-, kjemiske-, psykososiale- og fysiske forhold som påvirker arbeidsmiljøet samt rollen og ansvaret til medarbeidere, ledere, vernetjenesten og Bedriftshelsetjenesten.</p> <p>a. Nortura sin risikostyringsprosess er basert på ISO 31000. Modellen for risikovurdering er basert på NS 5814 og det benyttes i hovedsak Bow-Tie modellen for gjennomføring.</p> <p>Nortura har strenge krav til at alle arbeidsoperasjoner og utstyr skal risikovurderes før oppstart og at man skal identifiserer farer ved ordinær drift, montering, demontering, renhold, vedlikehold, reparasjoner, driftsforstyrrelse og tekniske problem. Risikovurdering er grunnmuren i vårt HMS arbeid hvor resultatene benyttes til å prioritere og gjennomføre tiltak for å redusere risiko ved å utvikle nye instruksjoner, gjennomføre andre opplæringstiltak eller andre tiltak på lokalt eller sentralt nivå. Hele vårt HMS styringssystem er på høring i organisasjonen ved jevne mellomrom.</p>
403-1-b	Hvem som omfattes av virksomhetens HMS-system	<p>b. Våre medarbeidere kan benytte vårt digitale avvikssystem GIPS eller manuelle papirblokker for å rapportere om farlige forhold, HMS hendelser og ulykker.</p> <p>c. I Nortura har alle plikt og rett til å stanse farlig arbeid og finne alternative løsninger ved umiddelbar fare for liv og helse. Dette er beskrevet i vårt styringssystem, forankret i Nortura Produksjon sin strategi og fremhevet i rollebeskrivelsen til verneombud.</p> <p>d. Vi gjennomfører rotårsaksanalyse ved bruk av fem-ganger-hvorfor ved arbeidsrelaterte hendelser og skader for å identifisere og iverksette forebyggende tiltak. Arbeidsulykker krever også oppdatering/evaluering av risikovurdering på aktuelt område/prosess.”</p>
403-2-a, b, c, d	Beskrivelse av virksomhetens prosess for å identifisere risiko for arbeidsrelaterte skader, ulykker og sykdom	

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser

403-3	Bedriftshelsetjeneste	<p>“HMS er et tydelig ledelsesansvar i Nortura, og en del av ansvaret til alle ledere. Som støtte har vi etablert verneombud på alle avdelinger som representerer arbeidstakere, og hver fabrikk/lokasjon har hovedverneombud med støtte fra konsern-hovedverneombud.</p> <p>Nortura har også HMS-kordinatorer som representerer ledelsen i HMS arbeidet. HMS koordinator er en pådriver for å arbeide systematisk med HMS og bidra til at vårt HMS-styringssystem etterlevs.</p>
403-4	Medarbeidernes medvirkning i HMSarbeidet	<p>Nortura er pålagt bedriftshelsetjeneste. Vi har en todelt ordning med intern bedriftshelsetjeneste og ekstern leveranse. Alle våre lokasjoner er dekket av denne ordningen, som er godkjent av Arbeidstilsynet i forhold de kravene som stilles til kompetanse, kvalitetssystem og sammensetning av farlig personal som beskrevet i FOR-2022-01-10-35. Bedriftshelsetjenesten ledes av Fagsjef HMS som er overordnet ansvarlig for vedlikehold av HMS styringssystem. “</p> <p>a. Beslutninger som påvirker HMS behandles i lokale arbeidsmiljøutvalg (AMU) som er en partssammensatt gruppe bestående av like mange representanter fra arbeidstaker og arbeidsgiver med Bedriftshelsetjenesten som nøytral deltaker. Beslutninger på konsernnivå besluttes av Konsern-AMU og ved noen tilfeller konsernledelsen og konsernstyret. For øvrig gjennomføres det høring av betydelige endring av HMS styringssystem, og representanter fra relevante fagområder og vernetjenesten og bedriftshelsetjenesten deltar på utarbeidelse og gjennomføring av HMS-tiltak. Informasjon om aktuelle tiltak, planer og ikke minst hendelser og fokusområder, er til enhver tid tilgjengelig i styringssystem og på kommunikasjonsplattformer som SharePoint og Yammer. Det utarbeides regelmessig HMS-rapport (hver 14.dag).</p> <p>b. Arbeidsmiljøutvalg er etablert på alle lokasjoner/fabrikker hvor dette er et krav etter FOR-2022-03-11-373. Det gjennomføres minst fire møter hvert år og utvalget tar opp arbeidsmiljøspørsmål på eget initiativ eller etter anmodning fra et enhver annen arbeidstaker.”</p>
403-5	Beskrivelse av virksomhetens opplæring av medarbeidere knyttet til HMS	<p>“Nortura gjennomfører HMS opplæring «Trygg på jobben» for alle som arbeider i en drift eller støttefunksjon i Nortura. Alle ledere (også 1.linjeledere/baser), verneombud og tillitsvalgte samt medlemmer i arbeidsmiljøutvalg skal ha HMS-grunnopplæring som tilsvarer 40-timer. Kravet gjelder også for stedfortredere, herunder vara for verneombud, tillitsvalgte og AMU-medlemmer. Det skal gjennomføres årlig temabasert HMS-gjennomgang for operatører og som skal kunne gjennomføres i løpet av 1-2 timer. Alle arbeidstakere skal ha den opplæringen som er nødvendig for at arbeidet skal utføres på en sikker måte, f.eks. gjennom ettpunkts-leksjoner (EPL`er), og skal gjøres kjent med ulykkes- og helsefarer forbundet med arbeidet. Opplæringen skal dokumenteres. Hvis det skal utføres arbeid som kan innebære særlig fare for liv eller helse, skal det utarbeides en skriftlig instruks om hvordan arbeidet skal utføres og hvilke sikkerhetstiltak som skal iverksettes. Det kan kun brukes arbeidstakere med dokumentert opplæring ihht denne instruksen.”</p>
403-6	Fremme av arbeidstakernes helse	<p>Nortura har en rekke ordninger for å fremme våre medarbeideres helse. Det innebærer blant annet tilgang til gratis trening på våre anlegg eller eventuelt en refusjon av treningsavgift for anlegg som ikke har dette. I tillegg er det en ordning for refusjon av kostnader til behandling hos for eksempel kiropraktor og tilrettelegging ved anskaffelse av briller eller spesielt fottøy. Nortura har også gode forsikringsordninger. Alle som gjør et arbeid, er dekket av yrkesskadeforsikringen. Vi har også forsikring for annen ulykke, annen sykdom, gruppeliv og reiseforsikring.</p>
403-7	Forebygging og reduisering av helse- og sikkerhetspåvirkning på arbeidsplassen	<p>“Basert på risikovurderinger kartlegges tiltak som vil redusere risiko. Det er mulighet til å utarbeide investeringssøknader som kan gi en betydelig HMS gevinst ved å redusere negative skadevirkninger av vårt arbeid. Det er i stor grad knyttet til investeringer av nytt utstyr med økt automatisering og robotisering for å redusere farene med nærhet mellom menneske og maskin. I andre tilfeller kartlegges det beste-praksis på tvers av konsernet for å utarbeide enkle og tydelige sikkerhetsinstrukser som vi gir opplæring i for å redusere risikoen ved våre arbeidsoppgaver så langt som praktisk mulig. “</p>

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser

403-8	Arbeidstakere dekket av et styringssystem for helse og sikkerhet på arbeidsplassen	<p>a. i. s. 82</p> <p>a. ii. Ikke verifisert</p> <p>a.iii. Ikke verifisert</p> <p>b. NA</p> <p>c. NA</p>
403-9	Rapporter antall arbeidsrelaterte skader og ulykker, og beskriv vanligste typer skader/ulykker og resulterte timer fravær fra arbeid	<p>a s.82 Stikk, kutt og sagskader er hovedårsak på skader. Sammen med klemskader og fallskader. Antall arbeidstimer: 7234025</p> <p>b s.82: 50 personskader hos eksterne ansatte/innleide. Det tilsvarer 15,15 % av alle personskadene i Nortura.</p> <p>c. Det er identifisert høy-risiko områder på tvers av vår virksomhet basert på gjennomførte risikovurderinger og registrerte hendelser. Høy-risiko-hendelse vurderes ut ifra skadepotensial. Hendelser som kunne medført skade med varig arbeid-suførhet eller dødsfall (kategori 4 og 5) tilsvarer høy-risiko-hendelser.</p> <p>Det jobbes kontinuerlig med å eliminere eller redusere risiko ved arbeidsoppgaver som har uakseptabel risiko.</p> <p>d. Det er ikke mulig å liste opp alle tiltak som er gjennomført for å redusere arbeidsrelaterte farer i Nortura. Det er registrert 5663 hendelser hvor tiltak er registrert i vårt avvikssystem, GIPS.</p> <p>e. H1-verdi for 2023 er beregnet til 20,87 basert på 158 skader med fravær og 7234025 arbeidstimer. Multiplikasjonsfaktor er 1000000</p> <p>Antall omkomne pga arbeidsrelatert skade: ikke aktuelt</p> <p>Antall høy-risiko-hendelser: $49 / 7234025 * 1000000 = 6,77$</p> <p>Antall arbeidsrelaterte fraværsskader: $158 / 7234025 * 1000000 = 20,47$</p> <p>f. NA</p> <p>g. NA</p>
403-10	Arbeidsrelatert dårlig helse	<p>“a.i. 0 dødsfall</p> <p>a.ii. 158 fravær grunnet arbeidsrelatert skader</p> <p>b.i. 0 dødsfall</p> <p>b.ii. 50 fravær grunnet arbeidsrelatert skader</p> <p>c. Arbeidsmiljøfaktorer som ikke er skader, blir rapportert på samme måte. Årsaker og tiltak blir beskrevet i vår skade-base GIPS. I tillegg gjennomføres det årlig kartlegging av arbeidsmiljø med påfølgende krav om tiltaksplan etter medarbeiderundersøkelse</p> <p>d. NA”</p>

LIKESTILLING OG DISKRIMINERING
GRI 405 Likestilling og mangfold

405-1	Andel medlemmer av virksomhetens øverste styrende organer og ansatte, brutt ned på kjønn og alder	s. 83
405-2	Forholdet mellom grunnlønn og avlønning av kvinner og menn	s. 83
GRI 406 Ikke-diskriminering		
406-1	Hendelser med diskriminering og korrigerende tiltak iverksatt	s. 83

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser

DYREVELFERD		
BBFAW REPORTING METRICS - Benchmark Questions		
Management Commitment & Policy		
1	Does the company report on the proportion of animals (or volume of fresh or frozen animal products and its ingredients) in its global supply chain that is free from close confinement (i.e. those in barn, free-range, indoor group housed, indoor free-farrowing, outdoor bred/reared)?	a, se under spørsmål 6 og 7. Slaktekylling og kalkuner: Frittgående system: 100 %
2	Does the company report on the proportion of animals in its global supply chain that is provided with effective species-specific enriched environments?	Gris tilgang 3,67 % til rotmateriale: 2023: Meget bra bruk: 44,3 % Tilfredsstillende bruk: 54,8 % Dårlig og må følges opp: 0,9 % 2022: Meget bra bruk: 41,4 % Tilfredsstillende bruk: 57,4 % Dårlig og må følges opp: 1,2 % 2021: Meget bra bruk: 43,7 % Tilfredsstillende bruk: 53,7 % Dårlig og må følges opp: 2,6 % Verpehøns, slaktekylling og kalkun: 100 % skal ha tilgang til miljøberikning Halekupering: 100 % av norsk gris, storfe og småf som leveres til Nortura er fri for halekupering. Tannklipping: Det er forbudt å rutinemessig klippe tenner på gris. Dette gjelder for 100 % av norsk gris som leveres til Nortura. Kastrering: I Norge kastreres flestepartene av rånene med unntak av avlsrånere. Ved kirurgisk kastrering av gris skal inn-grepet utføres av veterinær og det skal brukes bedøvelse og langtidsvirkende smertestillende. Immunkastrering er et alternativ til kirurgisk kastrering. Andelen immunvaksinerte rånere utgjorde 2,8 % i 2023, og 2,6 % og 2,2 % i henholdsvis 2022 og 2021 av saktegrisen levert til Nortura. Slaktekylling foreldrehaner blir tåklippet, dette ble gjort på om lag 50 % av foreldrehanene i 2023. Nebbtrimmet, vingeklipping, fjerning av hudflappen overfor nebbet (desnooding): Det er forbudt å fjerne disse kroppsdelene på fjørfe i Norge.
3	Does the company report on the proportion of animals in its global supply chain that is free from routine mutilations (i.e. castration, teeth clipping, tail docking, toe clipping, dehorning, desnooding, de-winging, disbudding, mulesing, beak trimming/tipping, fin clipping)?	100 % av slaktedyrene i Norturas verdikjeder bedøves før avlivning.
4	Does the company report on the proportion of animals (including finfish) in its global supply chain that is subject to pre-slaughter stunning?	Andel back up-bedøving 2023: Storfe: 0,32 % Småfe: 0,34 % Svin: 1,01 % 2022: Storfe: 0,12 % Småfe: 0,90 % Svin: 0,51 %
5	Does the company report on the proportion of animals (excluding finfish) in its global supply chain that is ineffectively stunned, i.e. is subject to back-up or repeat stunning?	Verpehøns: Frittgående system: 98 % Tilgang til uteareal: 5 % Miljøinnredning: 2 % (Innredede bur hvor hønene går i grupper på 7 til 42 høner)
6	What proportion of laying hens (for shell eggs and fresh/frozen products and ingredients) in the company's global supply chain is cage-free?	Det er forbudt med systematisk fiksering av purker i Norge, men det er tillatt brukt unntaksvis for særlige urolige purker i inntil 7 dager etter fødsel, samt for særlig urolige individer ved brunst og i korte perioder ved fôring, veterinærbehandling og inseminering. 74,3 % av besetningene som leverer til Nortura fikserer aldri pukene.
7	What proportion of fresh/frozen pork products and ingredients in the company's global supply chain is sourced from pigs that are free from sow stalls?	20 %
8	What proportion of broiler chickens for own-brand fresh/frozen products and ingredients in the company's global supply chain is reared at lower stocking densities (specifically, 30 kg/m2 or less)?	100 %
9	What proportion of laying hens in the company's global supply chain is free from beak trimming or tipping?	100 %
10	What proportion of pigs in the company's global supply chain is free from tail docking?	100 %

Innledning
Bærekraft i Nortura
Trygg og sunn mat
Mat på naturens premisser
Et livskraftig landbruk
Produsert på en ansvarlig måte
Omsorg for mennesker og dyr
I nært samarbeid med andre
Åpenhetsloven
Rapporteringsindeks
Referanser

11	What proportion of the company's supply of chicken meat (fresh/frozen/processed and ingredient) comes from strains of birds with improved welfare outcomes and with a slower growth potential (defined as <55g/d averaged over the growth cycle according to the breeding company specification)?	1,74 %
12	What proportion of animals (including fin fish) in the company's global supply chain is pre-slaughter stunned?	100 %
13	What proportion of animals (excluding fin fish) in the company's global supply chain is transported within specified maximum journey times?	Andel innenfor makstid 2023: Storfe: 99,55 % Småfe 98,84 % Svin: 99,13 % 2022: Storfe: 99,58 % Småfe: 99,29% Svin: 99,06 %

PARTNERSKAP OG SAMARBEID
Egen indikator

Egen indikator	Antall interessent dialoger gjennomført	Tre interessent dialoger gjennomført ila. 2023
----------------	---	--

ANSVARLIG LEVERANDØRSTYRING
GRI 308 Miljøvurdering leverandører

308-1	Nye leverandører som ble vurdert for miljøkriterier	delvis s. 95-96
308-2	Negative miljøpåvirkninger i forsyningskjeden og tiltak iverksatt	delvis s. 95-96

GRI 414 Sosial evaluering leverandører

414-1	Nye leverandører som ble vurdert for sosiale kriterier	delvis s. 95-96
414-2	Negative sosiale påvirkninger i forsyningskjeden og tiltak iverksatt	delvis s. 95-96

Referanser

	side	ref #	referanse
Innledning	12-18, 26	1	NORSUS 2023, Life Cycle Assessment of meat and egg - Nortura
	21	2	Hva betyr metanutslipp fra kua? - MatPrat
Bærekraft i Nortura	21	3	Rapport 13-2019 - Metan - ny metodikk for en kortlevd klimagass AGRI Analyse
	21	4	Chapter 7: The Earth's Energy Budget, Climate Feedbacks, and Climate Sensitivity Climate Change 2021: The Physical Science Basis
Trygg og sunn mat	21	5	GWP* – a better way of measuring methane and how it impacts global temperatures CLEAR Center
	21	6	Offsetting methane emissions – An alternative to emission equivalence metrics - ScienceDirect
Mat på naturens premisser	22	7	Climate Change 2022, Mitigation of Climate Change. Summary for Policymakers (ipcc.ch)
	22	8	Bioforsk Rapport Bioforsk Report Vol. 5 Nr. 162 2010 CO₂-opptak i jord og vegetasjon i Norge
	22	9	Albedoeffekten – den glemte faktoren i klimaregnskapet Buskap
Et livskraftig landbruk	23	10	Laveste klimagassutslipp siden 90-tallet - SSB
	26	11	Environmental Impacts of Food Production Our World in Data
Produsert på en ansvarlig måte	24	12	Tackling Climate Change through Livestock: A global assessment of emissions and mitigation opportunities (fao.org)
	24	13	Derfor er friske norske dyr bra for klimaet vetinst.no
	24	14	Drought-Induced Loss of Livestock in Horn of Africa Will Impact Communities “For Years to Come” Agrilinks
Omsorg for mennesker og dyr	24	15	Måler vi føreffektivitet riktig? Norsvin
	25	16	Utslipp til luft SSB
I nært samarbeid med andre	26	17	Oppdatert klimaregnskap for norsk sjømat SINTEF
	28	18	Norsk selvforsyning av matvarer – status og potensial NIBIO
Åpenhetsloven	26	19	Planteburger fra USA er mer bærekraftig enn norskprodusert kjøtt Faktisk
	26	20	Toro Tomatsuppe Emballasje
Rapporteringsindeks	25	21	Henrik Grythe and Susana Lopez-Aparicio: The whom why ad where of Norway's CO₂ emissions from tourist travel. Environmental Advances Volume 5, October 2021, 100104
	25	22	Statens vegvesen. Kjøretøy og drivstoff
	25	23	FIFA WORLD CUP Qatar 2022 - Greenhouse gas accounting report, page 23
Referanser	25	24	Ung.forskning liker aller folk i hele verden sjokolade
	25	25	News medical life sciences Impact of Chocolate on our Climate
	25	26	2021 Vinmonopolets års- og bærekraftsrapport
	25	27	Kartlegging av utslipp fra fiskeri og havbruk i Norge
	25	28	Statens selskaper står for ti ganger Norges utslipp – Energi og Klima
	25	29	21 klimafotavtrykk av forbruket vårt Framtiden i våre hender
	25	30	Stockholm Resilience Centre Repport 2019
	28	31	UN Food and Agriculture Organization (FAO), How to Feed the World in 2050
	28	32	Matsikkerheit - Regjeringen
	28	33	Mat og produksjon - Norges Bondelag
28	34	Dyrkbar jord og nydyrking, kompensasjon - NIBIO	
29	35	Mottakspunkt - totalmarked	

	side	ref #	referanse
	29	36	Fôrråvarer til husdyr - Animalia
Innledning	30	37	Totalkalkylen for jordbruket - Nibio
	34	38	FN-sambandet, FNs bærekraftsmål: God helse og livskvalitet
Bærekraft i Nortura	34	39	Astrup A., et al. Saturated Fats and Health: A Reassessment and Proposal for Food-Based Recommendations: JACC State-of-the-Art Review. JACC 2020.
	34	40	Lescinsky H., et al. Health effects associated with consumption of unprocessed red meat: a Burden of Proof study. Nature medicine, 2022.
Trygg og sunn mat	34	41	World Cancer Research Fund/American Institute for Cancer Research. Diet, Nutrition, Physical Activity and Cancer: A Global Perspective.; 2018.
	34	42	Universitetet i Oslo, Mattilsynet, Helsedirektoratet. Norkost 3 - En Landsomfattende Kostholdsundersøkelse Blant Menn Og Kvinner i Norge i Alderen 18-70 År, 2010-11. Oslo; 2011.
Mat på naturens premisser	34	43	Universitetet i Oslo, Mattilsynet, Helsedirektoratet, folkehelsedirektoratet. Ungkost 3 - Landsomfattende kostholdsundersøkelse blant elever i 4. og 8. klasse i Norge, 2015.
	34	44	Risiko for jodmangel i Norge, Risiko for jodmangel i Norge – Identifisering av et akutt behov for tiltak
	34	45	Monfort-Pires M., et al. Classification of Common Food Lipid Sources Regarding Healthiness Using Advanced Lipidomics: A Four-Arm Crossover Study. MDPI 2023.
Et livskraftig landbruk	37	46	European Medicines Agency 2022
	39	47	Miljøstatus Norske utslipp og opptak av klimagasser
Produsert på en ansvarlig måte	48	48	NVE klimadeklarasjon for fysisk levert strøm
	51	49	NINA Rapport Naturindeks for Norge 2020 Tilstand og utvikling for biologisk mangfold
	51	50	Artsdatabanjen Antall arter på Rødlilsta
Omsorg for mennesker og dyr	51	51	SABIMA Blomster og bier vil ha dyr på beite
	51,52	52	NINA Rapport Naturindeks for Norge 2020 - Tilstand og utvikling for biologisk mangfold
	52	53	NIBIO Tiltaksveileder for landbruket - klimagassutslipp
I nært samarbeid med andre	56	54	NORGES BONDELAG Slik vil Bondelaget måle inntektene i jordbruket
	56	55	SSB Fakta om Jordbruk Bønder
	67	56	Hovedrapport 2020 Bransjeavtalen om reduksjon av matsvinn
Åpenhetsloven	15	57	Norsvin
	26	58	NORSUS Carbon footprint of broiler breast meat from Nortura
Rapporteringsindeks	25	59	Miljødirektorat - Utslipp av klimagasser fra norsk forbruk er beregnet
	25	60	Klimautvalget 2050 - Omstilling til lavutslipp Veivalg for klimapolitikken mot 2050, side 211

Referanser

Foto:

Øivind Haug s. 1, 40, 57, 68, 71, 100

Pål Engh s. 2, 4, 33, 40, 41, 47, 56, 61,
67, 77, 85, 87, 88, 91, 92, 94, 96, 97, 98

Seleggt s. 4

Benjamin Fjerdingsstad s. 4, 44

Adrian Torring Haug s. 4, 45

Nadin Martinuzzi s. 9

Sporenstrek s. 35, 36, 39, 54, 78, 79, 89

Tom Haga s. 29, 53

Josefin Linder s. 36

Siw Sandberg Holter s. 38

Biovind s. 40

Håvard Simonsen s. 44

Grete Ringdal s. 46

Jon Sørli s. 47

Kristian og Sven Ingar Skilbred s. 47

Trude Helge s. 47

Sandberg Holter s. 51

ScanStock Photo s. 51

Eiker gårdsysteri s. 58

Steinura Gård s. 58

Tyinlam s. 58

Bamsrudlåven s. 58

Espen Solli s. 59

Min Bonde s. 59

Sune Eriksen s. 62, 63, 64, 65, 66

Curtis wool s. 64

Moxey s. 64

Provit s. 64

Woolero s. 65

Matsentralen s. 69

Gunnar Klingwall s. 40, 73

Niklas Hart s. 80

Mikael Dubois s. 85

Ingeborg Skrudland s. 88

Design og layout:

Fantastiske Osberget

Nortura SA

Postboks 360, Økern
0513 Oslo

Besøksadresse
Schweigaards gate 15,
0191 Oslo

Orgnummer
938 752 648

nortura.no

